

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการ “การพัฒนาระบบนิเวศการเรียนรู้เพื่อสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากที่ใช้นวัตกรรมภายใต้ TRP4 ระยะที่ 1”

(Developing Learning Ecosystem for Innovation-driven Grassroots Economy, the Utiliation of TRP4, Phase 1)

โดย

รองศาสตราจารย์จุฑาทิพย์ ภัทราวาท และคณะ

กันยายน 2562

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ (รอบ 12 เดือน)

(17 กันยายน 2561 – 16 กันยายน 2562)

โครงการ “การพัฒนาระบบนิเวศการเรียนรู้เพื่อสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากที่ใช้นวัตกรรมภายใต้ TRP4 ระยะที่ 1”

(Developing Learning Ecosystem for Innovation-driven Grassroots Economy, the Utiliation of TRP4, Phase 1)

ที่ปรึกษาโครงการ

คุณดาวัลย์ คำภา

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

คณะผู้วิจัย

สังกัด

1. รศ.จุฑาทิพย์ ภัทราวาท	สถาบันวิชาการด้านสหกรณ์ คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
2. น.ส.สายสุดา ศรีอุไร	สถาบันวิชาการด้านสหกรณ์ คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
3. น.ส.พรติมา คงศรี	สถาบันวิชาการด้านสหกรณ์ คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
4. น.ส.กนกพร วิสันเทียะ	สถาบันวิชาการด้านสหกรณ์ คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
5. น.ส.นันทน์ภัส นกเงิน	สถาบันวิชาการด้านสหกรณ์ คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
6. น.ส.ชมพูนุท สวนกระต่าย	นักวิจัยอิสระ

สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

(ความเห็นในรายงานนี้เป็นของผู้วิจัย สกว. ไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยเสมอไป)

คำนำ

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์โครงการวิจัย “การพัฒนาระบบนิเวศการเรียนรู้เพื่อสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากที่ใช้นวัตกรรมภายใต้ TRP4 ระยะที่ 1” ในครั้งนี้ เป็นการนำเสนอผลงานวิจัยในระยะเวลา 1 ปี เดือน (17 กันยายน 2561 – 16 กันยายน 2562) โดยมีวัตถุประสงค์การวิจัย 3 ประการ ได้แก่ 1) เพื่อวิเคราะห์ช่องว่าง (GAPs) และจัดทำข้อเสนอในการลดช่องว่างการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากเพื่อใช้ประโยชน์ใน TRP4 2) เพื่อรวบรวมและสังเคราะห์ชุดความรู้ และ นวัตกรรม มาพัฒนาเป็นระบบนิเวศการเรียนรู้สนับสนุน TRP4 3) ร่วมมือกับหน่วย IDU ให้การสนับสนุนการเรียนรู้แก่นักวิจัยและติดตามผลการดำเนินงาน TRP4

ผลการดำเนินการวิจัยเป็นไปตามแผนการวิจัยดังรายละเอียดที่ได้นำเสนอในรายงานทั้งสิ้น 5 บท ประกอบด้วย บทที่ 1 บทนำ บทที่ 2 การทบทวนวรรณกรรม บทที่ 3 ช่องว่างการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก และข้อเสนอเชิงยุทธศาสตร์และนโยบาย บทที่ 4 ผลการพัฒนาระบบนิเวศการเรียนรู้สนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก บทที่ 5 บทวิเคราะห์และข้อเสนอเชิงยุทธศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก

ใคร่ขอขอบคุณสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.) ผู้อำนวยการภารกิจ การจัดทำแผนบูรณาการ วิทยาศาสตร์วิจัยและนวัตกรรมเพื่อชุมชนและพื้นที่ (ผศ.ดร. ชูศักดิ์ สุทธิสา) ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้อำนวยการสำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ กรมการข้าว ผู้อำนวยการกองบริหารพาณิชย์ภูมิภาค หัวหน้ากลุ่มงานและทีมงานการจัดระบบราคาและปริมาณสินค้า กรมการค้าภายใน กระทรวงพาณิชย์ ผู้จัดการกิจกรรมเพื่อสังคม ผู้จัดการส่วนส่งเสริมชุมชนสัมพันธ์เครือข่ายเบทาโกร จำกัด นักวิจัย และเกษตรกรที่ให้ความอนุเคราะห์และสนับสนุนเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้ หากมีข้อผิดพลาดประการใดขออภัยด้วยความขอบคุณ

รองศาสตราจารย์จุฑาทิพย์ ภัทราวาท
หัวหน้าโครงการวิจัย

บทสรุปผู้บริหาร

โครงการ “การพัฒนาระบบนิเวศการเรียนรู้เพื่อสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก ที่ใช้นวัตกรรมภายใต้ TRP4 ระยะที่ 1”

การวิจัยของทีมกลไกกลางเป็นไปภายใต้แผนงานการสร้างกลไกเครื่องมือและพื้นที่เรียนรู้ร่วมกัน เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาเศรษฐกิจของกลุ่ม/องค์กรต่างๆ สู่การเปลี่ยนแปลง มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ มีผลงานวิจัยจำแนกตามวัตถุประสงค์ดังนี้

การวิเคราะห์ช่องว่าง (GAPs) และจัดทำข้อเสนอเชิงยุทธศาสตร์การลดช่องว่างการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก โดยมีกลุ่มเป้าหมายการวิจัยที่ถูกเลือกเป็นกรณีศึกษาด้วยวิธี Purposive Sampling 3 โครงการ ประกอบด้วย 1) โครงการพัฒนาชุมชนพื้นที่อย่างเป็นองค์รวม: ชองสาริกาโมเดล โดย บริษัทเททาโกร จำกัด (มหาชน) 2) โครงการนาอินทรีย์ล้านไร่ โดย กรมการข้าว 3) โครงการร้านค้าธงฟ้าประชารัฐ โดย กระทรวงพาณิชย์และกระทรวงการคลัง ทีมวิจัยได้พัฒนาเครื่องมือการประเมินช่องว่าง (GAPs Analysis) ตามกรอบแนวคิด Balance Scorecard (บัตรคะแนนความสมดุล) ใน 4 มุมมอง 12 องค์ประกอบ ได้แก่

- มุมมองด้านการเรียนรู้และพัฒนา: ความพร้อมของทีมงาน ข้อมูลข่าวสาร ทักษะความรู้/แนวคิดการพัฒนา
- มุมมองด้านกระบวนการภายใน: กลไกการบริหารจัดการ มีกลไกข้อมูลป้อนกลับจากภาคี
- มุมมองด้านกลุ่มเป้าหมาย: ความพึงพอใจในบริการ ภาพลักษณ์ของโครงการ คุณภาพการบริการ
- มุมมองด้านประสิทธิภาพตามพันธกิจของโครงการ (การเงิน): คุณค่าทางเศรษฐกิจ-การเพิ่มรายได้/คุณค่าอื่น ประสิทธิภาพตามพันธกิจโครงการ

ผลการประเมินในรายโครงการพบว่าช่องว่างเชิงยุทธศาสตร์ต่างกันไปโดยมีข้อเสนอสำหรับปิดช่องว่างสำหรับแต่ละโครงการดังรายละเอียดในบทที่ 3 สำหรับข้อเสนอการปิดช่องว่างเชิงยุทธศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจ ได้แก่

- ควรให้มีการดำเนินการโครงการในลักษณะต่อเนื่องและคำนึงถึงบริบทปัจจัยสภาพแวดล้อมของกลุ่มเป้าหมายในแต่ละพื้นที่
- ควรจัดให้มีกลไกประสานนโยบายสู่การปฏิบัติที่สามารถทำให้ทุกฝ่ายเข้าใจในวัตถุประสงค์ในภาพรวมของโครงการ กระบวนการทำงานและแนวปฏิบัติ บทบาทหน้าที่ของแต่ละส่วนงานเพื่อไม่ให้เกิดช่องว่างในการทำงาน
- ควรจัดให้มีคณะทำงานติดตามกำกับแนะนำแนวการปฏิบัติในทุกระดับ
- ควรมีกลไกข้อมูลป้อนกลับและแนะนำแนวปฏิบัติที่เป็น Real Time
- เน้นการประชุมชี้แจงเพื่อสร้างความเข้าใจและรับฟังความคิดเห็นอย่างสม่ำเสมอ
- มีกลไกติดตาม/ให้คำปรึกษาแนะนำเพื่อปรับปรุงการปฏิบัติงานที่เหมาะสมกับบริบทพื้นที่
- มีกลไกกลั่นกรองและคัดเลือกกลุ่มเป้าหมายเข้าร่วมโครงการอย่างรัดกุมโดยมี Third parties ร่วม

คัดเลือก

- ควรมีกลไกการติดตามประเมินจาก Third parties เพื่อให้ได้ข้อมูลปรับปรุงโครงการ
 - ควรมอบหมายการปฏิบัติงานให้ตรงตามหน้าที่ความรับผิดชอบไม่ใช่เป็นเรื่องของงานฝาก ควบคู่กับการสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานมากกว่ามาตรการลงโทษ
 - ควรมีกลไกนำข้อมูลป้อนกลับของโครงการเพื่อใช้เป็นกรอบของโครงการในระยะต่อไป
- ผลการรวบรวมและสังเคราะห์ชุดความรู้และนวัตกรรมมาพัฒนาเป็นระบบนิเวศการเรียนรู้สนับสนุนการวิจัย TRP4 มีรายละเอียดดังนี้

ผลการรวบรวมสาระการเรียนรู้ ประกอบด้วย ชุดความรู้ นวัตกรรม และสื่อสร้างสรรค์ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากภายใต้ TRP4 จำแนกเป็น 3 กลุ่ม กลุ่มแรก: ชุดความรู้/แนวคิด ทฤษฎีที่ผ่านการนำไปใช้ประโยชน์ในการขับเคลื่อนการวิจัย “ชุดโครงการการพัฒนาการสหกรณ์และการค้าที่เป็นธรรม” และได้สรุปบทเรียนที่ชี้ให้เห็นผลลัพธ์การพัฒนารูปแบบ มี 34 รายการ กลุ่มที่สอง: นวัตกรรมตัวแบบธุรกิจที่มีผลงานสร้างผลกระทบการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน/ท้องถิ่นที่สอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากภายใต้ TRP4 มี 11 รายการ กลุ่มที่สาม: สื่อสร้างสรรค์มี 15 รายการ

ผลการพัฒนาระบบนิเวศการเรียนรู้เพื่อเป็นกลไกในการส่งเสริมการเรียนรู้และสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ในชุมชน มีองค์ประกอบ 4 ประการได้แก่

1) สาระการเรียนรู้ที่เป็นชุดความรู้-ทฤษฎี ในลักษณะชุดความรู้บูรณาการจากวิทยาการหลายด้าน (cross discipline) ที่ผ่านการทดลองใช้และสังเคราะห์บทเรียนเพื่อใช้ในการส่งเสริมการเรียนรู้ทั้งการเพิ่มสมรรถนะระดับบุคคล เพิ่มขีดความสามารถในระดับองค์กรและเครือข่ายเพื่อให้เป็นตัวจักรการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากที่ใช้นวัตกรรม

2) แหล่งเรียนรู้/พื้นที่เรียนรู้ที่สามารถตอบสนองความต้องการของผู้เรียนเพื่อเพิ่มพูนทักษะและประสบการณ์ในการสร้างสรรค์นวัตกรรม เช่น ศูนย์เรียนรู้ชุมชน E-Learning

3) กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้และสร้างสรรค์นวัตกรรมที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย อาทิเช่น การอบรม ให้คำแนะนำ เวทีถอดบทเรียน ทำโครงการ (Project Base Learning) การศึกษาดูงาน

4) เทคโนโลยีสนับสนุนการเรียนรู้และข้อมูลข่าวสารผ่านเว็บไซต์ อาทิเช่น สื่อสังคมออนไลน์ ฯลฯ ผลการสนับสนุนการเรียนรู้แก่นักวิจัย TRP4 ภายใต้ความร่วมมือกับหน่วย IDU เน้นไปที่การแลกเปลี่ยนความรู้เพื่อการพัฒนาโจทย์วิจัย การออกแบบวิธีการวิจัยที่มุ่งเน้นการใช้นวัตกรรมนำการเปลี่ยนแปลง ได้นำมาใช้เป็นข้อมูลประกอบการวิเคราะห์ปัจจัยสภาพแวดล้อมด้วยเทคนิค SWOT Analysis Matrix ที่ชี้ให้เห็นโอกาส (Opportunities) ข้อจำกัด (Threats) จุดแข็ง (Strengths) และจุดอ่อน (Weakness) และนำไปสู่การกำหนดเป็นประเด็นยุทธศาสตร์สำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากภายใต้ TRP4 โดยประเด็นยุทธศาสตร์ทั้ง 6 ประการดังกล่าวได้ถูกนำมาพัฒนาเป็นข้อเสนอสำหรับใช้เป็นกรอบแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก: Grassroot Transformation Platform ซึ่งประกอบด้วยดำเนินการ 6 แนวทางที่สำคัญได้แก่ 1) การเปลี่ยนแปลงเชิงระบบ (System Changing) 2) การปฏิรูป/ยกระดับขีดความสามารถขององค์กรในชุมชน (Revolution of Community Enterprises) 3) การพัฒนาระบบนิเวศชุมชน (Community Ecosystem) 4)

การเปิดพื้นที่เศรษฐกิจสร้างสรรค์ในชุมชน 5) การพัฒนาแหล่งทุนและสวัสดิการชุมชนเพื่อสุขภาวะที่ดี 6) หน่วยวางแผน ติดตามประเมินผลการพัฒนาชุมชน

ข้อสรุปจากการวิจัยมีข้อเสนอแนะที่สำคัญได้แก่ 1) การรณรงค์ให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเข้าใจในปรัชญาแนวคิดการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก 2) จัดให้มีหน่วยส่งเสริมการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก โดยใช้กรอบ “Grassroots Transformation Platform” เป็นแนวทางการส่งเสริมการพัฒนาและใช้กลไกส่งเสริมการเรียนรู้ การพัฒนาระบบนิเวศการเรียนรู้ ในการยกระดับการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากเพื่อให้มีการใช้นวัตกรรมนำการพัฒนาสู่การเปลี่ยนแปลงตามนโยบายและเป้าหมาย TRP4

Executive Summary

“Developing Learning Ecosystem for Innovation-driven Grassroots Economy, the Utilization of TRP4: Phase 1” Project

The research was conducted in accordance with the strategic team of creating tools and mutual learning areas to achieve the transformation in-development. Its three main objectives and respective results are described in the following sections.

Gap analysis and strategic intent for the reduction of grassroots economic development gaps were comprised of three case studies: 1) the Holistic Area-based Community Development Project—Chong Sarika Model by Betagro Public Co., Ltd., 2) the Organic Rice Production Promotion project by Rice Department., and 3) Thong Fah Pracha Rat shops by the Ministry of Commerce and the Ministry of Finance. The gap analysis tools were created based on the Balanced Scorecard Framework in order to evaluate the following 4 aspects and 12 components:

- Learning and development aspect: the readiness of working team, information, knowledge cost, and development framework
- Internal process aspect: management system and feedback from allies
- Target aspect: service satisfaction, project image, and service quality
- Mission performance (finance) aspect: economy values including income rises/other values and efficiency of the project.

Several strategic gaps were found amongst the projects and the gap-closing procedures were proposed in Session 3. The strategic gap-closing procedures for economic development were as follows:

- The projects should be continuous and the local contexts should be taken into account.
- The overall objectives of the projects should be communicated so that everyone involved is aware of the goals, understands the practice and knows the roles, thereby reducing misunderstanding when working.
- The supervising and monitoring committees at all levels should be established.
- Real-time feedback should be in place.
- Regular meetings should be held for mutual understanding and feedback.
- Follow-up and giving advice processes should be context-based.
- Target screening and selecting process for the projects should be strictly implemented with third parties' participation. should be promoted rather than punishment.

- Feedback should be seriously considered for the project improvement in future phases.

The knowledge & innovation collection can be classified into three groups: first, 34 knowledge/ideas and theories lessons learned from “Cooperative and Fairtrade Development Program”; second, 11 business model innovations for local/community economic development in line with the TRP4’s grassroots economic development; and third, 15 creative media.

The results from the “learning ecosystem platform “development as a means to promote learning environment in the community are outlined below.

1) knowledge/theory cross-disciplinarily integrated which was trialed in fostering learning including individual’s performance, organization’s performance, and network’s performance for innovation-driven grassroots economy

2) Learning centers/areas that can help learners enhance their skills and experience in innovation creation e.g. community E-learning center

3) Learning activities suitable for the target groups, for example, training and consultation sessions, lessons learned forum, project-based learning, and study -visits.

4) Technology based learning for online education such as social media

In collaboration with IDU, the results from supporting learning for TRP4 researchers were mainly on shared vision for research question development and research methodology focusing on invention and innovation. These were incorporated in environmental analysis using SWOT Analysis Matrix to identify strengths, weaknesses, opportunities, and threats which would lead to the six grassroots economic development strategies under the TRP4. These six strategies, recommended to be applied in the Grassroots Transformation Platform, include 1) System Changing, 2) Revolution of Community Enterprises, 3) Community Ecosystem Development, 4) Community Creative Economy, 5) Source of Funds and Community Welfare, 6) Planning, Follow- up, and Evaluation Units of Community Development.

In conclusion, the significant recommendations from the research were 1) raising awareness among stakeholders of the philosophy of grassroots economic development and 2) promote implementing “Grassroots Transformation Platform” as a means to establish grassroots economic development promotion units. Moreover, learning support system and learning environment promotion should be implemented in order to develop the innovation-driven grassroots economy according to the policy and goals of TRP4.

สารบัญ

	หน้า
คำนำ	
บทสรุปผู้บริหาร	(a)
Executive Summary	(d)
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ความสำคัญของปัญหา	1
1.2 คำถามวิจัย	3
1.3 วัตถุประสงค์การวิจัย	3
1.4 นิยามศัพท์ปฏิบัติการ	3
1.5 กรอบแนวคิดการวิจัย	4
1.6 วิธีการวิจัย	6
1.7 แผนการดำเนินงานวิจัย (ก.ย. 61 – ก.ย. 62)	8
1.8 ผลที่คาดว่าจะได้รับ	9
บทที่ 2 การทบทวนวรรณกรรม	10
2.1 คำนิยาม, ความหมายเศรษฐกิจฐานราก	10
2.2 แนวคิด-ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง	12
2.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	18
2.4 สถานการณ์-นโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก	23
2.5 ตัวอย่างนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากในต่างประเทศ	32
บทที่ 3 ผลการวิจัยการวิเคราะห์ช่องว่าง (GAPs)	38
3.1 วิธีการและขั้นตอนการวิเคราะห์ช่องว่าง (Gaps Analysis)	38
3.2 กรณีศึกษาที่ถูกเลือกเป็นตัวอย่าง	39
3.3 ขั้นตอนการประเมินช่องว่างสำหรับกรณีศึกษาโครงการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก	39
3.4 กรณีศึกษาโครงการพัฒนาชุมชนพื้นที่อย่างเป็นองค์รวม: ช่องสาริกาโมเดลโดย บริษัทเบทาโกร จำกัด (มหาชน)	41
3.5 กรณีศึกษาโครงการส่งเสริมการผลิตข้าวอินทรีย์: นาอินทรีย์ล้านไร่	54
3.6 กรณีศึกษาโครงการร้านค้าธงฟ้าประชารัฐ: กระทรวงพาณิชย์และกระทรวงการคลัง	69
3.7 บทสรุปการวิเคราะห์ช่องว่างการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก	81
3.8 ข้อเสนอแนะจากกลุ่มเป้าหมายและผู้เกี่ยวข้องโครงการที่เป็นกรณีศึกษา	82

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 4 ผลการพัฒนาระบบนิเวศการเรียนรู้สนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก	86
4.1 ผลการรวบรวมสาระการเรียนรู้	86
4.2 ระบบนิเวศการเรียนรู้การพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก	123
4.3 สื่อสร้างสรรค์	112
บทที่ 5 บทวิเคราะห์และข้อเสนอเชิงยุทธศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก	124
5.1 การวิเคราะห์สถานการณ์และข้อเสนอเชิงยุทธศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก	124
5.2 ข้อเสนอเชิงยุทธศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก	125
5.3 กรอบการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากที่เน้นนวัตกรรม	126
เอกสารอ้างอิง	132
ภาคผนวก	
ภาคผนวกที่ 1: ตารางกิจกรรม	1-1
ภาคผนวกที่ 2: รายงานการประชุม	2-1
ภาคผนวกที่ 3: ภาพกิจกรรม	3-1
ภาคผนวกที่ 4: คู่มือการใช้งานเว็บไซต์ www.cai.ku.ac.th	4-1
ภาคผนวกที่ 5: เอกสารส่งเสริมการเรียนรู้	5-1

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 1.1 แผนการวิจัยของทีมกลไกกลาง (ก.ย. 61 – ก.ย. 62)	8
ตารางที่ 3.1 ตารางวิเคราะห์ช่องว่างเชิงยุทธศาสตร์ตามกรอบ Balanced Scorecard 4 มุมมอง 12 องค์ประกอบ	39
ตารางที่ 3.2 วิเคราะห์ช่องว่างการดำเนินยุทธศาสตร์โครงการช่องสาริกาโมเดลด้วย Balanced Scorecard	51
ตารางที่ 3.3 วิเคราะห์ช่องว่างการดำเนินยุทธศาสตร์โครงการส่งเสริมการผลิตข้าวอินทรีย์	65
ตารางที่ 3.4 วิเคราะห์ช่องว่างการดำเนินยุทธศาสตร์โครงการร้านค้าธงฟ้าประชารัฐ	77
ตารางที่ 3.5 ภาพรวมการวิเคราะห์ช่องว่างโครงการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากตามกรอบ Balance Scorecard 4 มุมมอง 12 องค์ประกอบ	83
ตารางที่ 4.1 ชุดความรู้ แนวคิด ทฤษฎีที่ผ่านการนำไปใช้ประโยชน์ในการขับเคลื่อนการวิจัยภายใต้ชุดโครงการการพัฒนาการสหกรณ์และการค้าที่เป็นธรรม	86
ตารางที่ 4.2 นวัตกรรมตัวแบบธุรกิจที่มีผลงานสร้างผลกระทบการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน/ท้องถิ่น	94
ตารางที่ 4.3 สื่อสร้างสรรค์	96

สารบัญรูป

	หน้า
รูปที่ 1.1 กรอบแนวคิดระบบนิเวศการเรียนรู้สนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก	5
รูปที่ 1.2 วิธีการวิจัยโครงการพัฒนาระบบสนับสนุนการยกระดับการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากฯ	6
รูปที่ 2.1 แสดงกระบวนการเกิดขึ้นของการพัฒนาที่ยั่งยืนที่เกิดจากกระบวนการภายในชุมชนและท้องถิ่น	24
รูปที่ 2.2 แสดงกลุ่มประชาชนในระดับเศรษฐกิจฐานราก หรือกลุ่ม Bottom 40	26
รูปที่ 3.1 แนวคิดการบริหารกลยุทธ์และผลสัมฤทธิ์ของงานด้วยวิธี Balanced Scorecard	38
รูปที่ 3.2 แผนภาพใยแมงมุมแสดงผลการวิเคราะห์ช่องว่าง (GAPs Analysis) 4 มุมมอง 12 องค์ประกอบ	40
รูปที่ 3.3 แนวคิดการพัฒนาชุมชนเชิงพื้นที่อย่างเป็นองค์รวม	42
รูปที่ 3.4 พัฒนาการโครงการพัฒนาชุมชนเชิงพื้นที่อย่างเป็นองค์รวม: ช่องสาริกาโมเดล (2550-ปัจจุบัน)	43
รูปที่ 3.5 กลยุทธ์การขับเคลื่อนการพัฒนาของเบทาโกร	44
รูปที่ 3.6 ขั้นตอนการพัฒนาชุมชนตามแบบช่องสาริกาโมเดล	45
รูปที่ 3.7 ตัวแบบโซ่คุณค่าช่องสาริกาโมเดล	48
รูปที่ 3.8 กราฟเรดาร์แสดงการวิเคราะห์ช่องว่างเชิงกลยุทธ์โครงการช่องสาริกาโมเดล	53
รูปที่ 3.9 การประชาสัมพันธ์รับสมัครเกษตรกรเข้าร่วมโครงการฯ	55
รูปที่ 3.10 กระบวนการดำเนินการของโครงการส่งเสริมการผลิตข้าวอินทรีย์	56
รูปที่ 3.11 ภาพขั้นตอนการรับสมัครเกษตรกรเข้าร่วมโครงการฯ	58
รูปที่ 3.12 พัฒนาการโครงการฯ	63
รูปที่ 3.13 แสดงพื้นที่ที่เข้าร่วมโครงการฯ ระหว่างปี 2560-2561	63
รูปที่ 3.14 การวิเคราะห์โซ่คุณค่าส่งเสริมการผลิตข้าวอินทรีย์	64
รูปที่ 3.15 กราฟเรดาร์แสดงการวิเคราะห์ช่องว่างกลยุทธ์โครงการส่งเสริมปลูกข้าวอินทรีย์	68
รูปที่ 3.16 โครงการลงทะเบียนเพื่อสวัสดิการแห่งรัฐ	70
รูปที่ 3.17 การลงทะเบียนร้านค้าและการใช้งานผ่านแอปพลิเคชัน	71
รูปที่ 3.18 Timeline ของโครงการร้านค้าธงฟ้าประชารัฐ	72
รูปที่ 3.19 จำนวนร้านค้าธงฟ้าประชารัฐในแต่ละจังหวัด	73
รูปที่ 3.20 การวิเคราะห์โซ่คุณค่า โครงการธงฟ้าประชารัฐ	75
รูปที่ 3.21 กราฟเรดาร์แสดงการวิเคราะห์ช่องว่างเชิงกลยุทธ์โครงการร้านค้าธงฟ้าประชารัฐ	80
รูปที่ 3.22 การวิเคราะห์ช่องว่างในภาพรวมตามกรอบ Balanced Scorecard 4 มุมมอง 12 องค์ประกอบ	85
รูปที่ 4.1 ระบบนิเวศการเรียนรู้ TRP4	123
รูปที่ 5.1 การวิเคราะห์ปัจจัยสภาพแวดล้อมการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้วย SWOT Analysis	124

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความสำคัญของปัญหา

กระบวนการพัฒนาประเทศไทยภายใต้ยุทธศาสตร์ประเทศไทย 4.0 เป็นไปเพื่อการวางรากฐานการพัฒนาประเทศในระยะยาวในการขับเคลื่อนไปสู่การเป็นประเทศตามวิสัยทัศน์สู่ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน ซึ่งต้องมีการผลักดันการปฏิรูปโครงสร้างเศรษฐกิจ การปฏิรูปการวิจัยและการพัฒนา และการปฏิรูปการศึกษา และอื่น ๆ ไปพร้อม ๆ กัน และให้ความสำคัญกับการแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม โดยการขับเคลื่อน “เศรษฐกิจฐานราก” ถือเป็นนโยบายที่รัฐบาลพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชาให้ความสำคัญ มีเป้าหมายเพื่อลดความเหลื่อมล้ำ สร้างเศรษฐกิจชุมชนให้เข้มแข็ง ประชาชนมีความสุขและมีรายได้เพิ่มขึ้น เป็นการทำงานร่วมกันระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน ภาควิชาการ ภาคประชาสังคม และภาคประชาชน และก้าวไปด้วยกันโดยไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง เช่นเดียวกับเป้าหมายที่ท้าทายสำหรับการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) ของสหประชาชาติให้บรรลุผลภายใน 15 ปีข้างหน้าปัญหาความเหลื่อมล้ำเป็นปัญหาของประเทศซึ่งเกิดขึ้นมายาวนานกว่า 60 ปีและยังคงเป็นปัญหาของประเทศที่ช่องว่างของคนจนและคนรวยห่างกันมากขึ้น โดยสัดส่วนคนรวย 20% มีรายได้สูงคิดเป็นร้อยละ 54 ของรายได้ทั้งประเทศ ในขณะที่คนจน 20% มีรายได้รวมกันคิดเป็นร้อยละ 4 ของรายได้รวมทั้งประเทศ ซึ่งให้เห็นความแตกต่างกันถึง 20 เท่า (สศช. 2559) ดังนั้นรัฐบาลจึงให้ความสำคัญกับการแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคม โดยเฉพาะประชากรในภาคการเกษตรซึ่งมีบทบาทสำคัญต่อเศรษฐกิจของประเทศ เนื่องจากเป็นผู้ผลิตสินค้าที่เป็นวัตถุดิบตั้งต้นที่มีความเชื่อมโยงกับภาคส่วนเศรษฐกิจอื่น เช่น อุตสาหกรรมการเกษตร การค้า บริการท่องเที่ยว และส่งออก แต่ยังเผชิญกับปัญหายากจน มีภาระหนี้สินไม่มีกรรมสิทธิ์ในที่ดินทำกิน ขาดโอกาสการเข้าถึงทรัพยากร แหล่งทุน เทคโนโลยี/นวัตกรรม ข้อมูลข่าวสารและตลาด อีกทั้งผลกระทบจากบริบทการเปลี่ยนแปลงทั้งปัจจัยภายนอก ได้แก่ ความผันผวนของเศรษฐกิจโลก ข้อตกลง/กติกาการค้าใหม่ การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจในภูมิภาคต่าง ๆ ของโลก อีกทั้งข้อจำกัดในการพัฒนาการเกษตรที่มาจากปัจจัยด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม การเมืองในประเทศ (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. 2559) โดยคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคมได้กำหนดแนวทางการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ไว้ 4 ยุทธศาสตร์ ได้แก่

1) การลดความเหลื่อมล้ำ สร้างความเป็นธรรมในทุกมิติ (Closing the Gap) ด้วยการปรับโครงสร้างเศรษฐกิจฐานราก กระจายการถือครองทรัพย์สินโดยการปฏิรูประบบภาษี การสร้างหลักประกันทางสังคมที่ครอบคลุมและเหมาะสมกับทุกคน การเพิ่มผลิตภาพของแรงงานไทยให้เป็นแรงงานฝีมือที่มีคุณภาพและความริเริ่มสร้างสรรค์ มีความปลอดภัยในการทำงาน การลงทุนทางสังคมแบบมุ่งเป้าเพื่อช่วยเหลือกลุ่มคนยากจน และกลุ่มผู้ด้อยโอกาสโดยตรง การสร้างความเป็นธรรมแก่ผู้มีรายได้น้อยและกลุ่มผู้ด้อยโอกาส ในการเข้าถึงบริการสาธารณสุขและกระบวนการยุติธรรม

2) การกระจายศูนย์กลางความเจริญทางเศรษฐกิจและสังคม (Multiple Growth Poles) ด้วยการกำหนดจังหวัดหลักที่จะเป็นศูนย์กลางความเจริญทางเศรษฐกิจและสังคม การกำหนดแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของแต่ละกลุ่มจังหวัดในมิติต่าง ๆ การจัดระบบเมืองที่เอื้อต่อการสร้างชีวิตและสังคมที่มีคุณภาพและปลอดภัย การปรับปรุงแก้ไขกฎหมายระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน และการสนับสนุนการพัฒนาพื้นที่บนฐานข้อมูลความรู้และนวัตกรรม

3) การเสริมสร้างพลังทางสังคม (Social Energy and Synergy Mobilization) ด้วยการสร้างสังคมเข้มแข็งที่แบ่งปัน ไม่ทอดทิ้งกันและมีคุณธรรม โดยสนับสนุนการรวมตัวและดึงพลังของภาคส่วนต่าง ๆ การสนับสนุนการจัดตั้งกองทุนที่มีการระดมทุนร่วมระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน ภาควิชาการ ภาคประชาชนและภาคประชาสังคม การเตรียมการรองรับสังคมสูงวัย การส่งเสริมความเสมอภาคทางเพศและบทบาทของสตรีในการสร้างสรรค์สังคมและการสนับสนุนการพัฒนาบนฐานทุนทางสังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มชน

4) การเพิ่มขีดความสามารถของชุมชนท้องถิ่นในการพัฒนา การพึ่งตนเองและการจัดการตนเอง (Community and Local Authority Empowerment) ด้วยการส่งเสริมการปรับพฤติกรรมในระดับครัวเรือน การเสริมสร้างศักยภาพของชุมชนในการพึ่งตนเองและการพึ่งพากันเอง การปรับดุลอำนาจระหว่างประชาชนกับนักการเมืองและเจ้าหน้าที่รัฐเพื่อสร้างประชาธิปไตยระดับฐานราก การเสริมสร้างขีดความสามารถ ประสิทธิภาพและธรรมาภิบาลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการบริหารงานและจัดบริการที่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนในพื้นที่ และการสร้างภูมิคุ้มกันทางปัญญาให้กับชุมชน สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ได้ตระหนักถึงความสำคัญจึงได้พัฒนาชุดโครงการ Thailand Research Fund Flagship Program (TRP) ขึ้น เพื่อให้เป็นโครงการมุ่งเป้าไปที่การยกระดับเศรษฐกิจของประชาชนในระดับฐานรากของประเทศ ที่จะก่อให้เกิดความสมดุลทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม ซึ่งจะไปสู่การแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำความยากจน การเพิ่มรายได้ ตลอดจนยกระดับขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศในภาพรวมอย่างยั่งยืน โดยไม่ทิ้งคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งไว้เบื้องหลังตามนโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน โดยการพัฒนายุทธศาสตร์จะเป็นไปภายใต้กรอบแนวคิด “การพัฒนาที่เกิดจากการมีส่วนร่วมคิด วิเคราะห์และกำหนดเป้าหมาย ภายใต้การมีส่วนร่วมบนฐานการพึ่งพาตนเองที่มีการใช้นวัตกรรมมาพัฒนาเพื่อลดความเหลื่อมล้ำและความยากจน เพิ่มรายได้ และสร้างความเข้มแข็งทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อมและเชื่อมโยงสู่สากล” ภายใต้งานวิจัยเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากตามนโยบายและเป้าหมายของ TRP4 ซึ่งรูปแบบของแผนบริหารจัดการงานวิจัยขนาดใหญ่ซึ่งมีเป้าหมายสำคัญในการสานต่อนโยบายและยุทธศาสตร์ชาติ “เพื่อเพิ่มรายได้และความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ ลดความเหลื่อมล้ำ ความยากจนของเกษตรกร ของประชาชน ชุมชนในระดับฐานราก” นักวิจัยมีความจำเป็นต้องทราบสถานการณ์ที่เป็นช่องว่างการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากที่เป็นอยู่ อีกทั้งต้องเลือกใช้ชุดความรู้และนวัตกรรมเพื่อการสร้างสรรค์การพัฒนาบนฐานนวัตกรรมที่เหมาะสมกับบริบท ชุมชนและเชื่อมโยงกับบริบทโลกที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างมีนวัตกรรม ดังนั้นการดำเนินการโครงการ การพัฒนาระบบนิเวศการเรียนรู้จึงดำเนินการโดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อพัฒนาชุดความรู้ นวัตกรรม เครื่องมือ และกลไกสนับสนุนการวิจัยภายใต้แผนวิจัย TRP4 เพื่อการบรรลุเป้าหมายการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก

1.2 คำถามวิจัย

1.2.1 นโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากที่สำคัญและดำเนินการอยู่ในห้วงเวลายุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี และแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12 เป็นอย่างไร มีช่องว่างเชิงนโยบายสู่การปฏิบัติและข้อเสนอในการลดช่องว่างอะไรบ้าง?

1.2.2 ชุดความรู้และนวัตกรรมที่ควรนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากภายใต้ TRP4 มีอะไรบ้าง?

1.2.3 กลไกการส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อสนับสนุนการยกระดับสมรรถนะปัจเจกบุคคล ยกระดับขีดความสามารถของกลุ่ม/องค์กรและเครือข่ายควรเป็นอย่างไร?

1.3 วัตถุประสงค์การวิจัย

1.3.1 เพื่อวิเคราะห์ช่องว่างและจัดทำข้อเสนอในการลดช่องว่างการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากเพื่อใช้ประโยชน์ในการวิจัย TRP

1.3.2 เพื่อรวบรวมและสังเคราะห์ชุดความรู้และนวัตกรรมมาพัฒนาเป็นระบบนิเวศการเรียนรู้สนับสนุนการวิจัย TRP4

1.3.3 ร่วมมือกับหน่วย IDU ให้การสนับสนุนการเรียนรู้แก่นักวิจัยและติดตามผลการดำเนินงาน TRP4

1.4 นิยามศัพท์ปฏิบัติการ

1.4.1 การวิเคราะห์ช่องว่าง (Gap Analysis) เป็นการวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบผลการดำเนินงาน ที่เป็นจริง (Actual performance) กับผลงานที่คาดหวัง (Desired performance) ของโครงการ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อเสนอแนวทางการลดช่องว่างการดำเนินงานโครงการเพื่อการบรรลุเป้าหมายตามที่คาดหวัง การวิเคราะห์ช่องว่าง (Gap Analysis) เป็นไปตามนิยามที่กำหนดโดยใช้ตารางประเมินความแตกต่างระหว่างผลการดำเนินงานที่คาดหวัง (Desired performance) และผลการดำเนินงานที่เกิดขึ้นจริง (actual performance) โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้อง/การสนทนากลุ่มเป้าหมาย/การสังเกตการณ์ และให้คะแนนในตารางประเมินพร้อมทั้งชี้ให้เห็นปัจจัยส่งผลต่อความสำเร็จ (Critical Success Factor)

1.4.2 ระบบนิเวศการเรียนรู้ (Learning Ecosystem) เป็นรูปแบบระบบสนับสนุนการเรียนรู้เพื่อการสร้างสรรคสิ่งใหม่ ซึ่งประกอบด้วยพื้นที่เรียนรู้ และกลไกการเรียนรู้ที่สร้างแรงบันดาลใจไปพร้อมกับการเปิดโอกาสแก่ผู้เรียนในการเข้าถึงแหล่งเรียนรู้และนวัตกรรมตลอดจนการถ่ายทอดความรู้อย่างสร้างสรรค์ระหว่างกัน ซึ่งมีองค์ประกอบสำคัญได้แก่

- 1) แหล่งเรียนรู้หรือพื้นที่การเรียนรู้ ที่ตอบสนองความต้องการของผู้ใช้
- 2) เนื้อหาสาระ (Content) โดยนำเสนอองค์ความรู้ผ่านสื่อการเรียนรู้รูปแบบต่างๆ
- 3) กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้และสร้างสรรค์นวัตกรรม
- 4) เทคโนโลยีสนับสนุนการเรียนรู้ เช่น เว็บไซต์ สื่อสังคมออนไลน์ ฯลฯ

1.4.3 **Logical Framework** เป็นเทคนิคหนึ่งใช้ในการจัดทำโครงการอย่างเป็นระบบโดยใช้เหตุและผล ในการอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบที่สำคัญของโครงการที่แสดงเป็นตารางความสัมพันธ์ที่แนบตั้งและแนวนอนโดย

- 1) องค์ประกอบแนวตั้ง ประกอบด้วย
 - จุดมุ่งหมายหรือเป้าประสงค์ของแผนงาน / โครงการ (Goal)
 - วัตถุประสงค์ของโครงการ (Objective)
 - ผลผลิต (Output) ระดับผลงานของโครงการ
 - ปัจจัยนำเข้า (Input) หมายถึงทรัพยากรที่ใช้ในการดำเนินกิจกรรมต่างๆของโครงการ
- 2) องค์ประกอบแนวนอน ประกอบด้วย
 - คำสรุป (Summary) เป็นคำอธิบายสั้นๆ ขององค์ประกอบแนวตั้งในระดับต่างๆ
 - ตัวชี้วัด (Indicator) ตัวบ่งบอกถึงความสำเร็จในการดำเนินกิจกรรม/โครงการ
 - แหล่งข้อมูล (Source) บอกแหล่งข้อมูลและวิธีการวัด
 - เงื่อนไขความสำเร็จ (Critical success factors)

1.4.4 **เศรษฐกิจฐานราก** (Grassroots Economy) หมายถึง ระบบเศรษฐกิจของชุมชนท้องถิ่นที่สามารถพึ่งตนเองได้และมีความยั่งยืนบนฐานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เอื้อต่อการพัฒนาคนส่วนใหญ่ในชุมชนครอบคลุมถึงเศรษฐกิจทุกด้าน ใช้ทุนชุมชน ทุนทรัพยากร สิ่งแวดล้อม ทุนวัฒนธรรมและสังคม กลุ่มองค์กร ทุนมนุษย์ ช่วยเหลือ เอื้อเฟื้อซึ่งกันและกัน มีคุณธรรม ความเป็นหุ้นส่วน และสร้างความสัมพันธ์ทั้งในชุมชนท้องถิ่นและในระดับกว้างขวางอื่น ๆ และภายนอก

1.4.5 **การมีส่วนร่วมในชุมชน** (Community engagement) เป็นทั้งกระบวนการและผลลัพธ์จากการทำงานร่วมกันเพื่อให้ประชากรทุกคนสามารถมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ ที่จะส่งผลกระทบต่อชีวิตของตนได้ การมีส่วนร่วมในชุมชนเป็นการพัฒนาและทำให้ความสัมพันธ์ในการทำงานระหว่างองค์กรรัฐบาลกับกลุ่มชุมชนและพลเมืองมีความยั่งยืน และช่วยให้ทุกฝ่ายเข้าใจและระบุนความต้องการที่จำเป็นต่าง ๆ ของแต่ละชุมชนได้

1.5 กรอบแนวคิดการวิจัย

การดำเนินการโครงการในที่นี่ เป็นไปภายใต้หน้าที่ความรับผิดชอบของทีมกลไกกลางเกี่ยวข้องกับการดำเนินการตามที่กำหนดไว้ในวัตถุประสงค์ 3 ประการ ได้แก่ 1) วิเคราะห์ช่องว่าง (GAPs) และจัดทำข้อเสนอในการลดช่องว่างการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก 2) รวบรวมและสังเคราะห์ชุดความรู้ & นวัตกรรม มาพัฒนาเป็นระบบนิเวศการเรียนรู้สนับสนุนTRP4 3)ร่วมมือกับหน่วย IDU ให้การสนับสนุนการเรียนรู้แก่นักวิจัยและติดตามผลการดำเนินงาน TRP4 โดยที่การสนับสนุนการเรียนรู้ของทีมกลไกกลางภายใต้กลไกของระบบนิเวศการเรียนรู้ซึ่งมีจุดมุ่งหมายในการสร้างสรรค์กลไกการเรียนรู้ที่มีความยืดหยุ่นในการส่งเสริมการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับบริบทของทีมวิจัยและชุมชนท้องถิ่นที่เป็นเป้าหมายการวิจัย โดยมีองค์ประกอบ 4 อย่าง ได้แก่ (รูปที่ 1.1)

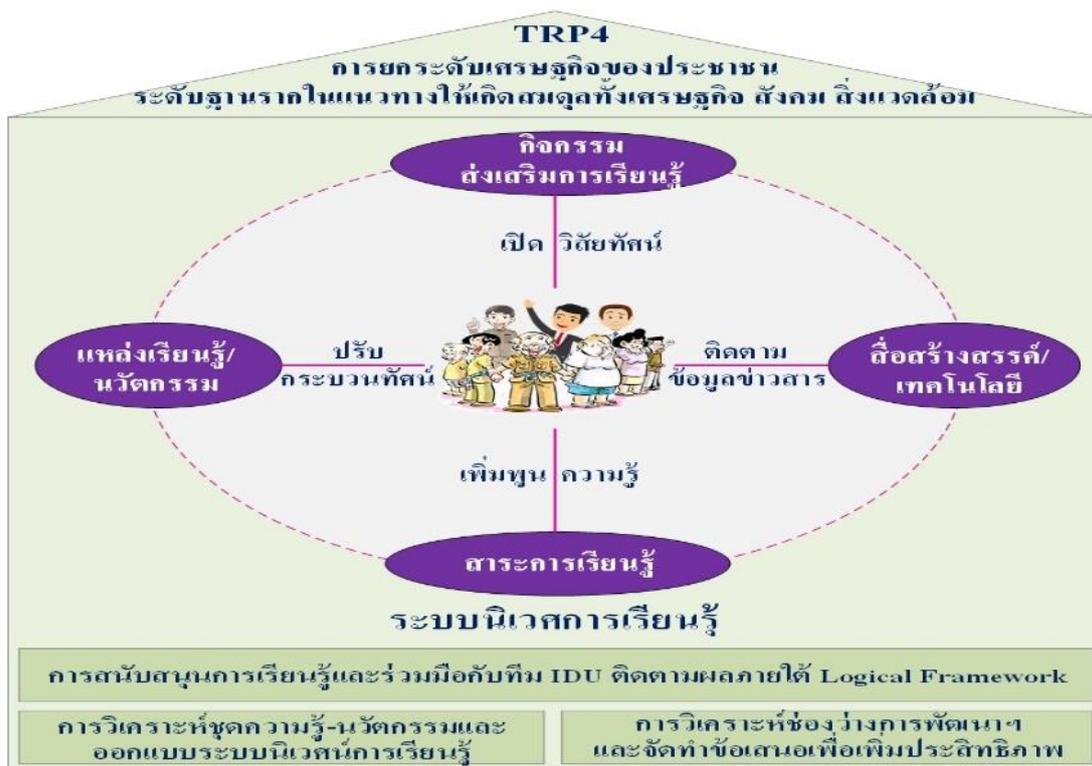
1) สารการเรียนรู้ ในรูปแบบขององค์ความรู้ที่บูรณาการจากวิทยาการหลายด้าน (cross discipline) ที่ผ่านการทดลองใช้และสังเคราะห์แล้ว สำหรับส่งเสริมการเรียนรู้ในการเพิ่มสมรรถนะระดับบุคคล เพิ่มขีดความสามารถในระดับองค์กรและเครือข่าย เพื่อให้เป็นตัวจักรการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากบนฐานการใช้นวัตกรรมเพื่อเกิดความสมดุลและยั่งยืน

2) แหล่งเรียนรู้/สถานที่เรียนรู้ที่สามารถตอบสนองความต้องการของผู้เรียน เพื่อเพิ่มพูนทักษะและประสบการณ์ การสร้างสรรค์นวัตกรรมเพื่อการพัฒนาฯ อาทิ ตัวแบบธุรกิจสหกรณ์ ตัวแบบตลาดชุมชน ตัวแบบธุรกิจชุมชน ฯลฯ

3) กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้และสร้างสรรค์นวัตกรรม ที่ยืดหยุ่นมีความเหมาะสมกับผู้เรียน มีหลายรูปแบบ อาทิเช่น การอบรม การศึกษาดูงาน การสัมมนา การประชุมกลุ่มเป้าหมาย การเรียนรู้ผ่านการทำวิจัยและประเมินตนเอง การให้คำปรึกษาแนะนำโดยทีมโค้ช เป็นต้น

4) เทคโนโลยีสนับสนุนการเรียนรู้และข้อมูลข่าวสาร ผ่านเว็บไซต์ สื่อสังคมออนไลน์ ฯลฯ

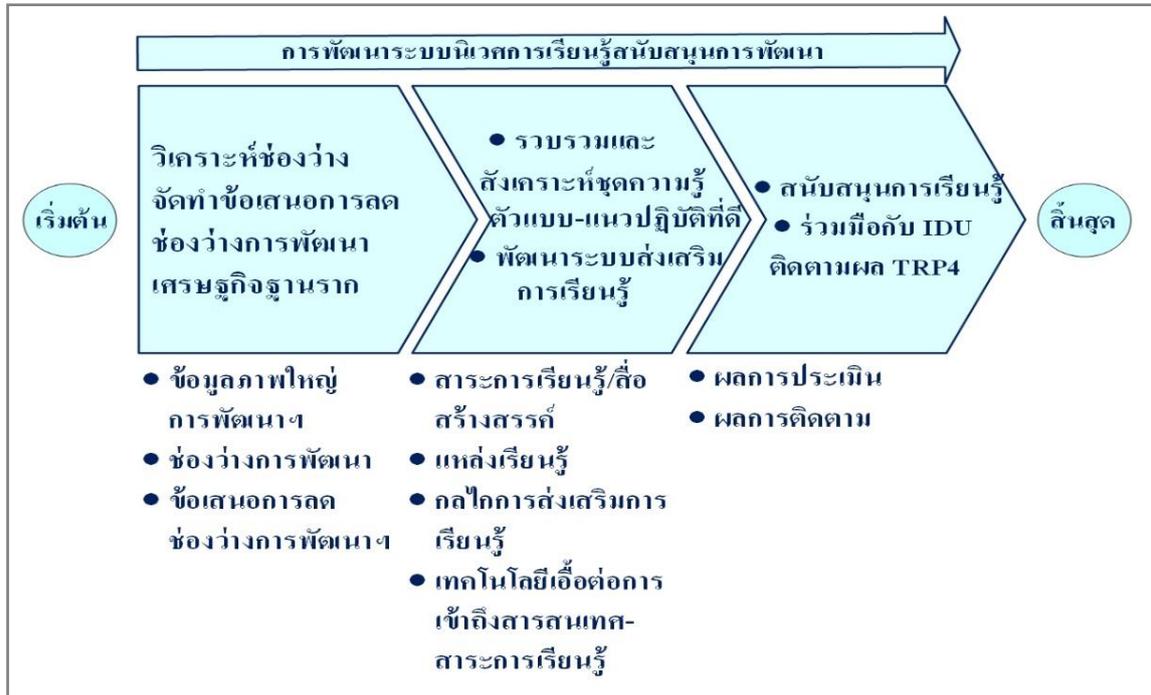
ในส่วนของการร่วมมือกับหน่วย IDU จะใช้ Logical Framework เป็นเครื่องมือในการติดตามงานวิจัย โดยที่ทีมวิจัยเป็น ผู้วิเคราะห์และกำหนดขึ้นมา

รูปที่ 1.1 กรอบแนวคิดระบบนิเวศการเรียนรู้สนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก

1.6 วิธีการวิจัย

การดำเนินการวิจัยเป็นไปตามวิธีการวิจัย (รูปที่ 1.1) ดังรายละเอียดในขั้นตอนต่าง ๆ ต่อไปนี้

รูปที่ 1.2 วิธีการวิจัยโครงการพัฒนาระบบสนับสนุนการยกระดับการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากฯ

1.6.1 การวิเคราะห์ช่องว่าง (GAPs) และจัดทำข้อเสนอในการลดช่องว่างการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากเพื่อใช้ประโยชน์ใน TRP4 จะดำเนินการโดยใช้เทคนิค GAPs Analysis ซึ่งมีขั้นตอนดังนี้

- 1) การกำหนดเป้าหมายโครงการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากภายใต้ 3 โครงการ
- 2) ศึกษาภาพรวมของโครงการโดยรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องในเชิงนโยบายของโครงการเพื่อชี้ให้เห็นจุดเด่นและเป้าหมาย/ตัวชี้วัดในภาพใหญ่ของโครงการ
- 3) การออกแบบตารางประเมินความแตกต่างระหว่างผลการดำเนินงานที่คาดหวัง (Desired performance) และผลการดำเนินงานที่เกิดขึ้นจริง (Actual performance) และให้ค่าคะแนนการประเมินช่องว่างสำหรับองค์ประกอบใน 4 มุมมองใน 12 องค์ประกอบตามกรอบแนวคิด Balance Scorecard ที่พัฒนาขึ้นมา
- 4) การวิเคราะห์ช่องว่าง (Gap Analysis) เพื่อชี้ให้เห็นช่องว่างระหว่างผลการดำเนินงานที่คาดหวัง (Desired performance) และผลการดำเนินงานที่เกิดขึ้นจริง (Actual performance) โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้อง/การสนทนากลุ่มเป้าหมาย/การสังเกตการณ์และให้ค่าคะแนนในตารางประเมินพร้อมทั้งชี้ให้เห็นปัจจัยส่งผลต่อความสำเร็จ (Critical Success Factor)

5) จัดทำข้อเสนอแนวทางการลดช่องว่างเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ-ประสิทธิผลของโครงการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากตามนโยบาย/เป้าหมาย

1.6.2 การรวบรวมและสังเคราะห์ชุดความรู้/นวัตกรรมมาพัฒนาเป็นระบบนิเวศการเรียนรู้สนับสนุน TRP4 นั้นโดยการวิจัยมีวิธีการ-ขั้นตอนดังนี้

1) ทบทวนวรรณกรรมเพื่อคัดสรรชุดความรู้, ตัวแบบ, แนวปฏิบัติที่ดีในการสร้างสมรรถนะระดับ บุคคล องค์กรและเครือข่ายอย่างละ 4 ตัวแบบ โดยเป็นกรณีศึกษาในประเทศ 2 ตัวแบบ ต่างประเทศ 2 ตัวแบบ รวมเป็น 12 ตัวแบบ

2) การรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลวิทยุมติและปฐมภูมิ (สำหรับกรณีศึกษาในประเทศ) จากบุคคล/ผู้นาองค์กรที่ได้รับการคัดเลือกเป็นตัวแบบและแนวปฏิบัติที่ดีนำมาจัดทำเป็นเอกสาร/สื่อสร้างสรรค์เพื่อใช้เป็นองค์ประกอบในระบบนิเวศการเรียนรู้เพื่อใช้ในการสนับสนุนการเรียนรู้แก่ทีมวิจัย TRP4 ภายใต้กรอบแนวคิดระบบนิเวศการเรียนรู้ (Learning Ecosystem) เป็นรูปแบบระบบสนับสนุนการเรียนรู้ ประกอบด้วยพื้นที่เรียนรู้และกลไกการเรียนรู้ที่สร้างแรงบันดาลใจไปพร้อมกับการเปิดโอกาสแก่ผู้เรียนในการเข้าถึงแหล่งเรียนรู้และนวัตกรรม ตลอดจนการถ่ายโอนความรู้อย่างสร้างสรรค์ระหว่างกันซึ่งมีองค์ประกอบสำคัญ 4 ด้าน ได้แก่

- 2.1) แหล่งเรียนรู้หรือพื้นที่การเรียนรู้ที่ตอบสนองความต้องการของผู้ใช้
- 2.2) เนื้อหาสาระ (Content) โดยนำเสนอองค์ความรู้ผ่านสื่อการเรียนรู้รูปแบบต่าง ๆ
- 2.3) กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้และสร้างสรรค์นวัตกรรม
- 2.4) เทคโนโลยีสนับสนุนการเรียนรู้ เว็บไซต์ สื่อสังคมออนไลน์

1.6.3 การสนับสนุนการเรียนรู้แก่นักวิจัยและติดตามการดำเนินงาน TRP4 นั้น จะเป็นไปภายใต้กรอบแนวคิดพื้นที่การเรียนรู้ในรูปแบบของระบบนิเวศ การพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก ที่จะช่วยลดช่องว่างและสร้างทุนทางสังคม คือสมรรถนะของคนในชุมชนท้องถิ่นที่ต้องมีความพร้อมทั้งด้านทัศนคติ วิธีคิด ความรู้-ทักษะและการรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่จำเป็นโดยมีองค์ประกอบสำคัญ 5 ประการได้แก่ 1) ทีมโค้ชในการสนับสนุนชุดความรู้ การสร้างสรรค์นวัตกรรมที่เหมาะสมกับบริบทพื้นที่เพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากที่มีการใช้นวัตกรรม นำการพัฒนา 2) พื้นที่เรียนรู้ ประกอบด้วย สาระการเรียนรู้ แหล่งเรียนรู้ สื่อสร้างสรรค์ที่จำเป็นและเหมาะสม 3) ภาคร่วมพัฒนา ได้แก่ หน่วยงานรัฐ สถาบันการศึกษา สถาบันการเงิน ผู้ประกอบการ ให้การสนับสนุนเงินทุน โครงสร้างพื้นฐาน สิ่งอำนวยความสะดวก เทคโนโลยี ตามแผนการพัฒนาอย่างเหมาะสม 4) คนในชุมชน-องค์กรชุมชน-องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมกำหนดทิศทางและขับเคลื่อนการพัฒนาสู่วิสัยทัศน์ เป้าหมายร่วมกัน

1.7 แผนและผลการดำเนินการวิจัย (ก.ย. 61 - ก.ย. 62)

การดำเนินการวิจัยเป็นไปตามแผนการวิจัยดังรายละเอียดในตารางที่ 1.1

ตารางที่ 1.1 แผนการวิจัยของทีมกลไกกลาง (ก.ย.61 - ก.ย.62)

วัตถุประสงค์	กิจกรรม	จำนวนวันที่ใช้	ผู้รับผิดชอบ
1. เพื่อวิเคราะห์ช่องว่าง (GAPs) และจัดทำข้อเสนอในการลดช่องว่างการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากเพื่อใช้ประโยชน์ใน TRP4	1.1 รวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ 3 โครงการ ใน 3 กระทรวงที่กำหนดเป็นกรณีศึกษา	20 วัน	ผช.หัวหน้าโครงการ และนักวิจัย
	1.2 รวบรวมข้อมูลปฐมภูมิโดยประชุมสนทนา กลุ่มเป้าหมาย-สัมภาษณ์ (จนท.ในบางโครงการในส่วนกลาง 3 แห่ง ภูมิภาค 3 แห่ง	12 วัน	หัวหน้าโครงการ ผช.หัวหน้าโครงการ
	1.3 การจัดระเบียบข้อมูล	10 วัน	ผช.หัวหน้าโครงการ นักวิจัย 1 คน
	1.4 การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธี GAP Analysis	10 วัน	หัวหน้าโครงการ ผช.หัวหน้าโครงการ นักวิจัย
	1.5. จัดทำรายงานข้อเสนอแนวทางการ ขับเคลื่อน TRP4	15 วัน	หัวหน้าโครงการ ผช.หัวหน้าโครงการ นักวิจัย
2. เพื่อรวบรวมและสังเคราะห์ชุดความรู้ และนวัตกรรมมาพัฒนาเป็นระบบนิเวศการเรียนรู้สนับสนุน TRP4	2.1 การประมวลผลข้อมูลจากแหล่งทุติยภูมิและจากชุดโครงการ The DC&F	10 วัน	หัวหน้าโครงการ ผช.หัวหน้าโครงการ นักวิจัย
	2.2 การรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิจากการสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้อง	10 วัน	
	2.3 การสังเคราะห์สาระสำคัญ ตัวแบบ-แนวปฏิบัติที่ดี	60 วัน	หัวหน้าโครงการ ผช.หัวหน้าโครงการ ที่ปรึกษา
	2.4 ประชุมทีมงานเชี่ยวชาญ/ที่ปรึกษาการพัฒนาระบบส่งเสริมการเรียนรู้	60 วัน	
	2.5 จัดทำเอกสาร สื่อ และระบบส่งเสริมการเรียนรู้	60 วัน	ทีมจัดทำ สื่อสร้างสรรค์
	2.6 การออกแบบระบบนิเวศการเรียนรู้	10 วัน	หัวหน้าโครงการวิจัย ผช.หัวหน้าโครงการวิจัย
	2.7 การประชุมทีมงาน-ที่ปรึกษา	2 วัน	ที่ปรึกษา
	2.8 การพัฒนาระบบนิเวศการเรียนรู้ในพื้นที่	3 วัน	ทีมงานสื่อสร้างสรรค์

วัตถุประสงค์	กิจกรรม	จำนวนวันที่ใช้	ผู้รับผิดชอบ
3. ร่วมมือกับหน่วย IDU ให้การสนับสนุนการเรียนรู้แก่นักวิจัย และติดตามผลการดำเนินงาน TRP4	3.1 การสนับสนุนการเรียนรู้	8 วัน	หัวหน้าโครงการวิจัย
	3.2 การติดตามประเมินผล	2 วัน	IDU, หัวหน้าโครงการ ผช.หัวหน้าโครงการ
	3.3 การนำเสนอรายงานความก้าวหน้า	1 วัน	หัวหน้าโครงการ ผช.หัวหน้าโครงการ
	3.4 การนำเสนอรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์	1 วัน	ที่ปรึกษา, นักวิจัย ภาคีที่เกี่ยวข้อง

1.8 ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1.8.1 Output

- 1) ข้อเสนอเชิงนโยบายแนวทางการลดช่องว่างการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก
- 2) ข้อเสนอเชิงนโยบายการส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อสร้าง Change Agent ในการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก
- 3) เอกสารเผยแพร่สำหรับชุดความรู้ นวัตกรรมตัวแบบ-แนวปฏิบัติที่ดีสำหรับการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากบนฐานนวัตกรรม
- 4) สื่อวีดิทัศน์ (8-10 นาที)
- 5) ตัวแบบระบบนิเวศการเรียนรู้เพื่อสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากฯ

1.8.2 Outcome

- 1) นักวิจัยระดับโครงการมีการปรับเปลี่ยนแนวคิด-วิธีการในการพัฒนา
- 2) คนในชุมชนที่เข้ามามีส่วนร่วมใน TRP4 มีความรู้และวิธีคิดเปลี่ยนแปลงในทิศทางการพัฒนาบนฐานนวัตกรรม
- 3) องค์กรที่เข้ามามีส่วนร่วมวิจัย มีการนำชุดความรู้ เครื่องมือ ตัวแบบ/แนวปฏิบัติไปใช้และเกิดการเปลี่ยนแปลงในการยกระดับกรอบแนวทางธุรกิจ การยกระดับผลิตภัณฑ์/บริการ การยกระดับหน้าตาในการกิจขององค์กร
- 4) มีการเชื่อมโยงเครือข่ายสร้างภาคีที่เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาทั้งด้านการเรียนรู้ ธุรกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม

1.8.3 Impact

- 1) เกิดการต่อยอดการนำชุดความรู้ นวัตกรรม และระบบนิเวศการเรียนรู้ขยายผลไปใช้ในการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากไปใช้ประโยชน์ในองค์กร/หน่วยงาน/ชุมชนต่าง ๆ ช่วยลดช่องว่างการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากที่เป็นอยู่
- 2) เกิดชุมชนเรียนรู้เพื่อการเผยแพร่ในแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากบนฐานนวัตกรรมในพื้นที่วิจัย

บทที่ 2 การทบทวนวรรณกรรม

2.1 คำนิยาม, ความหมายเศรษฐกิจฐานราก

สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (2559) ให้ความหมายของคำว่า เศรษฐกิจฐานราก คือ “ระบบเศรษฐกิจของชุมชนท้องถิ่น ที่สามารถพึ่งตนเอง มีการช่วยเหลือเอื้อเฟื้อซึ่งกันและกัน มีคุณธรรม และเป็นระบบเศรษฐกิจที่เอื้อให้เกิดการพัฒนาในด้านต่างๆ ในพื้นที่ ทั้ง สังคม ผู้คน ชุมชน วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ อย่างเข้มแข็งและยั่งยืน นอกจากนี้เศรษฐกิจฐานรากจะต้องมีแนวทางการพัฒนาและการจัดการโดยชุมชนท้องถิ่นให้ครบวงจรมากที่สุด มีการสร้างทุนและกองทุนที่เข้มแข็ง มีการผลิตพื้นฐาน การแปรรูป การบริการ การตลาด การผลิตอาหาร และความจำเป็นพื้นฐานต่างๆ สำหรับคนในพื้นที่อย่างพอเพียง และพัฒนาเป็นวิสาหกิจเพื่อสังคม หรือเป็นธุรกิจของชุมชน”

บริษัท ดี มีสุข (ไม่) จำกัด (2562) กล่าวว่า การสร้างความเข้มแข็งให้เศรษฐกิจฐานราก จะต้องสร้างชุมชนแห่งการแบ่งปันและยั่งยืน จะต้องสร้างคุณค่าผลิตภัณฑ์ให้ผู้บริโภคเกิดความรู้สึกคุ้มค่าเหนือราคา ผู้บริโภคจ่าย สร้างแบรนด์ของชุมชนให้เกิดความยั่งยืน โดยพัฒนาแบรนด์ให้เป็นที่รู้จัก เป็นแบรนด์ที่ดี ผู้บริโภคให้การยอมรับ สร้างธุรกิจแบบแบ่งปันไม่ใช่แข่งขัน เพื่อให้ความยั่งยืนเกิดขึ้นโดยแท้จริง เหล่านี้ ล้วนเป็นแนวคิดที่จะช่วยพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของไทยเติบโต เข้มแข็ง อย่างยั่งยืน

คณะอนุกรรมการยุทธศาสตร์เศรษฐกิจฐานราก (2559) “เศรษฐกิจฐานราก” คือ “ระบบเศรษฐกิจของชุมชนท้องถิ่น ที่สามารถพึ่งตนเองภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่มีการช่วยเหลือเอื้อเฟื้อซึ่งกันและกัน มีคุณธรรม และเป็นระบบเศรษฐกิจที่เอื้อให้เกิดการพัฒนาในด้านอื่น ๆ ในพื้นที่ ทั้งเศรษฐกิจ สังคม ผู้คน ชุมชน วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ อย่างเข้มแข็ง และยั่งยืน”

กรมประชาสัมพันธ์ (2560) ให้ความหมายของธุรกิจเกื้อกูลสังคม (Inclusive Business) คือธุรกิจที่มีเป้าประสงค์แรกเพื่อการสร้างผลตอบแทนแก่ผู้ประกอบการ แต่มีการนำกลุ่มชุมชนผู้ที่มีรายได้น้อยเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของภาคธุรกิจและการผลิตด้วย เพื่อสร้างงาน สร้างโอกาสในการหารายได้ และนำไปสู่คุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นอย่างเท่าเทียมของประชาชนในระดับวงกว้าง สอดคล้องกับเป้าหมายประชาคมอาเซียนปี 2568 นั่นคือ การทำให้อาเซียนเป็นประชาคมที่มีประชาชนเป็นศูนย์กลาง

ดร.พิพัฒน์ ยอดพฤติการณ์ (2562) กล่าวถึงแนวคิดตัวแบบธุรกิจไม่ปิดกั้น (Inclusive Business) ว่า จำแนกได้เป็น 3 จำพวกหลัก ได้แก่ ธุรกิจแบบเน้นสร้างโอกาส (Inclusive) แบบเน้นสร้างการเปลี่ยนแปลง (Impact) และแบบเน้นสร้างคุณค่าร่วม (Shared Value) ธุรกิจแบบเน้นสร้างโอกาส (Inclusive) เป้าประสงค์คือ ต้องการเปิดโอกาสให้วิสาหกิจเข้าถึงตลาดในส่วนที่ไม่เคยเข้าถึงได้มาก่อน อันเนื่องมาจากการไม่ผ่านเกณฑ์คุณสมบัติเบื้องต้น เช่น ไม่มีสภาพเป็นนิติบุคคล ขนาดของกิจการเล็กเกินไป ขาดหลักประกันสัญญา ไม่ได้รับการรับรองมาตรฐาน ฯลฯ วิสาหกิจเป้าหมายที่จะได้รับการสนับสนุนผ่านธุรกิจในแบบ Inclusive นี้ อาทิ ผู้ประกอบการระยะเริ่มต้นธุรกิจ ธุรกิจเพื่อสังคม กลุ่มอาชีพ กลุ่มแม่บ้าน สหกรณ์ โอท็อป วิสาหกิจชุมชน

จุฑาทิพย์ ภัทราวาท และคณะ (2561) อธิบายว่าธุรกิจแบบมีส่วนร่วม (Inclusive Business) หมายถึง รูปแบบธุรกิจที่ส่งเสริมให้เกษตรกรรายย่อยเข้ามามีส่วนร่วมในระบบธุรกิจของ สถาบันเกษตรกร ซึ่งได้นำการพัฒนาโซ่คุณค่า (Value Chain Development) ในการทำธุรกิจร่วมกับภาคีพันธมิตรเพื่อการยกระดับหน้าที่ (Functional Upgrading) ยกระดับกระบวนการ (Process Upgrading) ยกระดับผลิตภัณฑ์ (Product Upgrading) ที่มีเป้าหมายลดปัญหา/ข้อจำกัดในการประกอบอาชีพแก่เกษตรกรรายย่อย สร้างโอกาสสู่ระบบการค้าที่เป็นธรรมและการพัฒนาที่ยั่งยืน คุณลักษณะของตัวแบบธุรกิจ IBM 3 ประกอบด้วย 1) เป็นธุรกิจที่เปิดโอกาสให้เกษตรกรรายย่อยเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมายธุรกิจ และได้รับประโยชน์อย่างเป็นธรรม 2) เป็นธุรกิจที่คำนึงถึงการพัฒนาที่ก่อให้เกิดสมดุลใน 3 มิติ ทั้งเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม 3) มีภาคีพันธมิตร (Partnerships) ระหว่างหน่วยงานภาครัฐเอกชนและภาควิชาการในการบูรณาการความร่วมมือในการพัฒนาโซ่คุณค่าเพื่อสร้างขีดความสามารถของธุรกิจ

FAO (2015) ได้นิยาม IBM ไว้ใน Guidelines for Improving Linkages between Producer Groups and Buyers of Agricultural Produce 10 ว่าเป็นธุรกิจที่แสวงหากำไรควบคู่ไปกับการเปิดโอกาสให้กลุ่มฐานพีรามิด/เกษตรกรรายย่อยได้พัฒนาตนเองและเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของธุรกิจ (Inclusion of the BoP into Business) โดยการเกิดขึ้นของธุรกิจรูปแบบนี้จำเป็นต้องมีการสร้างปัจจัยแวดล้อมที่เหมาะสมและความร่วมมือจากภาคีพันธมิตร ซึ่งการสนับสนุน IBM จะแตกต่างกันไปตามลักษณะจำเพาะของสินค้าแต่ละชนิด ที่จะมีตัวขับเคลื่อนหลักที่ต่างกันออกไป อาทิ สินค้าเกษตรที่มีมูลค่าสูงมักขับเคลื่อนโดยธุรกิจการค้า (ผู้ค้าส่ง/ค้าปลีก) ที่สื่อสารและมีอิทธิพลต่อผู้บริโภคโดยตรง (Buyer-driven Value Chain) ในขณะที่ทิศทางการค้า สินค้าโภคภัณฑ์มักถูกกำหนดโดยพ่อค้าคนกลางผู้รวบรวมสินค้าเกษตรและควบคุมราคา (Intermediary-driven Value Chain) ทั้งนี้ ปัจจัยสำคัญที่สุดคือการประสานงานกับภาคีต่างๆ ในท้องถิ่นเพื่อร่วมกันสร้าง สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อ IBM นอกจากนี้การส่งเสริม IBM ยังต้องคำนึงถึงความเสี่ยงที่เกษตรกรจะต้องพึ่งพาคนกลางหรือการค้าผ่านช่องทางใดช่องทางหนึ่งมากเกินไปด้วย

APEC (2018) ที่ได้นิยามว่าเป็นธุรกิจซึ่งหากำไรและเอื้อให้ผู้มีรายได้น้อย ซึ่งอยู่รอบเส้นความยากจนและมักอยู่ในภาคเกษตรในชนบท ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการผลิตสินค้าและบริการ โดย IBM มีความแตกต่างจากกิจกรรม CSR ตรงที่ IBM จะไม่จำกัดอยู่เพียงการหาผลกำไร (Profit) เท่านั้นแต่มุ่งสร้างผลประโยชน์ (Benefits) อย่างเป็นองค์รวมด้วย ทำให้บางครั้งต้องยอมเสียโอกาส/ผลกำไรสูงสุดไป (Trade-off) เพื่อสร้างผลประโยชน์ทั้งในทุกมิติ ได้แก่ เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมไปพร้อมๆ กันในขณะเดียวกัน IBM ก็มีความแตกต่างจากวิสาหกิจเพื่อสังคม (Social Enterprise: SE) ในแง่ของการให้น้ำหนักกับการขยายโอกาสทางธุรกิจซึ่ง IBM จะให้ความสำคัญในส่วนนี้มากกว่า SE และไม่ได้นำผลกำไรส่วนใหญ่ไปใช้ในกิจการสาธารณะเหมือนกับวิสาหกิจเพื่อสังคม

2.2 แนวคิด-ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

Crowe (2006) เสนอแนะว่าการพัฒนาทุนทางสังคม จะทำให้ชุมชนสามารถพัฒนาตนเองได้ดีกว่า การพยายามเสริมสร้างความแข็งแกร่งในทางอุตสาหกรรม โดยเน้นการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็นต่อชุมชน จะนำมาซึ่งความได้เปรียบในการเสริมสร้างความแข็งแกร่งในชุมชน

Fey, Bregendahl and Flora (2006) ที่จำแนกรอบแนวคิดทุนชุมชนเป็น 7 ทุน ดังนี้ 1. ทุนทรัพยากรธรรมชาติ (Natural capital) ได้แก่ แม่น้ำลำคลอง ทะเลสาบ รวมถึงความอุดมสมบูรณ์ของดิน ป่าไม้ สัตว์ป่า และธรรมชาติที่สวยงาม 2. ทุนวัฒนธรรม (Cultural capital) ได้แก่ งานประเพณีต่าง ๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมชุมชน มรดกทางวัฒนธรรม ความหลากหลายของภาษาและชาติพันธุ์ในชุมชน ตลอดจนวิถีชีวิตและวิถีการปกครองสมาชิกในชุมชน นอกจากนี้ ทุนทางวัฒนธรรม ยังรวมถึงนวัตกรรม ทางด้านสิ่งประดิษฐ์ ความคิดสร้างสรรค์ ตลอดจนนวัตกรรมใหม่ ๆ ที่ช่วยพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนอีกด้วย 3. ทุนมนุษย์ (Human capital) ได้แก่ ทักษะและความสามารถของคนในชุมชนในการเข้าถึงทรัพยากรของชุมชน ตลอดจนการที่คนในชุมชนมีความรู้ เพื่อที่จะพัฒนาตนเองและสังคม ตลอดจนสุขภาพพลานามัยและการศึกษา นอกจากนี้ทุนมนุษย์ยังรวมถึงสถานะความเป็นผู้นำที่สามารถสร้างความปรองดองในชุมชน สร้างการมีส่วนร่วม และสามารถกำหนดอนาคตของชุมชนได้ 4. ทุนสังคม (Social capital) แบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ (1) การที่คนในชุมชนมีเครือข่ายที่เป็นหน่วยงานภาครัฐ/เอกชน/คนในชุมชน ที่เป็นคนชุมชนเดียวกัน และ (2) การที่คนในชุมชนมีเครือข่ายที่เป็นหน่วยงานภาครัฐ/เอกชน/คนในชุมชน ในชุมชนอื่น ๆ 5. ทุนการเมือง (Political capital) ได้แก่ กฎ ระเบียบ มาตรการ และนโยบายที่ออกมาจากรัฐ เพื่อช่วยยกระดับเศรษฐกิจฐานรากชุมชนให้ดีขึ้น 6. ทุนการเงิน (Financial capital) คือ การที่คนในชุมชนสามารถใช้ทรัพยากรในชุมชนเพื่อสร้างรายได้และพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชน ภายใต้การสนับสนุนจากรัฐและเอกชน 7. ทุนสิ่งปลูกสร้าง (Built capital) ได้แก่ โครงสร้างพื้นฐาน และระบบสาธารณูปโภคต่าง ๆ ที่ช่วยอำนวยความสะดวกให้กับคนในชุมชน เช่น ระบบอินเทอร์เน็ต ระบบโทรศัพท์ ถนนสายหลัก/สายรอง นิคมอุตสาหกรรม ไฟฟ้า น้ำประปา และการกำจัดของเสีย เป็นต้น

Onyx and Bullen (2000) กล่าวเสริมว่า องค์ประกอบสำคัญที่ทำให้ชุมชนในประเทศออสเตรเลียเกิดความเข้มแข็ง

Markusen (2004) ยังพบว่าการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับทุนมนุษย์ แต่การพัฒนาเศรษฐกิจส่วนใหญ่ยังให้ความสำคัญกับทุนมนุษย์ในระดับน้อย ซึ่งประชาชนในชุมชนมีความสำคัญต่อเศรษฐกิจของท้องถิ่นโดยการเรียนรู้ที่จะเป็นสมาชิกของกลุ่มอาชีพ ซึ่งการจะทำให้กลุ่มประสบความสำเร็จควรมีการวางแผนและกำหนดเป้าหมายของกลุ่มเมื่อมีความพร้อมในปัจจุบันผลักดันเศรษฐกิจชุมชน จึงทำให้กระบวนการเศรษฐกิจชุมชนพร้อมที่จะดำเนินการได้ ประกอบด้วยกิจกรรมการผลิต การบริโภค การแปรรูป และการขาย ซึ่งกระบวนการเศรษฐกิจชุมชน หมายถึง การดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจต่างๆ ทั้งทางด้านการเกษตร อุตสาหกรรม บริการ และด้านอื่นๆ ที่เกี่ยวกับการผลิต การบริโภค และการกระจายผลผลิต โดยให้คนในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาพื้นฐานทางเศรษฐกิจของชุมชนด้วยตนเอง ประกอบด้วย 1) จะผลิตอะไร (What) โดยให้ชุมชนร่วมคิดว่าควรจะผลิตสินค้าอะไร จำนวนเท่าไร เนื่องจากทรัพยากรการผลิต

ของชุมชนมีจำกัด นอกจากนี้ ต้องคำนึงถึงจำนวนการผลิตที่เหมาะสมกับการบริโภค และการซื้อขาย แลกเปลี่ยนผลผลิตของชุมชนเพื่อให้ทรัพยากรที่เหลือสามารถนำไปใช้ประโยชน์อย่างอื่นที่จำเป็นต่อไป 2) จะผลิตอย่างไร (How) โดยให้ชุมชนร่วมพิจารณาว่า ควรจะผลิตสินค้าอย่างไรด้วยเทคนิคการผลิตแบบไหน ใช้ปัจจัยการผลิตอะไรบ้าง และเลือกใช้ปัจจัยแต่ละชนิดในสัดส่วนเท่าไร จึงจะได้ผลผลิตสูงสุด และ 3) จะผลิตเพื่อใคร (For Whom) โดยให้ชุมชนตัดสินใจว่าจะผลิตสินค้าเพื่อใครในชุมชน อีกทั้งต้องพิจารณาว่าเมื่อผลิตสินค้าได้แล้วจะกระจายผลผลิต หรือแจกจ่ายสินค้าออกไปอย่างไร

UNESCO (1992) การเรียนรู้เพื่อชีวิตและเป็นการศึกษาตลอดชีวิต (Lifelong education) โดยมนุษย์ทุกคนต้องอยู่ในภาวะแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต แนวคิดการศึกษาเพื่อชีวิตจึงเปรียบเสมือนกุญแจดอกสำคัญของสังคมแห่งการเรียนรู้ การเรียนรู้เพื่อชีวิตจึงเป็นหลักการสำคัญของการจัดการศึกษาทุกระดับทุกระบบ

สมคิด อิศระวัฒน์ (2532 : 89-90) กล่าวว่าวิธีการเรียนรู้ในชุมชนนั้นสามารถเกิดขึ้นได้หลายลักษณะ ได้แก่การเรียนรู้โดย บังเอิญ (Incidental Learning) เป็นการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นโดยไม่ได้เจตนาหรือตั้งใจ การเรียนรู้ด้วยตนเอง (Self-directed Learning) การเรียนรู้โดยกลุ่ม (Non-formal Learning, Collaborative Learning)

สัญญา เคนาภูมิ (2558) พบว่า ความเข้มแข็งของชุมชนแสดงให้เห็นถึงความสามารถในการรวมตัวช่วยเหลือกันแก้ไขปัญหาอันจะนำไปสู่การขับเคลื่อนวิสาหกิจชุมชนที่เข้มแข็ง

รังสิตา บุญโชติ และอาแว มะแส (2559) พบว่า ยิ่งประชาชน ในชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนมากเท่าไร ก็จะส่งผลดีต่อคุณภาพ สังคมของประชาชนอย่างเห็นได้ชัด เพราะชุมชนสามารถค้นหาความต้องการของชุมชนที่แท้จริง

กาญจนา แก้วเทพ (2540 : 12) ให้ความหมายว่า องค์กรชุมชน เป็นการจัดระบบรูปแบบความสัมพันธ์ของคนในชุมชน เพื่อดำเนินกิจกรรมต่างๆ ให้ลุล่วง องค์กรชุมชนนี้มีลักษณะเป็นสถาบันที่บรรพ บุรุษไทยได้สร้างสรรค์ขึ้นมาเพื่อทำหน้าที่สืบทอดชีวิตของชุมชนทั้งด้านกายภาพ ด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคมและวัฒนธรรมให้ยืนยาวตลอดมาในประวัติศาสตร์

Uphoff, Cohen and Goldsmith (1979) กล่าวว่า องค์กรชุมชนหรือองค์กรประชาชน เป็นกลไกที่สำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนา จากประสบการณ์ของนานาประเทศ ได้ชี้ถึงข้อสรุปว่า องค์กรชุมชนเป็นเครื่องมือในการขยายฐานการมีส่วนร่วมของประชาชนในการ พัฒนาชุมชน หรือพื้นที่ของตนเอง และเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้ปัจเจกบุคคล ไม่ว่าจะเป็นแรงงาน หรือ ผู้ประกอบการใดๆ มีอำนาจต่อรองในการเรียกร้องบริการจากรัฐ

ศ.นพ.ประเวศ วะสี (2535 : 3) เห็นว่า องค์กรชุมชนเป็นองค์กรที่เกิดขึ้นจากประชาชนในชุมชนรวมตัวกันสร้างขึ้นเองและจัดการเองได้ไม่ใช้องค์กรที่คนอื่นสร้างขึ้นให้ หรือยึดเหนี่ยวให้หรือจัดการโดยคนอื่น การเกิดองค์กรชุมชนเกิดจากกระบวนการที่คนในชุมชนมาประชุมปรึกษาหารือกันแล้วเข้าอีกจนปรากฏตัวผู้นำตามบรรพชาติขึ้นมีการจัดองค์กร มีการวิเคราะห์ปัญหา วินิจฉัยปัญหา วิเคราะห์ทางเลือกและตัดสินใจในทางเลือกได้ถูกต้อง

ศ.นพ.ประเวศ วะสี (2530) องค์กรประกอบการพึ่งตนเองของชุมชน มีองค์ประกอบสำคัญ 5 ด้านได้แก่

1) จิตใจที่เป็นธรรม เป็นจิตใจที่เป็นธรรมะ มีความขยันหมั่นเพียร ไม่กลัวลำบาก ไม่โลภมาก มีสันโดษในธรรม ใช้จ่ายประหยัด ใฝ่รู้และพัฒนาอยู่เสมอ ลดบายมุขและกิเลสให้มันน้อยที่สุด และทำให้เกิดความสมดุลในจิตใจ

2) เศรษฐกิจการผลิต ที่สามารถสร้างภาวะสมดุลให้เกิดขึ้นระหว่างความต้องการ และขีดความสามารถสนองความต้องการเป็นระบบเศรษฐกิจในการแข่งขันกับภายนอก ที่สามารถออมและลงทุนรวมกลุ่มเพื่อการผลิต และตลาดสำหรับอนาคตให้สมดุลระหว่างการผลิตและการบริโภคที่สมบูรณ์ต่อการเลี้ยงตนเองครอบครัวและชุมชน

3) สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ ที่พอเพียงต่อการใช้ประโยชน์จำเป็นในการดำรงชีวิตและมีความยั่งยืนในอนาคตของทรัพยากรด้วยการบริโภคที่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

4) เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับสภาพชุมชน ซึ่งเป็นเครื่องมือพื้นฐานหรือเทคโนโลยี สมัยใหม่ที่มีความทันสมัยก็ได้เพียงแต่ควบคุมได้ และเหมาะสมต่อชุมชนเพื่อใช้ในการผลิตและการ รับส่งข้อมูลข่าวสาร

5) สังคมและวัฒนธรรม เป็นระบบชีวิตที่มีความสัมพันธ์กับชุมชนและสิ่งแวดล้อมใกล้ตัว อันเป็นวัฒนธรรมที่เอื้อเพื่อเผื่อแผ่ มีสถาบันครอบครัวและชุมชนเข้มแข็ง มีสถาบันชุมชน ที่ช่วยพัฒนาจิตใจ การศึกษา การสาธารณสุข ศิลปะและวัฒนธรรมประเพณี และช่วยให้เกิดความสมดุลทุกด้าน

องค์ประกอบการพึ่งตนเอง จึงต้องมีกระบวนการสร้างขีดความสามารถของชุมชน คือ กระบวนการสร้างความสมดุลของสาระการพึ่งตนเอง ที่สอดคล้องความกลมกลืนระหว่าง เทคโนโลยี เศรษฐกิจ ทรัพยากร ธรรมชาติ จิตใจ และสังคมวัฒนธรรม

กรมประชาสัมพันธ์ (2560) ฤกษ์เหล็กของธุรกิจเกื้อกูลสังคม หรือ Inclusive Business ประกอบด้วย 3 ประการคือ การเป็นธุรกิจที่ไม่ปิดกั้น การที่ชุมชนมีส่วนร่วม และการสร้างความยั่งยืนในสังคม การเป็นธุรกิจที่ไม่ปิดกั้น หมายความว่า ผู้ประกอบการไม่ใช่ผู้ที่ครอบครองห่วงโซ่อุปทานนั้นๆ ตั้งแต่ต้นจนจบแต่เพียงผู้เดียว เช่น บริษัท A เป็นบริษัทจำหน่ายนมผงรายใหญ่ แต่บริษัท A ก็มีธุรกิจเป็นเจ้าของฟาร์มโคนมด้วย และนำผลิตภัณฑ์นมมาแปรรูปเป็นนมผง และเป็นผู้จัดจำหน่ายเอง จะเห็นว่าบริษัท A เป็นบริษัทที่ครอบครองห่วงโซ่อุปทานการผลิตนมผงแต่เพียงผู้เดียว ซึ่งทำให้ไม่เกิดการกระจายรายได้ คุณภาพชีวิตของคนในสังคมก็ไม่ได้รับช่วยเหลือ ปัญหาความยากจนของประชาชนก็ไม่ได้รับการแก้ไข ในทางกลับกัน หากทางผู้ประกอบการมีการรับผลผลิตมาจากแหล่งต่างๆ โดยเฉพาะแหล่งชุมชนที่มีรายได้น้อย ก็จะเป็นการเพิ่มชุมชนเข้ามาในห่วงโซ่อุปทาน ทำให้ชุมชนสามารถสร้างรายได้ได้ด้วยตัวเอง ดำรงอยู่ได้โดยไม่ต้องอาศัยเงินสมทบช่วยเหลือ ทำให้ช่องว่างความเหลื่อมล้ำระหว่างรายได้ลดน้อยลง ซึ่งเป็นหัวใจของธุรกิจเกื้อกูล (Inclusive Business) ที่สร้างผลประโยชน์ให้แก่สังคมอย่างยั่งยืน

แค่พูดถึงการกระจายได้ การลดความเหลื่อมล้ำ และการสร้างความยั่งยืนในสังคม หลายคนคงนึกว่า Inclusive Business เป็นโมเดลธุรกิจในอนาคตเท่านั้น แต่ความจริงก็คือมีกลุ่มคนและบริษัทยักษ์ใหญ่หลายรายในกลุ่มอาเซียนนำโมเดลนี้มาสร้างเป็นธุรกิจจริงๆ แล้ว ตัวอย่างธุรกิจเกื้อกูลโดยกลุ่มคนเล็กๆ ของประเทศไทยบ้านเราก็มี Once Again Hostel โฮสเทลที่ก่อตั้งโดยคุณศานนท์ หวังสร้างบุญ และคุณภัททกร ธนสารอักษร หนึ่งวิศวกรและหนึ่งสถาปนิกหนุ่ม จุดประสงค์ก็เพื่อพลิกฟื้นชุมชนโบราณกลางเมืองกรุงเทพมหานครที่

กำลังค่อยๆ สูญหายไป ให้กลับมามีชีวิตอีกครั้ง ด้วยการว่าจ้างคนในชุมชน เสิร์ฟอาหารเช้าที่ทำจากคนในชุมชน สร้างกิจกรรมของโฮสเทลที่พาแขกไปเที่ยวชมชุมชน สร้างเครือข่ายแท็กซี่ที่สามารถเรียกใช้ได้ทันทีของคนในชุมชน รวมไปถึงร่วมสร้างโรงเรียนอาสาเฉพาะวันหยุด Saturday School พื้นที่ร่วมของคนในชุมชน ซึ่งทั้งหมดนี้เป็นการสร้าง Mutual Benefit หรือผลประโยชน์ร่วมกันระหว่างเจ้าของธุรกิจและสังคม คือต่างฝ่ายต่าง win-win

ขยับสเกลธุรกิจขึ้นมา ก็คือธุรกิจ Amazon Café ร้านกาแฟประจำปั๊มน้ำมัน ปตท. ที่ให้เกษตรกรชาวไทยภูเขาได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของวงจรการผลิตเครื่องดื่ม เพราะเบื้องหลังกาแฟหอมเข้มข้นชื่อดัง คือเมล็ดกาแฟที่เดินทางมาจากดอยอินทนนท์ ซึ่งเป็นพื้นที่สำหรับปลูกกาแฟสายพันธุ์อาราบิก้าตามแนวพระราชดำริในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ที่ทรงประทานความช่วยเหลือแก่ชาวไทยภูเขาเพื่อทดแทนการปลูกฝิ่น โดยฝ่ายวิจัยและพัฒนากาแฟอาราบิก้า โครงการหลวงจะเป็นฝ่ายจัดหาเมล็ดกาแฟดิบขายให้กับ ปตท. โดยมีปริมาณการส่งขายอย่างน้อยปีละ 630,000 กิโลกรัม (630 ตัน) นอกจากนี้ ทาง ปตท. ยังได้ริเริ่มโครงการวิจัยและพัฒนาการปลูกและการผลิตกาแฟระบบอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ใช้พื้นที่ดำเนินงาน (โครงการนำร่อง) ในเขตรับผิดชอบของสถานีเกษตรหลวงอินทนนท์ ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ร่วมกับโครงการหลวง เพื่อให้ความรู้แก่เกษตรกรและสามารถนำความรู้ไปพัฒนาการปลูกกาแฟให้ได้ผลดียิ่งขึ้น (café-amazon, 2557)

จะเห็นได้ว่า องค์กรและบริษัทเอกชน รวมทั้งรัฐบาล ก็หันมาให้ความสำคัญ และพัฒนาโครงสร้างธุรกิจเชิง Inclusive Business ที่ให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น ซึ่งไม่เป็นเพียงนโยบายโลกสวยเท่านั้น แต่เป็นการดำเนินงานที่เป็นรูปธรรม และประชาชนได้ประโยชน์จริง ต่างฝ่ายต่างได้ผลประโยชน์ที่พึงพอใจ จนทำให้เราคิดว่าในอนาคตข้างหน้าอีกไม่กี่ปี เราอาจจะได้เห็นประเทศไทยเป็นสังคมที่ธุรกิจและชุมชนเกื้อกูลกัน ซึ่งเต็มเปี่ยมด้วยพลังแห่งความยั่งยืนอย่างแท้จริง

ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ (2544) ให้ข้อสรุปเกี่ยวกับเงื่อนไข ในการบริหารจัดการธุรกิจชุมชน ที่จำเป็นต้องคำนึงถึง 3 ด้าน ดังนี้ ได้แก่ 1) ผลประโยชน์อันพึงมีพึงได้ของสมาชิก ถ้าไม่สนองตอบต่อผลประโยชน์อันพึงมีพึงได้ของสมาชิก กลุ่มหรือองค์กรก็จะอ่อนแอเพราะจะมีสมาชิกน้อย สมาชิกที่มีอยู่แล้วมักจะไม่ให้ความร่วมมือ บทเรียนจากพัฒนาการของกลุ่มออมทรัพย์น้ำขาว ยุคก่อนครูชบและกลุ่มคลองเปรี๊ยะยุคก่อตั้งใหม่ ๆ เป็นบทเรียนที่ให้ประสบการณ์เรื่องนี้ 2) กลุ่มและองค์กร จะต้องเป็นที่ยอมรับของคนทุกวงการ ไม่ว่าจะเป็นราชการ นักวิชาการและกลุ่มคนอื่นๆ โดยเฉพาะราชการ เอ็นจีโอและสถาบันวิชาการซึ่งมีความสำคัญต่อการพัฒนาองค์กรเศรษฐกิจชุมชน 3) ศักยภาพและความพร้อมของกลุ่มและองค์กร ในขณะนั้นหมายความว่า กิจกรรมใดๆ ที่จัดทำขึ้นจะต้องคำนึงถึงความเป็นไปได้ คำนึงถึงทรัพยากรและศักยภาพที่มีอยู่จริง รวมถึงพิจารณาข้อจำกัดอันเกิดจากสถานการณ์ทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองด้วยประสบการณ์ของการจัดสวัสดิการประกันชีวิตของเครือข่ายแม่หญิง (กลุ่มแพรวพรรณ) ที่จัดขึ้นแล้วต้องเลิกล้มลงไป ก็เพราะเป็นเรื่องเกินศักยภาพที่มีอยู่จริง กล่าวคือ ทรัพยากรและขีดความสามารถไม่เพียงพอที่จะให้บริการการประกันชีวิตแก่สมาชิกทุกคนได้ แม้เป็นความปรารถนาดี แต่ถ้าเกินกำลังก็ย่อมจะประสบปัญหาในที่สุด ยังต้องประสบภาวะวิกฤตทางเศรษฐกิจ ปัญหาก็ก็น่าหนักหน่วง

อภิชัย พันธเสน (2542) อ้างถึงใน สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2546: 16) กล่าวว่า ความพอเพียงไม่ได้หมายถึงความไม่มากจนเกินไปเท่านั้นแต่ยังครอบคลุมถึงความไม่น้อยจนเกินไปด้วย การมองความพอเพียงว่าเป็นพฤติกรรมใด ๆ ในกรอบของข้อจำกัดทางรายได้ หมายความว่า ถ้าไม่เกินศักยภาพในการหารายได้ของตนก็ถือว่าพอเพียง ส่วนประเด็นของประสิทธิภาพ (efficiency) และความเสี่ยง (risk) ของเศรษฐกิจพอเพียง หากวิเคราะห์แต่เพียงผิวเผินอาจดูเหมือนว่าเศรษฐกิจการค้า (trade economy) นำมาซึ่งประสิทธิภาพ ในขณะที่เศรษฐกิจพอเพียงเป็นเครื่องมือลดความเสี่ยง (minimize risk) หากเป้าหมายของการพัฒนาเศรษฐกิจอยู่ที่การเพิ่มประสิทธิภาพไปพร้อม ๆ กับการลดความเสี่ยง ก็ควรมีสวนผสมของเศรษฐกิจที่เหมาะสม (optimal combination) ทั้งเศรษฐกิจการค้าและเศรษฐกิจพอเพียง ดังนั้นบทบาทของเศรษฐกิจพอเพียงจึงสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการบริหารความเสี่ยงประเภทหนึ่งได้

สำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติประจำประเทศไทย (2550: 76) กล่าวว่า แนวคิดในเรื่องการพัฒนาคนของโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจ พอเพียงมีความสอดคล้องกันหลายประการ ทั้งสองแนวคิดมีเป้าหมายสำคัญอยู่ที่การพัฒนาคนบนฐานความเชื่อที่ว่า การพัฒนา หมายถึง กระบวนการที่ช่วยให้คนมีโอกาสในการที่จะปรับปรุงตนเอง และพัฒนาศักยภาพให้สามารถมีชีวิตที่มีคุณภาพ สร้างสรรค์ มีเสรีภาพและมีศักดิ์ศรี ทั้งสองแนวทางมีความเชื่อว่า การพัฒนาต้องมีความยั่งยืนเสมอภาค เคารพธรรมชาติ และใช้ทรัพยากรธรรมชาติด้วยความระมัดระวัง แต่เศรษฐกิจพอเพียงมีความแตกต่างจากแนวทางการพัฒนาคนอยู่ 2 ประการ คือประการแรก ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเสนอแนะกระบวนการ ซึ่งประกอบด้วยหลักการสามข้อ ที่สามารถนำไปใช้วิเคราะห์สถานการณ์ กำหนดวัตถุประสงค์ วางแผน และตัดสินใจ เพื่อนำไปสู่ความยั่งยืน สุขอนามัยที่ดีชีวิตที่ยืนยาว การมีความรู้ การมีสิทธิอำนาจ และการอยู่ดีมีสุขของคน หลักการเหล่านี้สามารถประยุกต์ใช้ได้ในทุกระดับ ตั้งแต่การจัดการฟาร์มขนาดเล็ก จนถึงการจัดทำแผนพัฒนาประเทศ ประการที่สอง ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงให้ความสำคัญต่อการพัฒนาพื้นฐานจิตใจและคุณธรรม โดยถือว่าการพัฒนาพื้นฐานจิตใจของคนเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาในทุก ๆ ด้านที่แยกออกจากกันไม่ได้ ผู้ปฏิบัติตนตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงต้องมีความใฝ่รู้และเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา มีความซื่อสัตย์สุจริต และมีความวิริยะพากเพียร การใช้ชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียงคือการฝึกวินัยที่มีรางวัลตอบแทนอยู่ในตัวเองในระดับบุคคลก็คือ ความคิดและจริยธรรมที่เข้มแข็งขึ้น ส่วนในระดับองค์กร เศรษฐกิจพอเพียงทำให้เกิดวัฒนธรรมที่เชิดชูคุณธรรมและส่งเสริมความเกื้อกูลในองค์กร

Bergsteiner (2016) กล่าวว่า หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นกรอบแนวคิดเพื่อการตัดสินใจบนพื้นฐานของคุณธรรม และมีความเป็นวิทยาศาสตร์ที่สามารถนำมาปรับใช้ได้กับทุกกิจกรรมของชีวิต และล้วนแล้วแต่เป็นแนวทางที่เหมาะสม โดยมีเป้าหมายในการยกระดับความเป็นอยู่ให้ดีขึ้นอย่างยั่งยืน สามารถพึ่งพาตนเอง เผชิญปัญหาและปรับตัวตามสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ (เนชั่นสุดสัปดาห์, 2559: 32)

United Nations (2014: 16-19) เป้าหมายของการพัฒนาอย่างยั่งยืนนี้ได้ครอบคลุมมิติของการพัฒนาทั้งสามมิติ ได้แก่ การพัฒนาทางสังคม การพัฒนาทางเศรษฐกิจ และการพัฒนาทางสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้เลขาธิการใหญ่แห่งสหประชาชาติได้เน้นว่า การพัฒนาทั้งสามมิตินี้เป็นพื้นฐานของการพัฒนาอย่างยั่งยืนไม่

สามารถแยกออกจากกันได้ และการพัฒนาทั้งสามมิตินี้ย่อมต้องมีคนเป็นศูนย์กลาง เป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนนี้วางอยู่บนปัจจัยพื้นฐาน 6 ประการ ได้แก่

(1) ศักดิ์ศรี: เพื่อยุติความยากจนและต่อสู้กับความเหลื่อมล้ำ (dignity: to end poverty and fight inequalities) หมายถึง ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ โดยการแก้ปัญหาความยากจนและปัญหาความไม่เท่าเทียมกัน ทั้งนี้จะต้องขจัดปัญหาความยากจนให้ได้ภายในปี ค.ศ. 2030 นอกจากนั้นยังต้องส่งเสริมสิทธิสตรีและเด็ก ตลอดจนส่งเสริมโอกาสในการทำงานและการรับฟังความเห็นและเน้นการมีส่วนร่วมจากคนทุกกลุ่มไม่ว่าจะเป็นผู้หญิง เด็ก วัยรุ่น ผู้สูงอายุ ชนกลุ่มน้อย หรือผู้ลี้ภัยและผู้พลัดถิ่นจากเหตุการณ์ความไม่สงบในประเทศ

(2) คน: เพื่อให้ทุกคนมีสุขภาพดี มีการศึกษา และเข้าถึงสตรีและเด็ก (people: to ensure healthy lives, knowledge and the inclusion of women and children) หมายถึง การพัฒนาโดยมีคนเป็นศูนย์กลางโดยเน้นการมีสุขภาพอนามัยที่ดี และการมีโอกาสด้านการศึกษาโดยไม่เลือกปฏิบัติต่อสตรีและเด็ก โดยที่ผ่านมามองเห็นว่า เด็กและสตรีจำนวนมากยังไม่ได้ประโยชน์จากแผนการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ เป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนนี้ควรเน้นถึงการเข้าถึงบริการสาธารณสุขของสตรีและเด็กโดยไม่มีการเลือกปฏิบัติ รวมถึงบริการด้านการเงินและการมีสิทธิในการถือครองที่ดิน การพัฒนาควมมีรากฐานจากเคารพสิทธิมนุษยชน การยุติความรุนแรงทางเพศหรือการแสวงหาผลประโยชน์จากแรงงานเด็กและสตรี และเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนนี้ ควรมีการกำหนดมาตรฐานด้านการเข้าถึงบริการทางสุขภาพและการเข้าถึงการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างจริงจัง

(3) ความมั่งคั่ง: เพื่อการเจริญเติบโตที่เข้มแข็ง มีเศรษฐกิจที่ทั่วถึงและเปลี่ยนแปลง (prosperity: to grow a strong, inclusive and transformative economy) หมายถึง ความมั่นคงทางเศรษฐกิจที่ให้ประโยชน์ต่อคนทุกกลุ่ม การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจไม่ได้วัดจาก GDP เพียงอย่างเดียวแต่ควรหมายถึงความเป็นอยู่ที่ดีของคน ทุกกลุ่ม ความเจริญทางเศรษฐกิจควรหมายถึงการที่คนทุกคนมีโอกาสด้านการทำงาน และสามารถเข้าถึงสวัสดิการสังคมที่เหมาะสม นอกจากนี้กิจกรรมทางเศรษฐกิจไม่ว่า จะโดยภาคเอกชนหรือรัฐบาลจะต้องคำนึงถึงการเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม

(4) โลก: เพื่อปกป้องระบบนิเวศสำหรับทุกสังคมและเด็กของพวกเรา (planet: to protect our ecosystems for all societies and our children) หมายถึง การคำนึงถึงสิ่งแวดล้อม โดยจะต้องร่วมกันหาทางออกต่อการเปลี่ยนแปลงทางภูมิอากาศ การรักษาความหลากหลายทางชีวภาพ และการใช้ประโยชน์ในที่ดินอย่างยั่งยืน การรักษาพันธุ์สัตว์ป่า การไม่ตัดไม้ทำลายป่า และหาทางป้องกันและรับมือกับสถานการณ์ภัยพิบัติ นอกจากนี้ กิจกรรมทางการเกษตรและการประมงจะต้องคำนึงถึงความยั่งยืน กิจกรรมทางอุตสาหกรรมจะต้องไม่เป็นภาระแก่สิ่งแวดล้อมต่อมา ปัจจัยพื้นฐาน 6 ประการ ได้รับการปรับให้เกิดความเหมาะสมมากขึ้นจนเกิดเป็น ปัจจัย 5 P's ซึ่งมีความเชื่อมโยงกับเป้าหมายการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (MDGs) ทั้ง 8 เป้าหมาย และเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน (SDGs) ทั้ง 17 เป้าหมาย

นพ.ประเวศ วะสี (2558. 15:22) ชี้สามเหลี่ยมเขยื้อนประเทศ ขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานราก ในเวทีสัมมนาเวทีจุดประกาย “สานพลังประชารัฐ เพื่อเศรษฐกิจฐานราก” ว่า งานในวันนี้เป็นการประกาศการ

รวมตัวเพื่อนำพาประเทศชาติหลุดพ้นจากปัญหาหลุมดำใหญ่ทั้ง 6 ด้าน ประกอบด้วย ด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ศิลธรรม และการพัฒนาคุณภาพคน ซึ่งปัญหาดังกล่าวไม่มีองค์กรใดสามารถแก้ไขได้เพียงกำลังลำพัง ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่ของทุกภาคส่วนที่จะร่วมมือกันนำพาให้ประเทศจากหลุมดำนี้ให้ได้ นอกจากนี้ยังได้กล่าวอีกว่าหัวใจหลัก ๆ ของการสร้างเศรษฐกิจฐานราก คือ การสร้างสัมมาชีพเต็มพื้นที่ วิสาหกิจชุมชน ซึ่งจะต้องมี 3 ภาคส่วนร่วมมือกันสร้างทั้งภาคประชาชน ได้แก่ ปัจเจกบุคคล ชุมชน กลุ่มชมรม มูลนิธิ เป็นต้น และยังต้องได้รับความร่วมมือจากภาคเอกชนอย่างสภาหอการค้าแห่งประเทศไทย สมาคมธนาคารไทย สภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย เป็นต้น และสุดท้ายก็ต้องได้รับความร่วมมือจากภาครัฐ ได้แก่ รัฐบาล ระบบราชการ องค์กรอิสระของรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและท้องที่ เป็นต้น ซึ่งได้เรียกแนวคิดความร่วมมือทั้ง 3 ด้านว่า “สามเหลี่ยมเขยื้อนประเทศ” อย่างไรก็ดี นพ.ประเวศได้กล่าวอีกว่า ถ้าหากเราโยงเศรษฐกิจชุมชนเข้ากับเศรษฐกิจฐานรากให้เกื้อกูลกัน จุดนี้จะเป็นกุญแจสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจระดับมหภาคด้วย เพราะเมื่อประชาชนทั้งประเทศหายจน ฐานรากยึดกันอย่างมั่นคง เศรษฐกิจของประเทศก็จะมั่นคงตาม

2.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

กระทรวงการคลัง (2551) ได้ศึกษาและจัดทำแผนแม่บทการเงินระดับฐานราก โดยมีวัตถุประสงค์ 3 ประการคือ 1) กำหนดและเสนอแนวนโยบายที่ชัดเจนในการส่งเสริมให้องค์กรการเงินระดับฐานรากเป็นเครื่องมือหลักของชุมชนในการพัฒนาขีดความสามารถของชุมชนทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคมและการสืบสานศิลปวัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมของท้องถิ่นอันเป็นสิ่งมีคุณค่ายิ่งของชาติ โดยให้ชุมชนเป็นศูนย์กลางและเป็นกำลังสำคัญของการพัฒนา 2) มีกรอบในการดำเนินงานที่ชัดเจนสำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการสนับสนุนองค์กรการเงินในระดับฐานรากให้สามารถกำหนดแนวนโยบายในทิศทางที่สอดคล้องกันและลดการทำงานที่ซ้ำซ้อนของภาครัฐ และ 3) มุ่งส่งเสริมการช่วยเหลือกันระหว่างองค์กรการเงินระดับฐานราก โดยมีจุดประสงค์เพื่อรอตครือข่ายความมั่นคงและยั่งยืนระดับชาติในที่สุด

แผนแม่บทการเงินการคลังเพื่อสังคมประกอบด้วยวิสัยทัศน์ 4 ยุทธศาสตร์ 11 กลยุทธ์ ดังนี้

วิสัยทัศน์ “สังคมมีความสุขมีภูมิคุ้มกันและสามารถพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน”

ยุทธศาสตร์ที่ 1: การพัฒนาให้เป็นสังคมพึ่งตนเองได้อย่างพอเพียงและยั่งยืน

1.1 กลยุทธ์ส่งเสริมให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ (Learning Society) และสังคมฐานความรู้ (Knowledge Based Society)

1.2 กลยุทธ์ส่งเสริมการสร้างและพัฒนาอาชีพ รวมทั้งเพิ่มทักษะและ ความรู้เพื่อยกระดับขีดความสามารถในการประกอบอาชีพ ภายใต้กรอบเศรษฐกิจพอเพียง

ยุทธศาสตร์ที่ 2: การเสริมสร้างภูมิคุ้มกันให้สังคมของประชาชน

2.1 กลยุทธ์สนับสนุนการเสริมสร้างสุขภาพและสวัสดิการรักษายาบาล

2.2 กลยุทธ์ สนับสนุนสวัสดิการสำหรับผู้ชราภาพ ผู้ด้อยโอกาส และผู้ใช้แรงงาน

รวมถึงผู้ประสพภัยธรรมชาติ

2.3 กลยุทธ์สนับสนุนด้านที่อยู่อาศัยสำหรับผู้มีรายได้น้อย

2.4 กลยุทธ์สนับสนุนการมีส่วนร่วมของสมาชิกและภาคีในสังคม

ยุทธศาสตร์ที่ 3: การสร้างสรรค์สังคมที่มีวัฒนธรรมที่ดี

3.1 กลยุทธ์เสริมสร้างบรรทัดฐานด้านคุณธรรม จริยธรรม จิตสำนึก และธรรมาภิบาล รวมทั้งอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่น

3.2 กลยุทธ์ส่งเสริมการสร้างความเข้มแข็งสถาบันที่เป็นศูนย์รวมทางจิตใจ

ยุทธศาสตร์ที่ 4: การสร้างสังคมสมดุล

4.1 กลยุทธ์ลดความเหลื่อมล้ำด้านรายได้

4.2 กลยุทธ์ลดช่องว่างระหว่างสังคมชนบทและสังคมเมือง

4.3 กลยุทธ์ส่งเสริมการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างมีคุณภาพและ

ยั่งยืน

คณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม (2561) (<https://ilaw.or.th/node/4769>) ได้กำหนดแนวทางการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ไว้ 4 ยุทธศาสตร์ ได้แก่

1) การลดความเหลื่อมล้ำ สร้างความเป็นธรรมในทุกมิติ (Closing the Gap) ด้วยการปรับโครงสร้างเศรษฐกิจฐานราก กระจายการถือครองทรัพย์สินโดยการปฏิรูประบบภาษี การสร้างหลักประกันทางสังคมที่ครอบคลุมและเหมาะสมกับทุกคน การเพิ่มผลิตภาพของแรงงานไทยให้เป็นแรงงานฝีมือที่มีคุณภาพและสามารถริเริ่มสร้างสรรค์ มีความปลอดภัยในการทำงาน การลงทุนทางสังคม แบบมุ่งเป้าเพื่อช่วยเหลือกลุ่มคนยากจน และกลุ่มผู้ด้อยโอกาสโดยตรง การสร้างความเป็นธรรมแก่ผู้มีรายได้น้อยและกลุ่มผู้ด้อยโอกาส ในการเข้าถึงบริการสาธารณสุขและกระบวนการยุติธรรม

2) การกระจายศูนย์กลางความเจริญทางเศรษฐกิจและสังคม (Multiple Growth Poles) ด้วยการกำหนดจังหวัดหลักที่จะเป็นศูนย์กลางความเจริญทางเศรษฐกิจและสังคม การกำหนดแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของแต่ละกลุ่มจังหวัดในมิติต่าง ๆ การ จัดระบบเมืองที่เอื้อต่อการสร้างชีวิตและสังคมที่มีคุณภาพและปลอดภัย การปรับปรุงแก้ไขกฎหมายระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน และการสนับสนุนการพัฒนาพื้นที่บนฐานข้อมูลความรู้และนวัตกรรม

3) การเสริมสร้างพลังทางสังคม (Social Energy and Synergy Mobilization) ด้วยการสร้างสังคมเข้มแข็งที่แบ่งปัน ไม่ทอดทิ้งกันและมีคุณธรรม โดยสนับสนุนการรวมตัวและดึงพลังของภาคส่วนต่าง ๆ การสนับสนุนการจัดตั้งกองทุนที่มีการระดมทุนร่วม ระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน ภาควิชาการ ภาคประชาชนและภาคประชาสังคม การเตรียมการรองรับสังคมสูงวัย การส่งเสริมความ เสมอภาคทางเพศและบทบาทของสตรี ในการสร้างสรรค์สังคม และการสนับสนุนการพัฒนาบนฐานทุนทางสังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มชน

4) การเพิ่มขีดความสามารถของชุมชนท้องถิ่นในการพัฒนา การพึ่งตนเองและการจัดการตนเอง (Community and Local Authority Empowerment) ด้วยการส่งเสริมการปรับพฤติกรรมในระดับครัวเรือน การเสริมสร้างศักยภาพของชุมชนในการพึ่งตนเองและการพึ่งพากันเอง การปรับดุลอำนาจระหว่างประชาชนกับนักการเมืองและเจ้าหน้าที่รัฐเพื่อสร้างประชาธิปไตยระดับฐานราก การเสริมสร้างขีดความสามารถ

ประสิทธิภาพและธรรมาภิบาลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการบริหารงานและจัดบริการที่ สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนในพื้นที่ และการสร้างภูมิคุ้มกันทางปัญญาให้กับชุมชน

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (2554) ชี้ว่า กระทบที่ศึกรการพัฒนาประเทศไทยภายใต้ยุทธศาสตร์ประเทศไทย 4.0 เป็นไปเพื่อการวางรากฐานการพัฒนาประเทศในระยะยาวในการขับเคลื่อนไปสู่การเป็นประเทศตามวิสัยทัศน์สู่ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน ซึ่งต้องมีการผลักดันการปฏิรูปโครงสร้างเศรษฐกิจ การปฏิรูปการวิจัยและการพัฒนา และการปฏิรูปการศึกษาและอื่น ๆ ไปพร้อม ๆ กัน และให้ความสำคัญกับการแก้ปัญหา ความเหลื่อมล้ำทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม โดยการขับเคลื่อน “เศรษฐกิจฐานราก” ถือเป็นนโยบายที่ รัฐบาลพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ให้ความสำคัญ มีเป้าหมายเพื่อลดความเหลื่อมล้ำ สร้างเศรษฐกิจชุมชนให้ เข้มแข็ง ประชาชนมีความสุข และมีรายได้เพิ่มขึ้น เป็นการทำงานร่วมกันระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน ภาควิชาการ ภาคประชาสังคม และภาคประชาชน และก้าวไปด้วยกันโดยไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง เช่นเดียวกับเป้าหมายที่ ทำทนายสำหรับการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) ของสหประชาชาติให้บรรลุผลภายใน 15 ปีข้างหน้า ปัญหาความเหลื่อมล้ำเป็นปัญหาของประเทศซึ่งเกิดขึ้นมายาวนานกว่า 60 ปีและยังคงเป็นปัญหาของประเทศที่ช่องว่างของคนจนและคนรวยห่างกันมากขึ้น โดยสัดส่วนคนรวย 20% มีรายได้สูงคิดเป็นร้อยละ 54 ของรายได้ทั้งประเทศ ในขณะที่คนจน 20% มีรายได้รวมกันคิดเป็นร้อยละ 4 ของรายได้รวมทั้งประเทศ ชี้ให้เห็นความแตกต่างกันถึง 20 เท่า (สศช. 2559) ดังนั้นรัฐบาลจึงให้ความสำคัญกับการแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคม โดยเฉพาะประชากรในภาคการเกษตรซึ่งมีบทบาทสำคัญต่อเศรษฐกิจของประเทศ เนื่องจากเป็นผู้ผลิตสินค้าที่เป็นวัตถุดิบตั้งต้นที่มีความเชื่อมโยงกับภาคส่วนเศรษฐกิจอื่น เช่น อุตสาหกรรมการเกษตร การค้า บริการ ท่องเที่ยว และส่งออก แต่ยังมีเผชิญกับปัญหายากจน มีภาระหนี้สินไม่มีกรรมสิทธิ์ในที่ดินทำกิน ขาดโอกาสการเข้าถึงทรัพยากร แหล่งทุน เทคโนโลยี/นวัตกรรม ข้อมูลข่าวสารและตลาด อีกทั้งผลกระทบจากบริบทการเปลี่ยนแปลงทั้งปัจจัยภายนอก ได้แก่ ความผันผวนของเศรษฐกิจโลก ข้อตกลง/กติกการค้าใหม่ การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจในภูมิภาคต่าง ๆ ของโลก อีกทั้งข้อจำกัดในการพัฒนาการเกษตรที่มาจากปัจจัยด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม การเมืองในประเทศ

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (2560) ดำเนินการชุดโครงการวิจัย “การขับเคลื่อนการพัฒนาการสหกรณ์และการค้าที่เป็นธรรม” ระหว่างปี 2550-2559 โดยมุ่งศึกษารูปแบบและแนวทางการยกระดับขีดความสามารถของสหกรณ์และองค์การพึ่งพาตนเองเพื่อทำหน้าที่เป็นเครื่องมือของประชาชนในการพัฒนาเศรษฐกิจสังคม และชุมชน ที่สอดคล้องกับสถานการณ์ในบริบทโลกใหม่ โดยมีเป้าหมาย/ตัวชี้วัดที่สำคัญได้แก่ 1) ระดับปัจเจกบุคคลคนมีสมรรถนะใน 3 องค์ประกอบคือ มีจิตสำนึกพึ่งพาตนเองและร่วมมือกัน มีกระบวนการที่กว้างไกลสอดคล้องกับบริบทโลกใหม่ และมีความรู้-ทักษะในการนำไปใช้ประโยชน์ในการประกอบอาชีพและมีส่วนร่วมในการจัดการกลุ่ม/องค์กร 2) ระดับสหกรณ์(องค์กร) มีขีดความสามารถในเชิงธุรกิจในการเป็นที่พึ่งของสมาชิกและชุมชน 3) ระดับเครือข่าย มีการจัดการความสัมพันธ์ระหว่างสหกรณ์(องค์กร) และภาคีภายใต้ปณิธานสู่เป้าหมายร่วม 4) ก่อเกิดพื้นที่เศรษฐกิจที่เป็นทางเลือกแก่ประชาชน”ระบบ

สหกรณ์ที่มีคุณค่าในแนวทางการค้าที่เป็นธรรมนำการพัฒนาที่ยั่งยืน” มีผลลัพธ์การวิจัยและข้อค้นพบที่สำคัญ¹ ได้แก่

1) นวัตกรรมกระบวนการ “การเชื่อมโยงเครือข่ายคุณค่า” ที่เกิดจากบูรณาการนำ “คุณค่าสหกรณ์” ไปใช้ในการเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายโดยมีการกำหนดนิยามและคุณลักษณะเครือข่าย “วงสัมพันธ์เชิงคุณค่าของภาคีในระยะยาว เพื่อให้ก้าวทันการเปลี่ยนแปลง เน้นการเรียนรู้สู่ประสิทธิภาพของภาคีและคุณภาพชีวิตที่ดีของสมาชิก” (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. 2555)

2) ชุดความรู้ “แนวทางการแก้ปัญหาความยากจนเชิงระบบด้วยการเชื่อมโยงเครือข่ายคุณค่า” ที่ชี้ให้เห็นแนวทางการแก้ปัญหาความยากจน 3 มิติ (จนเศรษฐกิจ จนความคิด และจนเพื่อนฝูง) โดยใช้วิธีการเชื่อมโยงเครือข่ายคุณค่าซึ่งเปรียบเสมือนการจุ่มเข็มเข้าถึงปัญหา และใช้กระบวนการแก้ไขอย่างเป็นระบบ ดังนี้

- การแก้ปัญหา “จนเศรษฐกิจ” นั้นจะใช้คุณค่าสหกรณ์รวมพลังในการนำความสามารถหลักทางธุรกิจของภาคีเครือข่ายในการวางแผนด้านธุรกิจเพื่อการลดต้นทุน และสร้างโอกาสการตลาด เพื่อเพิ่มรายได้ อันจะนำไปประโยชน์กลับคืนสู่สมาชิกและชุมชน

- การแก้ปัญหา “จนความคิด” นั้นเป็นไปเพื่อสร้างกระบวนการและกลไกของการเรียนรู้ร่วมกันอย่างต่อเนื่อง ในการติดต่อทางปัญญาด้วยวิธีการเชื่อมโยงความรู้ทั้งวิถีวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น และความรู้เพื่อให้เท่าทันบริบทโลกใหม่ผสมผสานกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งจะเกิดการเปลี่ยนแปลงระบบคิดและคุณค่าและการแก้ปัญหา “จนความคิด” ในที่สุด

- การแก้ปัญหา “จนเพื่อนฝูง” นั้น การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างภาคีเครือข่ายนี้ ที่ยึดมั่นใน “คุณค่าสหกรณ์” นอกจากจะช่วยแก้ปัญหา “จนเพื่อนฝูง” แล้วยังก่อให้เกิดพลังทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม นำสู่การสร้างสังคมเป็นสุขในที่สุด

3) ตัวแบบผู้นำการเปลี่ยนแปลง (ผู้นำเชิงคุณค่า) ภายใต้คุณสมบัติ 4 มิติซึ่งต่อมาได้นำไปใช้ในการประกาศเกียรติคุณ “นักสหกรณ์ที่มีคุณค่าประจำปี” ซึ่งก่อให้เกิดการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ในการพัฒนาผู้นำสหกรณ์ การพัฒนาหลักสูตรผู้นำสหกรณ์ภายใต้เครือข่ายขบวนการสหกรณ์ของไทยและหน่วยงานรัฐและ steering committee การพัฒนาสหกรณ์ระดับชาติ

4) ตัวแบบธุรกิจสหกรณ์แนวใหม่ (New Business Model) ที่นำเอาชุดความรู้การจัดการโซ่อุปทานสหกรณ์อย่างบูรณาการมาใช้ในธุรกิจสหกรณ์เพื่อยกระดับขีดความสามารถในการแข่งขัน ในแนวทางของระบบสหกรณ์เชิงคุณค่าและการค้าที่เป็นธรรมอย่างเป็นรูปธรรม ได้แก่ เครือข่ายคุณค่าข้าวคุณธรรม เครือข่ายคุณค่าข้าวหอมมะลิสหกรณ์ไทย เครือข่ายคุณค่าผลไม้คุณภาพ เครือข่ายคุณค่ามันสำปะหลัง เครือข่ายคุณค่ายางพารา เครือข่ายท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์จังหวัดพังงา เครือข่ายสหกรณ์นิคมเชิงคุณค่า เครือข่ายคุณค่าจังหวัดพิษณุโลก (จุฬาทิพย์ ภัทราวาทและคณะ. 2553)

5) ชุดความรู้การพัฒนาเครือข่ายคุณค่าและการค้าที่เป็นธรรมตามกรอบ VN & F Platform เพื่อการยกระดับการพัฒนาพื้นที่เศรษฐกิจแนวใหม่ ใส่ใจการค้าที่เป็นธรรม ซึ่งธ.ก.ส.ได้นำไปขยายผลพัฒนาธุรกิจ

¹ อ่านรายละเอียดเพิ่มเติมจากเอกสารรายงานวิจัยชุดโครงการวิจัย “การขับเคลื่อนการพัฒนาการสหกรณ์และการค้าที่เป็นธรรม. ระยะที่ 1-8

(www.cai.ku.ac.th, www.trf.or.th)

สหกรณ์การเกษตรทั่วประเทศและเป็นยุทธศาสตร์ในแผนพัฒนาสหกรณ์ฉบับที่ 2 (2550-2554) ภายใต้ นโยบายคพช.

6) นวัตกรรมกระบวนการส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อสร้างสมรรถนะด้านการประกอบการในแนวทางการ พัฒนาที่ยั่งยืน (The Capacity Building Framework) ที่สร้างโอกาสการเรียนรู้แก่ชาวนาอย่างครบวงจร เพื่อ ยกระดับการผลิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม การยกระดับสมรรถนะด้านการประกอบการ ที่เชื่อมโยงการผลิต และตลาดเป้าหมาย การพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่สามารถยกระดับมูลค่าเพิ่มด้วยกลไกการสร้างแบรนด์ผลิตภัณฑ์เชิง คุณค่า โดยการจัดการเรียนรู้ที่เน้นได้ดำเนินการในลักษณะ Learning by doing ตลอดจนการสร้างกลไกการ ถ่ายโอนความรู้สู่ทายาทเกษตรกร และมีข้อมูลเชิงประจักษ์ที่ชาวนามีทักษะการประกอบการและสามารถ พัฒนาธุรกิจสร้างมูลค่าเพิ่มให้กลุ่มวิสาหกิจชุมชนได้อย่างเป็นรูปธรรม

7) นวัตกรรมกระบวนการ “กรอบการพัฒนาโซ่คุณค่าเพื่อยกระดับมูลค่าเพิ่มผลิตภัณฑ์” (The Value chain Development Platform) เป็นการบูรณาการเอาขีดความรู้ที่เป็นสหวิทยาการมาใช้ในการ สร้างระบบนิเวศการเรียนรู้ (Learning Ecosystem) ที่ออกแบบให้ระบบสนับสนุนการเรียนรู้สู่การยกระดับทั้ง สมรรถนะคน ชีตความสามารถองค์กร และความเข้มแข็งของเครือข่ายเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มผลิตภัณฑ์ของชุมชน มีผลลัพธ์ตัวแบบธุรกิจที่ประสบความสำเร็จได้แก่ กลุ่มเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนอำนาจเจริญ (ศานิต เก้าเอี้ยน. 2559) กลุ่มธุรกิจเชิงคุณค่าสามพราน เป็นต้น (จุฑาทิพย์ ภัทราวาท. 2560)

8) นวัตกรรมตัวแบบธุรกิจ ที่เป็นผลลัพธ์จากกระบวนการการพัฒนาโซ่คุณค่าฝึกอินทรีย์กรณีของ กลุ่มธุรกิจเชิงคุณค่าสามพราน ซึ่งให้เห็นรูปแบบของการจัดการความสัมพันธ์ระหว่างภาคีหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชนภาควิชาการและประชาชน (Public Private Partnership: PPP) ในการพัฒนาโซ่คุณค่าเพื่อการ ยกระดับมูลค่าเพิ่ม โดยใช้ปณิธานและเป้าหมายร่วมในการแก้ปัญหาที่มีประชาชนเป็นศูนย์กลางได้อย่าง แท้จริง (อรุช นวราช. 2559) กลุ่มวิสาหกิจชุมชนข้าวสังข์ธรรม อำนาจเจริญเป็นนวัตกรรมตัวแบบธุรกิจใน ลักษณะของ Demand Driven Supply Network ซึ่งเริ่มต้นจากการส่งเสริมการเรียนรู้ของชาวนาในการวาง แผนการผลิตที่มีกลไกการรับรองมาตรฐานร่วมกันไปสู่การยกระดับสมรรถนะด้านการประกอบการของ วิสาหกิจชุมชนและการพัฒนาเป็นระบบธุรกิจที่มีภาคีเข้ามามีส่วนร่วมเป็นระบบการค้าที่เป็นธรรม (จุฑาทิพย์ ภัทราวาท. 2560) นวัตกรรมตัวแบบธุรกิจที่เป็นผลผลิตการวิจัยภายใต้การพัฒนาตามกรอบการพัฒนาโซ่ คุณค่าฯ อาทิเช่น กลุ่มธุรกิจเชิงคุณค่าสามพราน กลุ่มเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนข้าวสังข์ธรรม เครือข่าย **คุณค่าผลไม่คุณภาพ Farmer Shop Business Model** ซึ่งมีคุณลักษณะในรูปแบบของ “**ธุรกิจแบบมีส่วนร่วม: Inclusive Business**” (G20 Development Working Group, 2015) มีกลไกและระบบการสร้าง สมรรถนะด้านการประกอบการในแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืนแก่เกษตรกรรายย่อยและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย มี กลไกการบริหารจัดการในสถาบันเกษตรกรในลักษณะการเป็นองค์กรธุรกิจพึ่งพาตนเองและมีการใช้นวัตกรรม ที่สำคัญได้แก่ การยกระดับหน้าที่ (Functional Upgrading) การยกระดับผลิตภัณฑ์ (Product Upgrading) การยกระดับกระบวนการ (Process Upgrading) และการสร้างช่องทางการตลาดใหม่ (Chain Upgrading) ที่ ส่งผลให้เกษตรกรรายย่อยมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการจำหน่ายผลผลิตอย่างเป็นรูปธรรม

9) ข้อเสนอเชิงนโยบายเมื่อสิ้นสุดการดำเนินงานชุดโครงการที่สำคัญได้แก่ การขยายผลนำชุดความรู้ตามกรอบการส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อสร้างสมรรถนะด้านการประกอบการในแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืน (The Capacity Building Framework) หรือในรูปแบบการสร้างพื้นที่เรียนรู้ที่เปิดโอกาส สามารถเข้าถึงและสร้างความเข้าใจแก่เกษตรกรเพื่อการปรับเปลี่ยนทัศนคติ วิธีคิด และวิธีการประกอบอาชีพในแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืน สนับสนุนการวิจัยในรูปแบบของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในการส่งเสริมให้สถาบันเกษตรกรมีการพัฒนาโซ่คุณค่าเพื่อการยกระดับมูลค่าเพิ่มแก่ผลิตภัณฑ์ของเกษตรกรตามกรอบการพัฒนาโซ่คุณค่า (The Value Chain Development Framework) เพื่อการเพิ่มขีดความสามารถในการทำธุรกิจของสถาบันเกษตรกรในแนวทางการพึ่งพาตนเอง โดยชูประเด็นในอัตลักษณ์ของธุรกิจแบบมีส่วนร่วม (Inclusive Business) เพื่อจุดประกายความคิดแก่ผู้เกี่ยวข้องในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศสู่การบรรลุเป้าหมาย “มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน” สนับสนุนให้ดำเนินการเปิดพื้นที่เรียนรู้ โดยใช้ศูนย์เรียนรู้มีชีวิตภายใต้ชุดโครงการ เป็นหน่วยเรียนรู้ในการถ่ายโอนความรู้สู่สาธารณะ เพื่อให้คนในชุมชนและผู้สนใจเกิดความตระหนักเห็นความสำคัญของการพัฒนาที่ก่อให้เกิดความสมดุลทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ตามนโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน ภายใต้งานวิจัยเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากตามนโยบายและเป้าหมายของ TRP4: ซึ่งรูปแบบของแผนบริหารจัดการงานวิจัยขนาดใหญ่ ซึ่งมีเป้าหมายสำคัญในการสานต่อนโยบายและยุทธศาสตร์ชาติ “เพื่อเพิ่มรายได้และเพิ่มความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ ลดความเหลื่อมล้ำ ความยากจนของเกษตรกร ของประชาชน ชุมชนในระดับฐานราก” นักวิจัยมีความจำเป็นต้อง ทราบสถานการณ์ที่เป็นช่องว่างการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากที่เป็นอยู่ เพื่อนำไปใช้ในการพัฒนาฯ อีกทั้งต้องเลือกใช้ชุดความรู้ และนวัตกรรม เพื่อการสร้างสรรคการพัฒนาบนฐานนวัตกรรมที่เหมาะสมกับบริบทชุมชนและเชื่อมโยงกับบริบทโลกที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างมี นวัตกรรม โดยการวิจัยในที่นี่เป็นไปภายใต้ภารกิจของทีมกลไกกลางซึ่งมีภารกิจให้การสนับสนุน ด้านการเรียนรู้และนวัตกรรมแก่ทีมวิจัยเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากในบริบทต่างๆของกลุ่มเป้าหมาย

2.4 สถานการณ์-นโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก

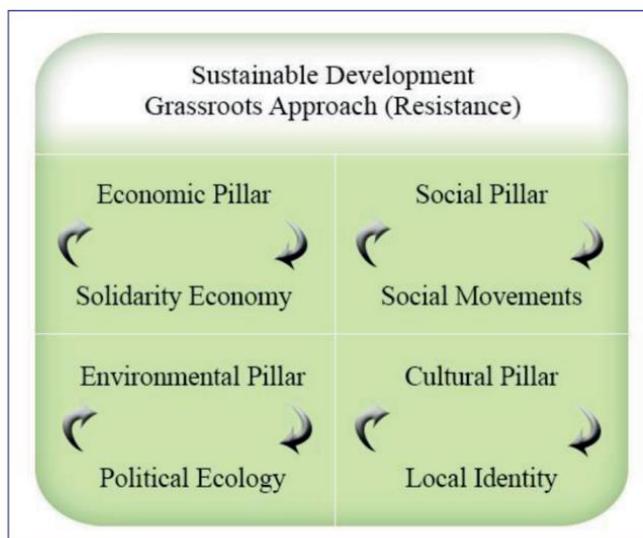
Sena, Ney Matos, Mesquita, และ Machado (2017) กล่าวถึงแนวคิดทางเลือกใหม่จากกลุ่มชนชั้นรากหญ้าที่มีบทบาทต่อการพัฒนาชุมชนและท้องถิ่น ซึ่งกลายเป็นเครื่องมือสำคัญที่เข้ามาเติมเต็มแนวคิดของการพัฒนาที่ยั่งยืนแบบดั้งเดิม ซึ่งทั่วโลกกำลังใช้เป็นแนวปฏิบัติเพื่อต่อต้านกระแสทุนนิยมจากตะวันตก (Western Capitalism) และการผลิตที่ละเลยต่อการใส่ใจสิ่งแวดล้อม

กระแสการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) ที่มีความสำคัญมากขึ้นเรื่อยๆ นั้น เกิดจากการพัฒนาและแรงต่อต้านของกลุ่มชนชั้นรากหญ้า (Grassroots Development and Resistance) ที่มีการเคลื่อนไหวเพื่อต้องการแก้ไขปัญหาบางอย่างที่เกิดขึ้นกับท้องถิ่นหรือชุมชนของตน (Local social movement) หรือเกิดจากแรงจูงใจทางเศรษฐกิจที่มักมีการกล่าวถึงแง่มุมต่างๆของท้องถิ่น ไม่ว่าจะเป็นวัฒนธรรมท้องถิ่น หรือประเด็นข้อกังวลของท้องถิ่นนั้น (Local economic demands) รวมถึงประเด็นการไม่ยอมรับต่อแนวคิดหรือ

ทฤษฎีบางอย่างของผู้เชี่ยวชาญหรือภาครัฐ ที่ส่งผลกระทบโดยตรงต่อท้องถิ่น ซึ่งทำให้ท้องถิ่นมีการรวมกลุ่มกัน เพื่อเรียกร้องหรือตัดสินใจบางอย่าง (Rejection of impositive expertise)

Sena, Ney Matos, Mesquita, และ Machado (2017) ได้อธิบายเพิ่มเติมว่า การพัฒนาที่ยั่งยืน จำเป็นจะต้องมีการผสมผสานกันระหว่างรูปแบบการพัฒนาที่ยั่งยืนแบบดั้งเดิม ซึ่งประกอบด้วยประเด็นด้าน เศรษฐกิจ (Economic Pillar) ประเด็นทางสังคม (Social Pillar) และระบบนิเวศวิทยาของการเมือง (Environmental Pillar) กับแนวความคิดที่เป็นทางเลือกใหม่ของกลุ่มรากหญ้า (Grassroots approach) ซึ่งจากรูปที่ 2.1 อธิบายได้ว่า เสาคเศรษฐกิจ (Economic Pillar) จะต้องเน้นความเป็นเศรษฐกิจแบบความร่วมมือ (Solidarity Economy) ซึ่งแนวคิดนี้ สามารถใช้เชื่อมโยงแนวทางการพัฒนาในระดับท้องถิ่นได้อย่างเหมาะสม และเกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อเป็นเครือข่ายในการต่อต้านระบบเศรษฐกิจแบบเดิมที่มุ่งเน้นต่อผลกำไร ซึ่งเศรษฐกิจแห่งความร่วมมือนี้ มีลักษณะที่สำคัญ คือ ความร่วมมือ (Cooperation) การบริหารจัดการตนเอง (Self-management) ระบบเศรษฐกิจที่เป็นพื้นฐานของการร่วมแรงร่วมใจของคนในท้องถิ่นเพื่อตอบสนองทั้งในเรื่อง การผลิต การแปรรูป สินค้า การตลาด และการบริโภค และความสมัคสมานสามัคคีของคนในท้องถิ่น (Solidarity) ในขณะที่ประเด็นทางวัฒนธรรม (Cultural Pillar) ซึ่งเป็นผลมาจากกระบวนการของโลกาภิวัตน์ ที่มักจะเกิดการหลอมรวมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของวัฒนธรรม และนำไปสู่การสูญเสียความเป็นอัตลักษณ์ของท้องถิ่น ดังนั้น จำเป็นที่จะต้องนำประเด็นด้านวัฒนธรรม เข้ามาเป็นประเด็นพิจารณาสำหรับแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืนด้วยเช่นกัน

Sustainable development and Grassroots Approach (Resistance)

รูปที่ 2.1 แสดงกระบวนการเกิดขึ้นของการพัฒนาที่ยั่งยืนที่เกิดจากกระบวนการภายในชุมชนและท้องถิ่น
ที่มา: บทความ Grassroots approach and resistance: upgrading the conception of sustainable development โดย

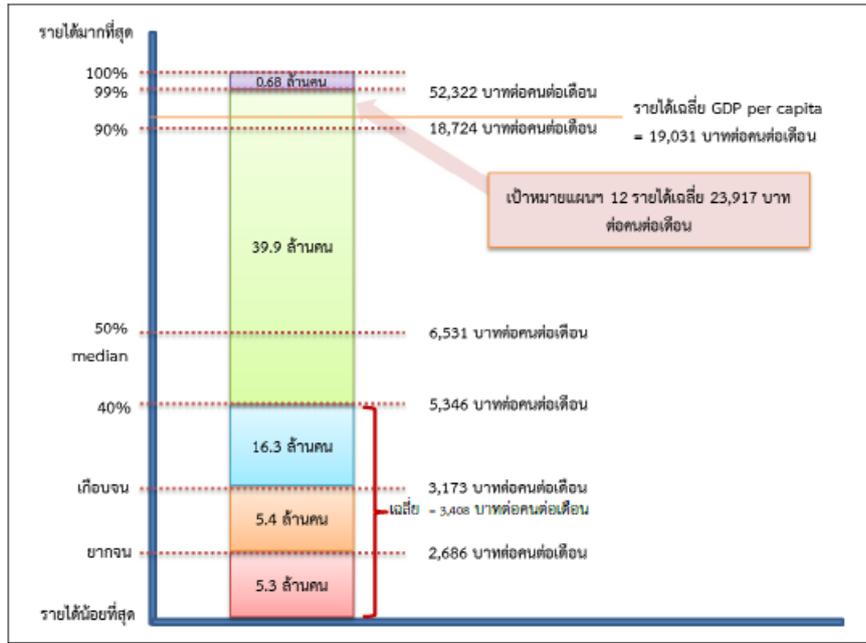
Sena, Ney Matos, Mesquita, และ Machado (2017)

ดังนั้น การปรับปรุงแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยการเสริมประเด็นแนวคิดของกลุ่มรากหญ้าลงไป มีความสำคัญอย่างยิ่ง แม้แนวทางหรือกระบวนการในการพัฒนาในระดับรากหญ้าจะไม่ใช่เรื่องใหม่ ซึ่งได้เคยมีการกล่าวถึงแล้วในงานวิจัยหลายๆ ด้านเกี่ยวกับการพัฒนาที่ยั่งยืน แต่ยังไม่เคยถูกหยิบยกมาพิจารณาอย่างจริงจัง เพื่อให้แนวทางการพัฒนาของท้องถิ่นหรือชุมชน (Grassroots) กลายเป็นองค์ประกอบสำคัญของแนวคิดของการพัฒนาที่ยั่งยืน

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2560) จากรายงานการวิเคราะห์สถานการณ์ความยากจนและความเหลื่อมล้ำในประเทศไทยปี 2560 พบว่า สถานการณ์ความยากจนของประเทศไทยดีขึ้นมาก สัดส่วนความยากจนลดลงจากร้อยละ 8.61 ในปี 2559 เหลือร้อยละ 7.87 ในปี 2560 หรือคิดเป็นสัดส่วนคนจนประมาณ 5.3 ล้านคน (ปี 2559 จำนวน 5.8 ล้านคน) ทั้งนี้ คนยากจนมาก ซึ่งเป็นคนที่อาจกลายเป็นคนยากจนเรื้อรังและต้องให้ความช่วยเหลือเป็นพิเศษในปี 2560 มีจำนวน 1.8 ล้านคน คนเกือบจน (Nearer poor) จำนวน 5.40 ล้านคน ทำให้ในปี 2560 มีคนยากจนมากและคนเกือบจน รวมทั้งสิ้น 10.72 ล้านคน หรือคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 15.9 ของจำนวนประชากรทั้งหมด

ทั้งนี้ ความยากจนของประชากรไทย กระจุกตัวอยู่ในพื้นที่ภาคใต้ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคเหนือ และอยู่ในเขตชนบทมากกว่าเขตเมือง ทั้งนี้ พบว่า จังหวัดปัตตานี เป็นจังหวัดที่ยากจนที่สุดในประเทศ และพบว่า จังหวัดที่มีปัญหาความยากจนเรื้อรัง (ระหว่างปี 2543 – 2560 มีสัดส่วนคนจนอยู่ในลำดับสูงสุด) คือ จังหวัดปัตตานี นราธิวาส แม่ฮ่องสอน กาฬสินธุ์ ตาก และบุรีรัมย์ โดยพบว่า ในปี 2560 จังหวัดปัตตานี ซึ่งเป็นจังหวัดที่ยากจนที่สุดในประเทศ มีสัดส่วนคนจนคิดเป็นร้อยละ 34.20 รองลงมาคือ จังหวัดนราธิวาส (34.17) แม่ฮ่องสอน (33.3) กาฬสินธุ์ (32.96) นครพนม (27.78) ตาก (27.18) ชัยนาท (26.21) บุรีรัมย์ (20.99) สระแก้ว (19.03) และพัทลุง (18.67) ตามลำดับ รวมทั้ง สถานการณ์ความเหลื่อมล้ำของประเทศไทยในปี 2560 พบว่า ความเหลื่อมล้ำด้านรายได้วัดโดยค่าสัมประสิทธิ์จีนิเท่ากับ 0.453 เพิ่มขึ้นจากปี 2558 ที่ 0.445 ซึ่งสะท้อนว่าประเทศไทยยังคงมีปัญหาเรื่องความเหลื่อมล้ำในการกระจายรายได้

หากพิจารณากลุ่มประชาชนในระดับเศรษฐกิจฐานราก ซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายของรัฐบาลที่มุ่งเน้นให้ความช่วยเหลือ คือ กลุ่มประชาชนคนไทยที่มีความยากจน หรือกลุ่ม Bottom 40 หรือกลุ่มประชากรระดับล่างที่มีรายได้ต่ำสุด หรือมีรายได้ประมาณ 5,346 บาทต่อคนต่อเดือน ซึ่งร้อยละ 38.7 ของประชากรกลุ่มนี้เป็นกลุ่มคนยากจนและคนเกือบจน ซึ่งประชากรในกลุ่ม Bottom 40 นี้มีรายได้เฉลี่ยอยู่ที่ 3,408 บาทต่อคนต่อเดือนเท่านั้น ตามรูปที่ 2.2

รูปที่ 2.2 แสดงกลุ่มประชาชนในระดับเศรษฐกิจฐานราก หรือกลุ่ม Bottom 40

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดย สศช.

นอกจากนี้ ยังพบว่า คนยากจนมีลักษณะโดยทั่วไป คือ ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมและแรงงาน และเป็นผู้ไม่มีกิจกรรมทางเศรษฐกิจ มีการศึกษาต่ำ และไม่มีที่ดินเป็นของตนเอง มีการกระจุกตัวอยู่ในเขตชนบทถึงร้อยละ 63.9 ของกลุ่ม Bottom 40 ทั้งหมด และหากจำแนกเป็นรายภาค พบว่า คนจนมีการกระจายตัวอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคเหนือ และสามจังหวัดชายแดนภายใต้

ตลอดปี 2560 จนถึงปัจจุบัน รัฐบาลได้ดำเนินนโยบายเกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากอย่างต่อเนื่อง โดยปี 2560 คณะรัฐมนตรีอนุมัติเงินงบประมาณทั้งสิ้นประมาณ 928,839 ล้านบาท ในการกระตุ้นเศรษฐกิจ โดยแบ่งตามกลุ่มเป้าหมาย คือ มาตรการเพื่อประชาชนฐานราก วงเงิน 425,109 ล้านบาท (ร้อยละ 45.8) มาตรการด้านอื่นๆ 475,677 ล้านบาท (ร้อยละ 51.2) และมาตรการเพื่อ SMEs 28,053 ล้านบาท (ร้อยละ 3.0) โดยมาตรการสำหรับประชาชนฐานราก เป็นมาตรการที่ครอบคลุมทั้งกลุ่มเกษตรกรและผู้มีรายได้น้อย ตลอดจนครอบคลุมทั้งในด้านการให้สินเชื่อและด้านที่มีสินเชื่อ ซึ่งวงเงินสำหรับการช่วยเหลือเกษตรกรรวม 227,659 ล้านบาท และวงเงินสำหรับช่วยเหลือผู้มีรายได้น้อยรวม 197,450 ล้านบาท (ศูนย์วิจัยเศรษฐกิจธุรกิจและเศรษฐกิจฐานราก ธนาคารออมสิน, 2560)

ปี 2561 รัฐบาลออกนโยบายกระตุ้นเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่อง โดยคณะรัฐมนตรีอนุมัติวงเงินงบประมาณทั้งสิ้น 801,426 ล้านบาท โดยมีสัดส่วนการจัดสรรเงินให้กับมาตรการเพื่อประชาชนฐานรากมากที่สุด วงเงิน 537,688 ล้านบาท (ร้อยละ 67.09) รองลงมาจัดสรรสำหรับมาตรการด้านอื่นๆ 246,738 ล้านบาท (ร้อยละ 30.79) และจัดสรรสำหรับมาตรการเพื่อ SMEs 17,000 ล้านบาท (ร้อยละ 2.12) โดยมาตรการสำหรับประชาชนฐานราก เป็นมาตรการที่ครอบคลุมทั้งกลุ่มเกษตรกรและผู้มีรายได้น้อย ตลอดจนครอบคลุมทั้งในด้านการให้สินเชื่อและด้านที่มีสินเชื่อ ซึ่งวงเงินสำหรับการช่วยเหลือเกษตรกรรวม 266,173 ล้านบาท

และวงเงินสำหรับช่วยเหลือผู้มีรายได้น้อยรวม 271,515 ล้านบาท (ศูนย์วิจัยเศรษฐกิจ ธุรกิจและเศรษฐกิจฐานราก ธนาคารออมสิน, 2561)

สรุป มาตรการ/โครงการสำคัญที่รัฐบาลดำเนินการช่วยเหลือประชาชนฐานรากในระหว่างปี 2560 – 2561 สำหรับกลุ่มเกษตรกร มีทั้งมาตรการ/โครงการด้านสินเชื่อ ด้านการส่งเสริมด้านการผลิตและการตลาด ด้านการฟื้นฟูผู้ประกอบการและภัยพิบัติ ด้านการให้เงินช่วยเหลือ และมาตรการ/โครงการที่ชดเชยดอกเบี้ยรวม 42 มาตรการ/โครงการ รวมงบประมาณทั้งสิ้น 493,831.57 ล้านบาท สำหรับกลุ่มประชาชนผู้มีรายได้น้อย มีมาตรการ/โครงการด้านสวัสดิการ ด้านสินเชื่อ ด้านการส่งเสริมวินัยทางการเงิน และด้านการพัฒนาที่อยู่อาศัย รวม 30 มาตรการ/โครงการ รวมงบประมาณทั้งสิ้น 468,965.32 ล้านบาท

สำหรับมาตรการ/โครงการสำคัญที่รัฐบาลดำเนินการเพื่อช่วยเหลือประชาชนฐานรากในกลุ่มเกษตรกร ได้แก่ สินเชื่อเพื่อฟื้นฟูการผลิตให้แก่เกษตรกรผู้ประกอบการในพื้นที่ภาคใต้ ปี 2559/60 โครงการสินเชื่อชะลอการขายข้าวเปลือกนาปี และการช่วยเหลือค่าเก็บเกี่ยวและปรับปรุงคุณภาพข้าวให้แก่เกษตรกรรายย่อยผู้ปลูกข้าวนาปี โครงการช่วยเหลือเกษตรกรและรักษาเสถียรภาพราคาข้าว ปีการผลิต 60/61 ด้านการตลาด โครงการสานพลังประชารัฐเพื่อสนับสนุนการปลูกข้าวโพดหลังฤดูทำนา โครงการช่วยเหลือและสร้างความเข้มแข็งให้แก่เกษตรกรชาวสวนยาง เป็นต้น

สำหรับมาตรการ/โครงการสำคัญที่รัฐบาลดำเนินการเพื่อช่วยเหลือประชาชนฐานรากในกลุ่มผู้มีรายได้น้อย ได้แก่ โครงการจัดทำบัตรสวัสดิการแห่งรัฐให้แก่ผู้มีสิทธิ์ตามโครงการลงทะเบียนเพื่อสวัสดิการแห่งรัฐ ปี 2560 โครงการตลาดประชารัฐ ประชากรรัฐสวัสดิการ มาตรการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้มีบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ โครงการไทยนิยม ยั่งยืน (หมู่บ้าน/ชุมชนละสองแสนบาท) โครงการบ้านคนไทยประชารัฐ โครงการเน็ตประชารัฐ เป็นต้น

ทั้งนี้ ในปี 2561 รัฐบาลได้ดำเนินโครงการไทยนิยม ยั่งยืน ซึ่งเป็นโครงการที่ต่อยอดมาจากแนวคิดโครงการประชารัฐ มุ่งเน้นแก้ไขปัญหาและพัฒนาความเป็นอยู่ของประชาชนทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และความมั่นคง และเพื่อช่วยลดปัญหาความเหลื่อมล้ำในประเทศไทย โดยมอบหมายแต่ละกระทรวง ตลอดจนหน่วยงานภาครัฐต่างๆ ร่วมกันขับเคลื่อนโครงการไทยนิยมยั่งยืนแบบบูรณาการงานร่วมกันทั้งด้านนโยบาย ภารกิจ และงานหน้าที่ เพื่อไม่ให้เกิดความซ้ำซ้อน โดยแต่ละกระทรวงมีบทบาทในการขับเคลื่อนโครงการและกิจกรรมสำคัญต่างๆ ดังนี้

1) **กระทรวงเกษตรและสหกรณ์:** ดำเนินงานภายใต้แผนงานปฏิรูปโครงสร้างการผลิตภาคการเกษตร ได้แก่ โครงการส่งเสริมการปลูกข้าวอินทรีย์ (นาอินทรีย์ล้านไร่) ระหว่างปี 2560-2564 โครงการด้านการบริหารจัดการน้ำ ด้านการแก้ไขปัญหาที่ดิน ด้านปศุสัตว์ และด้านผลผลิตทางการเกษตร

2) **กระทรวงการคลัง :** ดำเนินงานภายใต้แผนงานเสริมสร้างศักยภาพและพัฒนาคุณภาพชีวิต ได้แก่ โครงการมาตรการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้มีบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ

3) **กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา:** ดำเนินงานภายใต้แผนงานส่งเสริมเศรษฐกิจและพัฒนาศักยภาพชุมชน ได้แก่ โครงการพัฒนาและส่งเสริมศักยภาพการท่องเที่ยวชุมชน 55 จังหวัดท่องเที่ยวเมืองรอง

โครงการบริหารจัดการข้อมูลอัจฉริยะเพื่อการท่องเที่ยว โครงการส่งเสริมการตลาดเพื่อการพัฒนาและสร้างความเข้มแข็งห่วงโซ่คุณค่าด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่เมืองรอง

4) **กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม** : ดำเนินงานภายใต้แผนงานส่งเสริมเศรษฐกิจและพัฒนาศักยภาพชุมชน ได้แก่ โครงการปรับปรุงและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่รอบอุทยาน เป็นต้น

5) **กระทรวงพลังงาน** : ดำเนินงานภายใต้แผนงานส่งเสริมเศรษฐกิจและพัฒนาศักยภาพชุมชน โครงการติดตั้งระบบผลิตไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์สำหรับโรงเรียนในชนบทไม่เกิน 350 แห่ง โครงการติดตั้งระบบสูบน้ำพลังงานแสงอาทิตย์เพื่อการเกษตรไม่เกิน 5,000 แห่ง โครงการติดตั้งระบบผลิตไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์สำหรับโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลไม่เกิน 170 แห่ง เป็นต้น

6) **กระทรวงมหาดไทย** : ดำเนินงานภายใต้แผนงานส่งเสริมเศรษฐกิจและพัฒนาศักยภาพชุมชน ได้แก่ โครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตเพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากในพื้นที่ตามโครงการไทยนิยม ยั่งยืน (ดำเนินการโดยกรมการปกครอง) โครงการพัฒนาหมู่บ้านและชุมชนอย่างยั่งยืน โดยศาสตร์พระราชามาตามแนวทางประชารัฐ (ดำเนินการโดยสำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ: สทบ.) โครงการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี (ดำเนินการโดยกรมการพัฒนาชุมชน)

7) **กระทรวงวัฒนธรรม** : โครงการเที่ยวงานวัด 55 เมืองรองและชุมชน โครงการส่งเสริมชุมชนคุณธรรมน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน

สำหรับ **กระทรวงพาณิชย์** ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจไทย ได้เร่งส่งเสริมและพัฒนาเศรษฐกิจการค้าไทย โดยการใช้ความต้องการตลาดเป็นตัวนำ (Demand Driven) และการสร้างสรรค์คุณค่า (Value Creation) ให้สอดคล้องกับความต้องการตลาด เชื่อมโยงทั้งห่วงโซ่คุณค่าทั้งภาคการเกษตร อุตสาหกรรม และธุรกิจบริการ โดยให้ความสำคัญกับธุรกิจบริการและเศรษฐกิจใหม่ (Service Based Economy & New Economy) ที่จะเป็นกลไกขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานคุณค่าให้กับประเทศตามนโยบายประเทศไทย 4.0 ที่ทำน้อยแต่ได้ผลมาก (Less for More) และมีภูมิคุ้มกันต่อเศรษฐกิจโลกสูงขึ้น รวมทั้งให้ความสำคัญกับการบูรณาการร่วมกันกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยใช้กลไกประชารัฐในการทำงานร่วมกัน ทั้งภาครัฐ เอกชน และประชาชน

ซึ่งที่ผ่านมา กระทรวงพาณิชย์ เห็นว่า ประชาชนผู้มีรายได้น้อยพึ่งพาเศรษฐกิจจากภาคเกษตร และขายสินค้าชุมชนในท้องถิ่นเป็นหลัก มีช่องทางการจำหน่ายสินค้าภายในท้องถิ่นที่จำกัด ทำให้เกิดปัญหาด้านการหมุนเวียนของรายได้ และความเป็นอยู่ในการดำรงชีพ

กระทรวงพาณิชย์ จึงได้ดำเนินนโยบายด้านการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากในหลายด้าน ทำให้ผู้ประกอบการสินค้าชุมชนมีช่องทางขายสินค้าเพิ่มขึ้น และประชาชนผู้มีรายได้น้อยสามารถเข้าถึงสินค้าอุปโภคบริโภคที่จำเป็นกับการครองชีพในราคาถูกลงกว่าท้องตลาดผ่านร้านธงฟ้าประชารัฐ รวมทั้งยังมีตลาดท้องถิ่นที่เชื่อมโยงกับการท่องเที่ยว ส่งผลให้เกิดกิจกรรมทางเศรษฐกิจในท้องถิ่น โดยมีผลการดำเนินงานที่สำคัญของกระทรวงพาณิชย์ ดังนี้

1) ส่งเสริมร้านค้าธงฟ้าประชารัฐ โดยให้ผู้ถือบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ จำนวน 14.5 ล้านคน ได้ใช้ บัตรฯ ชำระค่าสินค้าในการซื้อสินค้าอุปโภค/บริโภคที่จำเป็นต่อการครองชีพในร้านธงฟ้าประชารัฐภายใต้ วงเงินที่ได้รับ มีจำนวนร้านค้าสมัครเข้าร่วมโครงการแล้วกว่า 85,500 ราย ผลการใช้จ่ายเงินผ่านบัตรสวัสดิการฯ ผ่านเครื่อง EDC และแอปพลิเคชัน “ถุงเงินประชารัฐ” รวม 56,700 ล้านบาท รวมทั้งได้เพิ่มสัดส่วนสินค้าชุมชน ในร้านค้าธงฟ้าประชารัฐ เพื่อเป็นช่องทางระบายสินค้าชุมชน ขณะเดียวกัน ยังเป็นการเพิ่มรายได้ผู้ผลิตสินค้า ชุมชน โอท็อป อาทิ ผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร สินค้าชุมชน ซึ่งเป็นการกระตุ้นการบริโภคภายในประเทศ ส่งผล ให้เศรษฐกิจโดยรวมของประเทศขยายตัวเพิ่มขึ้น

2) ผลักดันตลาดท้องถิ่นเชื่อมโยงการท่องเที่ยว โดยจัดกิจกรรมเชื่อมโยงสินค้า/บริการเด่นของ ชุมชนกับการท่องเที่ยว ส่งผลให้เศรษฐกิจชุมชนขยายตัว อาทิ

- ตลาดประชารัฐต้องชม 230 แห่ง
- ศูนย์จำหน่ายสินค้าเกษตร (Farm outlet) จำนวน 66 แห่ง 39 จังหวัด
- ร่วมมือกับบริษัท ปตท.น้ำมันและการค้าปลีก จำกัด ธนาकार SMEs และสมาคมการค้า ผู้แทนจำหน่ายสถานีบริการน้ำมันเชื้อเพลิงไทย จัดมุมจำหน่ายสินค้าชุมชนภายในร้านขายของฝากของผู้แทน จำหน่ายสถานีบริการน้ำมัน PTT Station ตามเส้นทางแหล่งท่องเที่ยว ภายใต้ชื่อ “ไทยเด็ด” มีสถานีบริการ น้ำมัน PTT Station เข้าร่วมโครงการแล้ว 71 แห่ง ทั่วประเทศ

• จัดทำ MOU เชื่อมโยงการค้ากับการท่องเที่ยว โดยร่วมกับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ผลักดันตลาดต้องชมเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญในท้องถิ่น โดยเฉพาะจังหวัดเมืองรอง เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจ ฐานรากแบบครบวงจร โดยเน้นส่งเสริมตลาดร่วมกันในการประชาสัมพันธ์ และพัฒนาศักยภาพผู้ค้าในท้องถิ่น

3) แก้ไขราคาสินค้าเกษตรสำคัญ โดยติดตามดูแลสถานการณ์การผลิตและภาวะราคาสินค้าเกษตร หลักที่สำคัญอย่างใกล้ชิด ผ่านการดำเนินมาตรการต่างๆ อาทิ

• ไข่ไก่ : เชื่อมโยงการจำหน่ายไข่ไก่ผ่านร้านค้าธงฟ้าประชารัฐ และสถานีบริการน้ำมัน จำนวน 15 ล้านฟอง เพื่อลดค่าครองชีพประชาชนและช่วยเหลือเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่ และผลักดันการส่งออก จำนวน 30 ล้านฟอง ส่งผลให้ราคาปรับตัวเพิ่มจาก 2.30 บาท (ต.ค.61) เป็น 2.60 บาท

• ผลไม้ : จัดทำข้อตกลงความร่วมมือ (MOU) การรับซื้อผลไม้ในฤดูกาลผลิตปี 2561 กับ ห้างค้าปลีกชั้นนำ ผู้ส่งออกผลไม้ มีเป้าหมายรับซื้อผลไม้ รวม 333,000 ตัน มูลค่ารวมกว่า 20,000 ล้านบาท และในปี 2562 มีแผนระยะสั้น/ยาว รองรับผลไม้ช่วงผลผลิตออกสู่ตลาดมาก (เม.ย.- มิ.ย.62) อาทิ จัดงาน บุกเฟต์ผลไม้ (กรุงเทพฯ และต่างจังหวัด รวม 5 ครั้ง) ผลักดันการส่งออกไปประเทศเพื่อนบ้าน รมรณรงค์บริโภค กับนักท่องเที่ยว จัดงานผลไม้เมืองร้อนโลก (เดือน พ.ค.62) และจัดตั้งตลาดกลางผลไม้ (จ.จันทบุรี) เป็นต้น

• มะพร้าว : กำหนดเป็นสินค้าควบคุมและควบคุมการขนย้ายนำเข้าจากต่างประเทศ จัดส่งเจ้าหน้าที่ตรวจสอบเพื่อป้องกันการลักลอบนำเข้า และดำเนินมาตรการรับซื้อเนื้อมะพร้าวแห้ง และ สนับสนุนการแปรรูปเป็นเนื้อมะพร้าวแห้งจำหน่ายให้แก่โรงงานแปรรูป/โรงงานน้ำมันมะพร้าว ทำให้ราคา มะพร้าวผล ได้ปรับตัวสูงขึ้น จาก 5.59 บาทต่อผล (ม.ค. 62) เป็น 6.99 บาทต่อผล

• ข้าว :

- ออกมาตรการขดเชยดอกเบี้ยเพื่อชะลอการขาย ปริมาณรวม 2.42 ล้านบาท
- ลดต้นทุนในการผลิต โดยขอความร่วมมือจากภาคเอกชนในการปรับลดราคาจำหน่าย ปุ๋ย กระสอบละ 30-50 บาท
- เชื่อมโยงการซื้อขายผลผลิตเกษตรสู่ตลาดกลางในการส่งเสริมของกระทรวง รวม 56 แห่ง ใน 32 จังหวัด
- เพิ่มช่องทางจำหน่ายโดยจัดตลาดนัดข้าวเปลือก จำนวน 34 ครั้ง ปริมาณรับซื้อรวมกว่า 16,460 ตัน มูลค่า 178 ล้านบาท ส่งผลให้เกษตรกรขายข้าวในราคาสูงกว่าราคาตลาด ต้นละ 100-1,000 บาท

4) สร้างมูลค่าเพิ่มให้สินค้าชุมชน/สินค้า GI โดยส่งเสริมการจดทะเบียนทรัพย์สินทางปัญญา ปัจจุบันมีสินค้า GI ที่ได้รับการจดทะเบียนแล้ว 107 รายการ จาก 69 จังหวัด โดย เมื่อวันที่ 19 พฤษภาคม 2562 กรมทรัพย์สินทางปัญญา ได้ประกาศขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (GI) สินค้าอีก 4 รายการ ได้แก่ จำปาตะสตุล มะม่วงน้ำดอกไม้สระแก้ว ปลาตุกร้าทะเลน้อยพัทลุง และลิ้นจี่แม่ใจพะเยา ทำให้ในปัจจุบันมีสินค้าที่ได้รับการขึ้นทะเบียน GI แล้ว รวม 107 สินค้า จาก 69 จังหวัด ทำให้เหลือเพียงอีก 8 จังหวัดที่จะมีสินค้า GI ครอบคลุมทุกจังหวัด โดยกรมฯ ตั้งเป้าหมายว่าภายในปี 2562 จะสามารถผลักดันให้ขึ้นทะเบียน GI ได้ครบทุกจังหวัด และทำให้โครงการ 1 จังหวัด 1 สินค้า GI บรรลุผลสำเร็จได้

สำหรับ 8 จังหวัดที่ยังไม่มีสินค้า GI ได้มีการยื่นคำขอเข้ามาครบทุกจังหวัดแล้ว และอยู่ระหว่างการพิจารณาคำขอ ได้แก่ จ.ตาก สินค้าข้าวเหนียวดำลิ้มผัวตาก ครกหินแกรนิตตาก อโวคาโดพบบพระ และแปะจ่อเขียวแม่สอด , จ.ระยอง สับปะรดระยอง , จ.ปทุมธานี ตุ่มสามโคก ข้าวหอมปทุมธานี กล้วยหอมทองปทุม , จ.ฉะเชิงเทรา มะม่วงน้ำดอกไม้สีทองบางคล้า มะพร้าวน้ำหอมบางคล้า , จ.อ่างทอง กลองเอกราช , จ.สิงห์บุรี ปลาช่อนแม่ลา , จ.ระนอง ทุเรียนในวงระนอง มังคุดในวงระนอง , จ.กระบี่ กาแฟกระบี่ โดยสินค้า GI ทั้งหมดของไทยสามารถสร้างมูลค่าการตลาดได้สูงกว่า 4,000 ล้านบาทต่อปี

5) พัฒนาผู้ประกอบการ OTOP โดย กรมพัฒนาธุรกิจการค้า มีกำหนดเปิดรับสมัครผู้ผลิตสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) ระดับ 3-5 ดาว เพื่อพัฒนาเข้าสู่การเป็น OTOP SELECT ภายในเดือนพ.ค.2562 นี้ เพราะตามกำหนดในทุกๆ 2 ปี กรมฯ จะดำเนินการคัดสรรผู้ผลิตสินค้า OTOP ให้ก้าวเป็น OTOP SELECT ซึ่งในปี 2559 มีผู้ผ่านการคัดสรรรวม 1,253 ราย แบ่งเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ อาหารและเครื่องดื่ม จำนวน 513 ราย, ผ้าและเครื่องแต่งกาย จำนวน 369 ราย, ของใช้ของตกแต่งและของที่ระลึก จำนวน 293 ราย และสมุนไพรที่มีใช้อาหาร จำนวน 78 ราย

ทั้งนี้ หลังจากคัดสรร OTOP SELECT ได้แล้ว กรมฯ จะเพิ่มช่องทางการตลาดให้กับสินค้า OTOP โดยจะช่วยพัฒนารูปแบบการนำเสนอผลิตภัณฑ์ OTOP SELECT จากนั้นจะเพิ่มช่องทางการตลาดออนไลน์ เพื่อช่วยให้เข้าถึงผู้บริโภคได้อย่างไร้พรมแดน และจะจัดกิจกรรมกระตุ้นการจำหน่าย มีกำหนดจัดงาน 4 ครั้ง ได้แก่ ครั้งที่ 1 วันที่ 12-14 ก.ค.2562 ณ ลานโปรโมชั่น ชั้น 1 เซ็นทรัลพลาซ่า จังหวัดสุราษฎร์ธานี ครั้งที่ 2 วันที่ 19-21 ก.ค.2562 ณ ลานโปรโมชั่น ชั้น 1 เซ็นทรัลพลาซ่า จังหวัดอุดรธานี ครั้งที่ 3 วันที่ 23-25 ส.ค.2562 ณ ลานโปรโมชั่น ชั้น 1 เซ็นทรัลพลาซ่า จังหวัดพิษณุโลก และครั้งที่ 4 วันที่ 30 ส.ค.-1 ก.ย. 2562 ณ ลานโปรโมชั่น ชั้น B เซ็นทรัลพลาซ่า แกรนด์ พระราม 9 กรุงเทพฯ

6) ส่งเสริมการสร้างอาชีพด้วยธุรกิจแฟรนไชส์ โดยจัดงาน “แฟรนไชส์สร้างอาชีพ” ในจังหวัดต่างๆ รวม 20 ครั้ง มีเจ้าของแฟรนไชส์เข้าร่วมแสดงธุรกิจแฟรนไชส์จังหวัดละ 50 ธุรกิจ กลุ่มเป้าหมายประกอบด้วยผู้ถือบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ ผู้มีรายได้น้อย และผู้ว่างงาน รวมกว่า 50,000 ราย คาดว่าจะมีผู้ซื้อแฟรนไชส์ 1,000 ราย เกิดมูลค่าทางเศรษฐกิจประมาณ 34 ล้านบาท

7) สร้างเครือข่ายธุรกิจระดับจังหวัดทั่วประเทศ ภายใต้ชื่อ MOC Biz Club ซึ่งเป็นการรวมกลุ่มนักธุรกิจสาขาต่างๆ ของแต่ละจังหวัดเพื่อสร้างเครือข่ายการค้าการลงทุนให้เข้มแข็งในระดับพื้นที่ ปัจจุบันมีสมาชิกกว่า 12,000 ราย เกิดการเชื่อมโยงและขยายการค้าระหว่างกัน สามารถสร้างมูลค่าทางการค้าเบื้องต้นได้กว่า 180 ล้านบาท

8) การสร้างความร่วมมือกับองค์กรระหว่างประเทศเพื่อพัฒนาเกษตรกรและเศรษฐกิจฐานรากไทย โดย สำนักงานนโยบายและยุทธศาสตร์การค้า ได้ร่วมกับ Grow Asia ประเทศสิงคโปร์ และมหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง จัดกิจกรรมฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ TPSO-WEF Grow Asia Hackathon Agricultural Trade Workshop on Thai Organic Rice ภายใต้ชื่องาน Hackathon 2019 ไทยแลนด์ฟู้ดฮีโร่ (Thailand Food Heroes) เมื่อวันที่ 24 – 26 เมษายน 2562 เพื่อหาแนวทางแก้ปัญหา (Solutions) ในการยกระดับศักยภาพทางการค้าของเกษตรกรรายย่อย SMEs และ Start-up โดยเฉพาะในกลุ่มสินค้าเกษตรมูลค่าเพิ่มสูง อาทิ ข้าวสี และข้าวอินทรีย์ ให้ตอบสนองต่อความต้องการของผู้บริโภคในอนาคต

นอกจากนี้ คณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน (Board of Investment: BOI) มีมาตรการส่งเสริมการลงทุนเศรษฐกิจฐานราก ตามประกาศคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน ที่ 11/2561 เรื่อง มาตรการส่งเสริมการลงทุนเศรษฐกิจฐานราก โดยมาตรการดังกล่าวมีวัตถุประสงค์เพื่อกระตุ้นการลงทุนในท้องถิ่นให้มีเพิ่มมากขึ้น และสนับสนุนให้ผู้ประกอบการที่มีศักยภาพเข้าไปมีส่วนร่วมในการสนับสนุนกิจการขององค์กรท้องถิ่น โดยต้องเป็นสหกรณ์หรือวิสาหกิจชุมชนในท้องถิ่นที่ขึ้นทะเบียนกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง หรือเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยต้องประกอบกิจการอย่างน้อยด้านใดด้านหนึ่งตามขอบข่าย ดังนี้

- 1) กิจการด้านการเกษตรและเกษตรแปรรูป หมายถึง กิจการที่มีความเชื่อมโยงและช่วยสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลผลิตทางการเกษตรในท้องถิ่น
- 2) กิจการในอุตสาหกรรมเบา หมายถึง กิจการผลิตในอุตสาหกรรมเบาที่มีความเชื่อมโยงและช่วยสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับวัตถุดิบในท้องถิ่น
- 3) กิจการท่องเที่ยวชุมชน หมายถึง กิจการท่องเที่ยวชุมชนที่มีความเชื่อมโยงและช่วยสร้างประโยชน์เชิงเศรษฐกิจและสังคมจากการใช้ศักยภาพ อัตลักษณ์ด้านวัฒนธรรม และทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่น

สิทธิและประโยชน์ที่ผู้ประกอบการจะได้รับ คือ ได้รับยกเว้นภาษีเงินได้นิติบุคคลเป็นระยะเวลา 3 ปี เป็นสัดส่วนไม่เกินร้อยละ 120 ของเงินลงทุน (ไม่รวมค่าที่ดินและทุนหมุนเวียน) สำหรับรายได้จากกิจการที่ดำเนินการอยู่เดิม โดยจะคำนวณมูลค่ายกเว้นภาษีเงินได้นิติบุคคลจากเงินทุน (ไม่รวมค่าที่ดินและทุนหมุนเวียน) ที่จ่ายจริงในการสนับสนุนองค์กรท้องถิ่นตามที่สำนักงานกำหนด เช่น ค่าก่อสร้างโรงงาน ค่าเครื่องจักรและอุปกรณ์ ค่าใช้จ่ายในการฝึกอบรม เป็นต้น ซึ่งระยะเวลาการได้รับยกเว้นภาษีเงินได้นิติบุคคลจะ

นับจากวันที่มีรายได้ภายหลังได้รับบัตรส่งเสริม โดยจะต้องยื่นขอรับการส่งเสริมการลงทุนระหว่างวันที่ 2 มกราคม 2562 – 30 ธันวาคม 2563

โดย สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุนคาดว่า ผลจากมาตรการดังกล่าวจะช่วยยกระดับศักยภาพของวิสาหกิจชุมชนและสหกรณ์ นอกจากนี้ มาตรการดังกล่าว จะเป็นกลไกสนับสนุนให้ภาคเอกชนมีส่วนร่วมในการยกระดับเศรษฐกิจฐานราก และเป็นช่องทางให้มีการนำผลงานวิจัยในประเทศไปขยายผลในวงกว้างขึ้น

ทั้งนี้ มาตรการนี้จะบังคับใช้กับโครงการที่ได้รับการส่งเสริมอยู่เดิม โดยต้องเป็นประเภทกิจการที่คณะกรรมการส่งเสริมการลงทุนประกาศให้การส่งเสริมอยู่ในขณะที่ยื่นขอรับการส่งเสริมตามมาตรการนี้ และระยะเวลาการยกเว้นหรือลดหย่อนภาษีเงินได้นิติบุคคลสิ้นสุดลงแล้ว หรือเป็นโครงการที่ไม่ได้รับยกเว้นภาษีเงินได้นิติบุคคล ซึ่งจะต้องมีเงินลงทุนขั้นต่ำของแต่ละโครงการไม่น้อยกว่า 1,000,000 บาท (ไม่รวมค่าที่ดินและทุนหมุนเวียน) โดยจะต้องสนับสนุนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สหกรณ์ หรือวิสาหกิจชุมชนในท้องถิ่นไม่น้อยกว่า 200,000 บาทต่อราย

2.5 ตัวอย่างนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากในต่างประเทศ

1) ประเทศอินเดีย

สำนักงานนโยบายและยุทธศาสตร์การค้า, กระทรวงพาณิชย์ (2562) จัดทำรายงานการศึกษาเรื่องนโยบายภาครัฐของอินเดียในการแก้ไขปัญหาความยากให้กับประชาชน พบว่า อินเดียเป็นอีกประเทศที่มีการกำหนดนโยบายเพื่อช่วยเหลือประชาชนในระดับฐานรากอย่างเป็นรูปธรรม โดยในระหว่างปี ค.ศ. 2009-2010 จำนวนประชากรอินเดียที่อยู่ภายใต้เส้นความยากจนมีจำนวน 454 ล้านคน หรือประมาณ ร้อยละ 38.2 ของจำนวนประชากรทั้งหมด ต่อมาในปี ค.ศ. 2011-2012 มีจำนวนประชากรที่อยู่ภายใต้เส้นความยากจนจำนวน 363 ล้านคน หรือประมาณ ร้อยละ 29.5 ของจำนวนประชากรทั้งหมด โดยเศรษฐกิจของอินเดียเติบโตอย่างสม่ำเสมอต่อเนื่องมาตลอด จากการดำเนินนโยบายเพื่อช่วยเหลือประชาชนที่ยากจนหลายโครงการ ได้แก่

1.1) โครงการ Antyodaya Anna Yojana (AAY) Ration Card Color 2018-19 เป็นโครงการที่รัฐจะมีส่วนลดการซื้ออาหารที่จำเป็น เช่น ข้าวสาร น้ำตาล ข้าวสารในราคาถูก โดยผู้เข้าร่วมโครงการต้องได้รับการยืนยันจากภาครัฐก่อนว่าเป็นผู้มีความยากจน หรือมีความลำบากต่างๆ เช่น พิการ หรือแม่เลี้ยงเดี่ยว เป็นต้น โดยผู้เข้าร่วมโครงการจะได้รับบัตร Ration Pass ที่มีสีต่างๆ แตกต่างกันไปในช่วงคนเมือง และชนบท

1.2) โครงการจัดหาแก๊สหุงต้ม (LPG) ให้กับคนยากจนที่อยู่ภายใต้เส้นความยากจน โดยรัฐให้เงินสนับสนุนจำนวน 1,600 รูปีต่อครัวเรือน (หรือประมาณ 800 บาท) โดยคาดว่าจะมีประชาชนที่ยากจนเข้าร่วมโครงการดังกล่าวมากกว่า 45 ล้านครัวเรือน

1.3) โครงการ Pradhan Mantri Jan Dhan Yojana เป็นโครงการเปิดบัญชีธนาคารให้กับคนยากจนที่ไม่มีบัญชี โดยเน้นไปที่คนยากจนกลุ่มที่อยู่ใต้เส้นความจน โดยได้มีการเปิดบัญชีไปแล้วจำนวนทั้งสิ้น 220 ล้านบัญชี โดยโครงการดังกล่าวเน้นให้คนยากจนมีบัญชีธนาคารไว้ใช้ และมีการเข้าถึงระบบการเงินที่ถูกต้องกฎหมาย มีโอกาสทำประกันต่างๆ (Insurance) ทั้งนี้ ใน 1 ครัวเรือนจะมี 1 บัญชีสามารถเบิก

เงินเกินบัญชี (Overdraft) ได้ถึง 5,000 รูปี (หรือประมาณ 2,500 บาท) โดยการมีบัญชีธนาคารดังกล่าวจะช่วยให้คนอินเดียสามารถใช้เงินอิเล็กทรอนิกส์ เช่น e-wallet ได้สะดวกมากยิ่งขึ้น

นอกจากโครงการและมาตรการที่กล่าวข้างต้น รัฐบาลอินเดียยังได้ดำเนินโครงการอื่นๆ อีกหลายโครงการเพื่อช่วยเหลือคนยากจน อาทิ โครงการเบี้ยยังชีพสำหรับผู้สูงอายุ โครงการบริหารจัดการน้ำเพื่อการเกษตรให้เกษตรกรมีน้ำใช้ โครงการส่งเสริมการออมเพื่อการศึกษาโดยสอนให้เด็กรู้จักออมเงิน และสามารถถอนเงินได้ร้อยละ 50 เมื่ออายุ 18 ปี โดยรัฐเป็นผู้จ่ายดอกเบี้ย โครงการ Make in India ซึ่งเป็นโครงการขนาดใหญ่ ที่เน้นการลงทุนในอินเดียเพื่อสร้างงานสร้างอาชีพให้กับคนอินเดีย โครงการ Smart Cities ที่พัฒนาเมืองหลักในอินเดียกว่า 100 เมืองที่เน้นการพัฒนาระบบการขนส่งสาธารณะ พื้นที่ส่วนกลาง เช่น Public park ระบบอินเทอร์เน็ตที่ครอบคลุม และการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมที่ดี เป็นต้น ซึ่งในหลายๆ โครงการ มีเจตนารมณ์สำคัญในการช่วยเหลือประชาชนให้หลุดพ้นจากความยากจน ซึ่งเป็นเป้าหมายสำคัญของรัฐบาลอินเดีย

การที่อินเดียสามารถลดจำนวนคนที่อยู่ใต้เส้นความยากจนได้มากขึ้น สาเหตุเนื่องมาจากการที่รัฐบาลมุ่งมั่นที่จะแก้ไขปัญหาคือความยากจน ผ่านการขับเคลื่อนนโยบายต่างๆ ดังที่กล่าวข้างต้น (ซึ่งหลายโครงการมีรูปแบบที่คล้ายคลึงกับนโยบายของรัฐบาลไทย) อีกทั้งเศรษฐกิจของอินเดียที่เติบโตต่อเนื่องมาเป็นเวลามากกว่า 10 ปี โดยมีปัจจัยสนับสนุนที่สำคัญ คือ การเมืองที่มีเสถียรภาพ การลงทุนจากต่างประเทศ (FDI) ทั้งจากนักลงทุนต่างชาติและนักลงทุนอินเดียโพ้นทะเล รวมทั้งการขยายตัวเพิ่มขึ้นของคนชั้นกลาง อย่างไรก็ตาม แม้ว่าปัจจุบันอินเดียจะมีจำนวนคนที่อยู่ภายใต้เส้นความยากจนน้อยกว่าไนจีเรีย ซึ่งเป็นประเทศที่มีจำนวนประชากรที่อยู่ภายใต้เส้นความยากจนมากที่สุด (ไนจีเรียมีคนอยู่ภายใต้เส้นความยากจนประมาณ 87 ล้านคน อินเดียมีประมาณ 70.5 ล้านคน ขณะที่ไทยมีประมาณ 4.9 ล้านคน) แต่อินเดียยังมีคนยากจนเป็นจำนวนมากถึงร้อยละ 60 ของจำนวนประชากรทั้งหมด และแม้ว่าประชากรกลุ่มนี้จะอยู่เหนือเส้นความยากจน แต่ก็ยังมีรายได้ไม่ถึงวันละ 3.20 เหรียญสหรัฐฯ

2) ประเทศญี่ปุ่น

ญี่ปุ่น เป็นประเทศต้นแบบด้านการกระจายอำนาจสู่การปกครองส่วนท้องถิ่น(Decentralization) โดยทั้ง 47 จังหวัด (Prefectures) มีรัฐบาลท้องถิ่นของตนที่มีอำนาจหน้าที่ในการกำหนดและออกแบนโยบายสำหรับการพัฒนาท้องถิ่น อันเป็นแนวทางสำคัญที่ช่วยลดปัญหาความเหลื่อมล้ำ และเกิดการกระจายรายได้ไปสู่ท้องถิ่นอย่างทั่วถึง ซึ่งเป็นผลมาจากการออกกฎหมายการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นในปี 2542 (กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น, 2558) โดยมีกรณีศึกษาจากญี่ปุ่น ดังนี้

2.1) การพัฒนาจังหวัดฮอกไกโด (Hokkaido) เกาะฮอกไกโดเป็นเกาะขนาดใหญ่อยู่ทางตอนเหนือสุดของประเทศญี่ปุ่น พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นภูเขา เป็นพื้นที่เป้าหมายในการพัฒนาของรัฐบาลญี่ปุ่น ประชากรบนเกาะฮอกไกโดส่วนใหญ่อยู่ในภาคการบริการ (Service) ซึ่งแม้ฮอกไกโดจะเป็นเมืองที่เน้นทางด้านเกษตรกรรม (Agriculture) และอุตสาหกรรม (Industry) แต่พื้นที่ถูกใช้ไปเพียงแค่ 1 ใน 4 ของเกาะเท่านั้น แสดงให้เห็นถึงขนาดของผลผลิตต่อขนาดพื้นที่ ที่มีค่อนข้างน้อยเมื่อเทียบกับจังหวัดอื่นๆ ในญี่ปุ่น รัฐบาลญี่ปุ่นจึงได้กำหนดแผนพัฒนาพื้นที่จังหวัดฮอกไกโด (The Hokkaido Comprehensive Development Plan) เป็นนโยบายสำคัญระดับชาติเพื่อพัฒนาศักยภาพที่แท้จริงของภูมิภาคนี้ ซึ่งตามนโยบายของรัฐบาลญี่ปุ่นและ

รัฐบาลท้องถิ่นจังหวัดฮอกไกโดได้ดำเนินมาตรการที่หลากหลายในการพัฒนาพื้นที่จังหวัดฮอกไกโดให้มีความเจริญมากขึ้น โดยการจัดตั้งหน่วยงาน Hokkaido Development Agency ซึ่งปัจจุบันอยู่ภายใต้กระทรวงที่ดิน โครงสร้างพื้นฐาน การขนส่ง และการท่องเที่ยว ญี่ปุ่น (Ministry of Land, Infrastructure, Transport and Tourism) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน เช่น ถนน ท่าเรือ และสนามบิน รวมทั้งมีวัตถุประสงค์เพื่อป้องกันปัญหาน้ำท่วม ส่งเสริมภาคการเกษตรและการท่องเที่ยว รวมทั้งเพื่อเริ่มดำเนินโครงการบุกเบิกเพื่อแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมและพลังงาน และการสร้างสภาพแวดล้อมการใช้ชีวิตให้ประชาชนมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดี สดวกสบายท่ามกลางสภาพอากาศที่หนาวเย็น ซึ่งผลจากการดำเนินการตามแผนพัฒนาพื้นที่จังหวัดฮอกไกโดดังกล่าว ทำให้จังหวัดฮอกไกโดกลายเป็นพื้นที่ที่ได้รับการพัฒนาและได้รับการยอมรับในเรื่องของการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development)

ปัจจุบันจังหวัดฮอกไกโด กลายเป็นพื้นที่สำคัญของญี่ปุ่นในฐานะเป็นแหล่งผลิตทางการเกษตรที่ใหญ่ที่สุด และเป็นจังหวัดท่องเที่ยวสำคัญ ที่สร้างรายได้ให้กับญี่ปุ่นเป็นอย่างมาก จากการกำหนดแผนพัฒนาพื้นที่ของรัฐบาลดังกล่าว โดยในปี 2493 หน่วยงาน Hokkaido Development Agency ได้จัดตั้งขึ้นตามกฎหมาย The Hokkaido Development Act จึงอาจกล่าวได้ว่า ความสำเร็จของการพัฒนาพื้นที่ชนบทในญี่ปุ่น เพื่อการกระจายรายได้ สร้างโอกาสให้คนในท้องถิ่นมีรายได้ และมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น เป็นแนวทางการพัฒนาท้องถิ่นหรือชุมชน เพื่อนำมาสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

2.2) การพัฒนาจังหวัดโอกินาวา (Okinawa) ซึ่งเป็นจังหวัดที่มีการจัดเก็บรายได้จากภาษีท้องถิ่น (Local Taxes) ได้น้อยที่สุด ข้อมูลล่าสุดปี 2558 จากรายงานการจัดเก็บรายได้จากภาษีท้องถิ่นในแต่ละจังหวัดของญี่ปุ่น พบว่า จังหวัดที่มีการจัดเก็บรายได้มากที่สุดมีสัดส่วนมากกว่าจังหวัดที่จัดเก็บรายได้ได้น้อยที่สุดถึง 2.5 เท่า ซึ่งโตเกียวสามารถจัดเก็บรายได้จากภาษีได้มากที่สุด (165.9 พันล้านเยน) ในขณะที่จังหวัดโอกินาวาเป็นจังหวัดที่จัดเก็บภาษีได้น้อยที่สุด (67.1 พันล้านเยน) และมีอัตราจัดเก็บรายได้จากภาษีท้องถิ่นต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของทั้งประเทศ (Ministry of Internal Affairs and Communications Japan, White Paper on Local Public Finance 2017)

รัฐบาลท้องถิ่นจังหวัดโอกินาวา มีการกำหนดนโยบายการพัฒนาจังหวัดโอกินาวา (Policies on Okinawa) เพื่อเร่งสร้างความเจริญให้กับพื้นที่ เพื่อหวังสร้างกิจกรรมทางเศรษฐกิจให้เกิดขึ้นในพื้นที่ เพื่อนำมาซึ่งการจัดเก็บรายได้ภาษีที่เพิ่มขึ้น เนื่องจากโอกินาวา เป็นเกาะขนาดเล็กทางตอนใต้ของญี่ปุ่น และอยู่ห่างไกลจากแผ่นดินใหญ่ (Mainland)

อย่างไรก็ตาม นับตั้งแต่ที่สหรัฐอเมริกาคืนโอกินาวาให้ญี่ปุ่น (จากยุทธการโอกินาวาในช่วงสงครามโลกครั้งที่สอง) เมื่อปี 2515 หรือเป็นเวลาเกือบ 50 ปีแล้ว ปัจจุบัน จังหวัดโอกินาวา ยังคงมีฐานทัพอากาศของสหรัฐอเมริกาทั้งกองทัพบก ทหารเรือ และทัพอากาศอยู่ในพื้นที่ ซึ่งในช่วงเวลาเกือบ 50 ปีที่ผ่านมา รัฐบาลญี่ปุ่นได้กำหนดแผนการพัฒนาจังหวัดโอกินาวา โดยมีมูลค่าเงินลงทุนประมาณ 10 ล้านล้านเยน เพื่อลดช่องว่างการพัฒนาระหว่างแผ่นดินใหญ่ของญี่ปุ่นกับเกาะโอกินาวา โดยเฉพาะการลงทุนโครงสร้างพื้นฐานต่างๆ ซึ่งได้รับความร่วมมือทั้งจากรัฐบาลท้องถิ่นและประชาชนในโอกินาวาเป็นอย่างดี ทำให้จังหวัดโอกินาวามีการพัฒนาไปอย่างรวดเร็ว

ภายใต้แผนพัฒนาโอกินาวา (Okinawa Promotion Plan) รัฐบาลกลางมีการร่วมมือกับหน่วยงานทุกกระทรวง มีการจัดสรรงบประมาณลงไปยังกระทรวงและหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้การดำเนินการตามแผนพัฒนาโอกินาวามีประสิทธิภาพมากที่สุด ซึ่งภายใต้แผนดังกล่าว รัฐบาลดำเนินมาตรการ

ต่างๆ ร่วมกับรัฐบาลท้องถิ่นจังหวัดโอกินาวา อาทิ การส่งเสริมอุตสาหกรรมท่องเที่ยว เทคโนโลยีสารสนเทศ และภาคการผลิต โดยมีการพัฒนาควบคู่ทั้งด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ และวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เพื่อรองรับแผนการส่งเสริมอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องดังกล่าว (การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานต่างๆ เช่น ถนน สนามบินนานาชาติ พิพิธภัณฑ์สัตว์น้ำขนาดใหญ่ ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร Shinryo)

การพัฒนาต่างๆ ภายใต้แผนพัฒนาโอกินาวา ทั้งรัฐบาลกลางและรัฐบาลท้องถิ่น ต่างมุ่งหวังที่จะช่วยพัฒนาท้องถิ่นและลดปัญหาความเหลื่อมล้ำของพื้นที่เมืองและชนบท ส่งเสริมให้คนในท้องถิ่นยังคงอยู่ในพื้นที่เพื่อช่วยพัฒนาบ้านเกิด รวมทั้งดึงดูดให้มีการลงทุนจากต่างชาติ เพื่อสร้างงานให้กับคนในท้องถิ่น อีกด้วย ซึ่งให้เห็นว่า รัฐบาลญี่ปุ่น ให้ความสำคัญกับการพัฒนาท้องถิ่นหรือการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น ซึ่งการสร้างความสำเร็จให้กับท้องถิ่น หรือการพัฒนาเศรษฐกิจในท้องถิ่น จะช่วยลดปัญหาเรื่องความเหลื่อมล้ำ และเป็นแนวทางสำคัญที่จะทำให้ท้องถิ่นเกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน

2.3) **แนวทางการพัฒนาระบบภาษีสำหรับท้องถิ่นของญี่ปุ่น** กระทรวงกิจการภายในและการสื่อสาร (Ministry of Internal Affairs and Communications: MIC) ประเทศญี่ปุ่น ได้ออกแบบโปรแกรม **การจัดเก็บภาษี Hometown Tax หรือภาษีบ้านเกิด (Furutazo Nozei)** ซึ่งเป็นระบบภาษีที่รัฐบาลญี่ปุ่น เริ่มดำเนินการในปี 2553 โดยรัฐบาลมุ่งหวังที่จะลดช่องว่างระหว่างรายได้จากการจัดเก็บภาษีของเมืองใหญ่ และเมืองขนาดเล็กในชนบท เนื่องจากที่ผ่านมา จำนวนคนท้องถิ่นในญี่ปุ่นยังคงหลังไหลเข้ามาทำงานในโตเกียวอย่างต่อเนื่อง โปรแกรมนี้จึงถูกออกแบบมาเพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายการฟื้นฟูภูมิภาค (Regional Revitalization) ที่ต้องการแก้ไขปัญหาด้านประชากร (Demographic change) ทั้งอัตราการเกิดที่ลดลง (Low birth rate) และประชากรสูงอายุที่เพิ่มขึ้น (Aged population) เพื่อให้พื้นที่ในภูมิภาคชนบทยังคงมีกิจกรรมทางเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่อง โดยในปี 2560 มียอดเงินบริจาคสำหรับภาษีบ้านเกิดเพิ่มขึ้นถึง 45 เท่า นับจากปีแรกที่มีโปรแกรมนี้อยู่

แนวคิดสำคัญของภาษีบ้านเกิด คือ ประชาชนสามารถระบุภาษีที่ตนต้องจ่ายให้กับรัฐบาลไปยังพื้นที่ท้องถิ่นหรือจังหวัดบ้านเกิดของตน หรือพื้นที่อื่นๆ ที่อยากจะสนับสนุนให้มีการนำภาษีนั้นไปพัฒนาได้ ซึ่งช่วยให้ท้องถิ่นได้รับเงินสนับสนุนนั้นโดยตรงจากประชาชน โดยไม่ต้องรอการจัดสรรงบประมาณจากภาครัฐ โดยส่วนท้องถิ่นที่ได้รับเงินบริจาคมานั้น จะมีของขวัญตอบแทนผู้บริจาคเงิน เป็นผลิตภัณฑ์ในท้องถิ่นที่มีมูลค่าไม่เกินร้อยละ 30 ของมูลค่าเงินบริจาค เช่น ผักตามฤดูกาล ข้าว เนื้อสันในญี่ปุ่น ผลิตภัณฑ์งานฝีมือ (Crafts) และเหล้าสาเก ซึ่งเป็นสินค้าจากชุมชนหรือท้องถิ่นนั้น ซึ่งผลิตภัณฑ์บางชนิด ก็เป็นสินค้าประจำถิ่น นับเป็นการส่งเสริมให้เกิดกิจกรรมทางเศรษฐกิจในท้องถิ่นเพิ่มขึ้น เนื่องจากแต่ละหน่วยงานท้องถิ่น จะมีการแข่งขันกันเพื่อโปรโมทสินค้าประจำถิ่นที่จะมอบเป็นของขวัญให้กับผู้บริจาค

ทั้งนี้ แนวทางดังกล่าว เป็นแรงจูงใจที่ทำให้ประชาชนญี่ปุ่นมีความรู้สึกต้องการบริจาคเงินในโปรแกรมภาษีบ้านเกิดเพิ่มมากขึ้น ซึ่งในระยะไม่กี่ปีที่ผ่านมารัฐบาลท้องถิ่นในแต่ละจังหวัดของญี่ปุ่นมีการแข่งขันกันอย่างมากเพื่อจูงใจให้คนหันมาบริจาคเงินให้กับท้องถิ่นของตนโดยการใช้ของขวัญที่มีราคาแพงมาดึงดูดเงินบริจาค ทำให้การบริจาคเงินมีแนวโน้มที่จะมุ่งเน้นไปที่ส่วนท้องถิ่นที่ให้ของขวัญราคาแพง ไม่ว่าจะเป็นเนื้อวัวญี่ปุ่นเกรดพรีเมียม อาหารทะเล ไวน์นำเข้า สินค้าอิเล็กทรอนิกส์ หรือคูปองส่วนลดเข้าพักใน

โรงแรมหรือรีสอร์ทในฮาวาย ดังนั้น เมื่อมีของขวัญเป็นสิ่งตอบแทน ก็ทำให้ประชาชนสนใจบริจาคเงินภาษีบ้าน เกิดเพิ่มมากขึ้น เพราะแทนที่จะจ่ายเงินภาษีเต็มจำนวนให้กับรัฐ ก็มาแบ่งจ่ายให้ภาษีบ้านเกิดส่วนหนึ่ง เพื่อได้ของขวัญล้ำค่าเป็นสิ่งตอบแทน

อย่างไรก็ตาม รัฐพยายามควบคุมไม่ให้รัฐบาลท้องถิ่นจัดหาของขวัญหรือสิ่งตอบแทนอื่นที่มีมูลค่ามากกว่าร้อยละ 30 ของเงินบริจาค หรือจัดหาของขวัญอื่นที่นอกเหนือจากผลิตภัณฑ์ในท้องถิ่นมาเป็นของตอบแทน ซึ่งผิดวัตถุประสงค์ของรัฐบาล ที่ต้องการให้ท้องถิ่นตอบแทนด้วยผลิตภัณฑ์จากท้องถิ่นนั้นเท่านั้น แต่รัฐบาลท้องถิ่นหลายแห่งก็เพิกเฉยต่อแนวทางดังกล่าว เนื่องจากรู้สึกเสียเปรียบหรือมีแรงดึงดูดน้อยหากเปรียบเทียบกับหรือแข่งขันกับรัฐบาลท้องถิ่นอื่นๆ และจากการสำรวจของกระทรวงกิจการภายในและการสื่อสารพบว่า ประมาณร้อยละ 14 ของหน่วยงานท้องถิ่น (1,788 แห่ง) หรือ 246 แห่ง มีการมอบของขวัญแก่ผู้บริจาคเงินภาษีบ้านเกิดที่มีมูลค่าเกินกว่าร้อยละ 30 ของเงินบริจาค และพบว่ามีหน่วยงานท้องถิ่นประมาณ 190 แห่งที่ให้ของขวัญนอกเหนือจากผลิตภัณฑ์ในท้องถิ่น ซึ่งรวมถึงเนื้อวัวจากต่างประเทศ และไวน์นำเข้า จึงทำให้รัฐบาลญี่ปุ่นเริ่มหามาตรการสำหรับส่วนท้องถิ่นที่ละเมิดกฎ โดยจะคัดแยกส่วนท้องถิ่นนั้นออกจากโปรแกรมและผู้บริจาคเงินนั้นจะไม่สามารถนำเงินบริจาคมานั้นไปหักลดหย่อนภาษีได้อีกต่อไป ทั้งนี้ มาตราการดังกล่าวกำหนดขึ้น เพื่อให้การบริจาคเงินในโปรแกรมภาษีบ้านเกิดเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่แท้จริง

3) ประเทศจีน

ศูนย์วิจัยเศรษฐกิจ ธุรกิจและเศรษฐกิจฐานราก ธนาคารออมสิน (2562) จัดทำการศึกษารูปแบบการแก้ไขปัญหาความยากจนในประเทศจีน พบว่า จีนเป็นอีกประเทศที่ประสบความสำเร็จในการแก้ไขปัญหาความยากจน โดยมุ่งเน้นนโยบายการยกระดับรายได้ของประชากร ซึ่งเป็นผลจากการดำเนินนโยบายแก้ไขปัญหาความยากจนอย่างต่อเนื่องตลอด 40 ปี ซึ่งเริ่มต้นด้วยการปฏิรูปชนบท และการให้ความช่วยเหลือในทุกพื้นที่อย่างเท่าเทียมกัน โดยเน้นด้านเกษตรกรรมที่ส่งเสริมให้เกษตรกรสามารถวางแผนการเพาะปลูกและบริหารจัดการผลผลิตได้เอง และให้เกษตรกรสามารถเข้าถึงรายได้ จากเดิมที่เป็นระบบเกษตรกรรมที่ต้องรวบรวมผลผลิตให้ภาครัฐ นอกจากนี้ จีนยังบรรจุนโยบายลดภาวะความยากจนลงครึ่งแรกลงในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (2529 – 2533) และดำเนินมาจนถึงแผนพัฒนาฯ ฉบับปัจจุบัน ฉบับที่ 13 (2559 – 2563) โดยรัฐบาลส่งเสริมให้ผู้มีรายได้น้อย เข้ามาลงทะเบียนกับภาครัฐ เพื่อให้รัฐสามารถกำหนดนโยบายในการให้ความช่วยเหลือได้อย่างตรงจุด ซึ่งเป็นแนวนโยบายที่ภาครัฐของไทยอยู่ระหว่างการดำเนินการเช่นกัน

สำหรับรูปแบบการดำเนินการของรัฐบาลจีน คือ การกำหนดให้ข้าราชการลงพื้นที่ไปยังพื้นที่เป้าหมายที่ห่างไกลที่มีประชากรยากจน และทำการสัมภาษณ์เชิงลึกถึงสาเหตุและปัญหาที่ทำให้ต้องประสบภาวะยากจน และนำข้อมูลกลับมาวิเคราะห์และกำหนดเป็นนโยบายให้ตรงกลุ่มเป้าหมาย โดยมีแรงจูงใจให้กับกลุ่มที่แก้ไขปัญหาความยากจนได้สำเร็จ และมีบทลงโทษสำหรับผู้ที่ไม่สำเร็จ ทำให้ในปัจจุบัน ประชากรที่มีรายได้หรือค่าใช้จ่ายต่ำกว่าเส้นความยากจนลดลงอย่างต่อเนื่อง จาก 755 ล้านคนในปี 2553 เหลือเพียง 16.3 ล้านคนในปี 2561

บทที่ 3

ช่องว่างการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากและข้อเสนอเชิงยุทธศาสตร์และนโยบาย

การวิเคราะห์ช่องว่าง (GAPs) และจัดทำข้อเสนอเชิงยุทธศาสตร์การลดช่องว่างการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากในที่นี้ มีจุดมุ่งหมายเพื่อชี้ให้เห็นช่องว่างเชิงยุทธศาสตร์และข้อเสนอสำหรับการปิดช่องว่างเพื่อการขับเคลื่อนการวิจัย TRP4 และการจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายและยุทธศาสตร์เพื่อการบรรลุเป้าหมาย

3.1 วิธีการและขั้นตอนการวิเคราะห์ช่องว่าง (Gaps Analysis)

การดำเนินการเป็นไปตามขั้นตอนดังนี้

1) กำหนดกรณีศึกษาโครงการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก ภายใต้เงื่อนไขและคำแนะนำของทีมที่ปรึกษาจำนวน 3 โครงการประกอบด้วยโครงการที่ดำเนินการโดยเอกชน โครงการที่ดำเนินการโดยหน่วยงานรัฐ โครงการที่ดำเนินการภายใต้ความร่วมมือหลายหน่วยงาน

2) ศึกษาภาพรวมของแต่ละโครงการ โดยรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องจากเอกสารและสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องทั้งเชิงนโยบายและการปฏิบัติภายใต้โครงการ

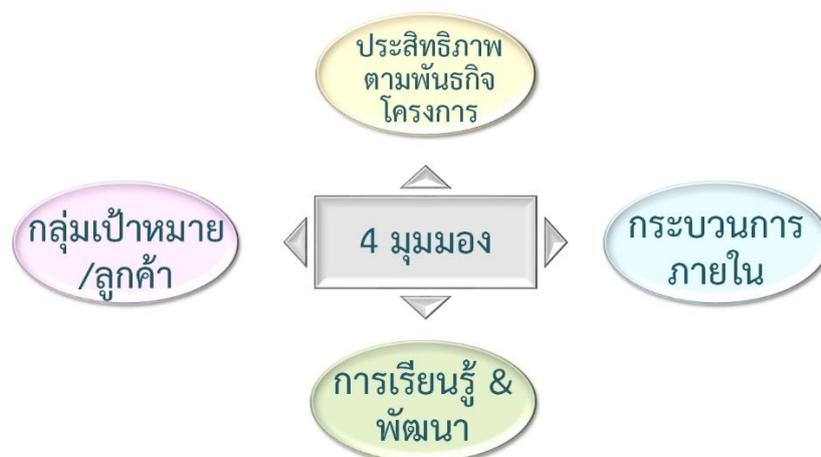
3) การออกแบบตารางประเมิน ระดับคะแนน เปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างผลการดำเนินงานที่คาดหวัง (Desired performance) และผลการดำเนินงานที่เกิดขึ้นจริง (Actual performance) ตามกรอบแนวคิด Balance Scorecard (บัตรคะแนนความสมดุล) ใน 3 มุมมองและ 12 องค์ประกอบ (รูปที่. 3.1) ได้แก่

- มุมมองด้านการเรียนรู้และพัฒนา: ความพร้อมของทีมงาน ข้อมูลข่าวสาร ทักษะความรู้/แนวคิดการพัฒนา

- มุมมองด้านกระบวนการภายใน: มีกลไกการบริหารจัดการ มีกลไกข้อมูลป้อนกลับจากภาคี-กลุ่มเป้าหมาย

- มุมมองด้านกลุ่มเป้าหมาย: ความพึงพอใจในบริการ ภาพลักษณ์ของโครงการคุณภาพการบริการ

- มุมมองด้านประสิทธิภาพตามพันธกิจของโครงการ (การเงิน): คุณค่าทางเศรษฐกิจ-การเพิ่มรายได้ คุณค่าอื่น ประสิทธิภาพตามพันธกิจโครงการ

รูปที่ 3.1 แนวคิดการบริหารกลยุทธ์และผลสัมฤทธิ์ของงานด้วยวิธี Balanced Scorecard

ที่มา: ประยุกต์ตามแนวคิด Kaplan & Norton

3.2 กรณีศึกษาที่ถูกเลือกเป็นตัวอย่าง

โครงการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากที่ถูกเลือกเป็นกรณีศึกษาด้วยวิธี Purposive Sampling ภายใต้งบเงื่อนไขประกอบด้วย

- 1) โครงการพัฒนาชุมชนพื้นที่อย่างเป็นองค์รวม: ช่างสาริกาโมเดล โดย บริษัทเบทาโกร จำกัด(มหาชน)
- 2) โครงการนาอินทรีย์ล้านไร่ โดย กรมการข้าว
- 3) โครงการร้านค้าธงฟ้าประชารัฐ โดย กระทรวงพาณิชย์และกระทรวงการคลัง

3.3 ขั้นตอนการประเมินช่องว่างสำหรับกรณีศึกษาโครงการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก

การดำเนินการวิจัยเพื่อประเมินช่องว่างสำหรับกรณีศึกษาโครงการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก ประกอบด้วยขั้นตอนดังนี้

3.3.1 การศึกษาสถานการณ์การดำเนินงานของโครงการ

ในขั้นตอนนี้ที่วิจัยจะรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิจากเอกสารและข้อมูลจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาประมวลสถานการณ์ในภาพรวมและจัดทำแผนที่กลยุทธ์ที่จะชี้ให้เห็นความเชื่อมโยงกลยุทธ์สู่การปฏิบัติในมุมมองความสมดุล 4 มิติ ซึ่งจะชี้ให้เห็นกลุ่มเป้าหมายในการรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ

3.3.2 การรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ

การรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ (Primary data) ในขั้นตอนนี้เป็นไปเพื่อประเมินช่องว่างระหว่างตัวชี้วัด (KPIs) ค่าเป้าหมาย (Target) ใน 4 มุมมองของการดำเนินการโครงการฯ โดยการรวบรวมข้อมูลจะใช้แบบสอบถามเชิงลึก (In-depth Interview) การจัดเวทีสนทนากลุ่มเป้าหมาย (Focus group) และการสังเกตการณ์ (Observation) เพื่อใช้ในการประเมินค่าระดับคะแนนสำหรับการวิเคราะห์ช่องว่างในขั้นตอนต่อไป

3.3.3 การวิเคราะห์ช่องว่าง

การประเมินค่าระดับคะแนนสำหรับตัวชี้วัดค่าเป้าหมายใน 4 มุมมองในตารางที่ 3.1 และนำไปจัดทำแผนภูมิใยแมงมุม (รูปที่ 3.2) เพื่อแสดงให้เห็นช่องว่างในมิติต่าง ๆ พร้อมข้อสังเกตที่ได้จากการสนทนากลุ่มเป้าหมายกับผู้ทรงคุณวุฒิ

ตารางที่ 3.1 ตารางวิเคราะห์ช่องว่างเชิงยุทธศาสตร์ตามกรอบ Balanced Scorecard 4 มุมมอง 12 องค์ประกอบ

มุมมอง	ประเด็นพิจารณา	แหล่งข้อมูล	ระดับคะแนนการประเมิน	ข้อเสนอปิด GAP
การเรียนรู้ & พัฒนา:				
1. ทุนความรู้/แนวคิดการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก				
2. ข้อมูลข่าวสาร				
3. ความพร้อมของทีมงาน				
กระบวนการภายใน:				
4. กลไกการบริหารจัดการ				

มุมมอง	ประเด็นพิจารณา	แหล่งข้อมูล	ระดับคะแนน การประเมิน	ข้อเสนอปิด GAP
5. กลไกการบริหาร/ข้อมูลป้อนกลับ				
6. การเลือกกลุ่มเป้าหมาย/ภาคีเข้าร่วมโครงการ				
กลุ่มเป้าหมาย:				
7. ความพึงพอใจในบริการ				
8. ภาพลักษณ์โครงการ				
9. คุณภาพการบริการ				
ประสิทธิภาพตามพันธกิจโครงการ:				
10. คุณค่าทางเศรษฐกิจ/การเพิ่มรายได้				
11. สร้างคุณค่า/โอกาสการเรียนรู้ แหล่งทุน การร่วมมือกัน				
12. ประสิทธิภาพตามพันธกิจโครงการ				

รูปที่ 3.2 แผนภาพใยแมงมุมแสดงผลการวิเคราะห์ช่องว่าง (GAPs Analysis) 4 มุมมอง 12 องค์ประกอบ

3.3.4 การจัดทำข้อเสนอเชิงยุทธศาสตร์และนโยบายเพื่อปิดช่องว่าง

การจัดทำข้อเสนอเพื่อปิดช่องว่างจะพิจารณาในแนวทางของของการสร้างสมดุล 4 มุมมอง เพื่อให้การขับเคลื่อนกลยุทธ์สู่การปฏิบัติเป็นไปตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก

3.4 กรณีศึกษาโครงการพัฒนาชุมชนพื้นที่อย่างเป็นทางการของนครวม: ช่องสาริกาโมเดล โดย บริษัทเบทาโกร จำกัดมหาชน)

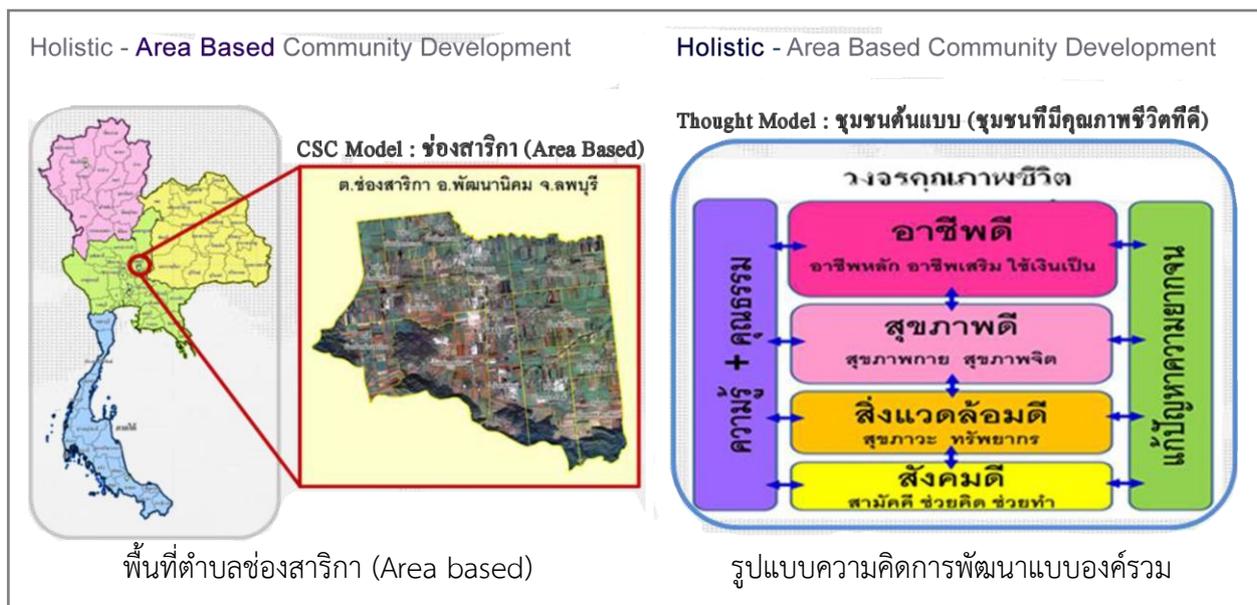
1) เกี่ยวกับบริษัทเบทาโกร

เครือเบทาโกร ก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2510 ในชื่อบริษัท เบทาโกร จำกัด เพื่อดำเนินธุรกิจผลิตและจำหน่ายอาหารสัตว์โดยมีโรงงานแห่งแรกที่ อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ จากนั้นธุรกิจของเบทาโกรเติบโตขึ้นอย่างต่อเนื่อง เริ่มจากการสร้างฐานการผลิตด้านปศุสัตว์แห่งแรกที่อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา และได้ขยายฐานการผลิตเต็มรูปแบบไปยังจังหวัดลพบุรีเพื่อรองรับขอบข่ายธุรกิจครบวงจร ตั้งแต่การผลิต การเลี้ยง และการพัฒนาสายพันธุ์ ซึ่งครอบคลุมทั้งสุกร ไก่เนื้อและไก่ไข่ การทำฟาร์มพ่อแม่พันธุ์แม่พันธุ์ การผลิตและจำหน่ายเวชภัณฑ์สำหรับสัตว์ ตลอดจนการพัฒนาความร่วมมือกับเกษตรกรในโครงการประกันราคาไก่เนื้อและไก่ไข่ โครงการจ้างเลี้ยงสุกรขุน การผลิตและจำหน่ายสุกรขุน เนื้อสุกร เนื้อไก่ ไข่ไก่ และผลิตภัณฑ์อาหารคุณภาพเพื่อจำหน่ายในประเทศและส่งออก

ปัจจุบัน นอกจากจะเป็นหนึ่งในผู้นำธุรกิจอุตสาหกรรมการเกษตรและอาหารครบวงจรของประเทศไทยแล้ว เครือเบทาโกรยังได้รับความเชื่อถือในมาตรฐานด้านคุณภาพและความปลอดภัย โดยได้รับรางวัลดีเด่นด้านคุณภาพผลิตภัณฑ์และมาตรฐานการผลิตมากมายทั้งระดับประเทศและระดับสากล ครอบคลุมตั้งแต่ธุรกิจอาหารสัตว์ ปศุสัตว์ ผลิตภัณฑ์สำหรับสุขภาพสัตว์ ไปจนถึงผลิตภัณฑ์อาหารคุณภาพเพื่อการส่งออกและจำหน่ายในประเทศ ซึ่งสามารถตอบสนองความต้องการที่หลากหลายของผู้บริโภค ภายใต้แนวคิด เพื่อคุณภาพชีวิต

เบทาโกรเติบโตและได้ขยายฐานการผลิตเต็มรูปแบบไปยังจังหวัดลพบุรีและกลายเป็นจุดเริ่มต้นสู่การพัฒนาของการเป็นผู้นำอุตสาหกรรมการเกษตรครบวงจร ประกอบด้วย โรงงานอาหารสัตว์ ฟาร์มไก่ ฟาร์มสุกร โรงฟักไข่ โรงงานแปรรูปและตัดแต่งเนื้อสุกรอนามัย และโรงงานผลิตอาหารปรงสุกแช่แข็งจากเนื้อสุกรอนามัยและเนื้อสุกรเอสพีเอฟ เป็นต้น ผู้บริหารเบทาโกรมีวิสัยทัศน์และความมุ่งมั่นในการประกอบธุรกิจ ด้วยการเป็นองค์กรที่มีความรับผิดชอบต่อสังคม ดังคำกล่าวของคุณวินัส แต่โพสิฐพงษ์ ประธานเจ้าหน้าที่บริหารว่า “ตลอดระยะเวลากว่า 48 ปี เครือเบทาโกร เป็นองค์กรที่ดำเนินธุรกิจด้วยความมีคุณธรรม โดยมีได้มุ่งเน้นประโยชน์สูงสุดทางธุรกิจแต่เพียงอย่างเดียว เบทาโกรเชื่อมั่นว่า การที่เราจะสามารถเจริญเติบโตได้อย่างยั่งยืนนั้นเราจะต้องดำเนินธุรกิจไปพร้อม ๆ กับการคำนึงถึงและสร้างประโยชน์อย่างแท้จริงให้กับ สังคม ชุมชน และสิ่งแวดล้อม ควบคู่กันไปเสมอ” จึงได้เริ่มต้นทำงานด้านความรับผิดชอบต่อสังคม (Corporate Social Responsibility, CSR) เบทาโกรเริ่มต้นแนวคิด CSR จากกรอบความคิดง่าย ๆ ว่าบริษัทเป็นธุรกิจที่โตมากับเกษตรกร และชุมชนจึงอยากทำธุรกิจที่พัฒนาชุมชนไปพร้อมกันด้วย และโดยที่ เบทาโกรดำเนินธุรกิจประสบความสำเร็จด้วยแนวคิด Productivity ที่เชื่อว่า “ทุกอย่างปรับปรุงให้ดีขึ้นได้” เนื่องจากความรู้ด้าน Productivity เป็นพื้นฐานการพัฒนาองค์กร ทำให้บุคลากรเบทาโกรมีการดำเนินกิจกรรมปรับปรุงงานภายในองค์กรอย่างต่อเนื่อง เช่น กิจกรรม Kaizen ที่เกิดการปรับปรุงงานที่ละเล็กละน้อย ตามแนวทางวงจรคุณภาพ PDCA (Plan Do Check Act) คือ พนักงานต้องวางแผน P(Plan) ศึกษาปัญหาที่ต้องการปรับปรุงก่อน จากนั้นเมื่อทราบปัญหาที่ต้องการปรับปรุงแล้วจึงลงมือปฏิบัติ D(Do) ตามแผนที่วางไว้ หลังจากนั้นจึงดำเนินการตรวจสอบติดตามผล C(Check) จากวิธีการใหม่เพื่อเปรียบเทียบกับประสิทธิภาพกับวิธีการเดิม เมื่อเห็นแล้วว่า

ผลลัพธ์ของวิธีการใหม่บรรลุตามเป้าหมายจึงสร้างเป็นมาตรฐานการทำงานขึ้น แต่หากผลลัพธ์ไม่บรรลุตามเป้าหมายต้องดำเนินการปรับปรุงต่อไป A(Act) ด้วยการวนกลับไปวางแผนใหม่เพื่อหาแนวทางการปรับปรุงงานตามวัฏจักร PDCA จึงทำให้งานเกิดการพัฒนาต่อเนื่อง และเมื่อคนในองค์กรเห็นประโยชน์ของกิจกรรมปรับปรุงงานแล้ว ผู้บริหารได้นำการบริหารผลผลิตโดยรวม หรือ Total Productivity Management (TPM) เข้ามาต่อยอด จนทำให้องค์กรประสบความสำเร็จทางธุรกิจอย่างสูง จึงเชื่อว่าหากแนวคิด Productivity สามารถทำให้ธุรกิจประสบความสำเร็จได้ ย่อมทำให้การพัฒนาชุมชนด้วยแนวคิดนี้ประสบความสำเร็จได้เช่นกัน จึงเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญที่เบทาโกรพยายามเชื่อมโยงความรู้เหล่านี้มาช่วยเหลือชุมชน

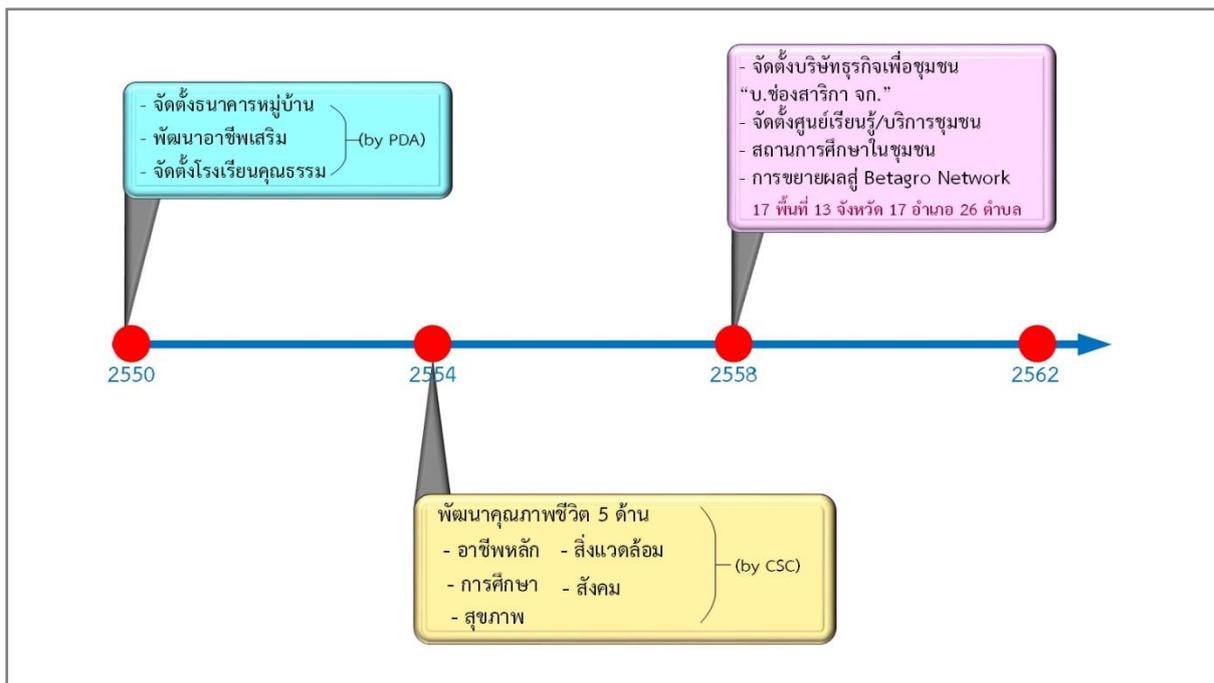
รูปที่ 3.3 แนวคิดการพัฒนาชุมชนเชิงพื้นที่อย่างเป็นองค์รวม

ที่มา: https://www.ftpi.or.th/wp-content/uploads/2015/11/Productivity-CSR_Betagro.pdf

ซึ่งในช่วงแรก ระหว่างปี 2550 - 2554 ได้ความร่วมมือจาก “สมาคมพัฒนาประชากร และชุมชน” (PDA) เข้ามาปฏิบัติงานด้านการพัฒนาชุมชนตำบลช่งสาริกาโดยเฉพาะ ทำให้เบทาโกรเริ่มจับตาดูแนวคิดที่เป็นทฤษฎี การจัดการชุมชนด้วยการทำงานชุมชนร่วมกับสมาคมพัฒนาประชากรและชุมชน พอเข้าสู่ปี 2555 บริษัทก็เริ่ม พัฒนาแนวทาง CSR ของตัวเอง โดยผนวกเอาจุดแข็งของการทำธุรกิจ ที่ว่าด้วยเรื่องของการปรับปรุงกระบวนการผลิตในโรงงาน (หลักไคเซ็น) เอามาขยายผลการประกอบอาชีพหลักของคนในชุมชนตำบลช่งสาริกา จากการมองว่าการที่ธุรกิจเข้าไปส่งเสริมอาชีพหลัก จะทำให้ชุมชนมีโอกาสพึ่งตัวเองได้มากกว่า เมื่อเบทาโกรเข้าไปลุยงาน CSR เต็มตัว ภายใต้การดูแลของ “สำนักกิจกรรมเพื่อสังคม” (Corporate Social Contribution - CSC) ในพื้นที่ช่งสาริกา ก็พบว่ายังมีอีกหลายองค์ประกอบที่ทำให้คนในชุมชนมีความเป็นอยู่ที่ดี นอกเหนือจากอาชีพหลักและการสาងปมปัญหาจากปัจจัยทางด้านอาชีพหลักเพียงด้านเดียว อาจจะไม่ได้แก้ปัญหของคนในชุมชน เบทาโกรจึงเปลี่ยนวิธีคิดใหม่ ลองศึกษาเพิ่มเติมและได้เห็นว่าปัญหาในชุมชนมีความเชื่อมโยงกัน โดยมีแนวคิดว่าการส่งเสริมชุมชนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี นอกเหนือจากเรื่อง

การศึกษา อาชีพ และ สุขภาพแล้วควรเพิ่มเติมเรื่องของ สังคม และ สิ่งแวดล้อม เพื่อให้ครบวงจรการหาเลี้ยงชีวิตและการใช้ชีวิต ตามหลักการพัฒนาเชิงพื้นที่แบบองค์รวม

และต่อมาได้มีการจัดตั้งสำนักกิจกรรมเพื่อสังคม (Corporate Social Contribution – CSC) ขึ้นมาเพื่อปฏิบัติงานด้านการพัฒนาชุมชนโดยเฉพาะ และรายงานการทำงานขึ้นตรงกับประธานเจ้าหน้าที่บริหาร โดยมีโครงสร้างทีมงานและพนักงานประจำพื้นที่ (คนในพื้นที่) จำนวนทั้งหมด 29 คน โดยพื้นที่จังหวัดลพบุรีมีทีมงานดูแลจำนวน 12 คน (ข้อมูล ณ ปี 2558) แสดงให้เห็นถึงความมุ่งมั่นและตั้งใจจริงของผู้บริหารในการให้ความสำคัญกับโครงการนี้ (รูปที่ 3.4)

รูปที่ 3.4 พัฒนาการโครงการการพัฒนาชุมชนเชิงพื้นที่อย่างเป็นองค์รวม: ช่างสาริกาโมเดล (2550-ปัจจุบัน)

2) ความเป็นมาของโครงการการพัฒนาชุมชนอย่างเป็นองค์รวม

เบทาโกรเริ่มทำงานกับชุมชนด้วยการกำหนดพื้นที่ เรียกว่า “Area based development” เพื่อให้มีความชัดเจนในการศึกษาข้อมูล ปัญหาและหาแนวทางแก้ไข เช่น จำนวนประชากร จำนวนผู้สูงอายุ ลักษณะภูมิประเทศ ปริมาณแหล่งน้ำ รวมถึงอุปสงค์ (Demand) และอุปทาน (Supply) ของคนในพื้นที่ ซึ่งตำบลช่างสาริกา จำนวน 13 หมู่บ้าน ใน อ.พัฒนานิคม จ.ลพบุรี เป็นพื้นที่แรกที่เบทาโกรเลือก ด้วยความคิดว่าเป็นพื้นที่ที่สะดวกในการนำทรัพยากรขององค์กรมาช่วยเหลือชุมชนได้ เพราะมีบริษัทในเครือเบทาโกรอยู่หลายบริษัท มีความเหมาะสมของพื้นที่ที่อยู่ร่วมกันระหว่างชุมชนกับบริษัท การทำงานของทีมงาน มีกระบวนการคิดและทำอย่างเป็นระบบ มีการเก็บข้อมูล สร้างความคุ้นเคยกับชุมชน พร้อมกับวิเคราะห์และทำความเข้าใจปัญหา จนเกิดการเรียนรู้ว่าการช่วยเหลือชุมชนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีนั้น ไม่สามารถทำเพียงเรื่องเดียวหรือด้านใดด้านหนึ่งได้ แต่ต้องพัฒนาทุกด้านไปพร้อมกัน ทั้งด้านอาชีพ สุขภาพ สิ่งแวดล้อม และสังคม บนพื้นฐานความรู้ควบคู่กับการทำงานอย่างมีคุณธรรม ที่มีความเชื่อมโยงกัน เช่น คนส่วนใหญ่ในพื้นที่ช่อง

สาริกาว่า 80% มีอาชีพเกษตรกร เพาะปลูกข้าวโพด มันสำปะหลัง อ้อย ข้าว และโคมนเป็นหลัก แม้ทีมงานจะเข้ามาช่วยปรับปรุงและพัฒนาการทำอาชีพหลัก แต่ก็พบว่าถ้ามีปัญหาสุขภาพก็ไม่สามารถทำงานได้ หรือมีปัญหาสิ่งแวดล้อมด้านดิน แหล่งน้ำที่ไม่เหมาะสมกับการเพาะปลูก การพัฒนาอาชีพหลักเพียงอย่างเดียวก็ไม่สามารถประสบความสำเร็จได้ ทีมงานจึงต้องทำให้ชุมชนสนใจปัญหาในทุกๆ ด้าน เกิดเป็น ‘การพัฒนาเชิงพื้นที่แบบองค์รวม หรือ Holistic Area Based Community Development’ ซึ่งทำให้ทีมงานถอดบทเรียนองค์ความรู้พื้นที่ช่องสาริกา เป็นต้นแบบขยายงานพัฒนาสู่พื้นที่อื่นได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพขึ้น เรียกว่า “ช่องสาริกาโมเดล”

สิ่งสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาของเบทาโกรมี 3 องค์ประกอบหลักที่สำคัญ คือ (รูปที่ 3.5)

รูปที่ 3.5 กลยุทธ์การขับเคลื่อนการพัฒนาของเบทาโกร

ที่มา: https://www.ftpi.or.th/wp-content/uploads/2015/11/Productivity-CSR_Betagro.pdf

- เจ้าภาพ (Ownership) คือ ทีมงานที่มีทัศนคติ (Mindset) ที่ดีและอยากมีความรู้สึกรับเป็นเจ้าของในงานพัฒนา โดยการดึงความร่วมมือจากทุกภาคส่วนแบบทุกคนมีส่วนร่วม เช่น ความร่วมมือจากผู้นำชุมชน องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) นักวิชาการ รวมถึงชาวบ้าน เพื่อเตรียมความพร้อมในการพัฒนาและสร้างความร่วมมือแบบร่วมกันคิดร่วมกันทำ

- ความรู้และวิทยาการ (Knowledge) เป็นบทบาทจากหน่วยงานที่มีความรู้เฉพาะทางหรือปราชญ์ชาวบ้านที่มาช่วยพัฒนาชุมชน เช่น เรื่องดิน ปุ๋ย การเพาะปลูก ศัตรูพืช การตรวจสอบคุณภาพน้ำ ได้รับความร่วมมือจากมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์หรือเรื่องสุขภาพ ได้รับความร่วมมือจากสำนักงานสาธารณสุขจังหวัด/อำเภอ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล เป็นต้น เพื่อมาเติมเต็มความรู้ที่ยังขาดอยู่และนำไปสู่การวิเคราะห์เพื่อแก้ไขปัญหาเฉพาะเรื่องนั้นต่อไป

- ผู้สนับสนุน (Sponsor) มีบทบาทในการประสานงานความร่วมมือต่างๆ หากกิจกรรมติดปัญหาก็จะเป็นผู้สนับสนุนและผลักดันให้กิจกรรมต่างๆดำเนินต่อไปได้

3) วัตถุประสงค์โครงการ

- 3.1) เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน 5 ด้าน ได้แก่ การศึกษา อาชีพ สุขภาพ สังคม และสิ่งแวดล้อม
- 3.2) เพื่อให้เกษตรกรมีรายได้จากการประกอบอาชีพหลักเพิ่มขึ้นอย่างยั่งยืน สามารถเป็นต้นแบบในการขยายผลได้
- 3.3) เพื่อร่วมกันพัฒนาด้านสุขภาพของคนในชุมชนให้มีสุขภาพที่ดีขึ้น
- 3.4) เพื่อพัฒนาระบบการศึกษาของชุมชนให้มีความรู้และนำมาใช้ได้อย่างถูกต้องและเหมาะสมได้ตามช่วงวัย (เรียนรู้ตลอดชีวิต)
- 3.5) เพื่อให้ชุมชนร่วมกันบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน
- 3.6) เพื่อพัฒนากลไกหลักของชุมชนให้สามารถประสานรับการพัฒนาจากหน่วยงานหลักให้เกิดการพัฒนาด้วยตนเองอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

4) เป้าหมายความสำเร็จ

- 4.1) เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้นอย่างมี Impact (80%ของเป้าหมาย)
- 4.2) เกษตรกรปรับเปลี่ยนพฤติกรรมกรรมการปลูกพืชอย่างยั่งยืน (80%ของเป้าหมาย)
- 4.3) ประชาชนใน ต.ช่องสาริกาเข้าสู่กระบวนการส่งเสริมสุขภาพตามช่วงวัยอย่างน้อย 80
- 4.4) ประชากรทุกช่วงวัยได้รับการพัฒนาการศึกษาที่เหมาะสมอย่างน้อย 80%
- 4.5) ชุมชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในชุมชนร่วมใช้ ร่วมรักษาทรัพยากรสิ่งแวดล้อม
- 4.6) ชุมชนมีกลไกในการพัฒนาด้วยตนเอง เกิด Organizer ที่มีประสิทธิภาพและยั่งยืน

5) ขั้นตอนการขับเคลื่อนการพัฒนา“โมเดลช่องสาริกา”

โมเดลช่องสาริกามีขั้นตอนการขับเคลื่อนการพัฒนา 7 ขั้นตอน (รูปที่ 3.6)

รูปที่ 3.6 ขั้นตอนการพัฒนาชุมชนตามแบบช่องสาริกาโมเดล

ที่มา: https://www.ftpi.or.th/wp-content/uploads/2015/11/Productivity-CSR_Betagro.pdf

5.1) การเตรียมทีมงาน

ให้มีความเข้าใจและมองเป้าหมายหรือภาพสุดท้ายที่อยากให้ชุมชนเป็น โดยไม่ลงรายละเอียดของกิจกรรม แต่สร้างความเข้าใจกับทีมงานให้เห็นภาพรวมร่วมกันว่าอยากทำอะไรให้ชุมชนเพื่อนำไปสู่คุณภาพชีวิตที่ดี แล้วจึงเริ่มวางแผนงานกิจกรรมย่อยในขั้นตอนถัดไป ด้วยการเตรียมทีมงานนี้ทำให้ทีมมองเห็นภาพรวมที่ชัดเจน

5.2) สร้างความสนิทสนม

เป็นจุดเริ่มต้นในการเข้าไปคลุกคลีกับชุมชน โดยผ่านกิจกรรมชุมชน เช่น ธนาคาร ชุมชนทำให้เกิดความคุ้นเคยระหว่างทีมงานกับชาวบ้าน และระหว่างชาวบ้านกับชาวบ้านที่ช่วยสร้างการรวมกลุ่มของคนในชุมชนเกิดกิจกรรมต่างๆ ตามมา นอกจากนี้การสร้าง ความสนิทสนมยังทำให้เกิดความไว้วางใจ เปิดใจ และอยากทำงานพัฒนาาร่วมกันสังเกตจาก ปัญหาเชิงลึกบางเรื่องที่ไม่สามารถทราบได้จากการทำแบบสำรวจ นอกจากนั้นจากการทำกิจกรรมร่วมกัน ทีมงานยังสามารถสอดแทรกการทำงานอย่างมีระบบชวนให้คิดให้ทำอย่างสร้างสรรค์

5.3) การวิเคราะห์และทำความเข้าใจปัญหา

เป็นการวิเคราะห์เชิงระบบ เพื่อทำความเข้าใจปัญหาด้วยการมองภาพรวมปัญหาจากข้อเท็จจริง แล้วนำมาวิเคราะห์หากระบวนการในการพัฒนา โดยใช้หลักวิชาการประกอบ เช่น การวิเคราะห์ปัญหาผลผลิตในการเพาะปลูกมันสำปะหลัง ด้วยการศึกษาค้นคว้าขั้นตอนการเพาะปลูกเดิมเปรียบเทียบกับวิธีการเพาะปลูกตามหลักวิชาการว่า ขั้นตอนใดทำถูกต้องแล้ว หรือขั้นตอนใดควรปรับปรุง รวมถึงการวิเคราะห์ธาตุในดินว่ามีสารใดอยู่บ้าง จากนั้นจึงค่อยเติมธาตุที่จำเป็นเข้าไป เป็นต้น

5.4) วางแผนโดยจัดการขั้นพื้นฐาน

เป็นการลงรายละเอียดกิจกรรมย่อยต่างๆ ลงในแผนเพื่อปรับปรุงงานด้วยการปรับปรุงไปที่ละเอียดที่ละน้อยตามกำลังของแต่ละราย

5.5) การลงมือปฏิบัติตามแผนกิจกรรมที่วางไว้

พร้อมให้แนวทางปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง ตามหลักการ PDCA (Plan-do-check-act) โดยดึงความร่วมมือจากผู้เชี่ยวชาญ เช่น มหาวิทยาลัย องค์กรท้องถิ่น หรือหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง เข้ามามีส่วนร่วมในด้านองค์ความรู้ หรือเทคโนโลยีใหม่ ในขณะที่ชาวบ้านกำลังปรับปรุงงาน

5.6 การขยายผลในพื้นที่

เบทาโกรมีเป้าหมายขยายผลในพื้นที่ให้ได้ร้อยละ 80 ทั้งในด้านปริมาณ (จำนวนครัวเรือน จำนวนเกษตรกร) และด้านคุณภาพ (ผลผลิต ต่อไร่ กำไรครัวเรือน) เพื่อเป็นชุมชนต้นแบบที่สร้างผลกระทบเชิงบวก (impact) ต่อชุมชน และสามารถถอดบทเรียนนำไปขยายผลสู่พื้นที่อื่นได้ ช่วยลดระยะเวลาการพัฒนาพื้นที่อื่นให้สั้นลง ใช้ทรัพยากรคนน้อยลง เพิ่มประสิทธิภาพงานให้มากขึ้น ตามแนวคิดผลิตภาพ (Productivity)

5.7) ขยายงานผ่านเครือข่ายเบทาโกร

คือการนำเอาบทเรียนจากโมเดลของสาร์ิกา ไปขยายผลสู่พื้นที่อื่นต่อไป ด้วยความร่วมมือกับเครือข่ายต่างๆ เช่น สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงานกปร.) มูลนิธิปิดทองหลังพระ และสถาบันการศึกษา เป็นต้น

ในปี พ.ศ. 2561 เบทาโกร จับมือ ศธ. มท. และ 11 สถาบันอุดมศึกษา ขยายผลช่องสาริกา โมเดล ชูแนวทาง HAB การพัฒนาชุมชนเชิงพื้นที่แบบองค์รวม สร้างชุมชนต้นแบบ 17 พื้นที่ ใน 12 จังหวัด ผ่านเครือข่ายปฏิบัติการทางสังคม

ศาสตราจารย์คลินิก นายแพทย์อุดม คชินทร รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงศึกษาธิการ เปิดเผยในโอกาสเป็นประธานในพิธีลงนามบันทึกข้อตกลงความร่วมมือ โครงการพัฒนาชุมชนเชิงพื้นที่แบบองค์รวม (Holistic Area Based Community Development: HAB) โดยใช้เครือข่ายปฏิบัติการทางสังคม โดยมีนายเชษฐา โมสิกรัตน์ ผู้ช่วยปลัดกระทรวงมหาดไทย ให้เกียรติร่วมในพิธี นายวันส แต่ไพสิฐพงษ์ ประธานคณะกรรมการบริหาร เครือเบทาโกร และผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษา 11 แห่ง ร่วมลงนามฯ ณ ห้องประชุมศาสตราจารย์ หม่อมหลวงปิ่น มาลากุล อาคารรัชมังคลาภิเษก กระทรวงศึกษาธิการ กรุงเทพฯ

สำหรับการลงนามบันทึกข้อตกลงความร่วมมือในครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อร่วมกันพัฒนาคุณภาพชีวิตสมาชิกชุมชนในพื้นที่เป้าหมายและให้บริการแก่สังคม เพื่อพัฒนาต้นแบบความร่วมมือระหว่างภาคเอกชน สถาบันอุดมศึกษา ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อำเภอ จังหวัด และหน่วยงานภาครัฐ ในการนำรูปแบบการพัฒนาชุมชนเชิงพื้นที่แบบองค์รวมที่เป็นนวัตกรรมสู่การปฏิบัติในพื้นที่และการขยายผลในวงกว้าง รวมทั้งตอบสนองนโยบายการพัฒนาเครือข่ายอุดมศึกษาเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของแต่ละพื้นที่ (Area-based Approach) ของภาครัฐ โดยใช้แนวทาง “การพัฒนาชุมชนเชิงพื้นที่แบบองค์รวม (Holistic–Area Based Community Development: HAB) ใน 5 ด้าน ได้แก่ ด้านเศรษฐกิจ สุขภาพ สิ่งแวดล้อม สังคม และการศึกษา ซึ่งนำ “ช่องสาริกาโมเดล” แนวคิดในการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนของเครือเบทาโกร ที่ได้นำเครื่องมือการจัดการ ด้านการเพิ่มผลผลิต (Productivity Management) เข้าไปช่วยชาวบ้านให้มีความเข้มแข็งและมีคุณภาพชีวิต ที่ดีขึ้น ในรูปแบบ Holistic – Area Based Community Development ชุมชนต้นแบบ (ชุมชนที่มีคุณภาพชีวิตที่ดี) อาชีพดี สุขภาพดี สิ่งแวดล้อมดี สังคมดี โดยมีความรู้คู่คุณธรรม และแก้ไขปัญหาความยากจน เริ่มดำเนินการตั้งแต่ พ.ศ. 2550 ที่ ตำบลช่องสาริกา อำเภอนานาชาติ จังหวัดลพบุรี ซึ่งประสบผลสำเร็จถือเป็นโมเดลต้นแบบ จึงมุ่งนำแนวคิดนี้ขยายไปยังพื้นที่อื่นๆ

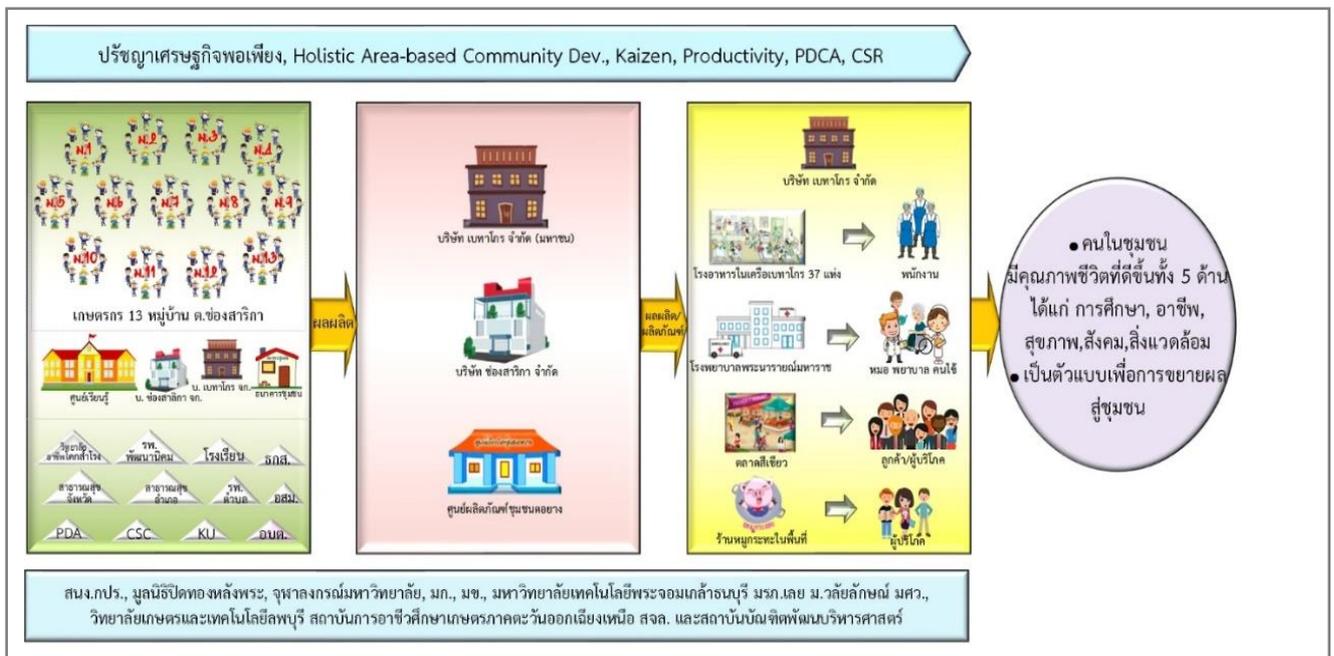
สำหรับโครงการพัฒนาชุมชนเชิงพื้นที่แบบองค์รวม (Holistic Area Based Community Development: HAB) โดยใช้เครือข่ายปฏิบัติการทางสังคม จะดำเนินโครงการในพื้นที่ปฏิบัติการ 17 พื้นที่ ใน 12 จังหวัด ได้แก่ 1) ตำบลช่องสาริกา อำเภอนานาชาติ จังหวัดลพบุรี 2) บ้านดอนกลาง ตำบลช่องเม็ก อำเภอสรินทร์ จังหวัดอุบลราชธานี 3) ตำบลนิคมลำนารายณ์และตำบลศิลาทิพย์ อำเภอยะบะดี จังหวัดลพบุรี 4) ตำบลขุนน่าน อำเภอลือชัยเกียรติ จังหวัดน่าน 5) บ้านดอนแท่น ตำบลเชียงคาน อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดน่าน 6) บ้านทุ่งขาม ตำบลไชยสถาน อำเภอมือง จังหวัดน่าน 7) บ้านวังดาว ตำบลสะเนียง อำเภอมือง จังหวัดน่าน 8) คุ้มบางกะเจ้า อำเภอมะนัง จังหวัดสมุทรปราการ 9) ตำบลคำพอง อำเภอบึงสามพัน จังหวัดร้อยเอ็ด 10) ตำบลบ้านไต้ อำเภอมะนัง จังหวัดขอนแก่น 11) ตำบลห้วยแห้ง ตำบลตาลเดี่ยว และตำบลชำผักแพว อำเภอกงค้อ จังหวัดสระบุรี 12) ตำบลป่าระกำ อำเภอปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช 13) ตำบลชุมโค อำเภอบึงสามพัน จังหวัดชุมพร 14) ตำบลรางบัว อำเภอบึงสามพัน จังหวัดราชบุรี

- 15) ตำบลหนองแสง อำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก 16) ตำบลเชียงคาน อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย และ
 17) ชุมชนสาธิตวลัยลักษณ์พัฒนา อำเภอนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา

โดยสถาบันอุดมศึกษามีบทบาทในการถ่ายทอดองค์ความรู้ หลักวิชา ส่วนบทบาทการทำงานที่บริหารจัดการโครงการฯ ถ่ายทอดประสบการณ์และนวัตกรรมการพัฒนาชุมชนเชิงพื้นที่แบบองค์รวม และสนับสนุนงบประมาณ และทั้ง 2 ฝ่าย จะร่วมจัดทำชุดข้อมูล แผนงาน และคู่มือการดำเนินงาน สนับสนุนบุคลากรประสานงานในพื้นที่ ทำงานใกล้ชิดกับชุมชน เพื่อร่วมดำเนินโครงการฯ กับบุคคล หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และกลุ่มเป้าหมาย เป็นต้น ซึ่งจะมีการติดตามความก้าวหน้า รายงานผล พร้อมทั้งพัฒนาปรับปรุงการดำเนินงาน เผยแพร่ผลสำเร็จและบทเรียนของโครงการฯ โดยมีเป้าหมายขยายผลไปในพื้นที่อื่นๆ ของประเทศต่อไปในอนาคต 11 สถาบันการศึกษาที่เข้าร่วม ได้แก่ ได้แก่ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีลพบุรี สถาบันการอาชีวศึกษาเกษตรภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง และสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

6) ตัวแบบโซ่คุณค่าของสาริกาโมเดล

การวิเคราะห์ในที่จะประยุกต์ใช้โมเดลของ Value chain Management มาใช้เพื่อชี้ให้เห็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) ในระบบการพัฒนาชุมชนแบบเป็นองค์รวม ซึ่งจะแสดงให้เห็นบทบาทและกิจกรรมของภาคีแต่ละกลุ่ม และผลการดำเนินกิจกรรมในระดับต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำดังรูปที่ 3.7

รูปที่ 3.7 ตัวแบบโซ่คุณค่าของสาริกาโมเดล

ที่มา: จุฬาทิพย์ ภัทราวาท และคณะ. 2562.

กิจกรรมในระดับต้นน้ำ เป็นกิจกรรมการศึกษาข้อมูล วิเคราะห์ปัญหาและหาแนวทางแก้ไขเพื่อส่งเสริมความรู้ในการประกอบอาชีพ การศึกษา สุขภาพ สังคมและสิ่งแวดล้อมให้กับเกษตรกรให้เกิดความยั่งยืนภายใต้ความร่วมมือและสนับสนุนของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียดังนี้

- **เกษตรกรในชุมชนช่องสาริกา:** มีจำนวน 4,253 ราย จาก 13 หมู่บ้าน ส่วนใหญ่ (80%) ประกอบอาชีพเกษตรกรรมหลัก ได้แก่ ข้าวโพด มันสำปะหลัง อ้อย ข้าว ทานตะวัน พักทอง และมีอาชีพรอง คือ การเลี้ยงสัตว์ ได้แก่ โคเนื้อ โคเนื้อ ไก่ สุกร ฯลฯ และรับจ้างในโรงงานอุตสาหกรรม

- **สมาคมพัฒนาประชากรและชุมชน (PDA):** เข้ามาช่วยพัฒนาชุมชนในระยะแรกโดยใช้ปรัชญาแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงร่วมกับเบทาโกร

- **สำนักกิจกรรมเพื่อสังคม (Corporate Social Contribution: CSC):** จัดตั้งโดยเบทาโกรเพื่อปฏิบัติงานด้านการพัฒนาชุมชนโดยเฉพาะและรายงานการทำงานตรงต่อประธานเจ้าหน้าที่บริหาร ประกอบด้วย ผู้อำนวยการ ผู้จัดการ ผู้อำนวยการ เจ้าหน้าที่ปฏิบัติการ และพนักงานประจำพื้นที่ (คนในพื้นที่) มีจำนวนบุคลากรดูแลในส่วนของพื้นที่ จ.ลพบุรี 12 คน จากจำนวนทั้งหมด 29 คน

- **มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์:** ให้ความรู้และวิทยากรเรื่องดิน ปุ๋ย การเพาะปลูก ศัตรูพืช การตรวจสอบคุณภาพน้ำ เพื่อให้เกษตรกรมีองค์ความรู้ในการปลูกพืชตามหลักวิชาการ เพื่อลดต้นทุน และเพิ่มผลผลิตต่อไร่

- **อบต.:** สนับสนุนและให้ความร่วมมือในการพัฒนาชุมชน

- **สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด/อำเภอ:** ให้ความรู้เรื่องสุขภาพแก่คนในชุมชนและร่วมวางแผนการพัฒนาสุขภาพตามช่วงวัยของคนในชุมชน

- **โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล:** ให้ความรู้เรื่องสุขภาพแก่คนในชุมชนและร่วมวางแผนการพัฒนาสุขภาพตามช่วงวัยของคนในชุมชน

- **นักวิชาการ:** ให้องค์ความรู้และวิทยากรด้านต่าง ๆ

- **ผู้นำชุมชน:** ประสานงานหน่วยงานต่าง ๆ และให้ความร่วมมือในการพัฒนาชุมชน

- **โรงเรียน:** ร่วมมือกับโรงงานในพื้นที่พัฒนาการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ (พัฒนาด้านวิชาการ สุขภาพอนามัย/สิ่งแวดล้อมและด้านชุมชนสัมพันธ์)

- **วิทยาลัยการอาชีพโคกสำโรง:** สร้างนวัตกรรมสำหรับผู้ป่วยติดเตียง อาทิเช่น โต๊ะทานข้าวเคลื่อนที่ เตียงนอนปรับระดับ และอุปกรณ์ช่วยเคลื่อนที่

- **อสม.:** มีการพัฒนาศักยภาพอสม. เพื่อพัฒนาทักษะการจัดการขั้นพื้นฐาน และแนวคิดด้าน Productivity เพื่อให้การสนับสนุนกิจกรรมด้านสุขภาพได้อย่างมีประสิทธิภาพ

- **โรงพยาบาลพัฒนานิคมและโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพส่วนตำบลช่องสาริกา:** มีการนำความรู้พื้นฐานด้าน Productivity มาช่วยพัฒนาระบบบริการสุขภาพมาใช้

- **ลูกค้า/ผู้บริโภคช่องสาริกา:** ได้บริโภคสินค้าปลอดภัย สดใหม่ มีคุณภาพ

- **ธนาคารชุมชน:** จัดตั้งขึ้นเพื่อเป็นพื้นที่รองรับการพัฒนาในอนาคตและเพื่อเป็นกลไกการขับเคลื่อนให้ชุมชนมีเงินทุนสนับสนุนปัจจัยการผลิตอย่างเพียงพอโดยไม่ต้องกู้เงินนอกระบบ ในระยะ

เริ่มแรกเบทาโกรให้ชาวบ้านรวมเงินกันให้ได้ 50,000 บาท และเบทาโกรสนับสนุน 50,000 บาท เพื่อเป็นแรงจูงใจให้ชาวบ้านอยากออมเงินและเกิดธนาคารหมู่บ้านขึ้น เป็นผลให้ทั้ง 13 หมู่บ้านมีธนาคารเป็นของตนเอง และมีกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อสนับสนุนการออมและการทำบัญชีครัวเรือน

- **ธกส.:** สนับสนุนเงินทุนดอกเบี้ยต่ำให้กับบริษัทชองสาริกา จำกัด
- **ศูนย์เรียนรู้:** เป็นแหล่งให้เกษตรกรได้มาเรียนรู้และยกระดับการประกอบอาชีพ และเป็นแหล่งที่ผู้สนใจในชุมชนและผู้สนใจทั่วไปเข้ามาเรียนรู้การพัฒนาชุมชนแบบเป็นองค์รวมในรูปแบบของชองสาริกาโมเดล

- **บริษัท เบทาโกร จำกัด (มหาชน):** เป็นผู้ริเริ่มดำเนินการโครงการ สนับสนุนทีมงาน CSC ฝังตัวพัฒนาในพื้นที่ และสนับสนุนเงินทุนในการพัฒนา

- **บริษัท ชองสาริกา จำกัด:** เบทาโกรมีแนวคิดที่ต้องการให้ชุมชนจัดการตัวเองได้ในอนาคตจึงได้มีแนวคิดให้มีการจดทะเบียนนิติบุคคลในรูปของบริษัทชุมชนร่วมกับองค์กรภายนอก เพื่อเป็นธุรกิจชุมชนทำหน้าที่ประสานงานให้ความรู้และส่งเสริมให้เกษตรกรปลูกผัก โดยเริ่มจากปลูกผัก GAP พัฒนาไปสู่ PGS จัดหาปัจจัยการผลิตตามหลักการรวมซื้อ เพื่อสร้างอำนาจต่อรองราคา และนำกำไรมาพัฒนาชุมชนได้อย่างยั่งยืน เกษตรกรที่เป็นสมาชิกจะได้รับผลกำไรในฐานะผู้ถือหุ้นกลับมาในรูปแบบขององค์ความรู้ที่บริษัทจัดหาวิทยากรมาอบรมให้ตามความสนใจของเกษตรกร

กิจกรรมในระดับกลางน้ำ เป็นกิจกรรมการรวบรวมผลผลิตจากเกษตรกรเพื่อจำหน่าย มีผู้ทำหน้าที่ในกิจกรรมกลางน้ำดังนี้

- **ศูนย์ผลิตภัณฑ์ชุมชนตัวอย่าง:** ทำหน้าที่รับซื้อและติดต่อตลาดเพื่อจำหน่ายผลผลิตจากสมาชิก
- **บริษัท เบทาโกร จำกัด (มหาชน):** ทำหน้าที่รับซื้อผลผลิตจากเกษตรกร
- **บริษัท ชองสาริกา จำกัด:** รวบรวมผลผลิตเพื่อจำหน่ายตามหลักการรวมซื้อ รวมขายเพื่อสร้างอำนาจต่อรองราคา และนำกำไรมาจัดสรรให้แก่เกษตรกรที่เป็นสมาชิกในรูปแบบขององค์ความรู้ที่บริษัทจัดหาวิทยากรมาอบรมให้ตามความสนใจของเกษตรกร

กิจกรรมในระดับปลายน้ำ เป็นการกระจายสินค้าสู่ผู้บริโภคกลุ่มต่าง ๆ ได้แก่ บริษัท เบทาโกร จำกัด ผู้ประกอบการร้านอาหาร บ.เบทาโกร จำกัด โรงพยาบาลพระนารายณ์มหาราช ร้านหมูกระทะ และตลาดนัดสีเขียว และการขยายผลไปยังชุมชนอื่น ๆ ผ่านหน่วยงานรัฐและสถาบันการศึกษา ได้แก่

- **ผู้ประกอบการร้านอาหารบ.เบทาโกร จำกัด โรงพยาบาลพระนารายณ์มหาราช ร้านหมูกระทะ:** รับซื้อผลผลิตผักปลอดภัยจากบริษัท ชองสาริกา จำกัด

- **สำนักงาน กปร. มูลนิธิปิดทองหลังพระ สถาบันการศึกษา 11 แห่ง** ได้แก่ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีลพบุรี สถาบันการอาชีวศึกษาเกษตรภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้า

คุณทหารลาดกระบัง และสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ นำตัวแบบช่องสาริกาโมเดลไปขยายผลใน 17 พื้นที่ 12 จังหวัด โดยสถาบันอุดมศึกษามีบทบาทในการถ่ายทอดองค์ความรู้ หลักวิชา ส่วนบทบาทการทำงานที่บริหารจัดการโครงการฯ ถ่ายทอดประสบการณ์และนวัตกรรมการพัฒนาชุมชนเชิงพื้นที่แบบองค์รวม และสนับสนุนงบประมาณ และทั้ง 2 ฝ่าย จะร่วมจัดทำชุดข้อมูล แผนงาน และคู่มือการดำเนินงาน สนับสนุนบุคลากรประสานงานในพื้นที่ ทำงานใกล้ชิดกับชุมชน เพื่อร่วมดำเนินโครงการฯ กับบุคคล หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และกลุ่มเป้าหมาย เป็นต้น ซึ่งจะมีการติดตามความก้าวหน้า รายงานผล พร้อมทั้งพัฒนาปรับปรุงการดำเนินงาน เผยแพร่ผลสำเร็จและบทเรียนของโครงการฯ โดยมีเป้าหมายขยายผลไปในพื้นที่อื่นๆ ของประเทศต่อไปในอนาคต

7) การวิเคราะห์ช่องว่างเชิงยุทธศาสตร์โครงการช่องสาริกาโมเดล (ตารางที่ 3.2 และ รูปที่ 3.8)

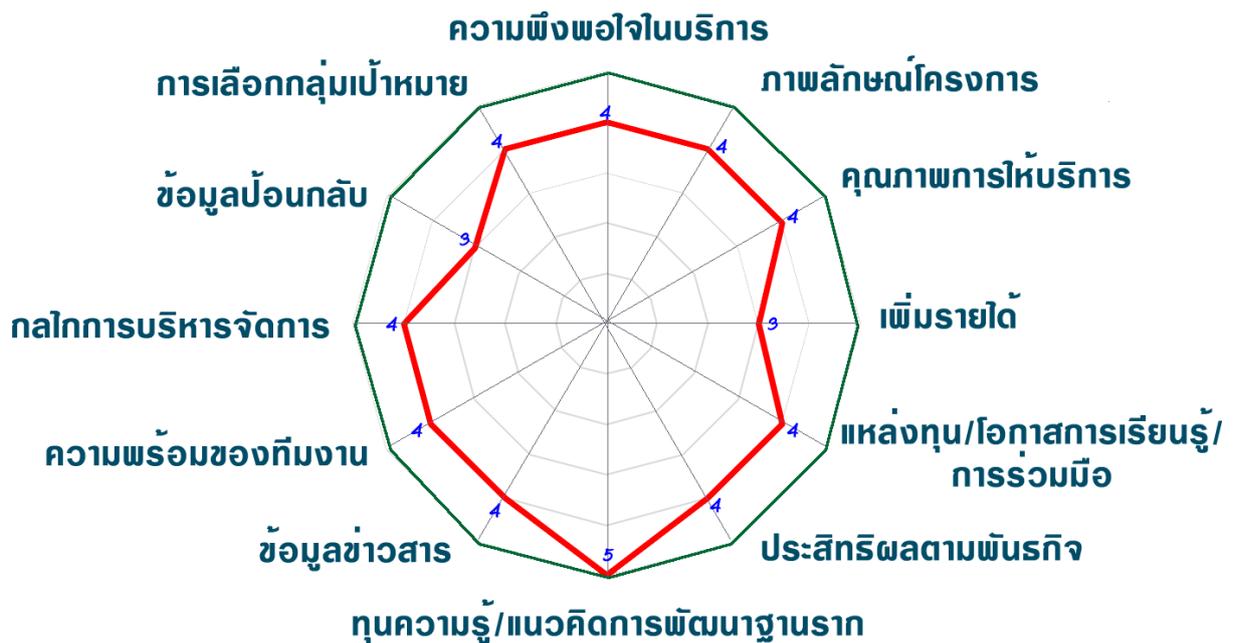
ผลการวิเคราะห์ช่องว่างเชิงยุทธศาสตร์โครงการช่องสาริกาโมเดลแสดงให้เห็นในตารางที่ 3.2 และรูปที่ 3.8

ตารางที่ 3.2 วิเคราะห์ช่องว่างการดำเนินยุทธศาสตร์โครงการช่องสาริกาโมเดลด้วย Balanced Scorecard

มุมมอง	ประเด็นพิจารณา	แหล่งข้อมูล	ระดับคะแนนการประเมิน	ข้อเสนอปิด GAP
การเรียนรู้ & พัฒนา:				
1. ทุนความรู้/แนวคิด การพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก	นโยบาย-หลักการของโครงการ	เอกสาร/การสัมภาษณ์ฝ่ายนโยบาย	5	-
2. ข้อมูลข่าวสาร	การกำหนดนโยบาย/เป้าหมายสู่บุคลากรที่เกี่ยวข้อง	สัมภาษณ์ฝ่ายนโยบาย/ผู้ปฏิบัติงาน	4	อาจต้องใช้เวลาเรียนรู้จากการปฏิบัติของแกนนำ/ชุมชน
3. ความพร้อมของทีมงาน	ความเข้าใจในนโยบาย-เป้าหมาย-ตัวชี้วัดความสำเร็จ ในภารกิจของผู้ปฏิบัติ	สัมภาษณ์จนท. ส่วนกลาง, ภูมิภาค, แกนนำ	4	จัดให้มีกลไกการสื่อสาร ทำความเข้าใจระหว่างฝ่ายนโยบายและทีมงานอย่างต่อเนื่องและรับฟังข้อมูลป้อนกลับ
กระบวนการภายใน:				
4. กลไกการบริหารจัดการ	<ul style="list-style-type: none"> - มีแผนปฏิบัติงานของผู้เกี่ยวข้องในระดับต่าง ๆ พร้อม - การเลือกกลุ่มเป้าหมาย & ภาครัฐเข้าร่วมโครงการมีความเหมาะสม 	<ul style="list-style-type: none"> - เอกสาร - สัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้อง 	4	ควรส่งเสริมการเรียนรู้แก่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียด้านการพัฒนาชุมชนอย่างเป็นองค์รวม

มุมมอง	ประเด็นพิจารณา	แหล่งข้อมูล	ระดับคะแนน การประเมิน	ข้อเสนอปิด GAP
5. กลไกการบริหารจัดการ/ข้อมูลป้อนกลับ	- มีกลไกสำหรับข้อมูลป้อนกลับจากภาคี-กลุ่มเป้าหมาย	สัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้อง/ ส่วนกลาง/ภูมิภาค	3	เพิ่มกลไกให้มีข้อมูลป้อนกลับเพื่อการปรับปรุงจากทีมงานทุกระดับ
6. การเลือกกลุ่มเป้าหมาย/ภาคีเข้าร่วมโครงการ	- การเข้ามามีส่วนร่วมของแกนนำในชุมชนท้องถิ่นครบองค์ประกอบที่บุคคล/องค์กร/หน่วยงาน	เอกสาร, การสนทนา กลุ่มเป้าหมาย	4	-
กลุ่มเป้าหมาย:				
7. ความพึงพอใจในบริการ	- ความพึงพอใจ/ทัศนคติของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่อบริการ & การดำเนินการโครงการ	เวทีสนทนา กลุ่มเป้าหมายในพื้นที่ 3 แห่ง	4	ควรเพิ่มกลไกที่เป็นตัวจักรการพัฒนาชุมชนโดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจเพื่อสร้างแรงจูงใจ
8. ภาพลักษณ์โครงการ	- ทัศนคติที่มีต่อการดำเนินการโครงการของสาริกาโมเดล	เวทีสนทนา กลุ่มเป้าหมายในพื้นที่ 3 แห่ง	4	na
9. คุณภาพการบริการ	- ความคิดเห็นของกลุ่มเป้าหมายแกนนำชุมชนสมาชิกชุมชน 12 ราย	- เอกสาร - สัมภาษณ์ฝ่ายนโยบายในส่วนกลาง, ภูมิภาค - ประชุมสนทนา กลุ่มเป้าหมาย	4	เสนอการสร้างกลไกการขับเคลื่อนการพัฒนา เช่น วิสาหกิจชุมชน วิสาหกิจเพื่อสังคม/กลุ่ม
ประสิทธิภาพตามพันธกิจโครงการ:				
10. คุณค่าทางเศรษฐกิจ/การเพิ่มรายได้	- รายได้เพิ่มจากอาชีพเสริม - การลดต้นทุนการผลิตจากการใช้เทคโนโลยี	- สัมภาษณ์เชิงลึก - เยี่ยมชมพื้นที่	3	-
11. สร้างคุณค่า/โอกาสการเรียนรู้ แหล่งทุน การร่วมมือกัน	- มีการรวมกลุ่มเพื่อสร้างอำนาจต่อรอง การเข้าอบรม กิจกรรมพึ่งพา/ร่วมมือกัน - ผลงานการพัฒนาพื้นที่ชุมชนอย่างองค์รวม 5 ประการ	- สนทนากลุ่ม เป้าหมาย ผู้นำชุมชน เกษตรกร ทีมงานในพื้นที่ - สัมภาษณ์ผู้นำ เกษตรกร/ ผอ.บ. - เยี่ยมชมพื้นที่ 3 หมู่บ้าน	4	ส่งเสริมให้มีกลุ่ม/สถาบันของชุมชนในการขับเคลื่อนการพัฒนาบนการพึ่งพาตนเอง
12. ประสิทธิภาพตามพันธกิจโครงการ	- มีกองทุนสวัสดิการ - มีสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้/ทีมงานในพื้นที่	สนทนากลุ่ม เป้าหมาย ผู้นำ ชุมชน เกษตรกร	4	

มุมมอง	ประเด็นพิจารณา	แหล่งข้อมูล	ระดับคะแนน การประเมิน	ข้อเสนอปิด GAP
	<ul style="list-style-type: none"> - มีเครือข่ายเกษตรกรที่มีการพัฒนาอย่างเป็นองค์รวม - สมรรถนะผู้นำเกษตรกรตระหนักในการพัฒนาอย่างเป็นองค์รวม 	ทีมงานบริษัทในพื้นที่ - สัมภาษณ์ผู้นำเกษตรกร/ผญ.บ. - เยี่ยมชมพ.ท. 3 หมู่บ้าน		

รูปที่ 3.8 กราฟเรดาร์แสดงการวิเคราะห์ช่องว่างเชิงกลยุทธ์โครงการช่องสาริกาโมเดล
สำรวจ ณ เดือนธันวาคม 2561-มกราคม 2562

6) ข้อเสนอเพื่อปิดช่องว่างเชิงกลยุทธ์โครงการช่องสาริกาโมเดล มีรายละเอียดดังนี้

- อาจต้องใช้เวลาเรียนรู้จากการปฏิบัติของแกนนำ/ชุมชน
- จัดให้มีกลไกการสื่อสาร ทำความเข้าใจระหว่างฝ่ายนโยบายและทีมงานอย่างต่อเนื่องและรับ

ฟังข้อมูลป้อนกลับ

- ควรส่งเสริมการเรียนรู้แก่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียด้านการพัฒนาชุมชนอย่างเป็นองค์รวม
- เพิ่มกลไกให้มีข้อมูลป้อนกลับเพื่อการปรับปรุงจากทีมงานทุกระดับ
- ควรเพิ่มกลไกที่เป็นตัวจักรการพัฒนาชุมชนโดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจเพื่อสร้างแรงจูงใจ
- เสนอการสร้างกลไกการขับเคลื่อนการพัฒนา เช่น วิสาหกิจชุมชน วิสาหกิจเพื่อสังคม/กลุ่ม
- ส่งเสริมให้มีกลุ่ม/สถาบันของชุมชนในการขับเคลื่อนการพัฒนาบนการพึ่งพาตนเอง

3.5 กรณีศึกษาโครงการส่งเสริมการผลิตข้าวอินทรีย์: นาอินทรีย์ล้านไร่

โดย กรมการข้าว กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

1) ความสำคัญและที่มาของโครงการ

ข้าวเป็นพืชอาหารหลักและเป็นพืชเศรษฐกิจหลักที่ทำรายได้ในอันดับต้นๆ ของประเทศ โดยแต่ละปีทำรายได้ให้กับประเทศปีละประมาณ 200,000 ล้านบาท แต่ในสถานการณ์ปัจจุบันการส่งออกข้าวมีภาวะการแข่งขันที่สูงขึ้นทั้งตลาดภายในและภายนอกประเทศ ประกอบกับหลายประเทศโดยเฉพาะประเทศในแถบเอเชียมีศักยภาพในการผลิตข้าวที่สูงขึ้นทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ ด้วยต้นทุนการผลิตที่ต่ำกว่าประเทศไทย ทำให้ส่งผลกระทบต่อราคาการจำหน่ายข้าวไปยังต่างประเทศของไทยที่มีราคาแพงกว่าประเทศอื่นๆ ในระดับคุณภาพที่ใกล้เคียงกัน ดังนั้นจึงเป็นโอกาสของประเทศไทยซึ่งเป็นประเทศที่มีการพัฒนาระบบมาตรฐานการผลิตข้าวและเทคโนโลยีการผลิตที่ก้าวหน้ากว่าประเทศอื่นในการผลิตข้าวที่ได้รับการรับรองมาตรฐานที่เป็นที่ยอมรับในระดับสากล เนื่องจากปัจจุบันประเทศไทยและประเทศที่มีฐานะทางเศรษฐกิจสูงเข้าสู่สังคมของการเป็นผู้สูงอายุซึ่งต้องหันมาดูแลสุขภาพใส่ใจกับการรับประทานอาหารปลอดสารเคมีมากขึ้น การผลิตข้าวตามข้อกำหนดมาตรฐานข้าวอินทรีย์และได้รับการรับรองมาตรฐานจึงสามารถตอบสนองผู้บริโภคในกลุ่มนี้ได้ซึ่งนับวันจะมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น โดยในปัจจุบันปริมาณผลผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์ในระบบ PGS และระบบมาตรฐานของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (มกษ.9000 เล่ม 4 ปี 2553) สำนักงานมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ไทย (มกท.) และ IFOAM ประมาณ 240,000 ไร่ โดยเป็นข้าวอินทรีย์ในระบบมาตรฐานกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ จำนวน 60,000 ไร่ นอกจากนี้การผลิตข้าวอินทรีย์ยังเป็นการรักษาสภาพแวดล้อมให้มีความสมดุล ไม่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพเหมาะกับการอยู่อาศัย และลดการถูกกีดกันทางการค้าของประเทศต่างๆ ที่ใส่ใจสภาพแวดล้อม ซึ่งทำให้ประเทศไทยสามารถส่งออกข้าวอินทรีย์ไปจำหน่ายยังต่างประเทศได้มากขึ้น² จากการที่ข้าวเป็นพืชสำคัญทางเศรษฐกิจอย่างหนึ่ง ส่งผลให้เกิดแนวคิดการจัดทำแผนการผลิตและการตลาดข้าวครบวงจร ซึ่งเป็นมติของคณะรัฐมนตรีเห็นชอบ³ มีการวางแผนการจัดการข้าวตั้งแต่ต้นน้ำถึงปลายน้ำของห่วงโซ่อุปทาน กระบวนการดำเนินงานเป็นการร่วมมือระหว่างกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงพาณิชย์ และกระทรวงมหาดไทย

² โครงการเกษตรอินทรีย์การส่งเสริมการผลิตข้าวอินทรีย์ ปี 2561. สืบค้นวันที่ 17 ตุลาคม 2561. จาก

http://www.ricethailand.go.th/web/images/brpd_rd/OrganicProject/3.organic_project_2561.pdf และ กองพัฒนาผลิตภัณฑ์ข้าว กรมการข้าว. (2562). *คู่มือโครงการพัฒนาเกษตรกรรมยั่งยืน การส่งเสริมและพัฒนาการผลิตข้าวอินทรีย์ ปี 2562*. กรุงเทพฯ: กองพัฒนาผลิตภัณฑ์ข้าว กรมการข้าว.

³ โครงการภายใต้แผนการผลิตและการตลาดข้าวครบวงจร. (19 ก.ย. 2560). สืบค้นเมื่อวันที่ 15 มีนาคม 2562. จาก

<https://www.moac.go.th/command-preview-392791791805>

เปิดรับกลุ่มชาวนาร่วมโครงการส่งเสริมการผลิตข้าวอินทรีย์ ปี 2561

เป็นชาวนาอินทรีย์ต้องเริ่มจาก...

- พื้นที่เหมาะสมในการผลิตข้าวอินทรีย์
- แหล่งน้ำเหมาะสม
- มีแนวกันชน ป้องกันการปนเปื้อนจากแปลงข้างเคียง
- ไร้ปุ๋ยอินทรีย์ที่ผ่านการรับรองจากกรมวิชาการเกษตร

● มีความมุ่งมั่น

● พร้อมปรับเปลี่ยนเพื่อเข้าสู่ระบบการผลิตข้าวอินทรีย์ตามมาตรฐาน

● รวมกลุ่ม 5 คนขึ้นไป +

● พื้นที่รวมกัน ไม่ต่ำกว่า 100 ไร่ (มากกว่า 5 คน และมากกว่า 100 ไร่ก็ได้)

- พื้นที่ต้องไม่ผ่านมาตรฐานรับรองเกษตรอินทรีย์ใดๆ
- มีรายชื่อในทะเบียนเกษตรกร (ทบก.)
- พื้นที่ไม่มีเอกสารสิทธิ์ หรือพื้นที่ได้รับอนุญาตให้ใช้ประโยชน์จากหน่วยงานที่มีสิทธิ์รับรอง

มันใจแล้ว Download ใบสมัครได้ที่ <https://brpd.ricethailand.go.th> ยื่นใบสมัครได้ตั้งแต่วันที่ ศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าว ศูนย์วิจัยข้าว กรมการข้าว / สำนักงานเกษตรอำเภอ สำนักงานเกษตรจังหวัด กรมส่งเสริมการเกษตร หมดเขตส่งใบสมัคร วันที่ 29 ธันวาคม 2560

สอบถามรายละเอียดได้ที่ กองพัฒนาผลิตภัณฑ์ข้าว กรมการข้าว โทร. 02 561 5386

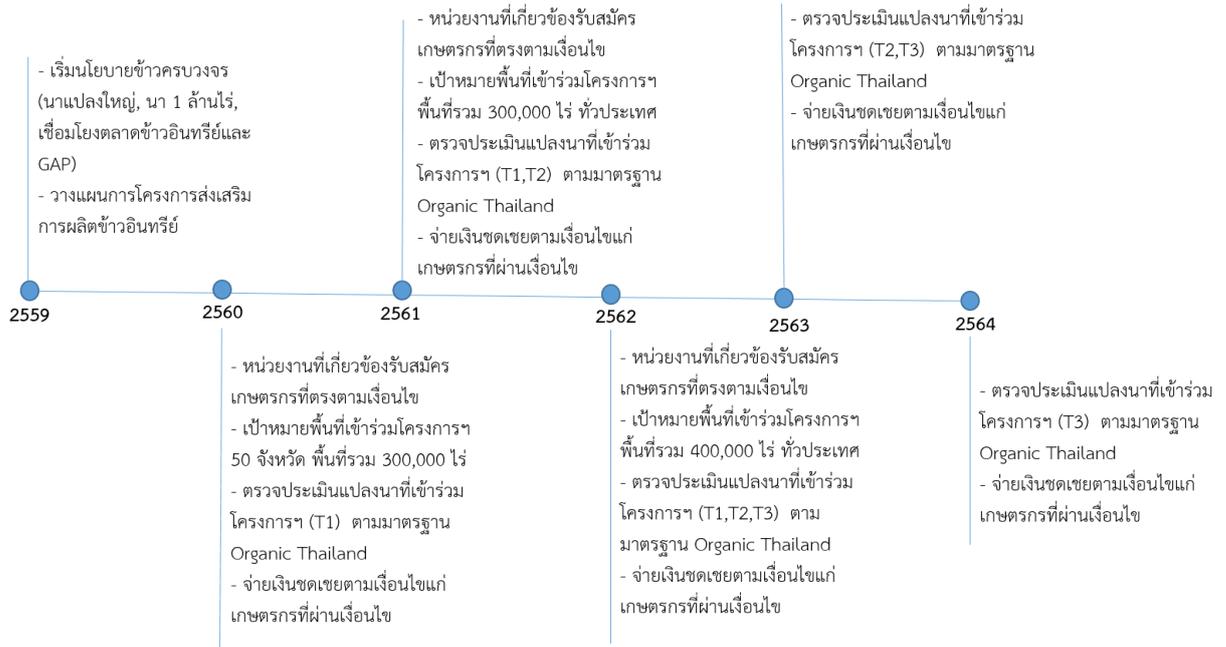
ปีแรกไม่อ่าน มาสมัครใหม่ ปีที่ 2

รูปที่ 3.9 การประชาสัมพันธ์รับสมัครเกษตรกรเข้าร่วมโครงการ⁴

ที่มา: โครงการเกษตรอินทรีย์การส่งเสริมการผลิตข้าวอินทรีย์ ปี 2561.

นโยบายการทำข้าวครบวงจร ประกอบไปด้วย 3 โครงการ ได้แก่ โครงการนาแปลงใหญ่ โครงการส่งเสริมการผลิตข้าวอินทรีย์ และโครงการการเชื่อมโยงตลาดข้าวอินทรีย์และ GPA โดยกรมการข้าวเป็นผู้รับผิดชอบหลักในการดำเนินการ ในการพัฒนาโครงการส่งเสริมการผลิตข้าวอินทรีย์ เพื่อเป็นการเพิ่มมูลค่าสินค้าข้าว รักษาสภาพแวดล้อม และตอบสนองต่อความต้องการของผู้บริโภคที่มีกระแสการรักษาสุขภาพเพิ่มมากขึ้น รูปที่ 3.9 ได้อธิบายเงื่อนไขเกษตรกรที่สามารถสมัครเข้าร่วมโครงการส่งเสริมการผลิตข้าวอินทรีย์ เช่น การรวมกลุ่มเกษตรกร ตั้งแต่ 5 คนขึ้นไป และมีพื้นที่รวมตั้งแต่ 100 ไร่ขึ้นไป โดยเกษตรกรต้องไม่เคยทำนาอินทรีย์มาก่อนหรือต้องการเพิ่มพื้นที่การทำนาอินทรีย์ เป็นต้น

⁴ เกษตรพันธุ์๙. (2560). *รับสมัครเกษตรกรร่วมผลิตข้าวอินทรีย์ปี 2*. สืบค้นเมื่อวันที่ 15 มีนาคม 2562. จาก <https://www.kaset1009.com/th/articles/105046>

รูปที่ 3.10 กระบวนการดำเนินการของโครงการส่งเสริมการผลิตข้าวอินทรีย์

ที่มา: โครงการเกษตรอินทรีย์การส่งเสริมการผลิตข้าวอินทรีย์ ปี 2561.

รูปที่ 3.10 แสดงการเริ่มต้นการพัฒนาโครงการฯ นี้ ได้กำหนดระยะเวลาการทำงาน ตั้งแต่ปี 2560 – 2564 มีเป้าหมายเป็นเกษตรกรที่ไม่เคยทำนาอินทรีย์มาก่อนเข้ามาปรับเปลี่ยนวิถีการผลิต มีการอบรมให้ความรู้แก่เกษตรกรสำหรับเป็นแนวทางการทำนาอินทรีย์ ซึ่งเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการฯ และผ่านการประเมินมาตรฐานข้าวอินทรีย์ Organic Thailand จะได้รับเงินสนับสนุนตามเงื่อนไขของโครงการฯ ผลผลิตที่ได้จากเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการฯ จะมีการจัดจำหน่ายให้แก่บริษัทหรือโรงสีที่ได้ทำ MOU กับหน่วยงานรัฐ และผลลัพธ์จากการดำเนินงาน คือ การที่เกษตรกรปรับเปลี่ยนการทำนาอินทรีย์อย่างยั่งยืนต่อไปได้

2) วัตถุประสงค์โครงการ

2.1) เพื่อส่งเสริมกลุ่มเกษตรกรผลิตข้าวอินทรีย์ตามมาตรฐานข้าวอินทรีย์ของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

2.2) เพื่อขยายพื้นที่การผลิตข้าวให้ได้การรับรองมาตรฐานข้าวอินทรีย์

3) เป้าหมายความสำเร็จ

การดำเนินงานภายใต้โครงการส่งเสริมการผลิตข้าวอินทรีย์ มีระยะเวลาการดำเนินงาน 5 ปี โดยเริ่มตั้งแต่ปี 2560 – 2564 และกำหนดพื้นที่เป้าหมาย 77 จังหวัดทั่วประเทศ

3.1) เกษตรกรเข้าร่วมโครงการฯ เพื่อผลิตข้าวตามมาตรฐานข้าวอินทรีย์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ปีที่ 1 (2560) จำนวน 300,000 ไร่ ปีที่ 2 (2561) จำนวน 300,000 ไร่ ปีที่ 3 (2562) จำนวน 400,000 ไร่ รวม 3 ปี 1,000,000 ไร่

3.2) เกษตรกรได้รับการตรวจรับรองมาตรฐานข้าวอินทรีย์ จำนวน 1,000,000 ไร่

4) กระบวนการดำเนินงาน

4.1) ขั้นตอนการรับสมัครเกษตรกรเข้าร่วมโครงการ

- เกษตรกรสามารถรับใบสมัครได้ที่ กองพัฒนาผลิตภัณฑ์ กรมการข้าว, ศูนย์วิจัยข้าว, ศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าว, สถาบันวิทยาศาสตร์ข้าวแห่งชาติ, สำนักงานเกษตรอำเภอ และสำนักงานเกษตรจังหวัดในพื้นที่ หรือดาวน์โหลดใบสมัครได้ที่ <http://brpd.ricethailand.go.th/>

- สถานที่ส่งใบสมัคร: ศูนย์วิจัยข้าว ศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าว สำนักงานเกษตรอำเภอ และสำนักงานเกษตรจังหวัดในพื้นที่ รวบรวมใบสมัครส่งให้ศูนย์วิจัยข้าวหรือศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าว ในพื้นที่ตรวจสอบข้อมูลเบื้องต้นก่อนส่งคณะกรรมการข้าวอินทรีย์จังหวัดพิจารณา

- ระยะเวลาการรับสมัครเกษตรกรผู้สนใจเข้าร่วมโครงการฯ ส่งใบสมัครได้ตามระยะเวลาที่กำหนด

- คณะทำงานข้าวอินทรีย์จังหวัดทำการตรวจสอบข้อมูลพื้นที่และเกษตรกรตามหลักเกณฑ์เงื่อนไขโครงการ และนำเสนอต่อคณะ COO พิจารณาให้ความเห็นชอบในการเข้าร่วมโครงการฯ โดยพิจารณาหลักเกณฑ์ เงื่อนไขที่กำหนดและส่งข้อมูลเกษตรกรให้กรมการข้าวทราบ

- การจัดทำข้อมูลทะเบียนเกษตรกรที่ผ่านการพิจารณาจาก COO ศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าว และศูนย์วิจัยข้าว ในพื้นที่ที่รับผิดชอบจัดทำข้อมูลทะเบียนเกษตรกรที่ผ่านการพิจารณาเข้าร่วมโครงการฯ จัดส่งให้กรมการข้าว

- กองพัฒนาผลิตภัณฑ์ข้าว กรมการข้าว ทำการตรวจสอบข้อมูลความถูกต้องครบถ้วนของเอกสารตามเงื่อนไขของโครงการฯ ที่ผ่านมติเห็นชอบจาก COO และศูนย์วิจัยข้าว ศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าว ทราบภายในเวลากำหนด

4.2) คุณสมบัติและเงื่อนไขในการเข้าร่วมโครงการฯ

คุณสมบัติ

- เกษตรกรที่มีความตั้งใจผลิตข้าวอินทรีย์ตามมาตรฐานของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (Organic Thailand) ซึ่งเกษตรกรต้องเข้าร่วมอบรมตามหลักสูตรที่โครงการฯ กำหนด จำนวน 2 หลักสูตรๆ ละ 1 ครั้ง ในแต่ละปี หากเกษตรกรไม่เข้าร่วมอบรมให้ถือว่าขาดคุณสมบัติ และเกษตรกรจะต้องมีความเข้าใจว่าระบบการผลิตข้าวอินทรีย์ตามมาตรฐานข้าวอินทรีย์ ปฏิบัติตามข้อกำหนด เช่น ปัจจัยการผลิตที่ใช้ต้องเป็นที่ยอมรับของผู้ตรวจประเมินและเป็นไปตามข้อกำหนด มีแนวกันชนป้องกันการปนเปื้อนสารเคมีจากแปลงข้างเคียง เป็นต้น ในการตรวจประเมินจะมีเจ้าหน้าที่กรมการข้าวหรือผู้ตรวจประเมินที่ได้รับมอบหมายจากกรมการข้าวตลอดต่อเนื่อง 3 ปี ขณะเดียวกันภายในกลุ่มเกษตรกรต้องมีการช่วยเหลือและตรวจสอบกันเองภายในกลุ่ม ดังนั้นเกษตรกรต้องมีความมุ่งมั่นและตั้งใจในการเปลี่ยนแปลงวิธีการผลิต เพื่อที่จะผ่านการรับรองมาตรฐานข้าวอินทรีย์ภายใน 3 ปี ตามเงื่อนไขของโครงการฯ

- มีรายชื่อในทะเบียนเกษตรกร (ทบก.) หรือถ้าไม่มีให้มาขึ้นทะเบียนเกษตรกร โดย 1 ทะเบียนเกษตรกร จะสมัครเข้าร่วมโครงการได้เพียง 1 ราย เกษตรกรจะได้รับเงินสนับสนุนจากโครงการฯ จำนวน 1 ราย พื้นที่ไม่เกิน 15 ไร่ เท่านั้น แต่เกษตรกรสามารถนำพื้นที่นาเข้าร่วมโครงการฯ ได้มากกว่า 15 ไร่ ขึ้นกับพื้นที่นาที่ต้องในระบบอินทรีย์

เงื่อนไขในการสมัครเข้าร่วมโครงการฯ

- 1) กลุ่มเกษตรกรที่มีสมาชิก จำนวน 5 คนขึ้นไป เพื่อเหมาะสมในการจัดทำระบบควบคุมภายในแบบกลุ่ม (ICS) และการบริหารจัดการการผลิตข้าวอินทรีย์ตามมาตรฐาน
- 2) มีพื้นที่รวมกันไม่ต่ำกว่า 100 ไร่ และอยู่ในชุมชนเดียวกันหรือในบริเวณใกล้เคียง
- 3) พื้นที่เข้าร่วมโครงการฯ ต้องยังไม่ได้การรับรองการผลิตข้าวตามมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ใดๆ (กรณีมีใบรับรองยังคงอายุการรับรองอยู่แต่มีความต้องการขยายพื้นที่ หรือเพิ่มจำนวนแปลงสามารถเข้าร่วมโครงการฯ ได้)
- 4) มีแหล่งน้ำธรรมชาติ เช่น น้ำฝน สระน้ำ บ่อน้ำ เป็นต้น หรือแหล่งน้ำที่มีความเหมาะสมกับการผลิตข้าวอินทรีย์
- 5) พื้นที่มีเอกสารสิทธิ์หรือได้รับอนุญาตให้ใช้ประโยชน์จากหน่วยงานที่มีสิทธิ์รับรอง
- 6) จัดทำรายละเอียดการปลูกข้าวอินทรีย์ของกลุ่ม สถานที่ปลูก พื้นที่ปลูก พันธุ์ข้าว และมาตรฐานที่เคยได้รับการรับรอง
- 7) ต้องผ่านการรับรองให้เข้าโครงการฯ จากคณะ SC
- 8) เกษตรกรเข้าร่วมโครงการฯ ที่เป็นสมาชิกมาแปลงใหญ่ให้คงสภาพความเป็นสมาชิกมาแปลงใหญ่ไว้ และให้เกษตรกรเลือกรับการสนับสนุนเมล็ดพันธุ์จากโครงการใดโครงการหนึ่งเพียงโครงการเดียว
- 9) หากเกษตรกรยกเลิกการเข้าร่วมโครงการฯ หลังจากได้รับเงินสนับสนุนแล้วเกษตรกรจะไม่สามารถสมัครเข้าร่วมโครงการฯ นี้ได้อีก

4.3) การสนับสนุนเกษตรกรภายใต้โครงการฯ

1) เกษตรกรได้รับเงินอุดหนุนเพื่อชดเชยรายได้จากการผลิตข้าวอินทรีย์ที่ทำให้ผลผลิตลดลงในระยะเริ่มต้นของการผลิตระบบอินทรีย์ โดยสนับสนุนเงินอุดหนุนต่อเนื่อง 3 ปี มีหลักเกณฑ์ในการพิจารณา ดังนี้

1.1) เกษตรกรผ่านการพิจารณาจาก SC ให้เข้าร่วมโครงการฯ

1.2) ปีที่ 1 กลุ่มเกษตรกรเตรียมความพร้อมสำหรับการตรวจรับรอง โดยมีการปฏิบัติตามข้อกำหนดและหลักเกณฑ์เงื่อนไขการผลิตข้าวตามมาตรฐานข้าวอินทรีย์ตามข้อกำหนด ดังนี้

1.2.1) พื้นที่ปลูก ต้องเป็นพื้นที่ที่ไม่มีวัตถุอันตรายที่จะทำให้เกิดการตกค้างหรือปนเปื้อนในข้าว

1.2.2) แหล่งน้ำ น้ำที่ใช้ปลูกต้องได้จากแหล่งที่ไม่มีสภาพแวดล้อมซึ่งก่อให้เกิดการปนเปื้อนวัตถุอันตราย

1.2.3) การจัดการดินและปุ๋ย ให้ใช้คำแนะนำของกรมการข้าว กรมพัฒนาที่ดิน หรือกรมวิชาการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ห้ามใช้ปุ๋ยเคมีและสารเคมีทางการเกษตรทุกชนิด

1.2.4) การจัดการคุณภาพในกระบวนการผลิตก่อนการเก็บเกี่ยว ทั้งแหล่งเมล็ดพันธุ์ต้องมาจากแหล่งที่มีความน่าเชื่อถือ มีการป้องกันและกำจัดศัตรูพืชด้วยวิธีการที่เหมาะสม และมาตรการป้องกันการปนเปื้อน

1.2.5) การบันทึกและการจัดเก็บข้อมูลแหล่งผลิต ต้องมีการบันทึกข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งที่มาของเมล็ดพันธุ์ แหล่งน้ำใช้ การกำจัดต้นข้าวพันธุ์อื่นปน การสำรวจและการเข้าทำลายของศัตรูพืช และการใช้วัตถุอันตรายทางการเกษตร

1.2.6) จะต้องผ่านการประเมินเบื้องต้นจากกรมการข้าว

1.3) ปีที่ 2 กลุ่มเกษตรกรได้รับการตรวจรับรองมาตรฐานข้าวอินทรีย์จากกรมการข้าว โดยผ่านการรับรองเป็นระยะปรับเปลี่ยน

1.4) ปีที่ 3 กลุ่มเกษตรกรได้รับการตรวจรับรองต่อเนื่องและได้การรับรองมาตรฐานผลิตข้าวอินทรีย์ (Organic Thailand) จากกรมการข้าว

1.5) การสนับสนุนเงินอุดหนุนเกษตรกรที่ผ่านหลักเกณฑ์เงื่อนไข

- ปีที่ 1 ผ่านการประเมินเบื้องต้น สนับสนุน 2,000 บาท/ไร่ ไม่เกิน 15 ไร่/ครัวเรือน

- ปีที่ 2 ผ่านการรับรองระยะปรับเปลี่ยน สนับสนุน 3,000 บาท/ไร่ ไม่เกิน 15 ไร่/

ครัวเรือน

- ปีที่ 3 ผ่านการรับรองมาตรฐานข้าวอินทรีย์ (Organic Thailand) สนับสนุน 4,000 บาท/ไร่

ไม่เกิน 15 ไร่/ครัวเรือน

1.6) กรมการข้าวส่งทะเบียนรายชื่อเกษตรกรที่ผ่านความเห็นชอบจากคณะทำงานส่งเสริมการผลิตข้าวอินทรีย์ให้แก่ ธ.ก.ส. สำนักงานใหญ่ โอนเงินให้แก่เกษตรกรที่ผ่านเงื่อนไขของโครงการฯ และรายงานผลการจ่ายเงินให้กรมการข้าวทราบ

1.7) การเชื่อมโยงตลาดข้าวอินทรีย์ระยะปรับเปลี่ยนและข้าวอินทรีย์ที่ได้รับการรับรองมาตรฐานระหว่างกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวอินทรีย์และผู้แปรรูป (โรงสี โรงงานอุตสาหกรรมที่ใช้ข้าวเป็นวัตถุดิบในการแปรรูป) ผู้บรรจุและผู้จำหน่ายข้าวอินทรีย์ โดยสร้างแรงจูงใจให้กับผู้ประกอบการให้ซื้อข้าวอินทรีย์เพื่อนำไปแปรรูปโดยใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมขั้นกลาง และขั้นสูงเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม เช่น การเจรจาจัดสรรโควตาส่งออกข้าวไปสหภาพยุโรป (EU) ให้แก่ผู้ประกอบการที่เข้าร่วมโครงการฯ ซึ่งดำเนินการโดยกระทรวงพาณิชย์

4.4) การอบรมเกษตรกรและเจ้าหน้าที่

1) การอบรมเกษตรกร ดำเนินงานโดยศูนย์วิจัยข้าว/ศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าว/สถาบันวิทยาศาสตร์ข้าวแห่งชาติ จัดอบรมเกษตรกรในพื้นที่ กลุ่มปี 2560 อบรม 1 ครั้ง กลุ่มปี 2562 อบรม 2 ครั้ง โดยมีหัวข้อ การอบรมดังนี้

- เรื่องมาตรฐานการผลิตข้าวอินทรีย์ มกษ 9000: เล่ม 4 (ข้าวอินทรีย์)
- การปฏิบัติตามข้อกำหนดของมาตรฐานข้าวอินทรีย์และการจดบันทึก
- เรื่อง ระบบควบคุมภายใน (ICS) และการจัดโครงสร้างกลุ่ม

2) การอบรมผู้ตรวจประเมินข้าวอินทรีย์กรมการข้าว การอบรมดังนี้

- เรื่องระบบการผลิตข้าวอินทรีย์
- ข้อกำหนดการตรวจประเมินเบื้องต้น (ข้อกำหนด 5 ข้อ) กระบวนการตรวจประเมินและวางแผนการตรวจประเมินเบื้องต้น
- หลักการพิจารณาผลทบทวน การประเมินเบื้องต้น
- ข้อกำหนดการตรวจรับรองข้าวอินทรีย์ (ข้อกำหนด 9 ข้อ) และการตรวจรับรองรายกลุ่ม

4.5) ประชาสัมพันธ์โครงการฯ

เผยแพร่ข้อมูลผ่านช่องทางต่างๆ เช่น เว็บไซต์กรมการข้าว กองพัฒนาผลิตภัณฑ์ และเว็บไซต์ศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวและศูนย์วิจัยข้าว รวมทั้งช่องทางที่กลุ่มเกษตรกรจะสามารถเข้าถึงได้ง่าย

4.6) คณะกรรมการขับเคลื่อนโครงการจังหวัด

ผู้ว่าราชการจังหวัด เป็นประธานคณะกรรมการ คณะทำงานข้าวอินทรีย์ ประกอบด้วยเกษตรกรอำเภอและ นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรรับผิดชอบระดับตำบลและระดับอำเภอ

หน้าที่

- รับสมัครเกษตรกรเข้าร่วมโครงการ ตรวจสอบเงื่อนไขเบื้องต้นในการเข้าร่วมโครงการ
- รวบรวมและสรุปผลเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการต่อคณะกรรมการขับเคลื่อนนโยบายกระทรวงเกษตรและสหกรณ์แบบเบ็ดเสร็จ (Single Command: SC)

- ถ่ายทอดความรู้และเทคโนโลยีในการผลิตข้าวอินทรีย์แก่เกษตรกร และปฏิบัติหน้าที่อื่นๆ ที่ได้รับมอบหมาย

ปี 2561 เปลี่ยนเป็นคณะกรรมการขับเคลื่อนงานนโยบายสำคัญและการแก้ไขปัญหาภาคเกษตรระดับจังหวัด (Chief of Operation: COO) และคณะทำงานปฏิบัติการขับเคลื่อนงานนโยบายสำคัญและการแก้ไขปัญหาการเกษตรระดับอำเภอ (Operation Team: OT)

คณะกรรมการขับเคลื่อนงานนโยบายสำคัญและการแก้ไขปัญหาภาคเกษตรระดับจังหวัด (Chief of Operation: COO) มีคณะทำงาน ดังนี้

- เกษตรจังหวัด เป็นประธานกรรมการ
- เกษตรและสหกรณ์จังหวัด เป็นรองประธานกรรมการ
- หัวหน้าส่วนราชการในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เป็นกรรมการ
- หัวหน้ากลุ่มยุทธศาสตร์และสารสนเทศของสำนักงานเกษตรจังหวัด เป็นเลขานุการ
- หัวหน้ากลุ่มของสำนักเกษตรและสหกรณ์จังหวัด ที่ได้รับมอบหมายเป็นผู้ช่วยเลขานุการ

คณะทำงานปฏิบัติการขับเคลื่อนงานนโยบายสำคัญและการแก้ไขปัญหาการเกษตรระดับอำเภอ (Operation Team: OT) มีคณะทำงาน ดังนี้

- นายอำเภอ เป็นที่ปรึกษา
- เกษตรอำเภอ เป็นประธานคณะทำงาน
- ผู้แทนนายอำเภอ เป็นรองประธานคณะทำงาน
- หัวหน้าส่วนราชการระดับอำเภอ หรือเทียบเท่าของหน่วยงานในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ที่ได้รับมอบหมาย เป็นคณะทำงาน

- นายกองค้การปกครองส่วนท้องถิ่นหรือผู้แทน เป็นคณะทำงาน
- เกษตรตำบลที่ได้รับมอบหมาย เป็นคณะทำงานและเลขานุการ

4.7) ผลการส่งเสริมการผลิตข้าวอินทรีย์ มีดังนี้

ผลการส่งเสริมการผลิตข้าวอินทรีย์ ปี 2560 เกษตรกรสมัครเข้าร่วมโครงการกลุ่มประเมินเบื้องต้น (T1) 1,199 กลุ่ม เกษตรกรจำนวน 27,044 ราย รวมพื้นที่ได้ประมาณ 279,357.18 ไร่ โดยผ่านเกณฑ์การประเมิน 878 กลุ่ม เกษตรกรจำนวน 18,907 ราย รวมพื้นที่ได้ประมาณ 192,456.75 ไร่

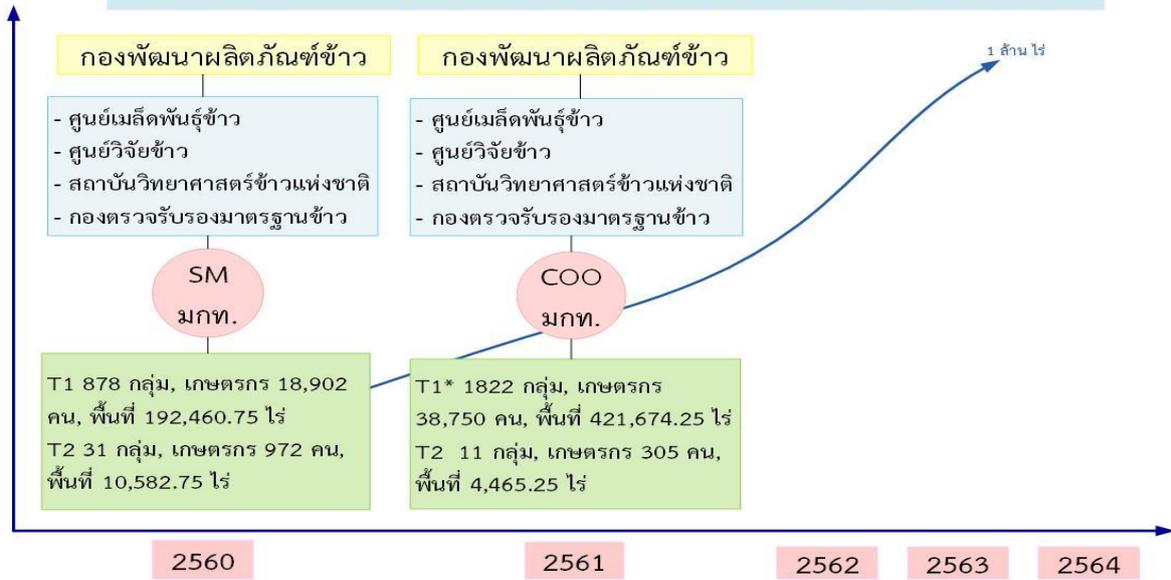
กลุ่มขอรับรองระยะปรับเปลี่ยน (T2) 34 กลุ่ม เกษตรกรจำนวน 1,024 ราย รวมพื้นที่ได้ประมาณ 11,065.25 ไร่ โดยผ่านการตรวจรับรอง 32 กลุ่ม เกษตรกรจำนวน 972 ราย รวมพื้นที่ได้ประมาณ 10,582.75 ไร่

ผลการส่งเสริมการผลิตข้าวอินทรีย์ ปี 2561 มีดังนี้⁶ เกษตรกรสมัครเข้าร่วมโครงการกลุ่มประเมินเบื้องต้น (T1) 1,822 กลุ่ม เกษตรกรจำนวน 38,750 ราย รวมพื้นที่ได้ประมาณ 421,674 ไร่ 1 งาน

กลุ่มขอรับรองระยะปรับเปลี่ยน (T2) 11 กลุ่ม เกษตรกรจำนวน 305 ราย รวมพื้นที่ได้ประมาณ 4,465 ไร่ 1 งาน

⁶ ข้อมูลจากการตรวจประเมินโดย COO ยังไม่ได้สรุปข้อมูลสุดท้ายของโครงการ

โครงการส่งเสริมผลิตข้าวอินทรีย์ ปี 2560 - 2564

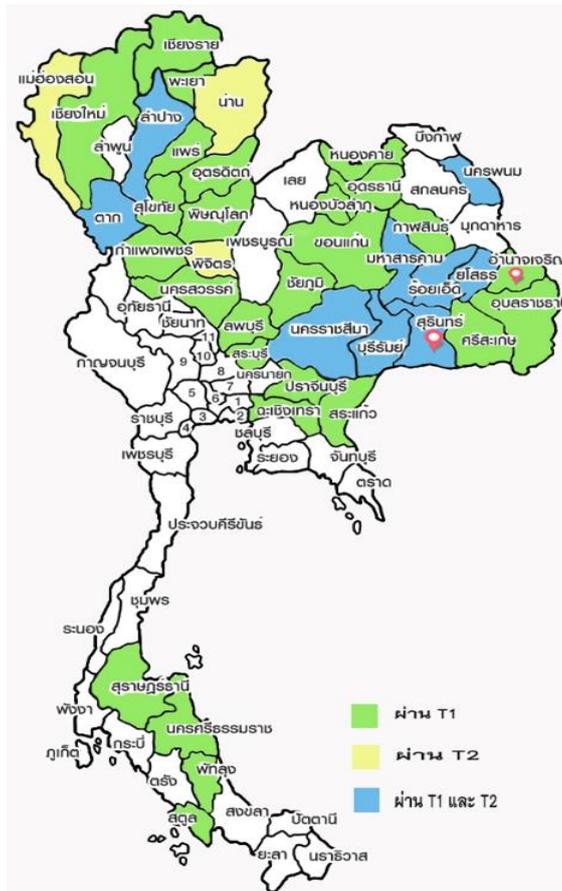

*เป็นการตรวจประเมินโดย Coo ยังไม่ได้สรุปข้อมูลสุดท้ายของโครงการ

Update 6/12/2018

รูปที่ 3.12 พัฒนาการโครงการฯ

ที่มา: โครงการเกษตรอินทรีย์การส่งเสริมการผลิตข้าวอินทรีย์ ปี 2561.

รูปที่ 3.13 แสดงพื้นที่ที่เข้าร่วมโครงการฯ ระหว่างปี 2560-2561

ข้อมูลเกณฑ์การผ่านประเมิน ปี 2561

5) ตัวแบบโซ่คุณค่าโครงการส่งเสริมการผลิตข้าวอินทรีย์ (นาอินทรีย์ล้านไร่)

การวิเคราะห์ในที่นี่จะประยุกต์ใช้โมเดลของ Value Chain Management มาใช้วิเคราะห์เพื่อชี้ให้เห็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในระบบโครงการนาอินทรีย์ล้านไร่ซึ่งจะแสดงให้เห็นบทบาทและกิจกรรมของภาคีแต่ละกลุ่มสำหรับกิจกรรมในระดับต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ (รูปที่ 3.14)

โซ่คุณค่าโครงการส่งเสริมการผลิตข้าวอินทรีย์ (นาอินทรีย์ 1 ล้านไร่)

มาตรฐานผลิตข้าวอินทรีย์ Organic Thailand, การปฏิบัติตามข้อกำหนดของมาตรฐานข้าวอินทรีย์ และการจัดตั้งทีม, ระบบควบคุมภายใน (ICS) และการจัดโครงสร้างกลุ่ม

หมายเหตุ: กองพัฒนาผลิตภัณฑ์ข้าว, ศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าว, ศูนย์วิจัยข้าว, สถาบันวิทยาศาสตร์ข้าวแห่งชาติ, กองตรวจสอบรับรองมาตรฐานข้าว, Chief of Operation (COO) แต่ละจังหวัด, สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ และสำนักงานเกษตรอำเภอ / จังหวัด

รูปที่ 3.14 การวิเคราะห์โซ่คุณค่าโครงการส่งเสริมการผลิตข้าวอินทรีย์

ที่มา: โครงการเกษตรอินทรีย์ส่งเสริมการผลิตข้าวอินทรีย์ ปี 2561.

โครงการส่งเสริมการผลิตข้าวอินทรีย์ มีผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการขับเคลื่อนกระบวนการทำงานหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ กองพัฒนาผลิตภัณฑ์, ศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าว, ศูนย์วิจัยข้าว, สถาบันวิทยาศาสตร์ข้าวแห่งชาติ, กองตรวจพัฒนามาตรฐานข้าว, Chief of Operation (COO) แต่ละจังหวัด, สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหาร และสำนักงานเกษตรอำเภอ/จังหวัด

กิจกรรมในระดับต้นน้ำ เป็นการวางนโยบายและขับเคลื่อนกระบวนการดำเนินงาน เช่น การรับสมัครเกษตรกรเข้าร่วมโครงการฯ การอบรมให้ความรู้เกษตรกรและเจ้าหน้าที่ การจ่ายเงินสนับสนุนเกษตรกร เป็นต้น หน่วยงานที่เข้ามาเกี่ยวข้อง โดยแบ่งเป็นหน่วยงานหลัก ได้แก่ กองพัฒนาผลิตภัณฑ์ กรมการข้าว เป็นเจ้าภาพหลักในการวางแผนงานและกระจายงานออกสู่หน่วยงานย่อย หน่วยงานรอง ได้แก่ ศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าว, ศูนย์วิจัยข้าว, สถาบันวิทยาศาสตร์ข้าวแห่งชาติ, กองตรวจพัฒนามาตรฐานข้าว, Chief of Operation (COO) แต่ละจังหวัด, สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหาร และสำนักงานเกษตรอำเภอ/จังหวัด ที่เข้ามารับบทบาทในการช่วยขับเคลื่อนกระบวนการทำงาน เช่น การคัดเลือกเกษตรกรที่จะเข้าร่วมในแต่ละพื้นที่ การตรวจสอบข้อมูลเกษตรกรและพื้นที่เข้าร่วม การตรวจรับรองมาตรฐานข้าวอินทรีย์ (T1, T2 และ T3) เป็น

ต้น นอกจากนี้มีกลุ่มเกษตรกรที่ได้มีการรวมกลุ่มกันตั้งแต่ 5 คนขึ้นไป และมีพื้นที่รวมกันตั้งแต่ 100 ไร่ขึ้นไป ที่มีหน้าที่หลักในการทำนาอินทรีย์ตามนโยบายของโครงการฯ

กิจกรรมกลางน้ำ จะเป็นการจำหน่ายผลผลิต ได้แก่ ข้าวอินทรีย์ ที่เกษตรกรในโครงการฯ ได้ผลิต และผ่านมาตรฐานการรับรอง Organic Thailand ของทางโครงการฯ โดยทางโครงการฯ ได้ วางแผนในการทำ MOU กับโรงสีหรือบริษัท เพื่อรับซื้อผลผลิตจากกลุ่มเกษตรกรในโครงการฯ ซึ่งทางกองพัฒนาผลิตภัณฑ์ กรมการข้าว ได้กำลังดำเนินการในการจัดการสถานที่รับซื้อผลผลิตที่จะมาทำ MOU ให้มีความชัดเจนต่อไป นอกจากนี้หน่วยงานรัฐรับซื้อผลผลิตสำหรับการทำเมล็ดพันธุ์ข้าว โดย ศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวในแต่ละพื้นที่

กิจกรรมปลายน้ำ ผลผลิตที่ได้จากกระบวนการดำเนินงานโครงการฯ นี้ จะจำหน่ายผ่านโรงสี เอกชนออกสู่ผู้บริโภคภายในประเทศได้รับประทานข้าวอินทรีย์มาตรฐาน Organic Thailand และหน่วยงานรัฐเพื่อใช้เป็นเมล็ดพันธุ์ต่อไป

6) การวิเคราะห์ช่องว่างเชิงยุทธศาสตร์โครงการส่งเสริมการผลิตข้าวอินทรีย์ (ตารางที่ 3.3 และ รูปที่ 3.15)

ผลการวิเคราะห์ช่องว่างเชิงยุทธศาสตร์โครงการส่งเสริมการผลิตข้าวอินทรีย์แสดงให้เห็นใน ตารางที่ 3.3 และ รูปที่ 3.15

ตารางที่ 3.3 วิเคราะห์ช่องว่างการดำเนินยุทธศาสตร์โครงการส่งเสริมการผลิตข้าวอินทรีย์

มุมมอง	ประเด็นพิจารณา	แหล่งข้อมูล	ระดับคะแนน การประเมิน	ข้อเสนอปิด GAP
การเรียนรู้ & พัฒนา:				
1. ทุนความรู้/แนวคิด โครงการ	นโยบาย-หลักการดำเนินงาน โครงการ	- เอกสาร - สัมภาษณ์เชิงลึก จนท.ส่วนกลาง- ภูมิภาค	1	การใช้ฐานข้อมูลการผลิต ข้าวอินทรีย์เพื่อทบทวน นโยบาย เงื่อนไข KPIs โครงการให้ชัดเจนเพื่อลด ความซ้ำซ้อนในการ คัดเลือกกลุ่มเป้าหมาย, ประหยัดงบประมาณ-เกิด ความสับสนในกลุ่ม เกษตรกรปลูกข้าวอินทรีย์
2. ข้อมูลข่าวสารใช้ในการวางแผนตัดสินใจทีมงาน	- ฐานข้อมูลสำหรับพื้นที่ เป้าหมาย/กลุ่มเป้าหมาย ดำเนินการ - เงื่อนไขการคัดเลือก เกษตรกรเข้าร่วมโครงการมีความเหมาะสม	- เอกสาร/สื่อ ออนไลน์ - สัมภาษณ์เชิงลึก จนท.ส่วนกลาง- ภูมิภาค - สัมภาษณ์ เกษตรกรเข้า	2	- การกำหนดพื้นที่ เป้าหมายโดยพิจารณา บริบทเชิงพื้นที่ที่ เหมาะสม - สร้างทีมงานติดตามหนุน เสริมในโซนพื้นที่เพื่อลด

มุมมอง	ประเด็นพิจารณา	แหล่งข้อมูล	ระดับคะแนน การประเมิน	ข้อเสนอปิด GAP
	- ความเข้าใจในนโยบาย/ เป้าหมายของทีมงาน	ร่วมโครงการจ. เพชรบุรี, อำนาจเจริญ, ยโสธร, อุบลราชธานี		ความเข้าใจในการเลือก กลุ่มเป้าหมาย
3. ความพร้อมของ ทีมงาน	- ความเข้าใจในนโยบาย/ ตัวชี้วัด-เป้าหมาย ความสำเร็จในการกิจของ ผู้ปฏิบัติงาน - บุคลากรที่เกี่ยวข้องใน โครงการในส่วนกลาง- ภูมิภาค	- เอกสาร/สื่อ ออนไลน์ - สัมภาษณ์เชิงลึก จนท.ใน ส่วนกลาง- ภูมิภาค - สัมภาษณ์ เกษตรกรที่เข้า ร่วมโครงการ - สังเกตการณ์การ ปฏิบัติงาน	3	- สร้างกลไกการติดตามนำ ข้อมูลย้อนกลับปรับปรุง ค่าเป้าหมาย/ตัวชี้วัดและ ทบทวนนโยบาย แผนปฏิบัติการใหม่
กระบวนการภายใน:				
4. กลไกการบริหาร จัดการ	- มีแผนปฏิบัติงานของ ผู้เกี่ยวข้องในระดับต่าง ๆ - มีกลไกการติดตามที่เข้าใจ ถูกต้องตรงกันของฝ่ายปฏิบัติ ในระดับต่าง ๆ	- เอกสาร/ ระเบียบ ปฏิบัติงาน - สัมภาษณ์เชิงลึก - สังเกตการณ์การ ปฏิบัติงาน	3	- ทบทวนนโยบายและ แผนปฏิบัติการโครงการ โดยเฉพาะตัวชี้วัด/ค่า เป้าหมาย - สร้างกลไกการสนับสนุน ด้านการตลาดกับ หน่วยงาน/ภาคี
5. กลไกการบริหาร ความเสี่ยง/ข้อมูล ป้อนกลับ	- ความตระหนักในผลกระทบที่ เกิดจากการดำเนินการ โครงการของทีมงาน ส่วนกลาง-ภูมิภาค	- สัมภาษณ์เชิงลึก จนท.ส่วนกลาง- ภูมิภาค - สังเกตการณ์การ ปฏิบัติงาน	2	- ควรทบทวนโครงการฯ ระดับนโยบาย-ปฏิบัติใน ห้วงเวลาที่เหลือปี 2563- 64
6. การเลือกกลุ่ม เป้าหมายร่วม โครงการ	- คุณสมบัติของเกษตรกรที่เข้า ร่วมโครงการเป็นเกษตรกรที่ ไม่ได้ปลูกข้าวอินทรีย์และยัง ไม่ได้การรับรองมาตรฐาน	- สสำรวจข้อมูล เกษตรกรที่เข้า ร่วมโครงการ ในจ.เพชรบุรี, อำนาจเจริญ,	3	- ทบทวนโครงการฯ - แผนปฏิบัติการ

มุมมอง	ประเด็นพิจารณา	แหล่งข้อมูล	ระดับคะแนน การประเมิน	ข้อเสนอปิด GAP
		ยโสธร, อุบลราชธานี		
กลุ่มเป้าหมาย:				
7. ความพึงพอใจใน บริการ	- ความพึงพอใจในบริการของ เกษตรกร	- สัมภาษณ์เชิงลึก เกษตรกร ตัวอย่างในพื้นที่ ที่ระบุข้างต้น	3	- ทบทวนโครงการฯ
8. ภาพลักษณ์โครงการ	- ทัศนคติของเกษตรกรที่มีต่อ โครงการ	- สัมภาษณ์เชิงลึก - สนทนา กลุ่มเป้าหมาย เกษตรกร/ผู้นำ เกษตรกร	2	- ยกระดับการส่งเสริม เกษตรกรที่ปลูกข้าว อินทรีย์เพื่อเพิ่มโอกาส การตลาดด้วยกลยุทธ์ที่ เหมาะสม
9. คุณภาพการบริการ	- ความคิดเห็นของเกษตรกร เข้าร่วมโครงการ	- สัมภาษณ์เชิงลึก - สนทนา กลุ่มเป้าหมาย	3	- ทบทวนโครงการ- แผนปฏิบัติการ
ประสิทธิภาพตามพันธกิจโครงการฯ:				
10. คุณค่าทาง เศรษฐกิจที่ กลุ่มเป้าหมายได้รับ	- คุณสมบัติเกษตรกรที่เข้าร่วม โครงการตรงตามตัวชี้วัด - ข้อมูลจำนวนเกษตรกร (ปี 60 3 แสนไร่ ปี 61 3 แสนไร่ ปี 62 1 ล้านไร่) เป็นไปตาม เป้าหมาย - ข้อมูลเกษตรกรได้รับการ ตรวจรับรองมาตรฐานข้าว อินทรีย์ 1 ล้านไร่	- เอกสารรายงาน ผลการ ดำเนินงาน โครงการ	2	- การทบทวนแนวปฏิบัติ ด้านการคัดเลือก เกษตรกร - การประสานด้านตลาด สำหรับข้าวอินทรีย์ที่ผ่าน การรับรองมาตรฐาน Organic Thailand
11. สร้างโอกาสการ เรียนรู้ เข้าถึงแหล่ง ทุน การร่วมมือกัน	- การเข้าร่วมภายใต้ แผนปฏิบัติงานโครงการ - การได้รับเงินทุนสนับสนุน จากโครงการ - การรวมกลุ่มเครือข่าย เกษตรกรปลูกข้าวอินทรีย์ - การสร้างเครือข่ายเรียนรู้จาก เกษตรกรในพื้นที่	- สัมภาษณ์เชิงลึก เกษตรกร - เวทีสนทนา กลุ่มเป้าหมาย - เอกสารรายงาน ผลการดำเนินการ โครงการ	3	
12. ประสิทธิภาพตาม พันธกิจโครงการ	- มีเกษตรกรปลูกข้าวอินทรีย์ เพิ่มขึ้นตามเป้าหมายตัวชี้วัด	- รายงานข้อมูล ตัวเลขเกษตรกร จากสื่อเผยแพร่/	2.5	

มุมมอง	ประเด็นพิจารณา	แหล่งข้อมูล	ระดับคะแนน การประเมิน	ข้อเสนอปิด GAP
		รายงานผลการดำเนินงาน โครงการ		

รูปที่ 3.15 กราฟเรดาร์แสดงการวิเคราะห์ช่องว่างเชิงกลยุทธ์โครงการส่งเสริมปลูกข้าวอินทรีย์
สำรวจ ณ เดือนธันวาคม 2561-มกราคม 2562

7) ข้อเสนอเพื่อปิดช่องว่างเชิงกลยุทธ์โครงการส่งเสริมปลูกข้าวอินทรีย์ มีรายละเอียดดังนี้

- การใช้ฐานข้อมูลการผลิตข้าวอินทรีย์เพื่อทบทวนนโยบาย เงื่อนไข KPIs โครงการให้ชัดเจน เพื่อลดความซ้ำซ้อนในการคัดเลือกกลุ่มเป้าหมาย, ประหยัดงบประมาณ-เกิดความสับสนในกลุ่มเกษตรกรปลูกข้าวอินทรีย์

- การกำหนดพื้นที่เป้าหมายโดยพิจารณาบริบทเชิงพื้นที่ที่เหมาะสม
- สร้างทีมงานติดตามหนุนเสริมในโซนพื้นที่เพื่อลดความซ้ำซ้อนในการคัดเลือกกลุ่มเป้าหมาย
- สร้างกลไกการติดตามนำข้อมูลป้อนกลับปรับปรุงค่าเป้าหมาย/ตัวชี้วัดและทบทวนนโยบาย แผนปฏิบัติการใหม่

- ทบทวนนโยบายและแผนปฏิบัติการโครงการโดยเฉพาะตัวชี้วัด/ค่าเป้าหมาย
- สร้างกลไกการสนับสนุนด้านการตลาดกับหน่วยงาน/ภาคี
- ควรทบทวนโครงการฯ ระดับนโยบาย-ปฏิบัติในห้วงเวลาที่เหลือปี 2563-64
- ยกกระตือรือร้นส่งเสริมเกษตรกรที่ปลูกข้าวอินทรีย์/เพิ่มโอกาสการตลาดด้วยกลยุทธ์ที่เหมาะสม
- การทบทวนแนวปฏิบัติด้านการคัดเลือกเกษตรกร
- การประสานด้านตลาดสำหรับข้าวอินทรีย์ที่ผ่านการรับรองมาตรฐาน Organic Thailand

3.6 กรณีศึกษาโครงการร้านค้าธงฟ้าประชารัฐ: กระทรวงพาณิชย์ และกระทรวงการคลัง

1) ความเป็นมาของโครงการ

“โครงการธงฟ้า” เกิดขึ้นเมื่อปีพ.ศ. 2534 ซึ่งเป็นช่วงที่ประเทศไทยเกิดวิกฤตการณ์ด้านค่าครองชีพ เศรษฐกิจขยายตัวอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้สินค้ามีราคาสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง กรมการค้าภายใน กระทรวงพาณิชย์ จึงได้จัดทำโครงการ “ธงฟ้าราคาประหยัด” ขึ้นด้วยการนำสินค้าอุปโภคบริโภคจากผู้ผลิต และผู้แทนจำหน่ายมาจำหน่ายให้ผู้บริโภคโดยตรง โดยเลือกสินค้าที่โดนใจ จำเป็นต่อการครองชีพในชีวิตประจำวันและที่สำคัญราคาถูกกว่าท้องตลาดร้อยละ 20-60

“ธงฟ้า” ถือกำเนิดมาจาก “สีฟ้า” ซึ่งเป็นสีประจำพระองค์ของสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ มาสอดคล้องกับสีมอคราม ซึ่งเป็นสีของกระทรวงพาณิชย์ โดยมีแนวคิดที่ว่าสีฟ้า เป็นสีแห่งความเอื้ออาทรเป็นที่พึงของประชาชน กรมการค้าภายในได้ดำเนินการจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าและเครื่องหมายรับรอง เมื่อวันที่ 5 มีนาคม 2535 ซึ่งผู้ประสงค์จะใช้ต้องขออนุญาตจากกรมการค้าภายใน หากนำไปใช้โดยมิได้รับอนุญาตย่อมมีความผิดตามพระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า พ.ศ. 2534 และมีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา หรือประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ด้วย

จากนั้นเป็นต้นมา โครงการธงฟ้าราคาประหยัด จึงถือเป็นเครื่องมือในการแก้ไขปัญหาค่าครองชีพให้กับประชาชนในพื้นที่ต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง มีเป้าหมายเพื่อมุ่งช่วยเหลือภาระค่าครองชีพและเพิ่มช่องทางเลือกในการเลือกซื้อสินค้าของประชาชน โดยดำเนินการเป็นครั้งคราวตามความจำเป็นและพิจารณาจากภาวะเศรษฐกิจและความเหมาะสมของพื้นที่เป็นหลัก

ต่อมาได้มีการนำคำว่า “ธงฟ้า” มาใช้ในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อแก้ปัญหาวิกฤติที่เกี่ยวกับค่าครองชีพของประชาชน ตลอดระยะเวลา 20 ปีที่ผ่านมา “ธงฟ้า” ถือเป็นฟันเฟืองหลักที่กรมการค้าภายในนำมาใช้ในการขับเคลื่อน และแบ่งเบาภาระด้านค่าครองชีพของประชาชน อย่างไรก็ตาม บทบาทของ “ธงฟ้า” จะขึ้นกับสถานการณ์ต่าง ๆ เป็นส่วนสำคัญ เช่น ในกรณีที่ระบบเศรษฐกิจขับเคลื่อนได้ด้วยตัวเอง ผู้ผลิต ผู้ขายสินค้าไม่ได้สร้างภาระ หรือผลกระทบให้กับประชาชน และประชาชนไม่เดือดร้อนจากภาวะสินค้า “ธงฟ้า” จะไม่ได้มีบทบาทมากนัก แต่เมื่อใดก็ตามที่ประชาชนมีผลกระทบจากภาวะสินค้าปัญหาค่าครองชีพ และเศรษฐกิจที่รุนแรงแล้ว เมื่อนั้น “ธงฟ้า” จะเข้ามาช่วยเหลืออย่างทันที และเต็มที่ ([เว็บไซต์ https://thongfah.dit.go.th/AboutUI.aspx](https://thongfah.dit.go.th/AboutUI.aspx); สืบค้นข้อมูลเมื่อวันที่ 25 ตุลาคม 2561)

สำหรับโครงการธงฟ้าฯ ในยุคที่มาจากนโยบายรัฐบาลพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ที่ให้ความสำคัญในเรื่องการแก้ไขปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำทางสังคม ได้กำหนดให้ปีพ.ศ. 2561 เป็นปีแห่งการขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากและชุมชน จึงเกิดการดำเนินงานร่วมกันของหน่วยงานรัฐ โดยเฉพาะกระทรวงพาณิชย์ และกระทรวงการคลัง ซึ่งเป็นหน่วยงานหลักที่มีหน้าที่รับผิดชอบด้านนี้โดยตรง จึงได้บูรณาการทำงานให้สอดคล้องกับนโยบายดังกล่าว ภายใต้โครงการประชารัฐสวัสดิการที่ถือเป็นนวัตกรรมในการช่วยเหลือประชาชนผู้มีรายได้น้อยให้พ้นจากปัญหาความยากจน ในเบื้องต้นเป็นการบรรเทาปัญหารายได้ที่ไม่พอเพียงกับค่าใช้จ่าย ดูแลปัญหาปากท้องประชาชน กระทรวงพาณิชย์รับหน้าที่ผลักดันให้มีร้านค้าธงฟ้าประชารัฐ เพื่อให้ประชาชนสามารถเลือกซื้อสินค้าราคาประหยัดได้ทั่วถึง สินค้ามีความหลากหลาย เน้นสินค้าจากผู้ผลิตในชุมชน

ท้องถิ่น และโอท็อป ซึ่งไม่เพียงช่วยให้ผู้บริโภคได้ซื้อสินค้าที่หลากหลาย แต่ยังช่วยให้ผู้ผลิตท้องถิ่นมีรายได้เพิ่มขึ้น รวมทั้งการเปิดตลาดในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งตลาดเฉพาะสินค้า การเปิดตลาดใหม่ ส่งเสริมตลาดเดิมให้เข้มแข็งเพื่อให้เป็นสถานที่จำหน่ายสินค้าของชุมชน และดึงดูดการท่องเที่ยวซึ่งจะมีส่วนช่วยขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากได้เป็นอย่างดี ในขณะเดียวกัน *กระทรวงการคลัง* รับผิดชอบดำเนินการในการแก้ไขปัญหาความยากจนโดยให้ผู้มีคุณสมบัติตรงตามที่กำหนดลงทะเบียนรับบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ โดยให้ประชาชนผู้มีรายได้น้อยสามารถใช้จ่ายบัตรดังกล่าวซื้อสินค้าที่จำเป็นต่อการครองชีพ ราคาถูกกว่าท้องตลาดร้อยละ 15-20 จัดจำหน่ายผ่านร้านค้าธงฟ้าประชารัฐ ซึ่งการให้ความช่วยเหลือผ่านบัตรสวัสดิการแห่งรัฐถือเป็นส่วนหนึ่งของโครงการบูรณาการฐานข้อมูลสวัสดิการสังคมภายใต้โครงการ e-Payment ภาครัฐ เป็นการยกระดับประสิทธิภาพของการจัดสวัสดิการสังคมและการให้ความช่วยเหลือของภาครัฐ ทำให้ช่วยเหลือถูกกลุ่มเป้าหมายและเกิดประโยชน์สูงสุด เนื่องจากภาครัฐมีข้อมูลในการติดตามประเมินผลการให้สวัสดิการในแต่ละประเภท และนำมาปรับปรุงการให้สวัสดิการให้เหมาะสม สอดคล้องกับความต้องการในแต่ละพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น สามารถกำกับติดตามค่าใช้จ่ายสวัสดิการต่าง ๆ ได้อย่างเป็นระบบ อีกทั้งยังเป็นการส่งเสริมการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของประชาชนในการใช้จ่ายชำระค่าสินค้าและบริการในชีวิตประจำวันด้วยเงินสดเป็นหลักไปสู่ระบบการชำระเงินแบบอิเล็กทรอนิกส์ (e-Payment) ผ่านบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ และผลักดันให้เกิดการดำเนินงานตามแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานระบบการชำระเงินแบบอิเล็กทรอนิกส์แห่งชาติของรัฐบาลที่มุ่งเน้นการดำเนินธุรกรรมทางการเงินให้เป็นไปอย่างสะดวก รวดเร็ว และลดปริมาณเอกสารทางการเงินเพื่อเตรียมพร้อมเข้าสู่สังคมไร้เงินสด (Cashless Society) ส่วนกระบวนการช่วยเหลือต่อไปเพื่อให้หลุดพ้นจากความยากจนอย่างถาวรจะเป็นการนำข้อมูลต่าง ๆ จากฐานข้อมูลในระบบสวัสดิการแห่งรัฐมาวิเคราะห์และบูรณาการการทำงานร่วมกับกระทรวงต่าง ๆ อาทิ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงแรงงาน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงพาณิชย์ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ รวมทั้งธนาคารออมสิน ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) เพื่อให้ผู้มีรายได้น้อยเกิดการพัฒนาตนเองและคุณภาพชีวิตต่อไป

รูปที่ 3.16 โครงการลงทะเบียนเพื่อสวัสดิการแห่งรัฐ

ที่มา : กระทรวงการคลัง

การที่กระทรวงพาณิชย์เป็นเจ้าภาพในการดำเนินการร้านค้าธงฟ้าประชารัฐ เพราะ “ธงฟ้า” ถือเป็นฟันเฟืองหลักที่กรมการค้าภายใน กระทรวงพาณิชย์ นำมาใช้ในการขับเคลื่อน และแบ่งเบาภาระด้านค่าครองชีพของประชาชนมาโดยตลอดนับตั้งแต่ปีพ.ศ. 2534 แบรินด์ธงฟ้าจึงเป็นที่จดจำของสาธารณชน ดังนั้นจึงได้กำหนดให้โครงการ ร้านค้าธงฟ้าประชารัฐ เป็นหนึ่งในทิศทางการทำงานเพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากของรัฐบาลในการดูแลค่าครองชีพประชาชน มีเป้าหมายสำคัญเพื่อสร้างกลไกในการจำหน่ายสินค้าในราคาต่ำกว่าท้องตลาด เพิ่มทางเลือกในการซื้อสินค้าราคาถูก สินค้าเกษตรและสินค้าชุมชนผ่านร้านค้าธงฟ้าประชารัฐ จำนวนไม่ต่ำกว่า 40,000 แห่งในปีพ.ศ. 2561 โครงการสำคัญที่กำหนดขึ้น คือ โครงการร้านธงฟ้าประชารัฐและโครงการธงฟ้าเคลื่อนที่สู่ชุมชนทั่วประเทศ เพื่อลดค่าครองชีพผู้บริโภคอย่างถาวรและมีเป้าหมายรองรับผู้มีรายได้น้อย โดยเฉพาะผู้ถือบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ จำนวน 11,469 ล้านคน และเพิ่มรายได้ให้แก่ร้านค้าชุมชนและประชาชนที่นำสินค้าในชุมชนมาจำหน่าย โดยรัฐบาลได้ให้วงเงินในบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ 200-300 บาทต่อเดือน สำหรับนำไปใช้จ่ายสวัสดิการของรัฐ นอกจากนี้ ยังเพิ่มวงเงินบัตรสวัสดิการแห่งรัฐเป็น 300-500 บาทต่อเดือน หากผู้ถือบัตรเข้าร่วมโครงการพัฒนาผู้มีบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ สำหรับสินค้าที่จำหน่ายในร้านค้าธงฟ้าฯ คือ สินค้าอุปโภคบริโภค อาหารและเครื่องใช้ในครัวเรือน สินค้าเพื่อการศึกษา สินค้าวัตถุดิบเพื่อเกษตรกรรม ยารักษาโรค ผลผลิตทางการเกษตรและผลิตภัณฑ์ชุมชน ถ้าไม่มีที่ตั้งแน่นอนจะเป็นรถยนต์เร่ขายสินค้าก็ได้ แต่ต้องไม่เคยถูกเพิกถอนสิทธิการติดตั้งเครื่องรูดบัตรหรือไม่เคยปฏิเสธหรือขอคืนหรือยกเลิกการติดตั้งเครื่องรูดบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ และต้องมีโทรศัพท์หรืออุปกรณ์เคลื่อนที่ที่รองรับระบบปฏิบัติการแอนดรอยด์ Version Kitkat 4.4 ขึ้นไปหรือระบบปฏิบัติการ IOS Version 9.0 ขึ้นไป และต้องสามารถเชื่อมต่อระบบอินเทอร์เน็ตเพื่อใช้ในการรับชำระค่าสินค้าได้

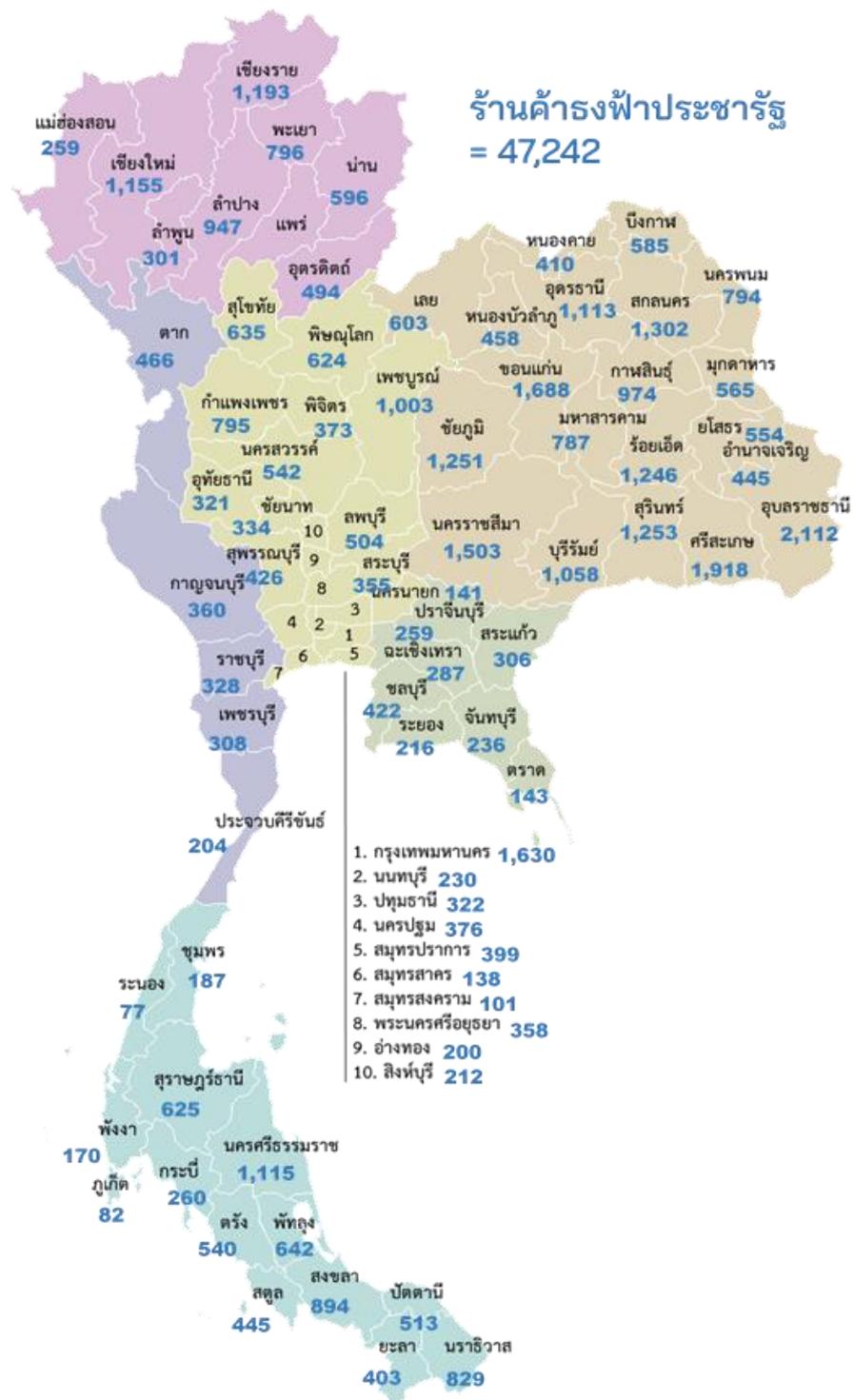

รูปที่ 3.17 การลงทะเบียนร้านค้า และการใช้งานผ่านแอปพลิเคชัน
ที่มา : กรมบัญชีกลาง

สำหรับโครงการร้านค้าธงฟ้าประชารัฐ ที่ถือเป็นหนึ่งในกลไกขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากโดยเชื่อมโยงกับบัตรสวัสดิการแห่งรัฐนั้น มีพัฒนาการในการดำเนินการดังรูปที่ 3.18 และมีร้านค้าธงฟ้าฯ ที่เข้าร่วมโครงการกระจายอยู่ในทุกภูมิภาค จำนวน 47,242 ร้านค้า (รูปที่ 3.19 ข้อมูล ณ ธันวาคม 2561)

รูปที่ 3.18 Timeline ของโครงการร้านค้าธงฟ้าประชารัฐ

รูปที่ 3.19 จำนวนร้านค้าธงฟ้าประชาชนรัฐในแต่ละจังหวัด

ที่มา : <http://www.shop.moc.go.th/>

2) นิยามศัพท์ ที่เกี่ยวข้องในโครงการนี้ ได้แก่

- บัตรสวัสดิการแห่งรัฐ หมายถึง บัตรที่รัฐบาลออกให้ประชาชนผู้มีรายได้น้อยที่มาลงทะเบียนในโครงการประชารัฐสวัสดิการ เพื่อช่วยลดค่าครองชีพทั้งการซื้อสินค้าที่จำหน่ายในร้านค้าธงฟ้าประชารัฐ และการเดินทางภายใต้วงเงินที่กำหนด เริ่มดำเนินการเมื่อเดือนตุลาคม 2560

- เครื่องรูดบัตร EDC (Electronic Data Capture) หมายถึง อุปกรณ์รับชำระเงินทางอิเล็กทรอนิกส์ที่ธนาคารกรุงไทยติดตั้งให้กับร้านค้าที่เข้าร่วมโครงการร้านค้าธงฟ้าประชารัฐ

- แอปพลิเคชันถุงเงินประชารัฐ หมายถึง แอปพลิเคชันที่ร้านค้าธงฟ้าประชารัฐสามารถใช้รับชำระสินค้าจากผู้ถือบัตรสวัสดิการแห่งรัฐผ่าน Mobile Application หรือ Tablet เริ่มดำเนินการใช้เมื่อวันที่ 1 สิงหาคม 2561

- QR Code (Quick Response Code) หมายถึง บาร์โค้ด 2 มิติซึ่งเป็นรหัสชนิดหนึ่งในการเก็บข้อมูลสินค้า โดยใช้งานผ่านโทรศัพท์มือถือหรืออุปกรณ์ที่มีกล้องสามารถสแกน QR Code ได้

3) วัตถุประสงค์โครงการ

เพื่อจัดหาสินค้าอุปโภคบริโภคที่จำเป็นต่อการครองชีพ โดยจำหน่ายในร้านค้าปลีกในราคาต่ำกว่าท้องตลาดร้อยละ 15-20 เพื่อเป็นการลดภาระค่าครองชีพและเพิ่มทางเลือกให้แก่ประชาชนได้อย่างทั่วถึงมากขึ้น และเพิ่มรายได้การจำหน่ายสินค้าให้แก่ร้านค้าปลีก ทั้งนี้ ให้ผู้ถือบัตรสวัสดิการแห่งรัฐสามารถซื้อสินค้าในร้านธงฟ้าประชารัฐที่มีการติดตั้งเครื่องรับชำระเงินทางอิเล็กทรอนิกส์ (อีดีซี) และแอปพลิเคชันได้ตามวงเงินและเงื่อนไขที่รัฐกำหนด

4) เป้าหมายความสำเร็จ

4.1) จำนวนร้านธงฟ้าฯ กระจายทุกพื้นที่ตามเป้าหมาย และมีร้านค้าชุมชนเข้าร่วมเป็นร้านธงฟ้าฯ รวมทั้งร้านค้ารูปแบบอื่น ๆ อาทิ แผงลอย รถเร่ขายสินค้า เป้าหมายภายในสิ้นเดือนธันวาคม 2561 มีร้านค้าใช้แอปพลิเคชัน “ถุงเงินประชารัฐ” 100,000 ราย

4.2) จำนวนสินค้าอุปโภค-บริโภคที่จำเป็นต่อการครองชีพในราคาที่ประหยัดกว่าร้านค้าทั่วไป ตรงตามความต้องการ และมีคุณภาพ

4.3) จำนวนผู้บริโภคและกลุ่มสมาชิกบัตรสวัสดิการใช้บริการซื้อสินค้าร้านธงฟ้าฯ มากขึ้น และมีความมั่นใจคุณภาพสินค้า

4.4) รูปแบบการบริการที่หลากหลายมากขึ้น อาทิ ธงฟ้า Daily ราคาประหยัด บริการ ธงฟ้า Plus บริการจัดส่งสินค้าออนไลน์ ฯลฯ

4.5) ต้นแบบการกระจายสินค้าใน 4 พื้นที่ โดยจัดหาสินค้าตรงความต้องการตลาด มีระบบการกระจายสินค้าที่มีประสิทธิภาพ ลดต้นทุน และสนับสนุนการกระจายสินค้าชุมชนระดับพื้นที่ จังหวัด และภูมิภาค โดยต้นแบบดังกล่าวจะแสดงให้เห็นผลลัพธ์ อาทิ

- ผู้ประกอบการมีรายได้เพิ่มขึ้นไม่น้อยกว่าร้อยละ 5
- ราคาสินค้าที่เข้าร่วมโครงการลดลงไม่น้อยกว่าร้อยละ 15
- ผู้ผลิตสินค้าชุมชนได้รับรายได้เพิ่มขึ้น

4.6) จำนวนผู้ผลิตสินค้าต้นทุน สินค้าอุปโภค-บริโภคลดต้นทุน ผู้จัดจำหน่าย และผู้ผลิตสินค้าจากชุมชน รวมทั้งเกษตรกรเข้าร่วมโครงการธงฟ้าฯ มากขึ้น

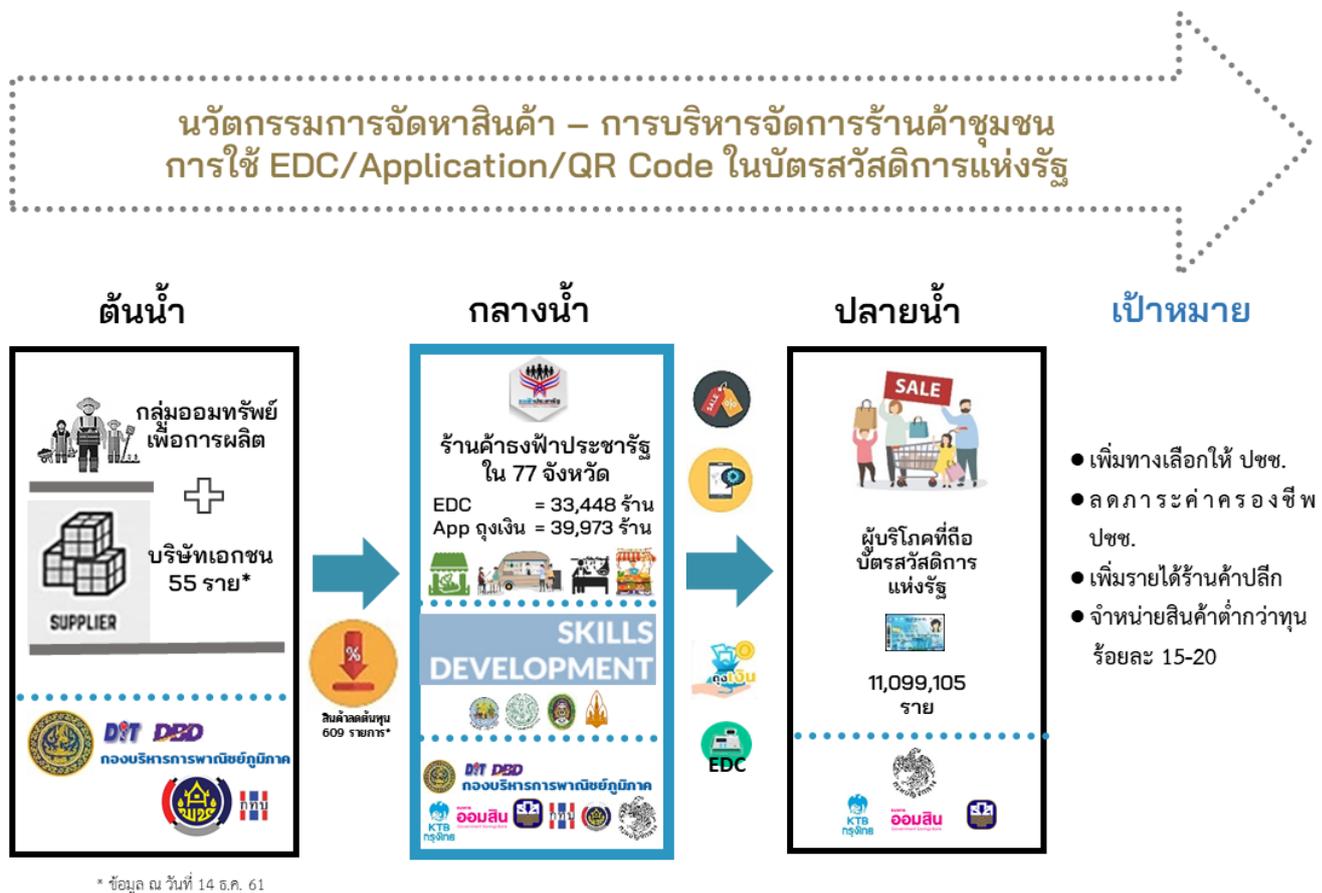
4.7) รูปแบบการบูรณาการความร่วมมือของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อการบริการที่รวดเร็วตอบสนองความต้องการผู้ใช้บริการ

4.8) ผู้ประกอบการร้านค้า และผู้บริโภคได้รับการพัฒนาระดับให้มีความรู้ความเข้าใจ เป็นผู้ประกอบการมืออาชีพ ผู้บริโภคที่ใช้แอปฯ เพิ่มมากขึ้น

4.9) ฐานข้อมูลขนาดใหญ่ที่เป็นระบบเชื่อมโยงระหว่างหน่วยงานได้

5) ตัวแบบโซ่คุณค่าโครงการร้านค้าธงฟ้าประชารัฐ

การวิเคราะห์การดำเนินโครงการร้านค้าธงฟ้าประชารัฐ โดยใช้วิธีการวิเคราะห์โซ่คุณค่า (Value-chain Analysis) ของโครงการร้านค้าธงฟ้าฯ (รูปที่ 3.20) ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

รูปที่ 3.20 การวิเคราะห์โซ่คุณค่า โครงการร้านค้าธงฟ้าประชารัฐ

ที่มา : ข้อมูลจากเอกสารและข้อมูลจากการสำรวจ

กิจกรรมการดำเนินการของโครงการร้านค้าธงฟ้าประชารัฐเป็นไปตามนโยบาย แผนงานและแนวปฏิบัติของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (รูปที่ 3.20) ประกอบด้วย หน่วยงานภาครัฐ คือ กรมการค้าภายใน (คน.หรือ DIT) กรมพัฒนาธุรกิจการค้า (DBD) กองบริหารการพาณิชย์ภูมิภาค (กบภ./พจ.) ในสังกัดกระทรวงพาณิชย์

กรมพัฒนาชุมชน (พช.) สำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ (สทบ./กทบ.) กรมบัญชีกลาง (บก.) สถาบันการศึกษาในพื้นที่แต่ละจังหวัด ภาคเอกชนที่สำคัญ คือ ผู้ผลิตสินค้าลดต้นทุน 55 ราย (ซัพพลายเออร์) ธนาคารกรุงไทย ธนาคารออมสิน บริษัทประกันสินเชื่ออุตสาหกรรมขนาดย่อม (บสย.) ผู้ประกอบการร้านค้าชุมชนที่เป็นเครือข่าย DBD ผู้ประกอบการร้านค้าชุมชนที่เป็นเครือข่าย สทบ. ผู้ประกอบการที่เป็นเครือข่าย พช. และประชาชนในฐานะผู้บริโภคที่ถือบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ

กิจกรรมในระดับต้นน้ำ เป็นการจัดหาสินค้าอุปโภค บริโภคตามนโยบายที่มุ่งให้ได้สินค้าคุณภาพมาตรฐานราคาต่ำกว่าตลาดร้อยละ 15-20 โดยกรมการค้าภายใน กองบริหารการพาณิชย์ภูมิภาค สำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ กรมพัฒนาชุมชน มีหน้าที่คัดเลือกซัพพลายเออร์เข้าร่วมส่งสินค้าในโครงการตามหลักเกณฑ์ที่กำหนด (รายละเอียดในภาคผนวกที่ 2) ซึ่งมีทั้งผู้ผลิตสินค้าในท้องถิ่น ผู้ประกอบการ SMEs และ OTOP จากการสำรวจข้อมูลของกรมการค้าภายใน (ณ วันที่ 14 ธันวาคม 61) พบว่า มีซัพพลายเออร์ จำนวนทั้งสิ้น 55 ราย มีสินค้าเข้าร่วมโครงการ จำนวน 67 สินค้า 609 รายการ

กิจกรรมในระดับกลางน้ำ เป็นการคัดสรรร้านค้าชุมชนเข้าร่วมโครงการโดยเป็นหน้าที่ของ คน. และ พจ. โดยเป็นไปตามเงื่อนไขที่กำหนด (รายละเอียดในภาคผนวกที่ 2) โดยผู้ประกอบการร้านค้าชุมชนมี 3 กลุ่ม ได้แก่ ร้านค้าชุมชนที่เป็นเครือข่าย DBD ผู้ประกอบการร้านค้าชุมชนที่เป็นเครือข่าย สทบ. และผู้ประกอบการที่เป็นเครือข่าย พช. ซึ่งมีทั้งหมด 19,270 ราย ร้านค้าชุมชนอาจจำแนกเป็นร้านจำหน่ายสินค้าอุปโภคบริโภค ร้านอาหาร ร้านขายยา รถจำหน่ายสินค้าเคลื่อนที่ เป็นต้น ผู้ประกอบการร้านค้าต่างๆ มีจำนวนทั้งสิ้น 73,439 ราย (ข้อมูล ณ 14 ธันวาคม 61)

การจำหน่ายสินค้าร้านธงฟ้าฯ มีบริการรับชำระเงินโดยผู้ซื้อสามารถจ่ายเงินด้วยบัตรสวัสดิการแห่งรัฐผ่านทางเครื่องรูดบัตร (EDC) และแบบใช้แอปพลิเคชัน “ถุงเงินประชารัฐ”

ร้านค้าชุมชนที่มีศักยภาพจะทำหน้าที่เป็นศูนย์กระจายสินค้าระดับจังหวัด/อำเภอด้วย และเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันจึงได้จัดให้มีการอบรมหลักสูตร 3 หลักสูตร คือ หลักสูตรบริหารธุรกิจอย่างง่าย หลักสูตรการจัดทำบัญชีและบริหารภาษี และหลักสูตรการเชื่อมโยง รวบรวม และการกระจายผลิตภัณฑ์ชุมชนและท้องถิ่น โดยสถาบันการศึกษาในพื้นที่ภายใต้แผนนโยบายส่งเสริมและพัฒนาร้านค้าชุมชนไปสู่ “โซ่ช่วยไฮบริด” ด้วยการพัฒนาให้สามารถซื้อขายสินค้าผ่านทางออนไลน์ ควบคู่ไปกับการค้าขายผ่านช่องทางปกติ เพื่อเพิ่มช่องทางการค้าขายให้มากขึ้น และเข้าถึงกลุ่มผู้บริโภคได้กว้างขวางขึ้นกว่าเดิม

นอกจากนั้น ธนาคารกรุงไทย (สาขา) ยังให้สินเชื่อแก่ลูกค้าที่เป็นผู้ประกอบการร้านค้าชุมชนและสามารถแจ้งขอการค้าประกันสินเชื่อจาก บสย. ผ่านธนาคารกรุงไทยได้

กิจกรรมในระดับปลายน้ำ ประชาชนผู้มีรายได้น้อยจำนวน 11,099,105 คน ที่ถือบัตรสวัสดิการแห่งรัฐสามารถรูดบัตรซื้อสินค้าได้จากร้านค้าชุมชนซึ่งจะได้ประโยชน์ในการเข้าถึงสินค้าคุณภาพในราคาต่ำกว่าตลาด (ข้อมูลจากกระทรวงพาณิชย์ ณ เดือนธันวาคม 2561)

. ซึ่งผู้มีรายได้น้อยมีค่าครองชีพลดลงร้อยละ 8-12 ต่อเดือน หรือเท่ากับทำให้กำลังซื้อในสินค้าจำเป็นของผู้มีรายได้น้อยเพิ่มขึ้นร้อยละ 8-12 ต่อเดือน หรือ 2,500 บาทต่อเดือน

โดยจากข้อมูลของกรมบัญชีกลาง ณ ธันวาคม 61 มียอดใช้จ่ายผ่านบัตรสวัสดิการแห่งรัฐแล้ว 41,355.25 ล้านบาท ซึ่งให้เห็นทิศทางการดำเนินการว่า “โครงการรณรงค์ชำระรัฐช่วยให้เงินหมุนเวียนในระบบเศรษฐกิจ ผ่านการใช้จ่าย นำเงินไปหมุนเวียนในพื้นที่ชุมชน และเศรษฐกิจฐานรากคิดเป็นมูลค่ารวมประมาณ 75,900 ล้านบาทต่อปี ซึ่งเมื่อรวมกับผลทางตรงแล้วจะเพิ่มปริมาณเงินที่หมุนเวียนในระบบเศรษฐกิจประมาณ 101,000 ล้านบาทต่อปี หรือประมาณร้อยละ 0.72 ของจีดีพี”

ในส่วนผลการสำรวจผู้ประกอบการชี้ให้เห็นว่า “อยากให้รัฐบาลทำโครงการนี้ตลอดไป เพราะช่วยลดภาระค่าครองชีพในแต่ละเดือนได้จริง โครงการนี้ ทำให้มีเงินซื้อข้าวสารได้มากถึงครึ่งละ 5 กิโลกรัม ช่วยทำให้ความเป็นอยู่ดีขึ้น มีของกินของใช้ดีกว่าที่ผ่านมา”

6) การวิเคราะห์ช่องว่างเชิงยุทธศาสตร์โครงการร้านค้าธงฟ้าประชารัฐ (ตารางที่ 3.4 และรูปที่ 3.21)

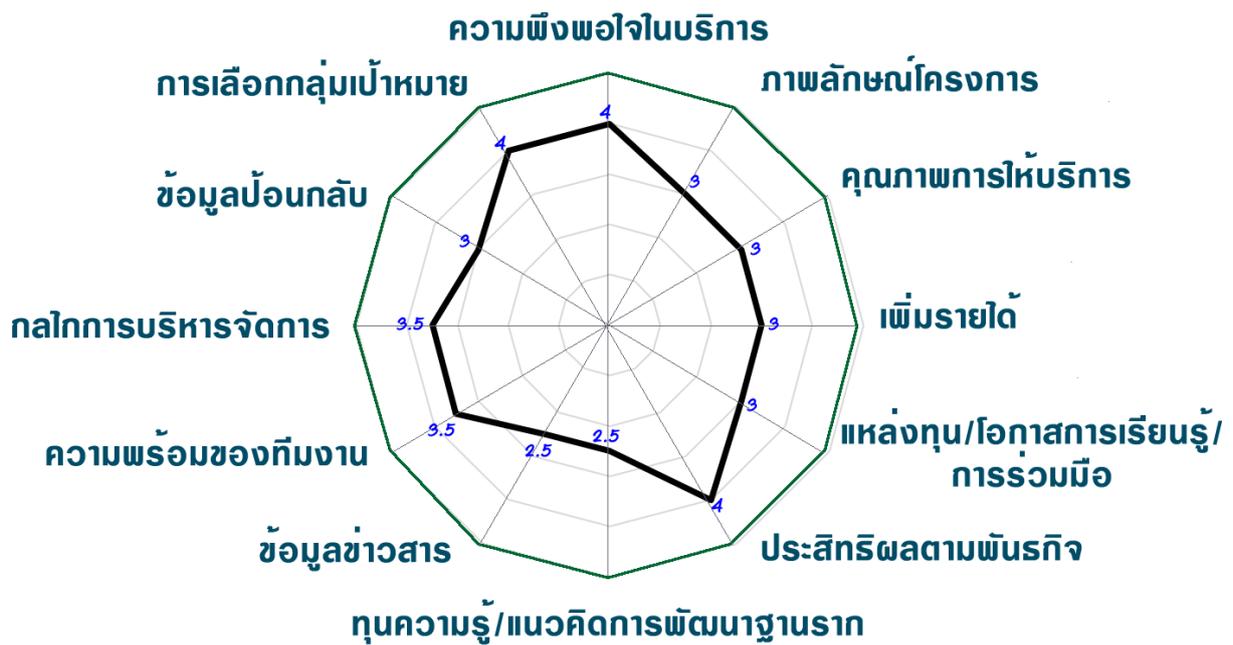
ผลการวิเคราะห์ช่องว่างเชิงยุทธศาสตร์โครงการร้านค้าธงฟ้าประชารัฐ แสดงให้เห็นในตารางที่ 3.2 และรูปที่ 3.8

ตารางที่ 3.4 วิเคราะห์ช่องว่างการดำเนินยุทธศาสตร์โครงการร้านค้าธงฟ้าประชารัฐ

มุมมอง	ประเด็นพิจารณา	แหล่งข้อมูล	ระดับคะแนนการประเมิน	ข้อเสนอปิด GAP
การเรียนรู้ & พัฒนา:				
1. ทุนความรู้/แนวคิดการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก	นโยบาย-หลักการดำเนินงานโครงการเชื่อมโยงพันธกิจสู่เป้าหมาย/ตัวชี้วัด	- เอกสารนโยบาย/แผนการดำเนินงาน - การสัมภาษณ์เชิงลึกฝ่ายนโยบาย/ปฏิบัติงานทั้งส่วนกลาง-ภูมิภาค	2.5	- ควรมีกลไกประสานนโยบายระหว่างหน่วยงานกระทรวงการคลัง-ก.พาณิชย์เพื่อลดความเสี่ยงด้านบริการ/ภาพลักษณ์
2. ข้อมูลข่าวสารที่ใช้ในการแผน-ตัดสินใจของทีมงาน	การถ่ายทอดนโยบายเป้าหมาย-ตัวชี้วัดความสำเร็จแก่ผู้ปฏิบัติในระดับต่าง ๆ	- เอกสาร/คู่มือปฏิบัติงานที่เผยแพร่ - สัมภาษณ์เชิงลึกผู้เกี่ยวข้องในส่วนกลาง-ภูมิภาค	2.5	ควรมีคณะทำงานติดตามเพื่อให้ได้ข้อมูลป้อนกลับปรับปรุงแนวปฏิบัติ
3. ความพร้อมของทีมงาน	ทีมงานให้ความสำคัญกับเป้าหมายเชิงปริมาณ ซึ่งเป็นกรอบภารกิจที่กำหนด	- สัมภาษณ์เชิงลึก - สนทนา กลุ่มเป้าหมาย	3.5	ควรมีเวทีรับฟังความคิดเห็นจากผู้ปฏิบัติเพื่อปรับเปลี่ยนแนวปฏิบัติ
กระบวนการภายใน:				
4. กลไกการบริหารจัดการ	- มีเกณฑ์/คู่มือปฏิบัติงาน - มีแผนปฏิบัติงาน	- เอกสาร	3.5	- ควรมีทีมงานโค้ชให้การสนับสนุนแก่ผู้ประกอบการ

มุมมอง	ประเด็นพิจารณา	แหล่งข้อมูล	ระดับคะแนน การประเมิน	ข้อเสนอปิด GAP
	- การคัดเลือกกลุ่มเป้าหมายผู้ ถือบัตรสวัสดิการ ผู้ประกอบการร้านค้ามีความ เหมาะสม	- สัมภาษณ์เชิงลึกผู้ ถือบัตรฯ, ผู้ ประกอบการ ร้านค้า - เวทีสนทนา กลุ่มเป้าหมายฯ - สังเกตการณ์ ร้านค้าในกทม., ตจว.		ร้านค้าเพื่อความยั่งยืนใน ธุรกิจ
5. กลไกบริหารความ เสี่ยง-ข้อมูล ป้อนกลับ	- มีกลไกติดตามให้ได้ข้อมูล ป้อนกลับเพื่อปรับปรุง	- สัมภาษณ์เชิงลึก - เวทีสนทนา กลุ่มเป้าหมาย จนท.ใน ส่วนกลาง-ตจว.	3	- มีคณะทำงานวางแผน ส่งเสริมผู้ประกอบการ ร้านค้าชุมชนในการ วางแผนธุรกิจอย่าง เหมาะสมทั้งด้านเสริม ทักษะการจัดการร้านค้า การจัดหาเงินทุน/การ บริหารความเสี่ยง
6. การเลือก กลุ่มเป้าหมายเข้า ร่วมโครงการ	- เงื่อนไขคัดสรร/ผู้ประกอบการ ร้านค้าเข้าร่วมโครงการ - เงื่อนไขการแจกบัตรสวัสดิการ แห่งรัฐ	- เอกสาร/คู่มือ ปฏิบัติงาน - สัมภาษณ์เชิงลึก จนท./ผู้ประกอบการ/ ผู้ถือบัตร	4	- สร้างเครือข่าย ผู้ประกอบการเพื่อส่งเสริม การเรียนรู้-ข้อมูลข่าวสาร โครงการ-ผู้ปฏิบัติ- กลุ่มเป้าหมาย
กลุ่มเป้าหมาย:				
7. ความพึงพอใจใน บริการ	- ความพึงพอใจในบริการของผู้ ถือบัตร - ความพึงพอใจในการสนับสนุน ของผู้ประกอบการร้านค้า	- สอบถามความ คิดเห็นผู้ถือบัตร/ ผู้ประกอบการ	4	- โครงการสำรวจข้อมูล ผู้ประกอบการร้านค้าเพื่อ ลดความเสี่ยงในธุรกิจและ วางแผนสนับสนุนให้เกิด ความยั่งยืน - โครงการพัฒนาสนับสนุน เครื่อง EDC, App.ให้ เพียงพอ
8. ภาพลักษณ์ โครงการ	- ทศนคติของผู้ถือบัตร - ทศนคติของผู้ประกอบการที่มี ต่อโครงการ - ทศนคติของจนท.ฝ่ายปฏิบัติ	- สัมภาษณ์เชิงลึกผู้ ถือบัตร/ ผู้ประกอบการ/ จนท.รัฐ	3	-

มุมมอง	ประเด็นพิจารณา	แหล่งข้อมูล	ระดับคะแนนการประเมิน	ข้อเสนอปิด GAP
		- เว็บไซต์รรณะ กลุ่มเป้าหมาย		
9. คุณภาพการบริการ	- ความคิดเห็นของผู้ถือบัตร - ความคิดเห็นของผู้ประกอบการร้านค้าเกี่ยวกับเทคโนโลยีและเครื่องเติมเงินและการสนับสนุน/ฝึกอบรม	- สัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ถือบัตร/ ผู้ประกอบการ ร้านค้า	3	-
ประสิทธิผลตามพันธกิจ:				
10. คุณค่าทางเศรษฐกิจ/การเพิ่มรายได้แก่ผู้ถือบัตร	- ผู้ถือบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ > 14.8 ล้านคน เพิ่มรายได้ครัวเรือน - ผู้ประกอบการร้านค้าเข้าร่วมโครงการ > 100,000 ราย กระจายตัวใน 77 จังหวัด	- เอกสารเผยแพร่ - รายงานผลการดำเนินการจากกระทรวงพาณิชย์ (ณ ธ.ค. 61)	3	- จัดให้มีทีมงานโค้ชช่วยสร้างทักษะการจัดการร้านค้าปลีกแก่ผู้ประกอบการ
11. สร้างโอกาสการเรียนรู้/เข้าถึงแหล่งทุน/การมีส่วนร่วมพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของภาครัฐ-เอกชน-ภาควิชาการ	- จ/นผู้ประกอบการผ่านการอบรมฯ 30,000 ราย - นักวิชาการจากสถาบันการศึกษาเข้าร่วมเป็นวิทยากร - Suppliers รายใหญ่จำหน่ายสินค้าคุณภาพราคาลด 15% เข้าร่วมโครงการ - ผู้ประกอบการ SMEs, OTOP, กลุ่มเกษตรกรมีช่องทางการจำหน่ายสินค้าที่ร้านค้า - นักธุรกิจด้าน IT/เทคโนโลยี เข้าร่วมโครงการ	- รายงานผลการดำเนินงาน - เว็บไซต์รณะ กลุ่มเป้าหมาย	3	- จัดกลไกสนับสนุน-เสริมทักษะการประกอบการแก่ผู้ประกอบการอย่างต่อเนื่อง
12. ประสิทธิภาพตามพันธกิจโครงการ	- การลดค่าครองชีพของประชาชนที่มีรายได้น้อย (รัฐให้ 300, 500 บ./เดือน) - เพิ่มรายได้แก่ร้านค้าชุมชนที่เข้าร่วมโครงการ - ประชา.ได้โอกาสเข้าถึงสินค้าใน 5 กลุ่มในราคาต่ำกว่าตลาด (14%)	- เอกสารเผยแพร่ - รายงานผลการดำเนินการโครงการจากกระทรวงพาณิชย์	4	ควรตั้งคณะทำงานที่มีตัวแทนกระทรวงการคลัง-ก.พาณิชย์ รับฟังข้อมูลป้อนกลับเพื่อทบทวนนโยบาย แผนปฏิบัติงานในอนาคตในทิศทางที่ลดช่องว่าง สร้างโอกาสมากขึ้น

รูปที่ 3.21 กราฟเรดาร์แสดงการวิเคราะห์ช่องว่างเชิงกลยุทธ์โครงการร้านค้าธงฟ้าประชารัฐ
ข้อมูล ณ มีนาคม 2562

7) ข้อเสนอเพื่อปิดช่องว่างเชิงกลยุทธ์โครงการร้านค้าธงฟ้าประชารัฐ มีรายละเอียดดังนี้

- ควรมีกฎกรอบประสานนโยบายระหว่างหน่วยงานกระทรวงการคลัง-กระทรวงพาณิชย์เพื่อลดความเสี่ยงด้านบริการ/ภาพลักษณ์
- ควรมีคณะทำงานติดตามเพื่อให้ได้ข้อมูลป้อนกลับปรับปรุงแนวปฏิบัติ
- ควรมีเวทีรับฟังความคิดเห็นจากผู้ปฏิบัติเพื่อปรับเปลี่ยนแนวปฏิบัติ
- ควรมีทีมงานโค้ชให้การสนับสนุนแก่ผู้ประกอบการร้านค้าเพื่อความยั่งยืนในธุรกิจ
- มีคณะทำงานวางแผนส่งเสริมผู้ประกอบการร้านค้าชุมชนในการวางแผนธุรกิจอย่างเหมาะสมทั้งด้านเสริมทักษะการจัดการร้านค้า การจัดหาเงินทุน/การบริหารความเสี่ยง
- สร้างเครือข่ายผู้ประกอบการเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้-ข้อมูลข่าวสารโครงการ-ผู้ปฏิบัติ-กลุ่มเป้าหมาย
- โครงการสำรวจข้อมูลผู้ประกอบการร้านค้าเพื่อลดความเสี่ยงในธุรกิจและวางแผนสนับสนุนให้เกิดความยั่งยืน
- โครงการพัฒนาสนับสนุนเครื่อง EDC, Application ให้เพียงพอ
- จัดให้มีทีมงานโค้ชช่วยสร้างทักษะการจัดการร้านค้าปลีกแก่ผู้ประกอบการ
- จัดกลไกสนับสนุน-เสริมทักษะการประกอบการแก่ผู้ประกอบการอย่างต่อเนื่อง
- ควรตั้งคณะทำงานที่มีตัวแทนกระทรวงการคลัง-ก.พาณิชย์ รับฟังข้อมูลป้อนกลับเพื่อทบทวนนโยบาย แผนปฏิบัติงานในอนาคตในทิศทางที่ลดช่องว่าง สร้างโอกาสมากขึ้น

3.7 บทสรุปการวิเคราะห์ช่องว่างการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก

3.7.1 ผลการประเมินช่องว่างเชิงยุทธศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากสำหรับกรณีศึกษา 3 โครงการตามกรอบการวิเคราะห์ Balance Scorecard 4 มุมมอง 12 องค์กรประกอบ พบว่าผลการวิเคราะห์ในภาพรวม ได้ค่าระดับคะแนนประเมินอยู่ระดับดี (ค่าระดับคะแนน=3.1)

องค์กรประกอบที่ได้ระดับคะแนนประเมินอยู่ในเกณฑ์ “ดี” มี 8 องค์กรประกอบ ได้แก่

- ความพร้อมของทีมงาน
- กลไกการบริหารจัดการ
- การเลือกกลุ่มเป้าหมายเข้าร่วมโครงการ
- ความพึงพอใจในการได้รับบริการ
- ภาพลักษณ์ของโครงการ
- คุณภาพการบริการ
- การสร้างโอกาสแก่กลุ่มเป้าหมาย
- ประสิทธิภาพตามพันธกิจ

องค์กรประกอบที่ได้ระดับคะแนนประเมินอยู่ในระดับปานกลางมี 4 องค์กรประกอบ ได้แก่

- แนวคิดการพัฒนาโครงการของหน่วยงานเจ้าภาพ
- ข้อมูลข่าวสารและการถ่ายทอดนโยบายแก่ผู้ปฏิบัติงาน
- กลไกการบริหารความเสี่ยง
- คุณค่าทางเศรษฐกิจที่กลุ่มเป้าหมายได้รับ

3.7.2 ข้อเสนอเชิงยุทธศาสตร์เพื่อปิดช่องว่างสำหรับการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก

- ควรจัดให้มีกลไกประสานนโยบายสู่การปฏิบัติที่สร้างความเข้าใจในวัตถุประสงค์ กระบวนการทำงานแนวปฏิบัติที่ทุกฝ่ายมองเห็นภาพรวม บทบาทหน้าที่ของแต่ละส่วนงานเพื่อไม่ให้เกิดช่องว่างในการทำงาน

- ควรจัดให้มีคณะทำงานติดตามกำกับและแนะนำแนวการปฏิบัติในทุกระดับ
- ควรมีกลไกข้อมูลป้อนกลับและแนะนำแนวปฏิบัติที่เป็น Real Time
- เน้นการประชุมชี้แจงเพื่อสร้างความเข้าใจและรับฟังความคิดเห็นอย่างสม่ำเสมอ
- มีกลไกติดตาม/ให้คำปรึกษาแนะนำเพื่อปรับปรุงการปฏิบัติงานที่เหมาะสมกับ

กลุ่มเป้าหมายในพื้นที่ต่าง ๆ

- มีกลไกกลั่นกรองที่รัดกุมโดยมี Third parties ร่วมคัดเลือก
- ควรมีกลไกการติดตามประเมินจาก Third parties เพื่อให้ได้ข้อมูลปรับปรุงโครงการ
- ควรมอบหมายการปฏิบัติงานให้ตรงตามหน้าที่ความรับผิดชอบไม่ใช่เป็นเรื่องของงานฝาก

ควบคู่กับการสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานมากกว่ามาตรการลงโทษ

- ควรให้มีการดำเนินการในลักษณะต่อเนื่องและคำนึงถึงบริบทปัจจัยสภาพแวดล้อมของกลุ่มเป้าหมายในแต่ละพื้นที่
- ควรมีกลไกนำข้อมูลป้อนกลับของโครงการเพื่อใช้เป็นกรอบของโครงการในระยะต่อไป

3.8 ข้อเสนอแนะจากกลุ่มเป้าหมายและผู้เกี่ยวข้องโครงการที่เป็นกรณีศึกษา

3.8.1 โครงการพัฒนาชุมชนพื้นที่อย่างเป็นองค์รวม: ชองสาริกาโมเดล มีข้อเสนอแนะที่สำคัญดังนี้

- เรียนรู้และสังเกตการณ์จากการปฏิบัติของแกนนำ/คนในชุมชนอย่างใกล้ชิด
- ให้มีกลไกการสื่อสารทำความเข้าใจระหว่างฝ่ายนโยบายและทีมงานอย่างต่อเนื่องและรับฟังข้อมูลป้อนกลับเพื่อปรับปรุงแนวทางส่งเสริมให้เหมาะสมกับสถานการณ์ที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา
- ควรส่งเสริมการเรียนรู้แก่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียด้านการพัฒนาชุมชนอย่างเป็นองค์รวม
- เพิ่มกลไกให้มีข้อมูลป้อนกลับเพื่อการปรับปรุงจากทีมงานทุกระดับ
- ควรเพิ่มกลไกที่เป็นตัวจักรการพัฒนาชุมชนโดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจ เช่น วิสาหกิจชุมชน/วิสาหกิจเพื่อสังคม/กลุ่มเกษตรกร/สถาบันชุมชนในการขับเคลื่อนการพัฒนาบนการพึ่งพาตนเอง

3.8.2 โครงการส่งเสริมการผลิตข้าวอินทรีย์ (นาอินทรีย์ล้านไร่) มีข้อเสนอแนะที่สำคัญดังนี้

- การใช้ฐานข้อมูลการผลิตข้าวอินทรีย์เพื่อทบทวนนโยบายเงื่อนไข KPIs โครงการให้ชัดเจนเพื่อลดความซ้ำซ้อนในการคัดเลือกกลุ่มเป้าหมาย, ประหยัดงบประมาณ-เกิดความสับสนในกลุ่มเกษตรกรปลูกข้าวอินทรีย์
- การกำหนดพื้นที่เป้าหมายโดยพิจารณาบริบทเชิงพื้นที่ที่เหมาะสม
- สร้างทีมงานติดตามหนุนเสริมในโซนพื้นที่เพื่อลดความซ้ำซ้อนในการเลือกกลุ่มเป้าหมาย
- สร้างกลไกการติดตามนำข้อมูลป้อนกลับปรับปรุงค่าเป้าหมาย/ตัวชี้วัดและทบทวนนโยบายแผนปฏิบัติการใหม่
- ทบทวนนโยบายและแผนปฏิบัติการโครงการโดยเฉพาะตัวชี้วัด/ค่าเป้าหมาย
- สร้างกลไกการสนับสนุนด้านการตลาดกับหน่วยงาน/ภาคี
- ควรทบทวนโครงการฯ ระดับนโยบาย-ปฏิบัติในห้วงเวลาที่เหลือปี 2563-64
- ยกกระตือรือร้นส่งเสริมเกษตรกรที่ปลูกข้าวอินทรีย์/เพิ่มโอกาสการตลาดด้วยกลยุทธ์ที่เหมาะสม

- การทบทวนแนวปฏิบัติด้านการคัดเลือกเกษตรกร
- การประสานด้านตลาดสำหรับข้าวอินทรีย์ที่ผ่านการรับรองมาตรฐาน Organic Thailand

3.8.3 โครงการร้านค้าธงฟ้าประชารัฐ มีข้อเสนอแนะที่สำคัญดังนี้

- ควรมีกลไกประสานนโยบายระหว่างหน่วยงานกระทรวงการคลัง-กระทรวงพาณิชย์เพื่อลดความเสี่ยงด้านการบริหารจัดการและภาพลักษณ์โครงการ

- ควรมีคณะทำงานติดตามเพื่อให้ได้ข้อมูลป้อนกลับปรับปรุงแนวปฏิบัติให้เหมาะสมกับพื้นที่/กลุ่มเป้าหมาย
- ควรมีเวทีรับฟังความคิดเห็นจากผู้ปฏิบัติเพื่อปรับเปลี่ยนแนวปฏิบัติให้เหมาะสม
- ควรมีทีมงานโค้ชให้การสนับสนุนแก่ผู้ประกอบการร้านค้าเพื่อความยั่งยืนในธุรกิจร้านค้า
- มีคณะทำงานวางแผนส่งเสริมผู้ประกอบการร้านค้าชุมชนในการวางแผนธุรกิจอย่างเหมาะสมทั้งด้านเสริมทักษะการจัดการร้านค้า การจัดหาเงินทุน/การบริหารความเสี่ยง
- สร้างเครือข่ายผู้ประกอบการเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้-ข้อมูลข่าวสาร-โครงการ-ผู้ปฏิบัติ-

กลุ่มเป้าหมาย

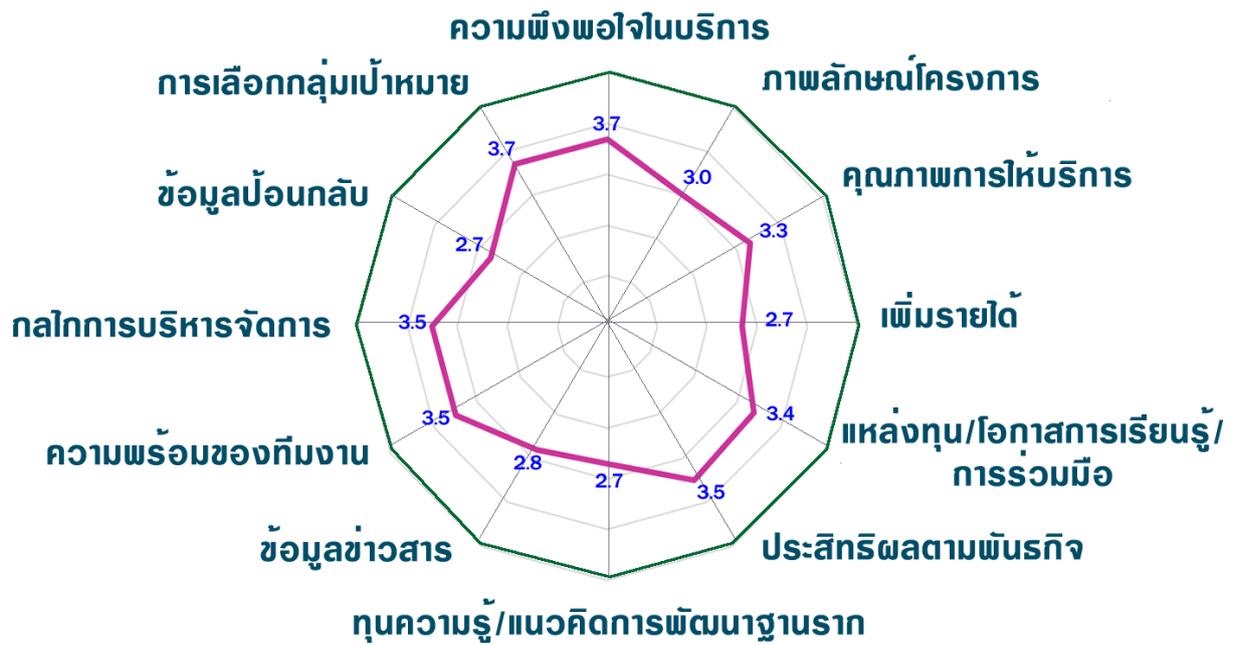
- โครงการสำรวจข้อมูลผู้ประกอบการร้านค้าเพื่อลดความเสี่ยงในธุรกิจและวางแผนสนับสนุนให้เกิดความยั่งยืน
- โครงการพัฒนาสนับสนุนเครื่อง EDC, Application ให้เพียงพอ
- จัดให้มีทีมงานโค้ชช่วยสร้างทักษะการจัดการร้านค้าปลีกแก่ผู้ประกอบการ
- จัดกลไกสนับสนุน-เสริมทักษะการประกอบการแก่ผู้ประกอบการอย่างต่อเนื่อง
- ควรตั้งคณะทำงานที่มีตัวแทนกระทรวงการคลัง-กระทรวงพาณิชย์ รับฟังข้อมูลป้อนกลับเพื่อทบทวนนโยบาย แผนปฏิบัติงานในอนาคตในทิศทางที่ลดช่องว่าง สร้างโอกาสมากขึ้น

ตารางที่ 3.5 ภาพรวมการวิเคราะห์ช่องว่างโครงการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากตามกรอบ Balance Scorecard

4 มุมมอง 12 องค์กรประกอบ

มุมมอง	ประเด็นการพิจารณาภายใต้ 4 มุมมอง 12 องค์กรประกอบ	ระดับการประเมิน ภาพรวม 3 โครงการ	ข้อเสนอปิด GAP
1. มุมมองการเรียนรู้พัฒนา:			
1) แนวคิดการพัฒนาของ หน่วยงานเจ้าภาพ	- นโยบาย-หลักการ เป้าหมาย ตัวชี้วัด	ปานกลาง (2.7)	- ควรมีกลไกประสานนโยบายสู่การ ปฏิบัติที่สร้างความเข้าใจใน วัตถุประสงค์ กระบวนการดำเนินการ แนวปฏิบัติ แผนงานที่ทุกฝ่ายมองเห็น ภาพรวมและบทบาทหน้าที่ของแต่ละ สายงานเพื่อลดช่องว่างการทำงาน
2) มีข้อมูลข่าวสารและ การถ่ายทอดนโยบาย	- การถ่ายทอดนโยบาย เป้าหมายตัวชี้วัดในระดับ ต่าง ๆ	ปานกลาง (2.8)	- ควรจัดให้มีคณะทำงานติดตามกำกับ แนะนำแนวปฏิบัติในทุกระดับ
3) ความพร้อมของ ทีมงาน	- ความเข้าใจในเป้าหมายแนว ปฏิบัติ/บทบาทความ รับผิดชอบ	ดี (3.5)	- ควรมีกลไกข้อมูลป้อนกลับและ แนะนำแนวปฏิบัติที่เป็น Real time

มุมมอง	ประเด็นการพิจารณาภายใต้ 4 มุมมอง 12 องค์ประกอบ	ระดับการประเมิน ภาพรวม 3 โครงการ	ข้อเสนอปิด GAP
2. มุมมองกระบวนการภายใน :			
4) กลไกการบริหารจัดการ	- มีเกณฑ์/คู่มือปฏิบัติงาน - มีแผนปฏิบัติงาน	ดี (3.5)	- เน้นการประชุมชี้แจงเพื่อสร้างความเข้าใจและรับฟังความคิดเห็นอย่างสม่ำเสมอ
5) กลไกการบริหารความเสี่ยง	- ข้อเสนอแนะป้องกันความเสี่ยง - กลไกติดตาม	ปานกลาง (2.7)	- มีกลไกติดตาม/ให้คำปรึกษาแนะนำเพื่อปรับปรุงการปฏิบัติที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายในพื้นที่ต่างๆ
6) การเลือกกลุ่มเป้าหมายร่วมโครงการ	- มีเงื่อนไขและกระบวนการเลือกกลุ่มเป้าหมาย เหมาะสมกับประสิทธิภาพ	ดี (3.7)	- มีกลไกกลั่นกรองที่รัดกุมโดยมี Third Parties ร่วมคัดเลือก
3. มุมมองด้านกลุ่มเป้าหมาย :			
7) ความพึงพอใจในบริการ	- ระดับความพึงพอใจในการได้รับบริการของกลุ่มเป้าหมาย	ดี (3.7)	- ควร มีกลไกการติดตามประเมิน/จาก Third Parties เพื่อให้ได้ข้อมูลปรับปรุงโครงการ
8) ภาพลักษณ์ของโครงการ	- ทศคติของผู้ปฏิบัติงานที่มีต่อโครงการ	ดี (3.0)	
9) คุณภาพการบริการ	- ผลการสำรวจข้อมูล ผลลัพธ์การดำเนินงานในพื้นที่เป้าหมาย	ดี (3.3)	- ควรมอบหมายการปฏิบัติงานให้ตรงตามหน้าที่ความรับผิดชอบไม่ใช่เป็นเรื่องของงานฝากควบคู่กับการสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานมากกว่ามาตรการลงโทษ
4. ประสิทธิภาพตามพันธกิจ :			
10) คุณค่าทางเศรษฐกิจ/การเพิ่มรายได้/ลดค่าใช้จ่าย	- ข้อมูลจากการสำรวจในพื้นที่เป้าหมาย	ปานกลาง (2.7)	- ควรให้มีการดำเนินการในลักษณะต่อเนื่องและคำนึงถึงบริบทปัจจัยสภาพแวดล้อมของกลุ่มเป้าหมายในแต่ละพื้นที่
11) สร้างโอกาส/แก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำที่เป็นอยู่ของกลุ่มเป้าหมาย	- ข้อมูลจากการสำรวจในพื้นที่เป้าหมาย	ดี (3.4)	
12) ประสิทธิภาพตามพันธกิจ	- ข้อมูลจากรายงานผลการดำเนินการโครงการ~เวทีสนทนากลุ่มเป้าหมายในพื้นที่	ดี (3.5)	- ควร มีกลไกกลั่นนำข้อมูลป้อนกลับของโครงการเพื่อใช้เป็นกรอบของโครงการในระยะต่อไป
รวม		ดี (3.21)	

รูปที่ 3.22 การวิเคราะห์ช่องว่างในภาพรวมตามกรอบ Balance Scorecard 4 มุมมอง 12 องค์ประกอบ
ข้อมูล ณ มีนาคม 2562

บทที่ 4

ผลการพัฒนาระบบนิเวศการเรียนรู้สนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก

การพัฒนาระบบนิเวศการเรียนรู้ (Learning Ecosystem) ในที่นี้เป็นไปตามวัตถุประสงค์และนิยามความหมาย “ระบบสนับสนุนการเรียนรู้เพื่อการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ประกอบด้วยพื้นที่เรียนรู้ และกลไกการเรียนรู้ที่สร้างแรงบันดาลใจไปพร้อมกับการเปิดโอกาสแก่ผู้เรียนในการเข้าถึงแหล่งเรียนรู้และนวัตกรรม ตลอดจนการถ่ายโอนความรู้อย่างสร้างสรรค์ระหว่างกัน โดยมีองค์ประกอบสำคัญ ได้แก่

- สารการเรียนรู้ (Content) โดยการนำเสนอองค์ความรู้ผ่านสื่อการเรียนรู้รูปแบบต่าง ๆ
- แหล่งเรียนรู้หรือพื้นที่การเรียนรู้ที่ตอบสนองความต้องการของผู้ใช้
- กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้และสร้างสรรค์นวัตกรรม
- เทคโนโลยีสนับสนุนการเรียนรู้ เช่น เว็บไซต์ สื่อสังคมออนไลน์

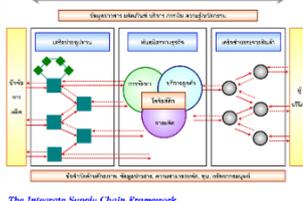
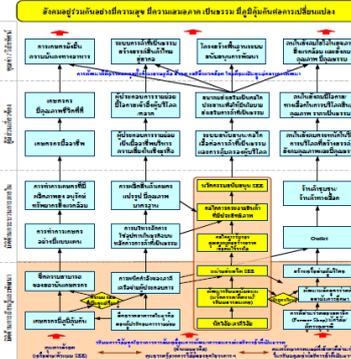
ผลการดำเนินการมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

4.1 ผลการรวบรวมสาระการเรียนรู้

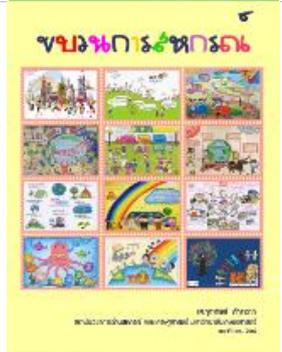
ผลการรวบรวมสาระการเรียนรู้ ประกอบด้วย ชุดความรู้ นวัตกรรม และสื่อสร้างสรรค์ ที่เกี่ยวข้องการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากภายใต้ TRP4 จำแนกเป็น 3 กลุ่ม กลุ่มแรก: ชุดความรู้/แนวคิด ทฤษฎีที่ผ่านการนำไปใช้ประโยชน์ในการขับเคลื่อนการวิจัย “ชุดโครงการการพัฒนาการสหกรณ์และการค้าที่เป็นธรรม” และได้สรุปบทเรียนที่ชี้ให้เห็นผลลัพธ์การพัฒนาอย่างเป็นรูปธรรม มี 34 รายการ (ตารางที่4.1) กลุ่มที่สอง : นวัตกรรมตัวแบบธุรกิจที่มีผลงานสร้างผลกระทบการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน/ท้องถิ่นที่สอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากภายใต้ TRP4 มี 11 รายการ (ตารางที่4.2) กลุ่มที่สาม: สื่อสร้างสรรค์มี 15 รายการ (ตารางที่4.3)

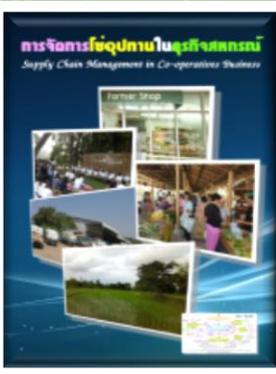
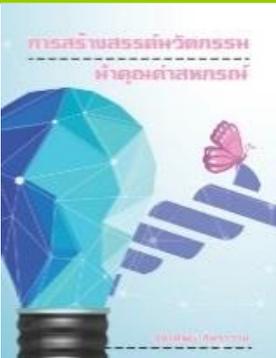
ตารางที่ 4.1 ชุดความรู้ แนวคิด ทฤษฎีที่ผ่านการนำไปใช้ประโยชน์ในการขับเคลื่อนการวิจัยภายใต้ชุดโครงการพัฒนาการสหกรณ์และการค้าที่เป็นธรรม

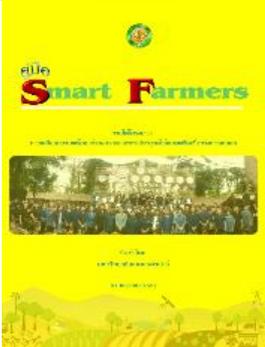
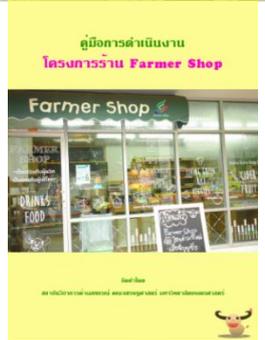
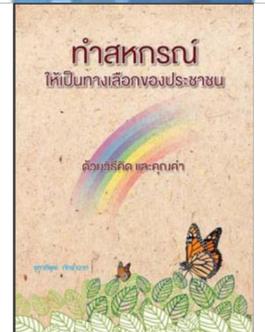
รายการ	รูป	รูปแบบการเผยแพร่	แหล่งค้นคว้า
1. กรอบการพัฒนาระบบคุณค่าและการค้าที่เป็นธรรม(Value Network and Fair Trade: VN & F Platform)		<ul style="list-style-type: none"> - เอกสาร - เอกสารออนไลน์ 	http://www.cai.ku.ac.th/cai/index.php?option=com_content&view=article&id=902
2. การยกระดับมูลค่าเพิ่ม		<ul style="list-style-type: none"> - เอกสาร - เอกสารออนไลน์ 	http://www.cai.ku.ac.th/download/FinalReport_F8.pdf

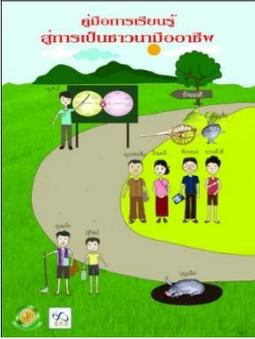
รายการ	รูป	รูปแบบการเผยแพร่	แหล่งค้นคว้า
<p>3. กรอบคิดการพัฒนาหลักสูตรเรียนรู้เพื่อเพิ่มสมรรถนะแก่ลูกเกษตกร</p>		<ul style="list-style-type: none"> - เอกสาร - เอกสารออนไลน์ 	<p>http://www.cai.ku.ac.th/download/_%E0%B8%84%E0%B8%9%E0%B9%88%E0%B8%A1%E0%B8%B7%E0%B8%AD%E0%B8%8A%E0%B8%B2%E0%B8%A7%E0%B8%99%E0%B8%B2%E0%B8%A1%E0%B8%B7%E0%B8%AD%E0%B8%AD%E0%B8%B2%E0%B8%8A%E0%B8%B5%E0%B8%9E.pdf</p>
<p>4. การจัดการโซ่อุปทานอย่างบูรณาการ</p>	 <p><i>The Integrate Supply Chain Framework</i> Source: Harvard Business School © 2008 and © 2009. Photo: Supply Chain Institute Management 2007</p>	<ul style="list-style-type: none"> - เอกสาร - เอกสารออนไลน์ 	<p>http://www.cai.ku.ac.th/download/_SupplyChainManagement_1.pdf</p>
<p>5. ธุรกิจฐานสังคม(Social Economy Enterprise: SEE)</p>		<ul style="list-style-type: none"> - เอกสาร - เอกสารออนไลน์ 	<p>http://www.cai.ku.ac.th/article/Mag16_articleF1.pdf</p>
<p>6. กรอบยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนธุรกิจฐานสังคม</p>		<ul style="list-style-type: none"> - เอกสาร - เอกสารออนไลน์ 	<p>http://www.cai.ku.ac.th/article/Mag16_articleF1.pdf</p>
<p>7. องค์ประกอบ 4 มิติในการสร้างผู้นำเชิงคุณค่า</p>		<ul style="list-style-type: none"> - เอกสาร - เอกสารออนไลน์ 	<p>http://www.cai.ku.ac.th/cai/index.php?option=com_content&view=article&id=902</p>

รายการ	รูป	รูปแบบการเผยแพร่	แหล่งค้นคว้า
8. การบริหารการเปลี่ยนแปลงสำหรับ สหกรณ์		<ul style="list-style-type: none"> - เอกสาร - เอกสารออนไลน์ 	http://www.cai.ku.ac.th/cai/index.php?option=com_content&view=article&id=902
9. การเชื่อมโยงเครือข่ายคุณค่า		<ul style="list-style-type: none"> - เอกสาร - เอกสารออนไลน์ 	http://www.cai.ku.ac.th/cai/index.php?option=com_content&view=article&id=902
10. การแก้ไขปัญหาความยากจนใน 3 มิติ		<ul style="list-style-type: none"> - เอกสาร - เอกสารออนไลน์ 	http://www.cai.ku.ac.th/cai/index.php?option=com_content&view=article&id=902
11. แบบวัดสุขภาพทางการเงิน		<ul style="list-style-type: none"> - เอกสาร - เอกสารออนไลน์ 	www.cai.ku.ac.th
12. สหกรณ์...สู่ระบบการค้าที่เป็นธรรม		<ul style="list-style-type: none"> - เอกสาร - เอกสารออนไลน์ 	www.cai.ku.ac.th

รายการ	รูป	รูปแบบการเผยแพร่	แหล่งค้นคว้า
13. ข้อเสนอเชิงนโยบาย และยุทธศาสตร์: การปฏิรูปการเกษตรภายใต้ กระบวนทัศน์ใหม่		<ul style="list-style-type: none"> - เอกสาร - เอกสารออนไลน์ 	http://www.cai.ku.ac.th/download/Reform_.pdf
14. ข้อเสนอเชิงนโยบาย และยุทธศาสตร์การปฏิรูปการสหกรณ์สู่ศตวรรษที่สอง		<ul style="list-style-type: none"> - เอกสาร - เอกสารออนไลน์ 	http://www.cai.ku.ac.th/download/Reform_Coop.pdf
15. ขบวนการสหกรณ์		<ul style="list-style-type: none"> - เอกสาร - เอกสารออนไลน์ 	http://www.cai.ku.ac.th/cai/index.php?option=com_wrapper&view=wrapper&Itemid=375
16. คู่มือการพัฒนาโซ่คุณค่าเพื่อการยกระดับมูลค่าเพิ่มผลิตภัณฑ์		<ul style="list-style-type: none"> - เอกสาร - เอกสารออนไลน์ 	http://www.cai.ku.ac.th/download/Valuechain.pdf

รายการ	รูป	รูปแบบการเผยแพร่	แหล่งค้นคว้า
17. 27 แนวคิด การสร้างสรรค์สหกรณ์สู่ศตวรรษที่ 2		<ul style="list-style-type: none"> - เอกสาร - เอกสารออนไลน์ 	http://www.cai.ku.ac.th/cai/index.php?option=com_wrapper&view=wrapper&Itemid=375
18. การจัดการโซ่อุปทานในธุรกิจสหกรณ์		<ul style="list-style-type: none"> - เอกสาร - เอกสารออนไลน์ 	http://www.cai.ku.ac.th/download/_SupplyChainManagement_1.pdf
19. คู่มือการพัฒนาโซ่คุณค่าผลิตภัณฑ์ปลา นิลสู่การยกระดับมูลค่าเพิ่ม		<ul style="list-style-type: none"> - เอกสาร - เอกสารออนไลน์ 	http://www.cai.ku.ac.th/download/2_Self_Learning_TH.pdf
20. การสร้างสรรค์นวัตกรรมนำคุณค่าสหกรณ์		<ul style="list-style-type: none"> - เอกสาร - เอกสารออนไลน์ 	http://www.cai.ku.ac.th/cai/index.php?option=com_wrapper&view=wrapper&Itemid=375

รายการ	รูป	รูปแบบการเผยแพร่	แหล่งค้นคว้า
21. คู่มือ Smart Officer I		<ul style="list-style-type: none"> - เอกสาร - เอกสารออนไลน์ 	http://www.cai.ku.ac.th/cai/index.php?option=com_wrapper&view=wrapper&Itemid=375
22. คู่มือ Smart Farmers		<ul style="list-style-type: none"> - เอกสาร - เอกสารออนไลน์ 	http://www.cai.ku.ac.th/cai/index.php?option=com_wrapper&view=wrapper&Itemid=375
23. คู่มือการดำเนินงานโครงการร้าน Farmer Shop		<ul style="list-style-type: none"> - เอกสาร - เอกสารออนไลน์ 	http://www.cai.ku.ac.th/cai/index.php?option=com_wrapper&view=wrapper&Itemid=375
24. แนวทางการพัฒนาเครือข่าย/กลุ่ม/องค์กรประชาชนในพื้นที่จังหวัด		<ul style="list-style-type: none"> - เอกสาร - เอกสารออนไลน์ 	http://www.cai.ku.ac.th/cai/index.php?option=com_content&view=article&id=678
25. ทำสภรณ์ให้เป็นที่เลื่อมใสของประชาชน		<ul style="list-style-type: none"> - เอกสาร - เอกสารออนไลน์ 	http://www.cai.ku.ac.th/cai/index.php?option=com_wrapper&view=wrapper&Itemid=375

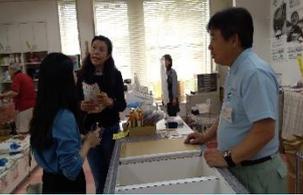
รายการ	รูป	รูปแบบการเผยแพร่	แหล่งค้นคว้า
26. คู่มือการเรียนรู้สู่การเป็นชาวนามืออาชีพ		<ul style="list-style-type: none"> - เอกสาร - เอกสารออนไลน์ 	http://www.cai.ku.ac.th/download/_%E0%B8%84%E0%B8%B9%E0%B9%88%E0%B8%A1%E0%B8%B7%E0%B8%AD%E0%B8%8A%E0%B8%B2%E0%B8%A7%E0%B8%99%E0%B8%B2%E0%B8%A1%E0%B8%B7%E0%B8%AD%E0%B8%AD%E0%B8%B2%E0%B8%8A%E0%B8%B5%E0%B8%9E.pdf
27. คู่มือการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม		<ul style="list-style-type: none"> - เอกสาร - เอกสารออนไลน์ 	http://www.cai.ku.ac.th/download/_PAR.pdf
28. คู่มือการจัดทำแผนธุรกิจ		<ul style="list-style-type: none"> - เอกสาร - เอกสารออนไลน์ 	http://www.cai.ku.ac.th/cai/index.php?option=com_wrapper&view=wrapper&Itemid=375
29. คู่มือการขับเคลื่อนแผนกลยุทธ์สหกรณ์การเกษตรสู่การปฏิบัติ		<ul style="list-style-type: none"> - เอกสาร - เอกสารออนไลน์ 	http://www.cai.ku.ac.th/download/_%E0%B8%84%E0%B8%B9%E0%B9%88%E0%B8%A1%E0%B8%B7%E0%B8%AD%E0%B8%81%E0%B8%B2%E0%B8%A3%E0%B8%82%E0%B8%B1%E0%B8%9A%E0%B9%80%E0%B8%84%E0%B8%A5%E0%B8%B7%E0%B9%88%E0%B8%AD%E0%B8%99%E0%B9%81%E0%B8%9C%E0%B8%99%E0%B8%81%E0%B8%A5%E0%B8%A2%E0%B8%B8%E0%B8%97%E0%B8%98%E0%B9%8C.pdf

รายการ	รูป	รูปแบบการเผยแพร่	แหล่งค้นคว้า
30. คู่มือการบริหารการเปลี่ยนแปลงในสหกรณ์การเกษตร		<ul style="list-style-type: none"> - เอกสาร - เอกสารออนไลน์ 	http://www.cai.ku.ac.th/download/_%E0%B8%81%E0%B8%B2%E0%B8%A3%E0%B8%88%E0%B8%B1%E0%B8%94%E0%B8%81%E0%B8%B2%E0%B8%A3%E0%B8%AA%E0%B8%AB%E0%B8%81%E0%B8%A3%E0%B8%93%E0%B9%8C%E0%B8%AD%E0%B8%AD%E0%B8%A1%E0%B8%97%E0%B8%A3%E0%B8%B1%E0%B8%9E%E0%B8%A2%E0%B9%8C.pdf
31. คู่มือการบริหารจัดการ Farmer Market		<ul style="list-style-type: none"> - เอกสาร - เอกสารออนไลน์ 	http://www.cai.ku.ac.th/download/Farmers_Market.pdf
32. คู่มือการจัดการ สหกรณ์ออมทรัพย์		<ul style="list-style-type: none"> - เอกสาร - เอกสารออนไลน์ 	http://www.cai.ku.ac.th/download/_%E0%B8%81%E0%B8%B2%E0%B8%A3%E0%B8%88%E0%B8%B1%E0%B8%94%E0%B8%81%E0%B8%B2%E0%B8%A3%E0%B8%AA%E0%B8%AB%E0%B8%81%E0%B8%A3%E0%B8%93%E0%B9%8C%E0%B8%AD%E0%B8%AD%E0%B8%A1%E0%B8%97%E0%B8%A3%E0%B8%B1%E0%B8%9E%E0%B8%A2%E0%B9%8C.pdf

รายการ	รูป	รูปแบบการเผยแพร่	แหล่งค้นคว้า
33. 14 ปี การสร้างสรรค์งานวิจัย		- เอกสาร - เอกสารออนไลน์	http://www.cai.ku.ac.th/download/_14_years_book.pdf
34. คู่มือการสร้างสรรค์นวัตกรรมนำการเปลี่ยนแปลง		- เอกสาร - เอกสารออนไลน์	http://www.cai.ku.ac.th/cai/index.php?option=com_content&view=article&id=901

ตารางที่ 4.2 นวัตกรรมตัวแบบธุรกิจที่มีผลงานสร้างผลกระทบการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน/ท้องถิ่น

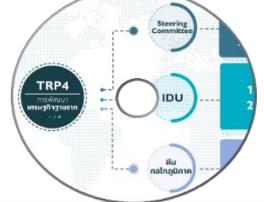
รายการ	รูป	รูปแบบการเผยแพร่	แหล่งค้นคว้า
1. ตัวแบบธุรกิจข้าว IBM		- เอกสาร - เอกสารออนไลน์	http://www.cai.ku.ac.th/download/IBM_FinalReport.pdf
2. ตัวแบบกลุ่มธุรกิจเชิงคุณค่า สามพราน: สามพรานโมเดล		- เอกสาร - เอกสารออนไลน์	http://www.cai.ku.ac.th/cai/index.php?option=com_content&view=article&id=1565&Itemid=65
3. ตัวแบบกลุ่มชาวสวนผลไม้ คุณภาพ: คีชมภูโมเดล		- เอกสาร - เอกสารออนไลน์	http://www.cai.ku.ac.th/cai/index.php?option=com_content&view=article&id=1567&Itemid=197
4. ตลาดสุขใจ		- เอกสาร - เอกสารออนไลน์	http://www.cai.ku.ac.th/cai/index.php?option=com_content&view=article&id=238&Itemid=241

รายการ	รูป	รูปแบบการเผยแพร่	แหล่งค้นคว้า
5. ตัวแบบธุรกิจโนนค้อทุ่งโมเดล		- เอกสาร - เอกสารออนไลน์	http://www.cai.ku.ac.th/cai/index.php?option=com_content&view=article&id=1566&Itemid=43
6. ตัวแบบธุรกิจ Farmer Shop		- เอกสาร - เอกสารออนไลน์	http://www.cai.ku.ac.th/farmershop/html/index.php
7. เครือข่ายคุณค่าข้าวคุณธรรม		- เอกสาร - เอกสารออนไลน์	http://www.cai.ku.ac.th/cai/index.php?option=com_content&view=article&id=237&Itemid=240
8. ตัวแบบ CSA		- เอกสาร - เอกสารออนไลน์	http://www.cai.ku.ac.th/cai/index.php?option=com_content&view=article&id=1671:--csa&catid=3:2012-11-08-04-06-01&Itemid=19
9. ตัวแบบธุรกิจ Mondragon		- เอกสาร - เอกสารออนไลน์	http://dstats.net/download/http://www.cai.ku.ac.th/article/0104jtp.pdf
10. ตัวแบบร้านสหกรณ์ญี่ปุ่น		- เอกสาร - เอกสารออนไลน์ - วีดีโอออนไลน์	https://www.youtube.com/watch?v=4555KYjcuDc
11. ตลาดปลา "Toyosu Market"		- เอกสาร - เอกสารออนไลน์	http://www.cai.ku.ac.th/download/ToyosuMarket.pdf

ตารางที่ 4.3 สื่อสร้างสรรค์

รายการ	รูป	แหล่งค้นคว้า
1. ผลงานวิจัยและการนำไปใช้ประโยชน์ชุดโครงการการขับเคลื่อนการพัฒนาการสหกรณ์และการค้าที่เป็นธรรม		http://www.cai.ku.ac.th/uTube/about/CAI.html

รายการ	รูป	แหล่งค้นคว้า
2. The Researchers		http://www.cai.ku.ac.th/uTu/be/about/CAI.html
3. ทฤษฎีใหม่ ผลงานวิจัยตามศาสตร์พระราชา		https://www.youtube.com/watch?v=e9Xwr_yGO3E
4. Smart Farmers		http://www.cai.ku.ac.th/uTu/be/about/CAI.html
5. เครื่องช่วยคุณค่า		http://www.cai.ku.ac.th/uTu/be/about/CAI.html
6. ยกระดับสหกรณ์สุ่อาเซียน		http://www.cai.ku.ac.th/uTu/be/about/CAI.html
7. ตลาดสุขใจ		http://www.cai.ku.ac.th/uTu/be/about/CAI.html
8. สามพรานโมเดล		http://www.cai.ku.ac.th/uTu/be/about/CAI.html

รายการ	รูป	แหล่งค้นคว้า
9. การผลักดันงานวิจัยสู่การใช้ประโยชน์เชิงนโยบาย		http://prp.trf.or.th/trf-forum/trf-forum/
10. แผนพัฒนาการสหกรณ์ ฉบับที่ 2		http://www.cai.ku.ac.th/uTu/be/about/CAI.html
11. กินอยู่อย่างพอดีวิถีความพอเพียง		https://www.youtube.com/watch?v=nezwPuGzUQI
12. การพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก		http://www.cai.ku.ac.th/uTu/be/about/CAI.html
13. รายการชวนคิด ชวนคุยสื่อออนไลน์		http://www.cai.ku.ac.th/uTu/be/about/CAI_Channel.html
14. ตัวแบบธุรกิจข้าว IBM		https://www.youtube.com/watch?v=reb6x7ZxURo
15. สหกรณ์คุณค่าแห่งคน		https://www.youtube.com/watch?v=sBWUOBNN078

4.1.1 รายละเอียดสาระการเรียนรู้: กลุ่มชุดความรู้ ทฤษฎี แนวคิดที่เกี่ยวข้อง

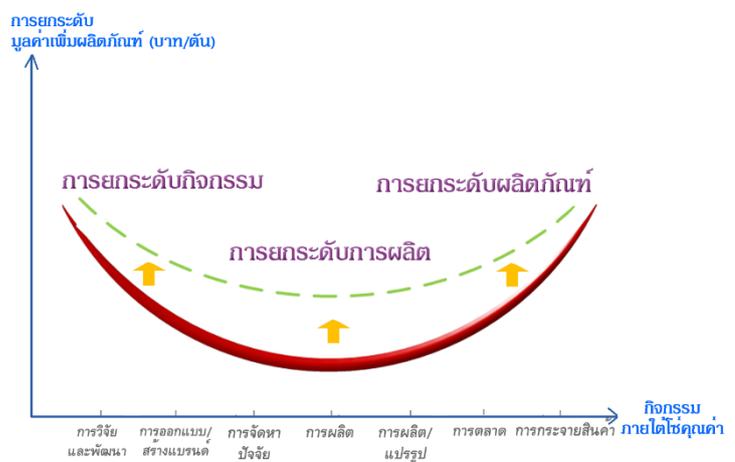
1) กรอบการพัฒนากระบวนการเรียนรู้: กลุ่มชุดความรู้ ทฤษฎี แนวคิดที่เกี่ยวข้อง

& F Platform) เป็นแนวทางการดำเนินการในการส่งเสริมการพึ่งพาและร่วมมือกันของคนในชุมชน โดยใช้กลไกของสถาบันเกษตรกรในการเชื่อมโยงภาคีพันธมิตร ภายใต้โซ่อุปทาน เพื่อการดำเนินธุรกิจที่มีศักยภาพในการค้าที่เป็นสากล และสร้างความเป็นธรรมแก่เกษตรกรผู้ผลิตโดยกระบวนการพัฒนาจะประกอบไปด้วย การดำเนินการที่สำคัญ 3 ส่วน ได้แก่ การพัฒนา

สมรรถนะแก่เกษตรกร (Empowering people to change agent) การสร้างความเข้มแข็งแก่สถาบันเกษตรกร (Capability Building of producer organization) และการเชื่อมโยงเครือข่ายคุณค่า (Value Networking) ภายใต้โซ่อุปทาน ในทิศทางของ Direct Marketing ในแนวทางดังกล่าวจะก่อให้เกิดระบบคุณค่าและการค้าที่เป็นธรรม

2) การยกระดับมูลค่าเพิ่ม (Moving up value chain) หมายถึง กระบวนการยกระดับกิจกรรมภายใต้โซ่อุปทานเพื่อเพิ่มผลิตภาพหรือสร้างมูลค่าเพิ่มแก่ผลิตภัณฑ์ ซึ่งประกอบด้วยกิจกรรมต่าง ๆ ได้แก่ การวิจัยและพัฒนาสร้างสรรคนวัตกรรม การวางแผน-ออกแบบธุรกิจการผลิต การกระจายสินค้า การสร้างแบรนด์และทำตลาด ซึ่งกิจกรรมต่าง ๆ เหล่านี้จะเป็นการยกระดับกิจกรรม (Functional upgrading) การยกระดับกระบวนการ (Process upgrading) และการยกระดับผลิตภัณฑ์ (Product upgrading)

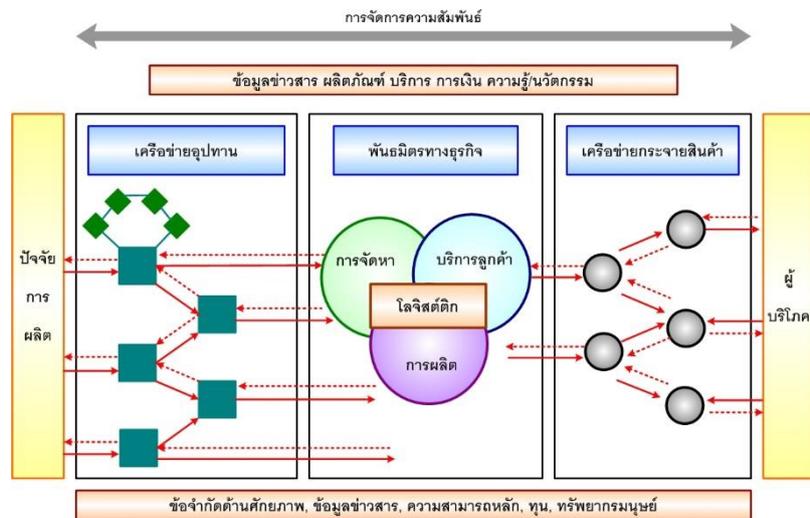
3) กรอบคิดการพัฒนาหลักสูตรเรียนรู้เพื่อเพิ่มสมรรถนะแก่ลูกเกษตรกร การพัฒนาหลักสูตรเรียนรู้

เชิงบูรณาการ 3 มิติ ครอบคลุมมิติด้านการปลูกฝัง **ทัศนคติ** ในการประกอบอาชีพการเกษตร และวิถี การดำรงชีวิตมิติด้านการปรับกระบวนการทัศนให้ก้าว ทันการเปลี่ยนแปลงสู่แนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืน และมิติด้านการให้ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการ **ประกอบอาชีพ** ซึ่งจะช่วยยกระดับสมรรถนะแก่ เกษตรกรให้ได้ใช้ทุนความรู้ในการประกอบอาชีพ มากขึ้นไปพร้อมกัน การปรับทัศนคติและความคิด ที่จะช่วยจุดรั้งให้เกษตรกรดำรงอยู่ในอาชีพอย่าง ยั่งยืน

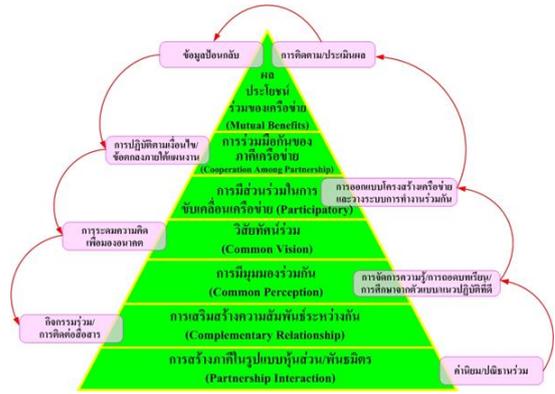
4) การจัดการโซ่อุปทานอย่างบูรณาการ

แนวคิดการบริหารจัดการโซ่อุปทานเชิงบูรณาการ (Integrated Supply Chain Management) ของ Donald J. Bowersox David J. Class และ M. Bixby Cooper, 2007 ซึ่งเป็นลักษณะของการเชื่อมโยง พันธมิตรทางธุรกิจเข้าสู่รูปแบบ ของความร่วมมือของธุรกิจต่างๆ ภายใต้อุปทาน บริบทดังกล่าว จะก่อเกิดเป็นโครงสร้างของ โมเดลการจัดการธุรกิจของโซ่ อุปทานซึ่งเป็นผลลัพธ์เชิงกลยุทธ์ ความร่วมมือ (Cooperative Strategy) ที่จะส่งผลต่อศักยภาพ การแข่งขันของธุรกิจ เพื่อการนำ ผลิตภัณฑ์และบริการจากผู้ผลิตสู่ ผู้บริโภค

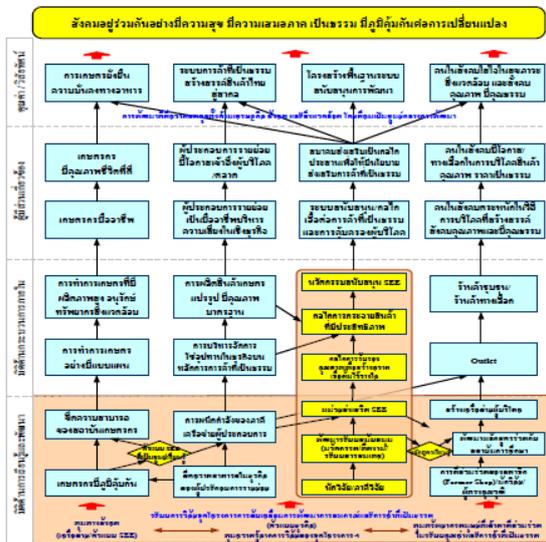

คุณค่าที่เกิดจากการผนึกกำลังระหว่างพันธมิตรธุรกิจ (Strategy partners) ภายใต้อุปทาน ดังกล่าวจะประกอบไปด้วยความร่วมมือในเรื่องข้อมูลข่าวสาร ผลิตภัณฑ์ บริการ การเงิน นวัตกรรม/ความรู้ โดยพันธมิตรธุรกิจจะร่วมมือกันในการดำเนินกิจกรรมจากกระบวนการในระดับต้นน้ำ กลางน้ำ สู่ปลายน้ำ เพื่อ ลำเลียงผลิตภัณฑ์และบริการพร้อมๆ กับการสร้างคุณค่า และมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์และบริการไปด้วยใน ตัวด้วยวิธีนี้ จึงคล้ายกับเป็นการสร้างกระบวนการร่วมมือกันภายใต้อุปทาน (Supply Chain Collaboration)

5) ธุรกิจฐานสังคม (Social Economy Enterprise: SEE) หมายถึง ตัวแบบธุรกิจที่มีคุณลักษณะ 5 ประการ ได้แก่ การดำเนินการบนหลักการพึ่งพาและร่วมมือกันของภาคีทั้งปัจเจกบุคคลและองค์กร เพื่อการบรรลุเป้าหมายใน 3 มิติ มีกรอบการดำเนินงานอย่างมีแบบแผนเพื่อการบรรลุเป้าหมายร่วม มีการบริหารจัดการโซ่อุปทานในธุรกิจ มีการดำเนินธุรกิจภายใต้กลไกการตลาด และไม่รับเงินทุนหรือการแทรกแซงกลไกตลาดที่เป็นอุปสรรคต่อการค้าที่เป็นธรรม

6) กรอบยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนธุรกิจฐานสังคม (SEE Strategy) เป็นกรอบทิศทางเชิงยุทธศาสตร์ที่จัดทำในรูปของแผนที่ยุทธศาสตร์ของชุดโครงการฯ ที่ใช้ในการขับเคลื่อนธุรกิจฐานสังคมสู่การบรรลุวิสัยทัศน์

การพัฒนาประเทศภายใต้แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11 “สังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข มีความเสมอภาค เป็นธรรม มีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลง” โดยกรอบยุทธศาสตร์ดังกล่าวประกอบด้วยกลุ่มยุทธศาสตร์ 4 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มยุทธศาสตร์การพัฒนาสู่การเกษตรยั่งยืน กลุ่มยุทธศาสตร์การพัฒนาสู่ระบบการค้าที่เป็นธรรมเพื่อสร้างสรรค์สินค้าไทยสู่สากล กลุ่มยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบสนับสนุน และกลุ่มยุทธศาสตร์การรองรับคนในสังคมใส่ใจในสุขภาวะสิ่งแวดล้อม สังคมคุณภาพ มีคุณภาพ

7) องค์กรประกอบ 4 มิติในการสร้างผู้นำการเปลี่ยนแปลง

ชุดความรู้การสร้างผู้นำการเปลี่ยนแปลงใน 4 มิติ (ผู้นำเชิงคุณค่า) ได้ถูกนำไปกำหนดเป็นหนึ่งในประเด็นยุทธศาสตร์หลักภายใต้แผนพัฒนาการสหกรณ์ฉบับที่ 2 (พ.ศ.2550-2554) โดยมีคุณสมบัติของผู้นำเชิงคุณค่า 4 มิติ ได้แก่ 1) มิติด้านอุดมการณ์/คุณค่า เป็นผู้ที่มิจิตสำนึกพึ่งพาและร่วมมือ คุณธรรม จริยธรรม จิตสาธารณะ 2) มิติด้านกระบวนทัศน์ (วิธีคิด) เป็นผู้ที่มีความสำคัญกับการเปลี่ยนแปลงในเชิงพลวัต มีความคิดริเริ่มและทำงานอย่างเป็นระบบ มีแบบแผนและมององค์กรรวม 3) มิติด้านหลักการ เป็นผู้ที่ให้ความสำคัญกับการสร้างการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานขององค์กร ตระหนักในความสำคัญของกรอบแนวคิดการบริหารจัดการที่ดี (ธรรมาภิบาล) 4) มิติด้านแนวปฏิบัติที่ดี เป็นผู้ที่ยึดมั่นและประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีและปฏิบัติตามระเบียบแบบแผน ไม่เห็นแก่ผลประโยชน์ส่วนตนมากกว่าส่วนรวม

8) การบริหารการเปลี่ยนแปลงสำหรับสหกรณ์

ชุดความรู้ดังกล่าว ได้พัฒนาในรูปแบบของโครงการการบริหารการเปลี่ยนแปลงในสหกรณ์การเกษตร ซึ่งสถาบันวิชาการด้านสหกรณ์ได้นำไปใช้ถ่ายทอดความรู้ภายใต้โครงการวิจัยในระยะที่ผ่านมาและโครงการเสริมสร้างความเข้มแข็งแก่สถาบันเกษตรกรของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ซึ่งผลการประเมินชี้ให้เห็นการเปลี่ยนแปลงของสหกรณ์ภายใต้โครงการดังกล่าว ไปในทิศทางเชิงคุณค่าอย่างเป็นรูปธรรม และก่อให้เกิดเป็นชุดความรู้ สำหรับกระบวนการสร้างการเปลี่ยนแปลง 8 ขั้นตอน ได้แก่ **ขั้นตอนที่ 1:** การกำหนดปณิธาน/การนำคุณค่า **ขั้นตอนที่ 2:** การวิเคราะห์ปัจจัยสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้อง เพื่อชี้ให้เห็นโอกาส อุปสรรค จุดแข็ง และจุดอ่อน **ขั้นตอนที่ 3:** การกำหนดเข็มมุ่งหรือวิสัยทัศน์ พันธกิจ วัตถุประสงค์และเป้าหมายความสำเร็จ **ขั้นตอนที่ 4:** การจัดทำแผนที่กลยุทธ์แบบมีส่วนร่วม เพื่อให้เป็นแผนที่เดินทางสู่ความสำเร็จ **ขั้นตอนที่ 5:** การจัดทำแผนปฏิบัติการเพื่อมอบหมายความรับผิดชอบของทีมงานระดับนโยบาย และระดับปฏิบัติการ ครอบคลุมประมาณ และกิจกรรมเชิงปฏิบัติการภายในช่วงเวลาต่าง ๆ **ขั้นตอนที่ 6:** การปรับระบบ/กลไก ได้แก่ การปรับปรุงระเบียบและระบบการทำงานให้สอดคล้องกับทิศทางเชิงกลยุทธ์ **ขั้นตอนที่ 7:** การดำเนินงาน **ขั้นตอนที่ 8:** การประเมินผล

การดำเนินการภายใต้ชุดความรู้ดังกล่าวจะช่วยลดจุดอ่อนและข้อจำกัดของสหกรณ์ที่เป็นอยู่ สร้างการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่จะช่วยยกระดับการทำงานของสหกรณ์ในการนำประโยชน์ไปสู่สมาชิก และชุมชนมากขึ้น

9) การเชื่อมโยงเครือข่ายคุณค่า

เครือข่ายคุณค่า เป็นผลลัพธ์จากกระบวนการ สร้างเครือข่ายที่ได้ผสมผสานเอาเรื่องคุณค่าสหกรณ์มาเป็นปณิธานเพื่อเชื่อมคน เชื่อมองค์กร เป็นเครือข่ายภายใต้กระบวนการบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์ที่จะก่อให้เกิดการบูรณาการความร่วมมือกันอย่างเป็นระบบและมีแบบแผน ที่มีกลไกการจัดระบบความสัมพันธ์กันอย่างเหมาะสมบนความสมัครใจ เพื่อการบรรลุเป้าหมายร่วมทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคม

คุณลักษณะของเครือข่ายคุณค่า เป็นวงสัมพันธ์เชิงคุณค่าของกลุ่ม/องค์กร พันธมิตรที่มีเป้าหมายร่วมกันในระยะยาว เพื่อให้ก้าวทันการเปลี่ยนแปลง เน้นการเรียนรู้สู่ประสิทธิภาพของภาคี และคุณภาพชีวิตที่ดีของสมาชิก

กระบวนการเชื่อมโยงเครือข่ายคุณค่า มี 3 ขั้นตอน ประกอบด้วย 1) การจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ชี้แจง ทำความเข้าใจแก่ผู้นำกลุ่ม/องค์กร เรื่องคุณค่าสหกรณ์/เครือข่ายคุณค่าและกระบวนการบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์ 2) การจัดทำกรอบทิศทางงานดำเนินงานของกลุ่ม/องค์กรที่สนใจเป็นภาคีเครือข่ายภายใต้คำแนะนำของทีมวิจัย 3) การเชื่อมโยงภาคีพันธมิตร ให้เกิดกลไกการจัดความสัมพันธ์อย่างเป็นระบบ สู่การบรรลุเป้าหมายร่วมทั้งทางเศรษฐกิจและสังคมของเครือข่าย

10) การแก้ไขปัญหาความยากจนใน 3 มิติ

ชุดความรู้ “การเชื่อมโยงเครือข่ายคุณค่า” ได้นำไปใช้ในการแก้ปัญหาความยากจนใน 3 มิติ ได้แก่ จนความคิด จนเศรษฐกิจ และจนเพื่อนฝูง ความยากจนทั้ง 3 มิตินั้นมีเหตุปัจจัย มาจากกระแสโลกาภิวัตน์ และนโยบายรัฐที่ละเลยระบบคุณค่าดั้งเดิม ได้แก่ วัฒนธรรม วิถีชุมชน ระบบเรียนรู้และคุณธรรม แต่ไปให้ความสำคัญกับพฤติกรรมบริโภค

นิยม การแข่งขัน ความสัมพันธ์เชิงอำนาจ ระบบอุปถัมภ์ และการให้ข้อมูลข่าวสารที่ไม่อยู่บนความเป็นจริง อีกทั้งกลไกการจัด การเรียนรู้ก็ไม่สามารถเข้าถึงจิตสำนึก วิถีคิด และความรู้ที่จำเป็นในการดำรงชีวิตท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงในเชิงพลวัต จึงทำให้คนในสังคมถูกหล่อหลอมไปในทาง แก่งแย่ง ซึ่งดีซึ่งเด่น พฤติกรรมบริโภคที่ฟุ่มเฟือย และให้ความสำคัญกับการพึ่งพาจากภายนอก ตลอดจนความย่อหย่อนในเรื่องจริยธรรม ทำให้ประชาชนส่วนใหญ่ขาดโอกาสและไม่สามารถเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ ปัจจัยการผลิตและตลาดได้อย่างเสมอ ภาคและเท่าเทียมกัน ซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญของความยากจนและปัญหาความเหลื่อมล้ำของคนในสังคม ซึ่งได้แก่ ปัญหาจนความคิด จนเศรษฐกิจ และจนเพื่อนฝูง

- การแก้ปัญหา “จนความคิด” กลไกของเครือข่ายคุณค่าจะสร้างสรรค์กลไกการจัดการเรียนรู้ให้เกิดเป็นสังคมฐานความรู้ของประชาคมที่เข้ามามีส่วนร่วม เป็นภาคีเครือข่าย โดยการเชื่อมโยงความรู้ที่มีอยู่เดิม ทั้งในรูปของวิถีวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น แนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและความรู้ที่ทันสมัยมาผสมผสานที่จะช่วยนำพาไปสู่การเปลี่ยนแปลงในระบบคิดและคุณค่าของคนในชุมชนและสังคม

- การแก้ปัญหา “**จนเศรษฐกิจ**” นั้น เครือข่ายคุณค่าจะใช้พลังความร่วมมือ ในการนำศักยภาพและความสามารถหลักขององค์กรที่เป็นภาคีเครือข่าย รวมพลังกันสร้างสรรค์เป็นระบบความสัมพันธ์เพื่อการวางแผนธุรกิจในการลดต้นทุนการผลิต เพิ่มคุณค่าและเพิ่มมูลค่า ตลอดจนการขยายโอกาสการตลาด เพื่อนำประโยชน์สู่สมาชิก ในแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืน

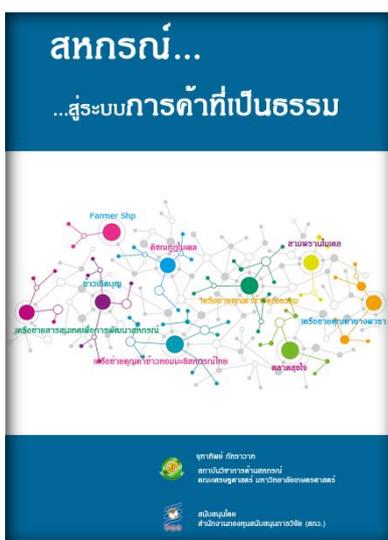
- การแก้ปัญหา “**จนเพื่อนฝูง**” นั้น เครือข่ายคุณค่าจะสร้างความร่วมมือกัน ระหว่างภาคีเครือข่ายที่เห็นชอบใน “คุณค่าสหกรณ์” และแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจ พอเพียง เพื่อเป็นจุดเชื่อมร้อยความสัมพันธ์ระหว่างกัน ความสัมพันธ์ดังกล่าวจะเป็น ไปอย่างเป็นระบบและมีแบบแผนเพื่อการบรรลุ “เป้าหมายร่วม” ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม ซึ่งนอกจากจะแก้ปัญหา “จนเพื่อนฝูง” แล้วยังก่อให้เกิดพลังความสามัคคีของ คนที่มีจิตวิญญาณร่วมมือกันเพื่อการพัฒนาประเทศที่จะช่วยสร้างการเปลี่ยนแปลงในสังคมโดยมีประชาชนเป็นศูนย์กลาง

11) แบบวัดสุขภาพการเงิน

สุขภาพทางการเงินที่ดี (Money Fitness) หมายถึง การมีสถานะทางการเงินที่เหมาะสมแก่การดำรงชีวิต เพียงพอ และนำไปสู่ความมั่นคงทางการเงินในอนาคต ทั้งนี้ ผู้ที่จะมีสุขภาพทางการเงินที่ดีได้ ต้องมีทั้งความรู้และทักษะทางการเงินที่ถูกต้อง และปฏิบัติจนเกิดผลดีโดยใช้แบบวัดสุขภาพการเงินในการวางแผนการเงิน

แบบวัดสุขภาพทางการเงิน			
บัญชีครัวเรือนและหนี้สิน ณ วันที่			
ชื่อ	สินทรัพย์	หนี้สิน	
สินทรัพย์	จำนวนเงิน	หนี้สินรวมอื่น (ไม่ได้มีไว้)	จำนวนเงิน
1. เงินสด	1. หนี้บัตรเครดิต
2. เงินฝากออมทรัพย์	2. หนี้บัตรเครดิตกับบริษัท A
	รวม (1)	3. หนี้บัตรเครดิตกับบริษัท B
สินทรัพย์เพื่อการลงทุน	4. หนี้บัตรเครดิตกับธนาคาร C
1. เงินฝากประจำ	5.
2. ออมทรัพย์พันธบัตร	รวม (2)	รวม (5)
	รวม (2)	หนี้สินรวม (1)
สินทรัพย์รวมอื่น	1. เงินกู้ยืม
3. บ้าน	2. เงินเช่ารถยนต์
2. รถยนต์	3.
3. สAVING ACCOUNT ฝากเงิน	4.
	รวม (3)	รวม (6)
รวมสินทรัพย์ทั้งหมด (1)-(2)-(3)	รวม (4)	รวมหนี้สินทั้งหมด (1)-(5)-(6)

12) สหกรณ์...สู่ระบบการค้าที่เป็นธรรม

สหกรณ์...สู่ระบบการค้าที่เป็นธรรม เป็นการสังเคราะห์ผลงานวิจัยภายใต้ชุดโครงการการขับเคลื่อนการพัฒนาการสหกรณ์และการค้าที่เป็นธรรม ของหนังสือการบริหารจัดการงานวิจัย ฉบับที่ 2 ที่จัดพิมพ์โดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ที่ได้นำเสนอผลงานวิจัยที่มีหลายรูปแบบ อาทิ กรอบการสร้างสมรรถนะผู้นำการเปลี่ยนแปลงเชิงคุณค่า (Capacity Building Framework) กรอบการพัฒนาโซ่คุณค่า (Value chain Development Framework) แปรนัยเชิงคุณค่าที่เป็นผลงานสร้างสรรค์จากการวิจัย เช่น ข้าวคุณธรรม ข้าวเกิดบุญ ผลไม้คุณภาพพิชฌัญญู ตลาดสุขใจ นวัตกรรมตัวแบบธุรกิจเชิงคุณค่าที่เกิดการเชื่อมโยงโซ่คุณค่าเพื่อการสร้างมูลค่าเพิ่มแก่ผลิตภัณฑ์โดยใช้กลไกสหกรณ์/กลุ่ม ตลอดจนข้อค้นพบแนวทางการพัฒนาสหกรณ์ และข้อเสนอแนวนโยบายและสาระณะที่น่าสนใจ

13) ข้อเสนอเชิงนโยบายและยุทธศาสตร์: การปฏิรูปการเกษตรภายใต้กระบวนทัศน์ใหม่

ข้อเสนอเชิงนโยบายและยุทธศาสตร์การปฏิรูปการเกษตร ภายใต้กระบวนทัศน์ใหม่ในนี้มีเจตนารมณ์สำคัญในการสังเคราะห์ชุดความรู้ภายใต้ชุดโครงการวิจัยฯและสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมตาม Logical Framework ของแผนการวิจัยให้ซึ่งข้อเสนอเชิงนโยบายและยุทธศาสตร์การปฏิรูปการเกษตรที่สอดคล้องกับสถานะการณ์ในบริบทโลกที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาที่ยั่งยืน ที่ก่อให้เกิดความสมดุลทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และการยกระดับการพัฒนาประเทศในแนวทางของเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (Value Based Economy) ซึ่งได้เสนอกรอบทิศทางเชิงยุทธศาสตร์การปฏิรูปการเกษตร ภายใต้กระบวนทัศน์ใหม่ ในห้วงเวลา 1 ทศวรรษ (2559-2568) ประกอบด้วย วิสัยทัศน์ ยุทธศาสตร์หลัก 5 ประการ แนวทางเชิงกลยุทธ์ทั้งสิ้น 25 แนวทาง พร้อมทั้งแผนการขับเคลื่อนการปฏิรูปการเกษตรและได้นำเสนอในที่ประชุม คณะกรรมาธิการปฏิรูปการเกษตรฯ,สปช.

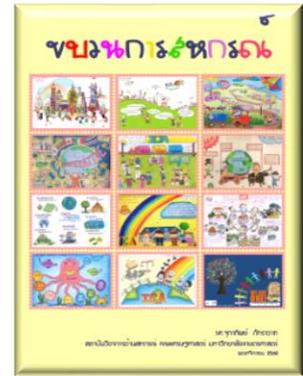
14) ข้อเสนอเชิงนโยบายและยุทธศาสตร์: การปฏิรูปการสหกรณ์สู่ศตวรรษที่สอง

ข้อเสนอเชิงนโยบายและยุทธศาสตร์การปฏิรูปการสหกรณ์สู่ศตวรรษที่สอง ประกอบด้วยเป้าหมายเชิงนโยบายการพัฒนาสหกรณ์ จะเป็นการยกระดับขีดความสามารถของระบบสหกรณ์เพื่อเป็นกลไกในการลดความเหลื่อมล้ำ สร้างความเป็นธรรมในสังคม และประเด็นยุทธศาสตร์หลัก 4 ประการ ได้แก่ ยุทธศาสตร์ที่ 1: ยกระดับการมีส่วนร่วมของภาคีเพื่อการพัฒนาความเข้มแข็งเป็นปึกแผ่นของสหกรณ์ ยุทธศาสตร์ที่ 2: ยกระดับมูลค่าเพิ่มในผลิตภัณฑ์สหกรณ์ โดยใช้กลไก Moving Up Value Chain ยุทธศาสตร์ที่ 3: การพัฒนาระบบการเงินสหกรณ์ที่เอื้อต่อความมั่นคงและมีเสถียรภาพในระบบสหกรณ์ และยุทธศาสตร์ที่ 4: การปฏิรูประบบสนับสนุนและสิ่งอำนวยความสะดวก

15) ขบวนการสหกรณ์

หนังสือ “ขบวนการสหกรณ์” มีเนื้อหาสาระที่กล่าวถึงกรอบคิด กรอบแนวทางการดำเนินงานของสหกรณ์ การเชื่อมโยงความร่วมมือกันเป็นขบวนการสหกรณ์ภายใต้เครือข่ายของสัมพันธ์ภาพสหกรณ์ระหว่างประเทศ บริบทของสหกรณ์และขบวนการสหกรณ์ประเภทต่างๆ ในฐานะที่เป็นกลไกการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม ตามปรัชญาแนวคิดและหลักการสหกรณ์ นอกจากนี้ยังกล่าวถึงกรณีศึกษาสำหรับสหกรณ์ที่น่าสนใจในประเทศต่าง ๆ ได้แก่ สหกรณ์ผู้บริโภค สหกรณ์การเกษตร สหกรณ์เครดิต ตลอดจนนโยบายรัฐที่เหมาะสมในการสนับสนุนการพัฒนาขบวนการสหกรณ์

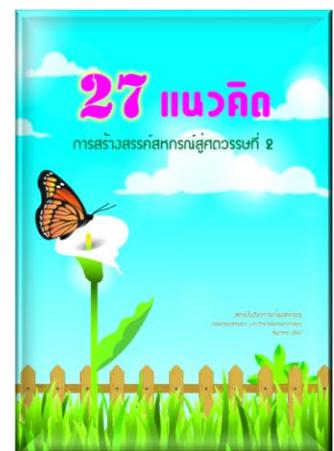
16) คู่มือการพัฒนาโซ่คุณค่าเพื่อการยกระดับมูลค่าเพิ่มผลิตภัณฑ์

คู่มือการพัฒนาโซ่คุณค่าเพื่อการยกระดับมูลค่าเพิ่มผลิตภัณฑ์ ใช้ชุดความรู้ “การพัฒนาโซ่คุณค่าผลิตภัณฑ์” ซึ่งเป็นชุดความรู้ที่ได้นำไปทดลองใช้ในการส่งเสริมแก่กลุ่มเป้าหมายการวิจัยภายใต้ชุดโครงการการขับเคลื่อนการพัฒนาการสหกรณ์และการค้าที่เป็นธรรม ได้ผลลัพธ์เป็นระบบธุรกิจทางเลือกสำหรับเกษตรกรรายย่อยที่ใช้กลไกสถาบันเกษตรกร/สหกรณ์ในการสร้างระบบธุรกิจร่วมกับภาคีพันธมิตร เพื่อลดข้อจำกัดและเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงแหล่งปัจจัยการผลิต เข้าถึงตลาด ตลอดจนการสร้างอำนาจการต่อรอง โดยมีสาระสำคัญชี้ให้เห็นกรอบแนวทางการดำเนินการที่สำคัญ 9 ขั้นตอนซึ่งจะนำไปสู่การเชื่อมโยงธุรกิจร่วมกับภาคีพันธมิตร มีการวางกรอบธุรกิจสู่เป้าหมายร่วม มีกระบวนการบริหารจัดการภายใต้แผนธุรกิจ ช่วยลดต้นทุนการผลิต เพิ่มประสิทธิภาพการผลิต อีกทั้งให้ความสำคัญกับการผลิตผลิตภัณฑ์ที่ได้คุณภาพมาตรฐาน (สากล)

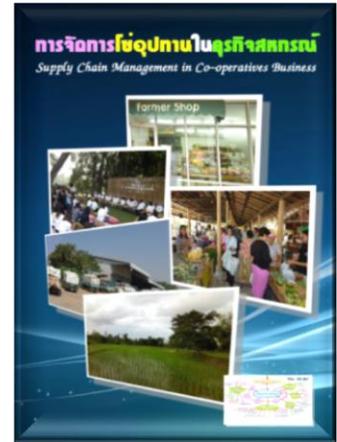
17) 27 แนวคิด การสร้างสรรค์สหกรณ์สู่ศตวรรษที่ 2

พ็อกเก็ตบุ๊ก “27 แนวคิดการสร้างสรรค์สหกรณ์สู่ศตวรรษที่ 2” เป็นหนังสือที่รวบรวมบทความเกี่ยวกับความรู้และนวัตกรรมนำการพัฒนาสหกรณ์ อาทิ สหกรณ์....นวัตกรรมความคิดที่งดงามข้ามศตวรรษ รูปแบบที่เปลี่ยนไปของสหกรณ์ กระบวนทัศน์ปฐมบทของการพัฒนาสหกรณ์สู่การพึ่งตนเอง การนำยุทธศาสตร์การสร้างคุณค่าเพื่อการพัฒนาการสหกรณ์ไทย การเปลี่ยนแปลงโลกตามแนวคิดธุรกิจฐานสังคม ธุรกิจฐานสังคม: กลไกในการนำคุณค่าสหกรณ์สู่การพัฒนาที่ยั่งยืน แผนธุรกิจกับการสร้างโอกาสและลดความเสี่ยงสำหรับธุรกิจสหกรณ์ การพัฒนาการตลาดสินค้าเกษตรโดยระบบสหกรณ์ การสร้างโซ่อุปทานการท่องเที่ยว เพื่อพัฒนาธุรกิจสหกรณ์การเกษตร การสร้างโซ่อุปทานการเงินบนหลักการพึ่งพาและร่วมมือกัน โซ่อุปทานข้าวหอมมะลิบรรจุถุง และFarmer Shop ทางเลือกของประชาชน

18) การจัดการโซ่อุปทานในธุรกิจสหกรณ์

การจัดการโซ่อุปทานในธุรกิจสหกรณ์ มีเนื้อหาสาระที่กล่าวถึงแนวคิดพื้นฐานและวัตถุประสงค์ในการจัดการโซ่อุปทานของธุรกิจ ที่ชี้ให้เห็นหลักการ กระบวนการ และองค์ประกอบของการจัดการโซ่อุปทาน บทบาทการดำเนินงานของธุรกิจสหกรณ์ในฐานะการเป็นองค์กรพึ่งพาและร่วมมือกันของประชาชน โดยนำเสนอข้อมูลเชิงวิเคราะห์ ที่ชี้ให้เห็นข้อจำกัดและโอกาสที่ท้าทายของธุรกิจสหกรณ์ตลอดจนกรอบคิดเชิงยุทธศาสตร์สำหรับการจัดการโซ่อุปทานในธุรกิจสหกรณ์ โดยนำเอาตัวแบบและแนวปฏิบัติที่ดีและกรณีศึกษาสำหรับการจัดการโซ่อุปทานในธุรกิจสหกรณ์ ที่เป็นผลลัพธ์จากงานวิจัยของสถาบันวิชาการด้านสหกรณ์ภายใต้การสนับสนุนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

19) คู่มือการพัฒนาโซ่คุณค่าผลิตภัณฑ์ปลานิลสู่การยกระดับมูลค่าเพิ่ม

คู่มือการเรียนรู้ด้วยตนเองเรื่อง “การพัฒนาโซ่คุณค่าผลิตภัณฑ์ปลานิลสู่การยกระดับมูลค่าเพิ่ม” เพื่อยกระดับขีดความสามารถของเกษตรกรและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภายใต้โซ่คุณค่า ให้มีความรู้และทักษะในการวิเคราะห์สถานการณ์ การออกแบบระบบธุรกิจด้วยการจัดการความสัมพันธ์ใหม่ ระหว่างภาคีพันธมิตรธุรกิจภายใต้โซ่คุณค่า เพื่อลดช่องว่าง (GAPs) และเปิดโอกาสในการเข้าถึงตลาดเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพตามกรอบแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืน ประกอบด้วยสาระการเรียนรู้ 5 หน่วยเรียน ได้แก่ 1) กรอบแนวคิดและกรอบแนวทางการพัฒนาโซ่คุณค่าผลิตภัณฑ์ 2) การจัดการระบบการเลี้ยงปลานิลในบ่อดินให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพมาตรฐาน 3) การวางแผนทางการเงินเพื่อความคุ้มค่าในการลงทุน 4) การพัฒนาผลิตภัณฑ์ปลานิลสู่มาตรฐานคุณภาพ 5) การจัดทำแผนธุรกิจสู่เป้าหมายความสำเร็จ

20) การสร้างสรรค์นวัตกรรมนำคุณค่าสหกรณ์

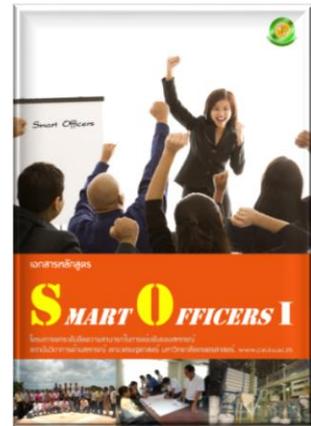
Pocket book "การสร้างสรรค์นวัตกรรม: นำคุณค่าสหกรณ์" จัดทำขึ้นในวาระการเฉลิมฉลองครบรอบร้อยปีการสหกรณ์ไทย โดยนำเสนอผลงานสร้างสรรค์นวัตกรรม ที่สถาบันวิชาการด้านสหกรณ์ และภาคีเครือข่ายการวิจัยภายใต้การสนับสนุนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยได้ร่วมมือกันพัฒนาในรอบทศวรรษ (พ.ศ. 2550-2559) ที่ผ่านมามาตลอดจนชุดความรู้เกี่ยวกับนวัตกรรมตัวแบบธุรกิจสหกรณ์ทั้งในประเทศและต่างประเทศมานำเสนอ ซึ่งบทความต่าง ๆ ในเล่มสะท้อนให้เห็น วิถีคิดและวิธีการทำงานของคนที่ตระหนักในคุณค่าสหกรณ์ และนำเอาความรู้ที่เป็นสหวิทยาการมาใช้อย่างมีแบบแผนเพื่อการยกระดับขีดความสามารถในการแข่งขันของสหกรณ์ เพื่อสร้างทางเลือกแก่ประชาชนและการมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีตามอัตภาพ

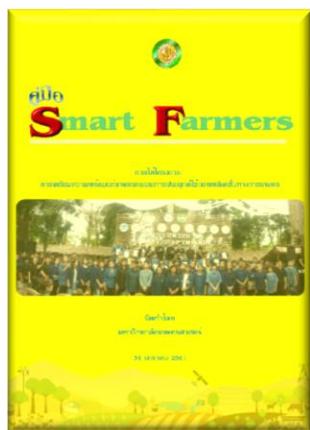
21) คู่มือ Smart Officers I

คู่มือ Smart Officers I จัดทำขึ้นมีจุดมุ่งหมายในการพัฒนาสมรรถนะแก่เจ้าหน้าที่สหกรณ์การเกษตรให้มีศักยภาพและความพร้อม และเป็นทรัพยากรบุคคลที่เป็นกำลังสำคัญในการบริหารสหกรณ์การเกษตรภายใต้บริบทโลกใหม่

เนื้อหาสาระหลักสูตรมุ่งเน้นไปที่การสร้างสมรรถนะใน 3 มิติ ได้แก่ การปรับทัศนคติ การปรับกระบวนทัศน์ และเพิ่มพูนความรู้ทักษะที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในหน้าที่ความรับผิดชอบ การบรรลุเป้าหมาย และภารกิจของสหกรณ์การเกษตร โดยประกอบด้วยหน่วยเรียนรู้ 5 หน่วย เรียน ที่สถาบันวิชาการด้านสหกรณ์ได้นำเอาชุดความรู้และนวัตกรรมที่ได้จากการวิจัยและเรียบเรียงจากแหล่งความรู้ต่าง ๆ มาใช้ในการจัดการความรู้

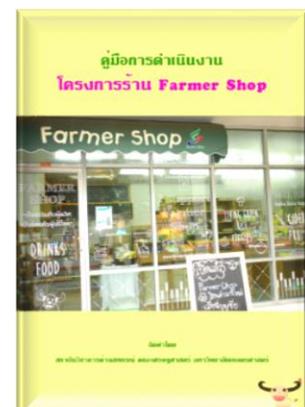
22) คู่มือ Smart Farmers

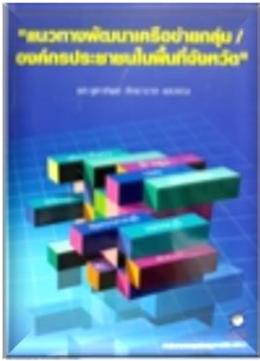
คู่มือ Smart Farmers การจัดทำคู่มือการเรียนรู้ของ Smart Farmers มีวัตถุประสงค์สำคัญเพื่อสร้างศักยภาพแก่เกษตรกรใน 4 มิติ ประกอบด้วย 1) การสร้างทัศนคติ (Attitude) ในการประกอบอาชีพให้มีความภูมิใจในการเป็นเกษตรกรตามคุณลักษณะของ Smart Farmers 2) การปรับกระบวนคิด (Mind Set Skill) ให้เข้าใจในบริบทโลกใหม่ที่มีทั้งโอกาสและภัยคุกคามและรู้จักสร้างแนวคิดอย่างเป็นระบบ และมีแบบแผนที่นำไปสู่การจัดการความสัมพันธ์ใหม่ในกิจกรรมการประกอบอาชีพและการดำเนินชีวิตที่สร้างคุณค่า “ความสมดุล มั่นคง และยั่งยืน” 3) การมีทักษะการเรียนรู้และสร้างสรรค์นวัตกรรม (Learning and Innovation Skills) ในการเข้าสู่ระบบโครงสร้างเศรษฐกิจที่มีความซับซ้อนและต้องการนวัตกรรมและเทคโนโลยีมาช่วยเพิ่มขีดความสามารถในการสร้างมูลค่าเพิ่มผลิตภัณฑ์ 4) การมีทักษะในการเข้าถึงและใช้สารสนเทศที่เกี่ยวข้องมาประยุกต์ใช้ในการผลิตและการตลาดอย่างมีประสิทธิภาพและเป็นประโยชน์

23) คู่มือการดำเนินงานโครงการร้าน Farmer Shop

คู่มือการดำเนินงานโครงการร้าน Farmer Shop มีเนื้อหาสาระสำคัญเกี่ยวกับความรู้ในการบริหารจัดการร้าน Farmer Shop ประกอบด้วย การเลือกทำเลที่ตั้งและการสร้างความแตกต่าง การสร้างบรรยากาศภายในร้าน เทคนิคการสั่งซื้อสินค้า การกำหนดราคา เทคนิคการรับเข้าสินค้าและจัดชั้นวาง การขายและให้บริการ ณ จุดแคชเชียร์ การจัดการสต็อกสินค้า การจัดทำเอกสารและรายงานการเงิน และภารกิจประจำวันของร้าน

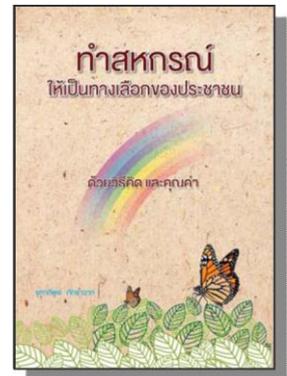
24) แนวทางการพัฒนาเครือข่าย/กลุ่ม/องค์กรประชาชนในพื้นที่จังหวัด

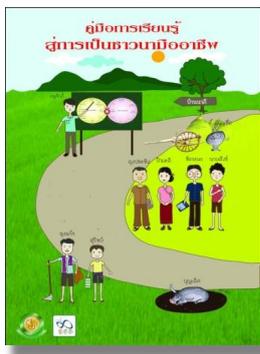
แนวทางการพัฒนาเครือข่าย/กลุ่ม/องค์กรประชาชนในพื้นที่จังหวัด เป็นบทสังเคราะห์ภายใต้กรอบแนวคิด “การเชื่อมโยงเครือข่ายพันธมิตร” ซึ่งใช้ข้อมูลจากงานวิจัยใน 9 พื้นที่จังหวัด ได้แก่ เชียงใหม่ ลำพูน เลย ขอนแก่น สระบุรี สุพรรณบุรี เพชรบุรี สงขลา และตรัง โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อนำข้อสรุปของบทเรียนที่ได้จากการวิจัย ประกอบด้วย สถานการณ์การดำเนินงานของกลุ่ม/องค์กรประชาชนในพื้นที่จังหวัดก่อนเริ่มโครงการ รูปแบบและกระบวนการเชื่อมโยงเครือข่าย และข้อเสนอสำหรับแนวทางการเชื่อมโยงเครือข่ายและการพัฒนาเครือข่ายพันธมิตรในแนวทางที่จะก่อให้เกิดความยั่งยืนทั้งในส่วน of เครือข่ายพันธมิตรและองค์กรที่เป็นสมาชิกเครือข่ายฯ นำไปใช้เป็นข้อมูลและแนวทางการปฏิบัติที่ดีที่สุดเพื่อนำไปใช้ในการขยายผลต่อไป

25) ทำสหกรณ์ให้เป็นทางเลือกของประชาชน

การทำสหกรณ์ให้เป็นทางเลือกของประชาชน ด้วยวิถีคิดและคุณค่า มีเจตนารมณ์เพื่อร่วมขานรับปีสากลแห่งการสหกรณ์ และเผยแพร่ให้คนในสังคมตื่นตัวและใช้กลไกของสหกรณ์ในการดำเนินชีวิตร่วมกันบนหลักการพึ่งพาตนเอง ซึ่งได้นำบทความที่สะท้อนให้เห็นวิถีคิด วิธีการทำงาน แนวปฏิบัติ และตัวแบบที่น่าสนใจสำหรับผู้นำสหกรณ์ ในการเตรียมความพร้อม ก้าวสู่ประชาคมอาเซียน ซึ่ง “สหกรณ์” เป็นกลไกที่สำคัญที่ประชาชนจะใช้เป็นทางเลือกในการเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ แหล่งทุน และตลาด เพื่อนำไปสู่การยกระดับชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีตามอัตภาพ ผู้เขียนได้รวบรวมประสบการณ์งานวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ข้อค้นพบจากงานวิจัย ประสบการณ์จากการศึกษาดูงาน การร่วมประชุมกับเวทีเสวนานานาชาติ ถ่ายทอดผ่านตัวหนังสือ จำนวน 35 บทความ เพื่อให้ผู้นำสหกรณ์ หรือผู้สนใจได้นำไปพัฒนาสหกรณ์ ในการนำประโยชน์สู่สมาชิก ชุมชน และประเทศชาติ

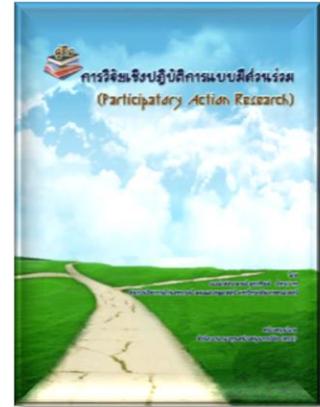
26) คู่มือการเรียนรู้สู่การเป็นชาวนามืออาชีพ

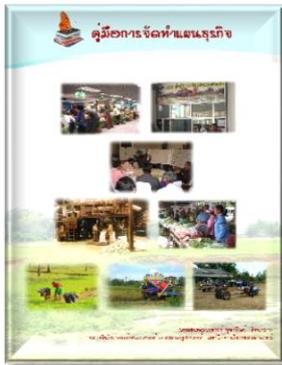
คู่มือการเรียนรู้สู่การเป็นชาวนามืออาชีพ มีสาระสำคัญเกี่ยวกับแนวคิด หลักการ ความรู้ และทักษะ ที่จะนำไปสู่การยกระดับสมรรถนะใน 3 มิติ ทั้งการปลูกจิตสำนึก และปรับทัศนคติที่ดีต่ออาชีพชาวนา การปรับวิถีคิด ให้ก้าวทันการเปลี่ยนแปลง และการเพิ่มพูนความรู้และทักษะในแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งจะนำไปสู่การสร้างสรรคชาวนามืออาชีพตามคุณลักษณะที่พึงประสงค์ คือ “รักษาคูณธรรม คิดสร้างสรรค์และแบ่งปัน มีศรัทธาในอาชีพ ใฝ่หาความรู้อยู่ตลอดเวลา” ที่มีการออกแบบหลักสูตรเป็นไปตามแนวทางของ Backward Design ที่นำเอาสภาพปัญหาของชาวนาขึ้นมาเป็นประเด็นสำหรับการกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ กรอบการประเมินผลการเรียนรู้ จากนั้นจึงนำไปกำหนดสาระการเรียนรู้ และดำเนินการพัฒนาหลักสูตร ภายใต้ความร่วมมือของชุมชนการเรียนรู้ ประกอบด้วย ผู้ทรงคุณวุฒิ นักวิชาการ แกนนำเกษตรกร สถาบันเกษตรกร ตลอดจนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้แก่ชาวนา จากนั้นจึงนำหลักสูตรไปทดลองใช้โดยครูที่เลี้ยงในพื้นที่ 4 แห่ง ได้แก่ จังหวัดเชียงราย สิงห์บุรี มหาสารคาม และชุมพร แล้วจึงนำผลการประเมินมาปรับปรุงเป็นคู่มือเรียนรู้โดยทีมวิจัย

27) คู่มือการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เป็นรูปแบบของการวิจัยที่บุคคลที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย ได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการวิจัย ทั้งร่วมคิด ร่วมปฏิบัติในทุกขั้นตอน อันประกอบด้วย การกำหนดประเด็นปัญหาการวิจัย การเก็บข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล การสรุปผลการวิจัย และการนำไปใช้ในการแก้ปัญหาหรือสร้างการเปลี่ยนแปลงในสังคมโดยตรง ซึ่งการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมช่วยให้นักวิจัยมองเห็นความเชื่อมโยงของกิจกรรมการวิจัย ตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดโครงการ ซึ่งจำเป็นต้องมีกระบวนการวางระบบไว้ตั้งแต่แรกเริ่มโดยอาจมีการปรับเปลี่ยนได้บ้าง ตามสภาวะที่เปลี่ยนแปลง แต่ต้องมั่นคง รักษาวัตถุประสงค์ของการวิจัยและนำมาซึ่งผลลัพธ์ และผลได้ อย่างถูกต้องเชื่อถือได้

28) คู่มือจัดทำแผนธุรกิจ

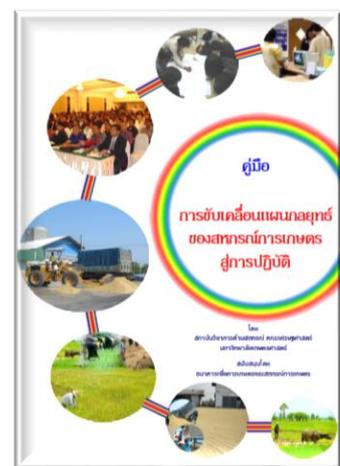

การจัดทำคู่มือการจัดทำแผนธุรกิจ เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในการเชื่อมโยงเครือข่ายเศรษฐกิจชุมชนภายใต้แผนงานของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) ที่ต้องการพัฒนาการให้บริการของ ธ.ก.ส.ผ่านกลไกของสหกรณ์การเกษตรเพื่อการตลาดลูกค้าธ.ก.ส. ที่จะส่งเสริมให้กลุ่มเป้าหมายทั้งที่เป็นเกษตรกร ผู้ประกอบการ กลุ่มบุคคล องค์กรชุมชนและสหกรณ์ทุกประเภทที่เป็นองค์ประกอบในระบบเศรษฐกิจฐานรากของประเทศ ได้มีคุณภาพชีวิตที่ดี

29) คู่มือการขับเคลื่อนแผนกลยุทธ์สหกรณ์การเกษตรสู่การปฏิบัติ

คู่มือการขับเคลื่อนแผนกลยุทธ์สหกรณ์การเกษตรสู่การปฏิบัติ จัดทำขึ้นเพื่อเป็นคู่มือสำหรับทีมที่ปรึกษาการขับเคลื่อนแผนกลยุทธ์สู่การปฏิบัติ ในการประชุมเชิงปฏิบัติการระหว่างทีมที่ปรึกษาและฝ่ายบริหารจัดการในสหกรณ์ต้นแบบ เพื่อให้ได้มาซึ่งแผนปฏิบัติการ ภายใต้ตัวชี้วัดที่จะนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายตามกรอบทิศทางงาน (แผนกลยุทธ์)

จุดเน้นของคู่มือ คือ การจัดทำแผนปฏิบัติการภายใต้แผนรวมของกิจการสหกรณ์ที่ครอบคลุมการบริหารจัดการในมิติด้านการเงิน การตลาด กระบวนการภายใน และการเรียนรู้ อันจะนำไปสู่การบริหารจัดการอย่างบูรณาการ และการบรรลุเป้าหมายแห่งความสำเร็จของสหกรณ์และการสนองความต้องการของ สมาชิกภายใต้ภาวะการแข่งขัน

30) คู่มือการบริหารการเปลี่ยนแปลงในสหกรณ์การเกษตร

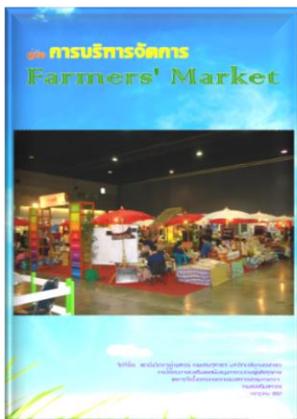
การจัดทำคู่มือการบริหารการเปลี่ยนแปลงในสหกรณ์การเกษตร เป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินการโครงการพัฒนาขีดความสามารถของสหกรณ์ในระยะที่ 3 ที่สถาบันวิชาการด้านสหกรณ์ ได้รับมอบหมายจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.)

คู่มือจะเป็นประโยชน์สำหรับทีมที่ปรึกษา และผู้เกี่ยวข้องที่จะใช้เป็นกรอบแนวทางในการขับเคลื่อนแผนกลยุทธ์สู่การปฏิบัติ เพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสหกรณ์ โดยกรอบแนวทางการปฏิบัติที่กำหนดไว้ จะเป็นไปตามกรอบคิดที่เรียกว่า วัฏจักรการบริหารการเปลี่ยนแปลง โดยมีกระบวนการดำเนินการที่สำคัญ 3 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ขั้นตอนการกำหนดทิศทางงานดำเนินงานสหกรณ์ 2) ขั้นตอนการบริหารการเปลี่ยนแปลง 3) ขั้นตอนการประเมินผล

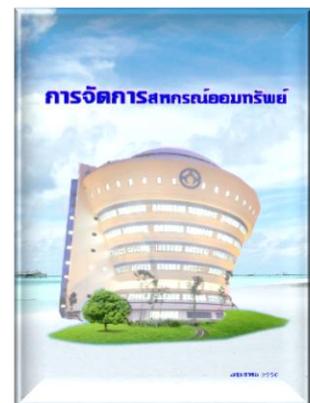
31) คู่มือการบริหารจัดการ Farmer Market

คู่มือ “การบริหารจัดการ Farmers’ Market” เป็นคู่มือที่จัดขึ้นเพื่อใช้ในโครงการส่งเสริมและสนับสนุนการรวบรวมผู้ผลิตคุณภาพ และการจัดตั้งตลาดเกษตรกรของสหกรณ์/กลุ่มเกษตรกร จัดทำในรูปแบบของแนวปฏิบัติสำหรับการบริหารจัดการ Farmers’ Market ที่ให้เห็นถึงรูปแบบ Farmers’ Market สิ่งจูงใจในการจัดตั้งและดำเนินงาน Farmers’ Market โครงสร้างพื้นฐาน การประสานงานผู้เกี่ยวข้องใน Farmers’ Market การประชุมกลุ่มเป้าหมาย การทำวิจัยตลาด การกำหนดตลาดธุรกิจ การออกแบบและวางระบบบริหารจัดการ โครงสร้างการบริหารจัดการ ตลอดจนข้อแนะนำสำหรับสิ่งที่ควรและไม่ควรปฏิบัติ เพื่อประโยชน์สำหรับสหกรณ์การเกษตร/กลุ่มเกษตรกรได้นำไปประยุกต์ใช้ในการจัดตั้งและดำเนินงานตลาดเกษตรกร

32) คู่มือการจัดการสหกรณ์ออมทรัพย์

คู่มือการจัดการสหกรณ์ออมทรัพย์ จัดทำขึ้นภายใต้โครงการวิจัย “การขับเคลื่อนการพัฒนาระบบการเงินสหกรณ์ออมทรัพย์ที่เอื้อต่อการพึ่งพาตนเองและร่วมมือกัน” สนับสนุนโดยชุมชนสหกรณ์ออมทรัพย์แห่งประเทศไทย จำกัด โดยมีเจตนารมณ์สำคัญที่จะจัดให้มีเอกสารเผยแพร่สำหรับกรอบคิดและแนวทางการบริหารจัดการสหกรณ์ออมทรัพย์ที่ดี อันจะเป็นประโยชน์สำหรับผู้นำ ฝ่ายจัดการ และผู้เกี่ยวข้อง เนื้อหาในเล่มประกอบด้วย ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับสหกรณ์ออมทรัพย์ การจัดการสหกรณ์ออมทรัพย์ การจัดการการเงินในสหกรณ์ออมทรัพย์ การตรวจสอบการบริหารการเงิน การควบคุมภายในสหกรณ์ออมทรัพย์ และกรณีศึกษาที่น่าสนใจ

33) 14 ปี การสร้างสรรค์งานวิจัย

14 ปี การสร้างสรรค์งานวิจัย ภายใต้ชุดโครงการการขับเคลื่อนการพัฒนาการสหกรณ์และการค้าที่เป็นธรรม” จัดทำขึ้นเนื่องในโอกาสสถาบันวิชาการด้านสหกรณ์ได้มีการดำเนินการครบ 10 ปี และเป็นปีเฉลิมฉลอง 72 ปี มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ได้มีอายุครบ 10 ปี ในปี พ.ศ. 2557 และเป็นปีที่ 14 ที่สร้างสรรค์งานวิจัย จึงได้รวบรวมข้อมูลการวิจัยตั้งแต่จุดเริ่มต้นของชุดโครงการวิจัยฯ การวางระบบสร้างสรรค์งานวิจัย การขับเคลื่อนชุดโครงการวิจัย ชุดความรู้จากการวิจัยนวัตกรรม แหล่งเรียนรู้ แบบธุรกิจตลอดจนการนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ทั้งแก่ชุมชน สังคม และประเทศ สู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

34) คู่มือสร้างสรรค์นวัตกรรมนำการเปลี่ยนแปลง

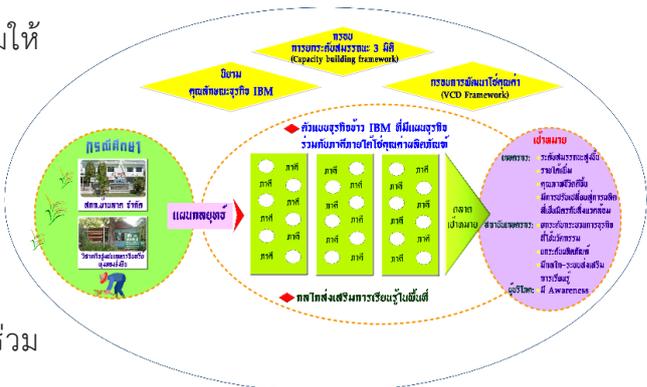
“การสร้างสรรคนวัตกรรม นำการเปลี่ยนแปลง” เป็นการนำเสนอผลงานตัวแบบนวัตกรรมทั้ง 4 ประกอบด้วย ตัวแบบนวัตกรรมข้าวคุณธรรม ตัวแบบนวัตกรรมเครือข่ายคุณค่าผลไม้คุณภาพ ตัวแบบนวัตกรรมกลุ่มธุรกิจเชิงคุณค่าสามพราน และตัวแบบธุรกิจ Farmer Shop เพื่อการเผยแพร่แก่สาธารณะ โดยคาดหวังจะเปิดโอกาสให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างนักวิจัยของสถาบันวิชาการด้านสหกรณ์ และผู้สนใจเพื่อการนำไปประยุกต์ใช้ เพื่อก่อให้เกิดการยกระดับต่อไป

4.1.2 รายละเอียดสาระการเรียนรู้: กลุ่มนวัตกรรมตัวแบบธุรกิจ

1) ตัวแบบธุรกิจข้าว IBM

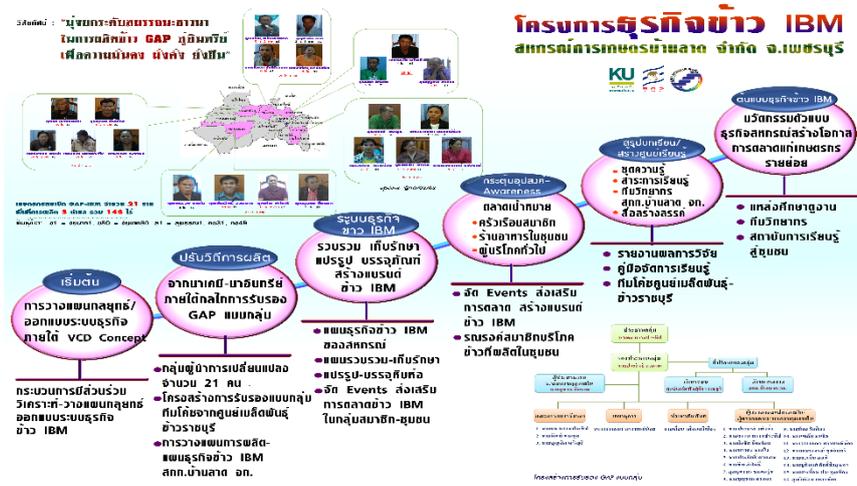
ตัวแบบธุรกิจข้าว IBM เป็นการส่งเสริมให้เกษตรกรรายย่อยเข้ามามีส่วนร่วมในระบบธุรกิจของสถาบันเกษตรกรที่มีการพัฒนาใช้คุณค่า โดยการทำธุรกิจร่วมกับภาคี เพื่อลดข้อจำกัดในการประกอบอาชีพ สร้างโอกาสการค้าที่เป็นธรรมสำหรับผลิตภัณฑ์ของเกษตรกรรายย่อย โดยใช้กระบวนการวิจัยในรูปแบบของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม มีเป้าหมาย/ตัวชี้วัดความสำเร็จ 3 ประการ ได้แก่

- ระดับเกษตรกร :มีการพัฒนาระดับสมรรถนะและปรับเปลี่ยนไปสู่การผลิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม มีรายได้สุทธิเพิ่มขึ้น มีคุณภาพชีวิตดีขึ้น
- ระดับสถาบันเกษตรกร :มีกลไกส่งเสริมการเรียนรู้เกษตรกร มีการพัฒนาระบบธุรกิจข้าวที่ใช้นวัตกรรมเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มผลิตภัณฑ์ที่มีมาตรฐาน สร้างอุปสงค์ภายใต้แบรนด์ข้าว IBM ที่เป็นตลาดเป้าหมาย
- ระดับผู้บริโภค : มี Awareness ในการอุดหนุนข้าว IBM

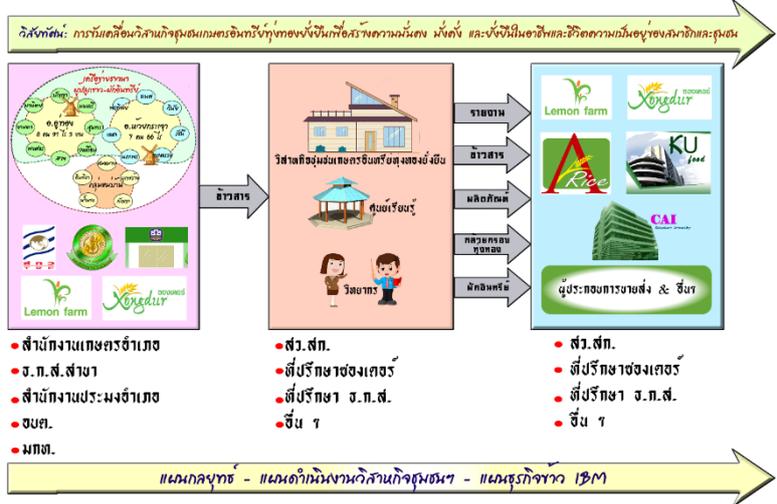
• **ตัวแบบธุรกิจข้าว IBM สหกรณ์การเกษตรบ้านลาด**

ตัวแบบธุรกิจข้าวแบบมีส่วนร่วมของสหกรณ์การเกษตรบ้านลาด จำกัด เป็นไปตามนโยบายของสหกรณ์ ภายใต้วิสัยทัศน์ “มุ่งยกระดับสมรรถนะชาวนาในการผลิตข้าว GAP สู่อินทรีย์ เพื่อความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน” จากการจัดทำแผนกลยุทธ์ที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) ได้วางแผนการดำเนินการโดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมในการออกแบบระบบธุรกิจที่ประยุกต์เอาการพัฒนาโซ่คุณค่า (Value chain Development) มาใช้เพื่อสร้างคุณค่าและมูลค่าเพิ่มผลิตภัณฑ์ข้าว

• **ตัวแบบธุรกิจข้าว IBM วิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์ทุ่งทองยั่งยืน**

ธุรกิจข้าวแบบมีส่วนร่วมของวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์ทุ่งทองยั่งยืนเป็นไปภายใต้วิสัยทัศน์ “การขับเคลื่อนวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์ทุ่งทองยั่งยืนเพื่อสร้างความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืนในอาชีพและชีวิตความเป็นอยู่ของสมาชิกและชุมชน” จากการจัดทำแผนกลยุทธ์ที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) ประกอบด้วย เกษตรกรสมาชิกที่สมัครใจเข้าร่วมโครงการจำนวน 35 ราย กรรมการวิสาหกิจชุมชนผู้บริหารบริษัทของเดอริไทยออร์แกนิกฟู้ด จำกัด และทีมวิจัย โดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมในการวางแผนกลยุทธ์และการออกแบบระบบธุรกิจที่ประยุกต์เอาการพัฒนาโซ่คุณค่า (Value chain Development) มาใช้ เพื่อสร้างคุณค่าและมูลค่าเพิ่มผลิตภัณฑ์ข้าว

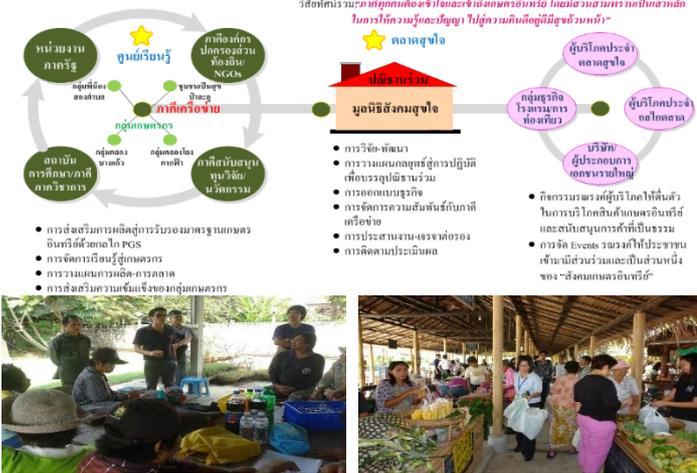

การออกแบบธุรกิจข้าวแบบมีส่วนร่วมโดยนำแนวคิด “การพัฒนาโซ่คุณค่า (Value chain Development)” มาใช้ มีวัตถุประสงค์เพื่อเชื่อมโยงภาคีพันธมิตรธุรกิจ เพื่อการจัดการความสัมพันธ์ภายใต้วิสัยทัศน์ร่วม และกำหนดภารกิจตามความเชี่ยวชาญเฉพาะของแต่ละภาคี

2) ตัวแบบกลุ่มธุรกิจเชิงคุณค่าสามพราน: สามพรานโมเดล

เป็นตัวแบบที่เอกชนหันมาให้ความร่วมมือกับชุมชนในการขับเคลื่อนธุรกิจชุมชนในการขับเคลื่อน

ธุรกิจตามปณิธานร่วม “ภาคีทุกคนต้องเข้าใจและเข้าถึงเกษตรกรอินทรีย์ โดยมีส่วนสามพรานเป็นเสาหลักในการให้ความรู้และปัญญาไปสู่ความกินดีอยู่ดี มีความสุขถ้วนหน้า” สู่เป้าหมายการพัฒนาเป็นสังคมเกษตรอินทรีย์ที่ส่งผลดีต่อภาคธุรกิจและชุมชน เครือข่ายที่เกษตรกรทุกฝ่ายต่างได้รับผลประโยชน์ที่ดีร่วมกันแบบ win win อย่างแท้จริง ต้นแบบนี้จะมีผลสร้าง

จินตนาการให้กับบริษัทในภาคธุรกิจเอกชนในการร่วมมือกับชุมชนเพื่อสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืน นอกจากนี้ “ตลาดสุขใจ” ยังเป็นตัวแบบการพัฒนาที่ประชาชนเป็นศูนย์กลาง มีการวิจัยมาใช้ประโยชน์ในการยกระดับขีดความสามารถของชุมชน กระบวนการส่งเสริมการรวมกลุ่ม การสร้างเครือข่ายพันธมิตร และเห็นถึงคุณค่าของการแบ่งปัน และสร้างสรรค์ของภาคีที่มีกระบวนการที่กว้างไกลที่ใส่ใจชุมชนและสิ่งแวดล้อม รวมถึงยังสามารถขยายผลการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้เพื่อให้ชุมชน หน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐ เอกชน สถาบันการศึกษา และสหกรณ์การเกษตรเข้ามาศึกษาเรียนรู้และนำไปปรับใช้ได้

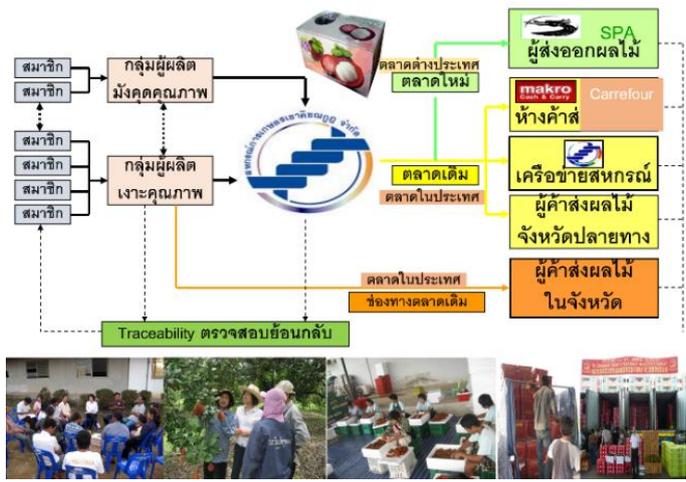
3) ตัวแบบกลุ่มชาวสวนผลไม้คุณภาพ: คิซมกัญญาโมเดล

ตัวแบบกลุ่มชาวสวนผลไม้คุณภาพ: คิซมกัญญาโมเดล เป็นตัวแบบธุรกิจสหกรณ์ภาคการเกษตรที่ให้

ความสำคัญในการพัฒนาอาชีพของเกษตรกรรายย่อย ควบคู่กับการดำเนินธุรกิจของสหกรณ์ โดยมีสหกรณ์การเกษตรเขาคิซมกัญญา จำกัด เป็นแกนกลางในการขับเคลื่อน มุ่งเน้นการสร้างร่วมมือระหว่างเกษตรกร สหกรณ์ ภาครัฐ ภาคเอกชน เปิดเวทีสะท้อนปัญหา เกิดการรวมกลุ่มผู้ผลิตผลไม้คุณภาพตามความต้องการที่แท้จริงของเกษตรกร ซึ่งความโดดเด่นของผลงานอยู่ที่ชุดความรู้ที่ตอบโจทย์วิจัยใน 2 ประเด็น คือ ประเด็นแรก ผลงานเครือข่ายคุณค่าผลไม้ที่ตอบโจทย์สำหรับแนวทางการสร้างกลไกการพัฒนาเกษตรกรชาวสวนผลไม้ให้มีความยั่งยืนอยู่ในอาชีพได้อย่างยั่งยืน ซึ่งได้ทั้งในรูปชุดความรู้ในการปลูกจิตสำนึกการทำสวนผลไม้คุณภาพ การปรับวิถีคิดแก่เกษตรกรในการรวมกลุ่ม สร้างเครือข่ายธุรกิจ โดยใช้สหกรณ์เป็นฝ่ายดำเนินการ และความรู้เพื่อการเรียนรู้

ตลอดชีวิตสำหรับเกษตรกรโดยใช้กลไกศูนย์เรียนรู้ มีชีวิต ประเด็นที่สอง ผลงานตัวแบบธุรกิจสหกรณ์ ในรูปเครือข่ายคุณค่า ซึ่งเป็นรูปแบบการจัดการ ธุรกิจผลไม้ของสหกรณ์การเกษตร ที่ได้นำเอาการจัดการโซ่อุปทานมาใช้ในธุรกิจสหกรณ์ ซึ่งถือเป็นนวัตกรรมตัวแบบธุรกิจสหกรณ์การเกษตรที่เป็น แนวปฏิบัติที่ดี เป็นที่สนใจอย่างกว้างขวางและอยู่ในความต้องการของรัฐบาลในการใช้ยกระดับ ความสามารถในการแข่งขันของประเทศควบคู่ไปกับการลดความเหลื่อมล้ำ

4) ตลาดสุขใจ

“ตลาดสุขใจ” เป็นผลลัพธ์ภายใต้โครงการวิจัยกลุ่มธุรกิจเชิงคุณค่าสามพราน หรือที่รู้จักในนามสามพรานโมเดล ที่ใช้เป็นกลไกในการกระตุ้นจิตสำนึกผู้บริโภค ให้หันมาใส่ใจในการบริโภคสินค้าเกษตรอินทรีย์จากผู้ผลิต โดยตรง

"ตลาดสุขใจ" เป็นแหล่งเรียนรู้ที่เกษตรกรจะ นำเอาข้อมูลข่าวสารด้านการตลาดที่ได้จากผู้บริโภคไป ประยุกต์ใช้ในการวางแผนการผลิตได้อย่างเหมาะสม ปัจจุบันมีผู้สนใจทั้งหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชนและ ผู้สนใจไปศึกษาดูงานกันอย่างกว้างขวางทั้งใน-ต่างประเทศ

5) ตัวแบบธุรกิจโนนค้อทุ่งโมเดล

ตัวแบบธุรกิจโนนค้อทุ่งโมเดล หรือกลุ่มเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนร่วมใจโนนค้อทุ่ง มีการ ดำเนินการภายใต้กรอบแนวคิดการพัฒนาโซ่คุณค่าเพื่อยกระดับมูลค่าเพิ่มของ Stanshi 's smiling Curve ที่ ได้นำมาประยุกต์ใช้ โดยมีทีมกลยุทธ์ ของชุดโครงการฯ เข้าไปช่วย สนับสนุนในการเชื่อมโยงภาคี พันธมิตรธุรกิจภายใต้โซ่คุณค่า โดยใช้กลไกของแผนธุรกิจสู่การบรรลุ เป้าหมายร่วม (วิสัยทัศน์ร่วม) และ กลไกการยกระดับสมรรถนะด้านการ ประกอบการในแนวทางการค้าที่เป็น ธรรม

นอกจากกลุ่มเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนฯ จะสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มแก่ผลิตภัณฑ์ข้าวอินทรีย์แก่สมาชิกแล้ว กลุ่มเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนฯดังกล่าวได้มีโอกาสเรียนรู้ในการเพิ่มพูนทักษะด้านการบริหารจัดการสถาบันเกษตรกร มีความตระหนักในคุณค่าของการพึ่งพาตนเอง(Dependence) การพึ่งพาซึ่งกันและกันในกลุ่ม(Independence) และการร่วมมือระหว่างภาคีเครือข่าย (Interdependence) ผลการประเมินความคิดเห็นของสมาชิกชาวนาพบว่า ทุกคนได้ตระหนักเห็นความสำคัญของการผลิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม การพึ่งพาตนเองและการร่วมมือกันเป็นกลุ่มเครือข่ายเพื่อการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและการเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งในปัจจุบันสมาชิกของกลุ่มเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนข้าวสังข์ธรรมอำนาจเจริญ มีสมาชิกจำนวน 320 คน ที่มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารออนไลน์ โดยมีกลไกการบริหารจัดการความร่วมมือระหว่างกันเพื่อประโยชน์ขององค์กร และชุมชน จนเป็นที่ประจักษ์ให้เห็นถึงวิถีคิด และวิธีการทำงานร่วมกัน ในการจัดการทรัพยากรทั้งที่เป็นตัวเงิน ไม่เป็นตัวเงินที่มีอยู่อย่างมีเอกลักษณ์ที่ชี้ให้เห็นถึง “วิถีเศรษฐกิจพอเพียงแบบก้าวหน้า ที่นำพาสู่ชุมชนเป็นสุข” ได้อย่างเป็นรูปธรรม

6) ตัวแบบธุรกิจ Farmer Shop

ตัวแบบของ Farmer Shop(Farmer Shop Business Model) เป็นตัวแบบร้านค้าปลีกทางเลือกภายใต้แบรนด์ Farmer Shop ที่ครอบคลุมระบบบริหารจัดการตั้งแต่กิจกรรมระดับต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำของโซ่อุปทานสินค้าเกษตรแปรรูปตั้งแต่ระบบจัดหาสินค้าเกษตรจากเครือข่ายพันธมิตรธุรกิจด้านอุปทาน การพัฒนาคุณภาพสินค้าให้เป็นไปภายใต้เงื่อนไขมาตรฐาน Farmer Shop การพัฒนาบรรจุภัณฑ์ ระบบการบริหารจัดการเครือข่ายด้านอุปทาน ระบบการบริหารจัดการร้านค้าปลีก (การจัดการ การจัดวางสินค้า การกำหนดราคาสินค้า การจำหน่ายสินค้า การจัดการสินค้าคงคลัง การบัญชี และการควบคุม การรายงานผลการดำเนินงาน) และการสร้างแบรนด์Farmer Shopที่มุ่งพัฒนาระบบจัดการโซ่อุปทานผ่านภาคีเครือข่ายผู้ประกอบการที่มีจิตสำนึกการพึ่งพาและร่วมมือกันในการจำหน่ายสินค้าเกษตรแปรรูปที่มีคุณภาพ ราคาเป็นธรรม ให้เป็นที่เชื่อถือไว้วางใจแก่ผู้บริโภคและหันมาเป็นลูกค้าประจำ

7) เครือข่ายคุณค่าข้าวคุณธรรม

นับตั้งแต่ปี 2549 ที่กลุ่มชาวนาภายใต้เครือข่ายของมูลนิธิธรรมร่วมใจ วัดป่าสวนธรรม ตำบลนาโสน อำเภอกุดชุม จังหวัดยโสธร จำนวน 108 คน มีพื้นที่ปลูกข้าว 1,130 ไร่ ได้เข้าสู่ระบบการวิจัยเพื่อศึกษาแนวทางในการแก้ปัญหาหาค่าข้าวตกต่ำ โดยทีมนักวิจัยกับแกนนำชาวนาคือ พ่อวิจิตร บุญสูง และนายนิคม เพชรผา ได้สร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาคน และผลผลิตข้าว และสร้างแบรนด์ "ข้าวคุณธรรม" โดยชาวนาผู้ปลูกข้าวทุกคนได้กำหนดเงื่อนไขที่จะถือศีลและลดอบายมุข 3 ประการ "ไม่ดื่มเหล้า ไม่สูบบุหรี่และไม่เล่นการพนัน" ที่ทำให้เกิดความแตกต่างในตัวสินค้า และสร้างแรงจูงใจแก่ภาคีพันธมิตรที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในระบบการผลิตและการจำหน่ายข้าวคุณธรรม ในปีต่อมามูลนิธิธรรมร่วมใจได้ดำเนินการจดทะเบียน เครื่องหมายการค้า "ข้าวคุณธรรม" กับสำนักงานพาณิชย์จังหวัดยโสธร เพื่อเป็นทรัพย์สินทางปัญญาของกลุ่มชาวนาคูณธรรมภายใต้มูลนิธิฯ จนถึงปัจจุบัน "กลุ่มชาวนาคูณธรรม" สามารถกำหนดราคาขายข้าวภายใต้ แบรนด์ "ข้าวคุณธรรม" ได้ด้วยตนเอง โดยมีภาคีทั้งภาครัฐ ภาควิชาการเข้ามาสนับสนุนในการพัฒนาคุณภาพมาตรฐานผลิตภัณฑ์ และเป็นที่ยอมรับของผู้บริโภคอย่างกว้างขวาง จึงอาจกล่าวได้ว่า ผลงานวิจัย "ข้าวคุณธรรม" เป็นตัวอย่างที่ดีสำหรับแนวทาง การแก้ไขปัญหาค่าสินค้าตกต่ำ โดยไม่ต้องให้รัฐเข้าไปแทรกแซง นอกจากนั้นยังก่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ในหมู่ชาวนาที่ได้น้อมนำ แนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงแบบก้าวหน้ามาปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมอีกด้วย

8) ตัวแบบ CSA

โครงการ CSA เกิดขึ้นจากการประชุมร่วมกันในเวทีงานวิจัยระหว่างสถาบันวิชาการด้านสหกรณ์ สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม หรือ ส.ป.ก. และภาคีเครือข่าย เพื่อเป็นการกระตุ้นอุปสงค์และหาช่องทางการตลาดให้กับกลุ่มเกษตรกร โดยที่เกษตรกรผู้ปลูกข้าวและผักอินทรีย์เป็นกลุ่มที่ได้รับการรับรองมาตรฐาน และมีความมุ่งหวังที่จะให้ผู้บริโภคได้ทานอาหารที่ปลอดภัย เกษตรกรได้วางแผนการผลิต ทำการเพาะปลูกและทำการขนส่ง โดยจะคัดเลือกข้าวและผักที่มีคุณภาพเพื่อมาจำหน่ายให้แก่ผู้บริโภค

นอกจากเครือข่ายเกษตรกรจะสามารถจำหน่ายสินค้าวางแผนการผลิตและเพิ่มอุปสงค์ในการผลิตแล้ว แต่เมื่อให้เกษตรกรได้มาพบเจอกับผู้บริโภคจะส่งผลให้เกษตรกร รับรู้ข้อมูลความต้องการของผู้บริโภค สามารถคำนวณจำนวนการผลิตเพื่อให้ได้คุณภาพและปริมาณที่ผู้บริโภคต้องการ และยังเป็นการเพิ่มศักยภาพในการฝึกให้เกษตรกรสามารถเป็นผู้ประกอบการสามารถวางแผนการผลิต วางแผนการขนส่ง การตั้งราคา การจัดเก็บ การจัดวางสินค้า ฯ

9) ตัวแบบธุรกิจ Mondragon

ตัวแบบธุรกิจมอนเตรกอน เป็นกลุ่มสหกรณ์ตั้งอยู่ทางตอนเหนือของประเทศสเปน เป็นกลุ่มสหกรณ์ที่ใหญ่ที่สุดในโลก ประกอบด้วยสหกรณ์ที่ดำเนินธุรกิจหลากหลาย ได้แก่ สหกรณ์งานซูเปอร์มาร์เก็ต สถาบันการเงิน โรงงานอุตสาหกรรม ชิ้นส่วนยานยนต์ ฯลฯ

กลุ่มธุรกิจมอนเตรกอนได้ใช้แนวทางการปรับตัวในยุคโลกาภิวัตน์ด้วยการปรับโครงสร้างการดำเนินงานแบบใหม่ที่นักวิชาการบางคนเรียกว่า กระบวนการลูกผสมของสหกรณ์ ซึ่งได้นำไปสู่ปรากฏการณ์ใหม่ที่เรียกกันว่าผู้ถือหุ้นสหกรณ์ และเป็นที่มาของการสหกรณ์ยุคใหม่ และใช้กลยุทธ์การบริหารแบบหลากหลายถิ่น เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน และการดำรงอยู่ของสหกรณ์เพื่อประโยชน์ของสมาชิก เพราะไม่เพียงแต่สามารถรักษาอาชีพของสมาชิกเดิมเท่านั้น แต่ยังสามารถสร้างอาชีพใหม่ให้แก่แรงงานในประชาคมท้องถิ่นนั้นๆ อีกด้วย

10) ตัวแบบร้านสหกรณ์ญี่ปุ่น

ร้าน KOMe House เป็น 1 ใน 15 ร้าน JA ในจังหวัดกิฟุ ที่เปิดขายสินค้าที่มาจากท้องถิ่น ใน

จังหวัดกิฟุ และมาจากทั่วประเทศ เพื่อมาจำหน่ายให้กับผู้บริโภคในชุมชน มีสมาชิกเป็นกลุ่มเกษตรกรที่ ลงทะเบียนกับร้าน 50 ราย และมีผู้บริโภคที่มาใช้บริการเป็นประจำทุกวัน วันละ 150 ราย ร้านจะเน้นไปที่การจำหน่ายข้าวสารที่มาจากเมืองต่าง ๆ ซึ่งข้าวแต่ละเมืองจะมีลักษณะจำเพาะแตกต่างกัน อีกทั้งยังมีราคาที่แตกต่างกันแต่ไม่มากนัก การจำหน่ายข้าวของร้านโคเมะเฮ้าส์จะมีตารางแจ้งแก่ผู้บริโภคว่าจะมีข้าวชนิดใด จากแหล่งใดเข้ามาจำหน่ายในร้านวันไหนบ้าง ผู้บริโภคสามารถเลือกวันที่จะเข้ามาซื้อได้เอง พนักงานจะบรรจุข้าวตามปริมาณการสั่งซื้อของลูกค้าในถุงกระดาษด้วยเครื่องบรรจุ นอกจากข้าวแล้วทางร้านโคเมะเฮ้าส์มีของสดทั้งที่เป็นผัก ผลไม้ตามฤดูกาลที่มีราคาไม่สูงเท่าช่วงที่มีหิมะตกซึ่งผักจะมีราคาสูงมากและผลผลิตจะมี

จำนวนน้อย นอกจากนี้ยังมีเนื้อสัตว์ อาหารทะเล ได้แก่ ปลานานาชนิด ปลาหมึก กุ้ง และผลิตภัณฑ์แปรรูป

ร้านโคเมะเฮ้าส์เปิดให้บริการทุกวันตั้งแต่เวลา 8.30-17.00 น. ทั้งนี้ผู้บริโภคสามารถซื้อโดยตรงจากผู้ผลิตในช่วงเวลา 8.00-8.30 น.

11) ตลาดปลา Toyosu Market

ตลาดปลาในตำนานซึกิจิ (Tsukiji Market) เฉพาะโซนที่มีการประมูลปลาและตลาดค้าส่งอาหารทะเล ได้ปิดตัวลงไปตั้งแต่วันที่ 6 ตุลาคม 2018 และถูกย้ายไปยังตลาดปลาแห่งใหม่ที่ชื่อ โทโยสึ (Toyosu Market) ตลาดค้าส่งกลางมหานครโตเกียว (Tokyo Metropolitan Central Wholesale Market) หรือเป็นที่รู้จักอย่างทั่วไปในนามตลาดสึกิิจิ) เป็นตลาดค้าส่งปลาและอาหารทะเลที่ใหญ่ที่สุดในโลก และยังคงเป็น ตลาดค้าส่งที่ใหญ่ที่สุดแม้ว่าจะเทียบกับตลาดค้าส่งประเภทอื่น ๆ ก็ตาม ตลาดปลาสึกิิจิมีที่ตั้งอยู่ในอำเภอสึกิิจิ ในแขวงชูโอ กรุงโตเกียว มีการค้าขายตั้งแต่เวลา 04:00 น. ของทุกวัน มีความน่าสนใจตรงที่มีการประมูลปลาหน้าแข้งกัน ในปี ค.ศ. 2012 ตลาดปลาสึกิิจิ ได้ถูกจัดอันดับจากสำนักข่าวซีเอ็นเอ็นให้เป็นตลาดสดที่ดีที่สุดในโลกเป็นอันดับ 2

ตลาดปลาสึกิิจิเปิดทำการเป็นวันสุดท้ายในวันที่ 6 ตุลาคม ค.ศ. 2018 หลังจากเปิดทำการค้ามากกว่า 83 ปี ก่อนที่จะย้ายที่ตั้งไปยังย่านโทโยซุ เขตโคโต ซึ่งอยู่ห่างลงไปทางใต้ประมาณ 2 กิโลเมตร และเริ่มเปิดดำเนินการวันแรกในวันที่ 11 ตุลาคม ห่างออกไปราว 3 กิโลเมตรตลาดโทโยซุ อยู่ห่างจากตัวเมือง เดินทางมาได้ง่ายๆ ให้ลงที่สถานีชิโจ มาเอะ (Shijo-Mae Station) สาย ยูริคาโมเมะ (Yurikamome) เป็นรถไฟลอยฟ้าไร้คนขับ สายเดียวกับที่ใช้นั่งไปโอไดบะ (Odaiba) นั้นแหละ สะดวกสบายมากเพราะออกจากสถานีปุ๊บจะมีทางเดิน skywalk ทันสมัยเชื่อมไปยังตึกต่างๆ เมื่อเปิดตัว ตลาดโทโยสึก็ได้กลายเป็นตลาดค้าส่งปลาและอาหารทะเลที่ใหญ่ที่สุดในญี่ปุ่นและในโลก ใหญ่กว่าตลาดซึกิจิเดิมถึงกว่า 1.8 เท่า ด้วยพื้นที่กว่า 407,000 ตารางเมตร และสภาพแวดล้อมทั้งตัวตึกและรอบๆ แลดูทันสมัยโมเดิร์นมาก ราวกับย่านเมืองใหม่ เพราะด้วยงบประมาณสร้างกว่า 150,000 ล้านบาท

ตลาดโทโยสึ ถูกแบ่งออกเป็น 3 ตึกหลักด้วยกัน ได้แก่

- 1) Fish Wholesale Market Building: ตึกที่มีการประมูลปลาหน้าแข้ง รวมถึงร้านอาหารทะเลสดๆ เป็นจุดหมายหลักของบรรดานักท่องเที่ยว
- 2) Fish Intermediate Wholesale Market Building: ตึกที่มีการซื้อขายอาหารทะเลสำหรับผู้ประกอบการ และยังมีร้านค้าร้านอาหารร้านซูชิต่าง ๆ ด้วย
- 3) Fruit and Vegetable Market Building: ตึกที่มีการประมูลผักและผลไม้สด จากทั้งในและนอกประเทศ

4.1.3 สื่อสร้างสรรค์

1) วิดีทัศน์ผลงานวิจัยและการนำไปใช้ประโยชน์ชุดโครงการการขับเคลื่อนการพัฒนาการสหกรณ์และการค้าที่เป็นธรรม

เนื้อหาของวีดิทัศน์เป็นการนำเสนอให้เห็นการเชื่อมโยงของปัญหาและการแก้ปัญหาโดยการวิจัย โดยเริ่มจากปัญหาของสังคมไทยในปัจจุบันที่คนเราทุกคนต้องเผชิญในโลกแห่งความเป็นจริง และความจริงที่ได้รับการยืนยันจากผลการวิจัยที่สถาบันวิชาการด้านสหกรณ์ ได้ลงไปวิจัยในรูปแบบของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมกับกลุ่มคนที่เป็นกำลังสำคัญของประเทศอย่างเกษตรกร ในตลอด 16 ปีที่ผ่านมา โดยการสนับสนุนของสกว.

2) The Researchers

สื่อวีดิทัศน์ที่นำเสนอสภาพปัญหาในสังคมไทยปัจจุบัน การใช้กลไกการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมมาแก้ปัญหา ร่วมกับกลไกสหกรณ์มาประยุกต์ร่วมกับโซ่คุณค่า การค้าที่เป็นธรรม และคุณค่าสหกรณ์มาใช้ในการพัฒนาเครือข่ายร่วมกันและทำให้ผู้เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาและร่วมขับเคลื่อนการสหกรณ์ด้วยการพึ่งพาและร่วมมือกันพร้อมผู้คนที่มีความรู้ร่วมกัน เห็นได้จากตัวอย่างที่ประสบความสำเร็จ ได้แก่ ตลาดสุขใจ ตัวแบบธุรกิจ Farmer Shop และเครือข่ายสวนผลไม้คุณภาพ

3) จากสหกรณ์สู่ทฤษฎีใหม่ ผลงานวิจัยตามศาสตร์พระราชา

ผลการวิจัยเรื่อง "จากสหกรณ์ สู่ทฤษฎีใหม่ผลงานวิจัยตามศาสตร์พระราชา" ได้ก่อให้เกิด "ตัวแบบธุรกิจสหกรณ์และธุรกิจชุมชน" ที่สามารถสร้างพื้นที่เศรษฐกิจแนวใหม่ซึ่งใส่ใจในการค้าที่เป็นธรรม เปิดให้เกษตรกรรายย่อยเข้ามามีส่วนร่วม และนำไปสู่การแก้ปัญหาเชิงโครงสร้างได้อย่างเป็นรูปธรรม อาทิ สามพรานโมเดลและศิษย์คุณโมเดล

4) Smart Farmers

วิธีที่ค้นหาลักสูตรอบรม Smart Farmers นำเสนอสาระการเรียนรู้ และภาพกิจกรรมของการอบรมเกษตรกร เพื่อยกระดับสมรรถนะการประกอบอาชีพ เพิ่มพูนความรู้ ความเข้าใจในหลักการและแนวทางการทำการเกษตรยั่งยืน และการเพิ่มพูนทักษะการสร้างสรรค์นวัตกรรมการพัฒนาโซ่คุณค่าเพื่อการสร้างมูลค่าเพิ่มผลิตภัณฑ์

5) เครือข่ายคุณค่า

กระบวนการสร้างเครือข่าย เป็นนวัตกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนที่ได้ผสมผสานเอาเรื่องคุณค่าสหกรณ์ (อุดมการณ์) เชื่อมร้อยผู้คน ผ่านองค์กร สร้างเครือข่ายด้วยกระบวนการบริหารจัดการเชิงรุก (เชิงกลยุทธ์) ที่จะก่อให้เกิดการบูรณาการความร่วมมือในแนวนราบ (Horizontal integration) ที่มีกลไกความเชื่อมโยงและจัดระเบียบความสัมพันธ์อย่างเหมาะสมบนความสมัครใจ โดยต่างฝ่ายต่างวางแผนและทำกิจกรรม ทางเศรษฐกิจ สังคม วิชาการ สัมมนาการ สวัสดิการ ซึ่งเป็นเรื่องของการประกอบอาชีพ และวิถีชีวิตของคนในชุมชน ซึ่งจะก่อให้เกิดความสุขร่วมกันอย่างยั่งยืน

6) ยกระดับสหกรณ์สู่อาเซียน

นำเสนอความพร้อมในการขับเคลื่อนขบวนการสหกรณ์เมื่อเปิดเสรีอาเซียน (AEC) ซึ่งทุกภาคส่วนต้องร่วมมือกันภายใต้ปัจจัย 3 ส่วน คือ คน คุณภาพ สินค้าคุณภาพ และเครือข่ายคุณภาพ ในการยกระดับสหกรณ์ ซึ่งรวมถึงสหกรณ์ที่มีฐานประชาชน ให้สามารถเป็นกลไกของประชาชนในการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม บนการพึ่งพาและร่วมมือกัน ซึ่งหากได้มีการเชื่อมโยงธุรกิจซึ่งกันและกันก็จะสามารถยกระดับคุณค่าและพัฒนาเศรษฐกิจ-สังคมได้ กว้างขวาง และพร้อมที่จะเดินหน้าสู่อาเซียนได้มากขึ้น

7) ตลาดสุขใจ

เป็นต้นแบบธุรกิจภาคเอกชนที่หันมาให้ความร่วมมือกับชุมชนในการขับเคลื่อนธุรกิจสู่เป้าหมาย การพัฒนาสังคมเกษตรอินทรีย์ที่ส่งผลดีทั้งต่อภาคธุรกิจและชุมชน ที่มีการเชื่อมโยงกันตรงระหว่างผู้ปลูกกับผู้บริโภค จนกลายเป็นศูนย์เรียนรู้มีชีวิตที่ยกระดับความรู้ด้านเกษตรปลอดภัยและเกษตรอินทรีย์แก่ผู้ผลิตและผู้บริโภค สร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจแก่ภาคีที่เข้ามามีส่วนร่วม และสร้างฐานความรู้เพื่อการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ร่วมกัน

8) สามพรานโมเดล

เป็นการนำเสนอนวัตกรรมตัวแบบธุรกิจที่ใช้การแก้ปัญหาด้วยกลไกและกระบวนการวิจัยในการสร้างสรรค์นวัตกรรมนำคุณค่าของการพึ่งพาและร่วมมือกัน ถือเป็นตัวอย่างที่ดีสำหรับรูปแบบธุรกิจชุมชนที่มีการเชื่อมโยงภาคีเครือข่ายทั้งในระดับต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ ที่ชี้ให้เห็นแนวปฏิบัติที่ดีของการขับเคลื่อน “พลังประชารัฐ” ที่มีหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ชุมชน และภาควิชาการเข้ามาร่วมมือกันขับเคลื่อนและพัฒนาชุมชนสู่การเป็นสังคมเกษตรอินทรีย์ที่ให้ความสำคัญกับแนวทางการค้าที่เป็นธรรม

9) การผลักดันงานวิจัยสู่การใช้ประโยชน์เชิงนโยบาย

ผลงานวิจัย “การขับเคลื่อนการพัฒนาการสหกรณ์และการค้าที่เป็นธรรม” ได้ถูกคัดเลือกให้เป็นตัวแบบการ “แปลงงานวิจัยให้เป็น Policy Brief เพื่อผลักดันให้เกิดการใช้ประโยชน์ในเชิงนโยบาย” กับนักวิจัย/ผู้ประสานงานโครงการ สกว. ให้สามารถแปลงงานวิจัยให้อยู่ในรูป Policy Brief ที่เข้าใจง่าย น่าสนใจ ตรงกับความต้องการของผู้ใช้ประโยชน์ด้านนโยบาย และเพื่อส่งเสริมให้เกิดการนำงานวิจัยไปใช้ในเชิงนโยบายเพิ่มมากขึ้นต่อไป

10) แผนพัฒนาการสหกรณ์ ฉบับที่ 2

นำเสนอแผนพัฒนาการสหกรณ์ ฉบับที่ 2 ภายใต้ยุทธศาสตร์ 5 ยุทธศาสตร์เพื่อการขับเคลื่อนขีดความสามารถและพลังของระบบสหกรณ์อันจะเชื่อมโยงสู่การพัฒนาการสหกรณ์อย่างบูรณาการทั้งมิติคน มิติสหกรณ์ มิติขบวนการ และมิติเครือข่ายให้เป็นระบบสหกรณ์ที่มีคุณค่า

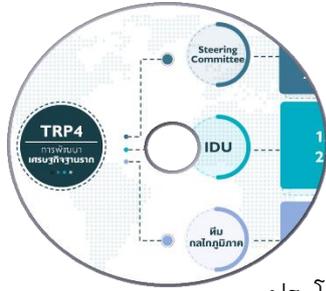
11) กินอยู่อย่างพอดีวิถีความพอเพียง

การเผยแพร่ประสบการณ์งานวิจัยในเวที “กินอยู่อย่างพอดี วิถีความพอเพียง” ผ่าน ThaiPBS ซึ่งพบปัญหาที่ว่าประชาชนขาดความรู้และทักษะการเป็นผู้ประกอบการ ซึ่งต้องการแกนนำในการแก้ไขปัญหาให้แก่ประชาชน ซึ่งจากกรณีตัวอย่างตัวแบบงานวิจัยภายใต้ชุดโครงการฯ ที่ประสบความสำเร็จ อาทิ สามพรานโมเดล คิซมกุฎโมเดล เครือข่ายวิสาหกิจชุมชนข้าวสังข์ธรรม ซึ่งเคยประสบปัญหาในเรื่องของราคาผลผลิตตกต่ำ กลุ่มเกษตรกรได้เข้ามาขอคำปรึกษา ทางสถาบันวิชาการด้านสหกรณ์ให้องค์ความรู้และแนะแนวทางในการยกระดับ 3 ยก ได้แก่ ยกขีดความสามารถของสหกรณ์ และการสร้างภาคีเครือข่าย จุดเด่นในการพัฒนา คือ การสร้างแบรนด์ เพื่อกระตุ้นอุปสงค์ผู้บริโภค สร้างแนวคิดให้ผู้บริโภคทราบว่าแบรนด์ที่สามารถช่วยเหลือเกษตรกรได้โดยตรง

12) การพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก

เป็นการนำเสนอการนำความรู้ ทักษะ ประสบการณ์ นวัตกรรม แนวปฏิบัติที่ดีมาสร้างสรรค์ ผลผลิตวิจัยในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก ซึ่งสิ่งที่จะทำให้การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากสำเร็จ คือการทำให้

คน มีส่วนร่วม มีข้อมูลประกอบการตัดสินใจ เลือกแนวทางแก้ปัญหาอย่างสมคูล การสร้างบรรยากาศชุมชน ให้ตระหนัก เห็นความสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงเป็นระบบ มีจิตสำนึกรักถิ่น คิดพึ่งพาตนเองและร่วมมือกัน จะทำให้ได้ประโยชน์ยั่งยืนถึง ลูกหลาน การส่งเสริมการเรียนรู้ จะเพิ่มโอกาสในอาชีพและการมีคุณภาพ ชีวิตที่ดี และที่สำคัญภาครัฐ ภาควิชาการ และเอกชน ร่วมมือกันสนับสนุนเพื่อ ประโยชน์ของประชาชนเป็นสำคัญ”

13) รายการชวนคิด ชวนคุยสื่อออนไลน์

เป็นพื้นที่สำหรับสื่อสารระหว่างผู้เข้าชมกับผู้นำเสนอเรื่องราวใน ประเด็นที่กำลังเป็นที่น่าสนใจในปัจจุบัน นำเสนอในรูปแบบของไฟล์วิดีโอด้วยภาษา ที่เรียบง่าย สั้น กระชับความยาวประมาณ 3-5 นาที เพื่อเพิ่มความสนใจให้กับ ผู้ชม ปัจจุบันมีวิดีโอให้เลือกชมทั้งหมด 59 เรื่อง

14) ตัวแบบธุรกิจข้าว IBM

วิธีที่ค้นนำเสนอตัวแบบธุรกิจข้าว IBM กรณีของวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์ทุ่งทองยั่งยืน เพื่อ ศึกษาแนวทางการแก้ปัญหาเกษตรกร (ชาวนา) อย่างเป็นองค์รวมภายใต้กรอบแนวคิด ของ "โมเดลธุรกิจข้าวแบบมีส่วนร่วม" หรือเรียกว่า "โมเดลธุรกิจข้าวIBM" ที่ มุ่งเน้นการยกระดับกระบวนการธุรกิจข้าวของสถาบันเกษตรกรด้วยการพัฒนาโซ่ คุณค่าสู่การสร้างมูลค่าเพิ่มผลิตภัณฑ์ข้าว อาจกล่าวได้ว่ากระบวนการธุรกิจ ดังกล่าวมีความสอดคล้องกับแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและทฤษฎีใหม่ 3 ขั้นตอนของในหลวงรัชกาลที่ 9

15) สหกรณ์คุณค่าแห่งคน

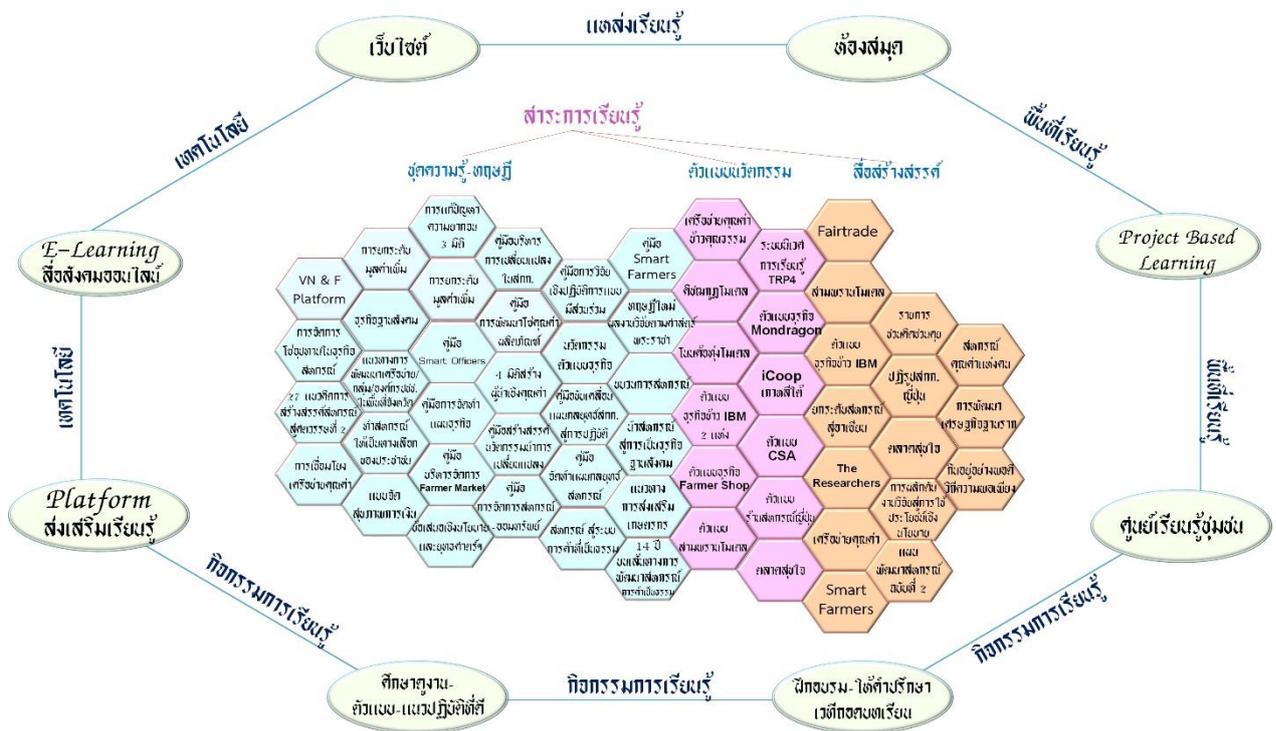
เนื้อหาของวิธีที่ค้นเป็นการนำเสนอให้เห็นการเชื่อมโยงโซ่คุณค่า ที่สามารถแก้ ปัญหาโดยการวิจัย ถ่ายทอดผ่านกรณีศึกษาที่เป็นตัวแบบ ผลลัพธ์จากการวิจัยที่ประสบความสำเร็จ อาทิ เครือข่ายคุณค่าผลไม้คุณภาพ (คิชมกฏโมเดล) กลุ่มธุรกิจเชิงคุณค่าสามพราน (สามพรานโมเดล)

4.2 ระบบนิเวศการเรียนรู้การพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก

การพัฒนากระบวนนิเวศการเรียนรู้ในที่นี้มีจุดมุ่งหมายในการสร้างสรรค์กลไกการเรียนรู้ที่มีความยืดหยุ่นในการส่งเสริมการเรียนรู้และสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ในชุมชนโดยมีองค์ประกอบ 4 อย่าง ได้แก่ (รูปที่ 4.1)

- 1) สารการเรียนรู้ที่เป็นชุดความรู้-ทฤษฎี บูรณาการจากวิทยาการหลายด้าน (cross discipline) ที่ผ่านการทดลองใช้และสังเคราะห์แล้วสำหรับส่งเสริมการเรียนรู้ในการเพิ่มสมรรถนะระดับบุคคล เพิ่มขีดความสามารถในระดับองค์กรและเครือข่ายเพื่อให้เป็นตัวจักรการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากที่ใช้นวัตกรรม
- 2) แหล่งเรียนรู้/พื้นที่เรียนรู้ที่สามารถตอบสนองความต้องการของผู้เรียนเพื่อเพิ่มพูนทักษะและประสบการณ์ในการสร้างสรรค์นวัตกรรม เช่น ศูนย์เรียนรู้ชุมชน E-Learning
- 3) กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้และสร้างสรรค์นวัตกรรมที่ยืดหยุ่นมีความเหมาะสมกับผู้เรียน มีหลายรูปแบบ อาทิเช่น การอบรม ให้คำแนะนำ เวทีถอดบทเรียน ทำโครงการ (Project Base Learning) การศึกษาดูงาน
- 4) เทคโนโลยีสนับสนุนการเรียนรู้และข้อมูลข่าวสารผ่านเว็บไซต์ สื่อสังคมออนไลน์ ฯลฯ

รูปที่ 4.1 ระบบนิเวศการเรียนรู้ TRP4

บทที่ 5

บทวิเคราะห์และข้อเสนอเชิงยุทธศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก

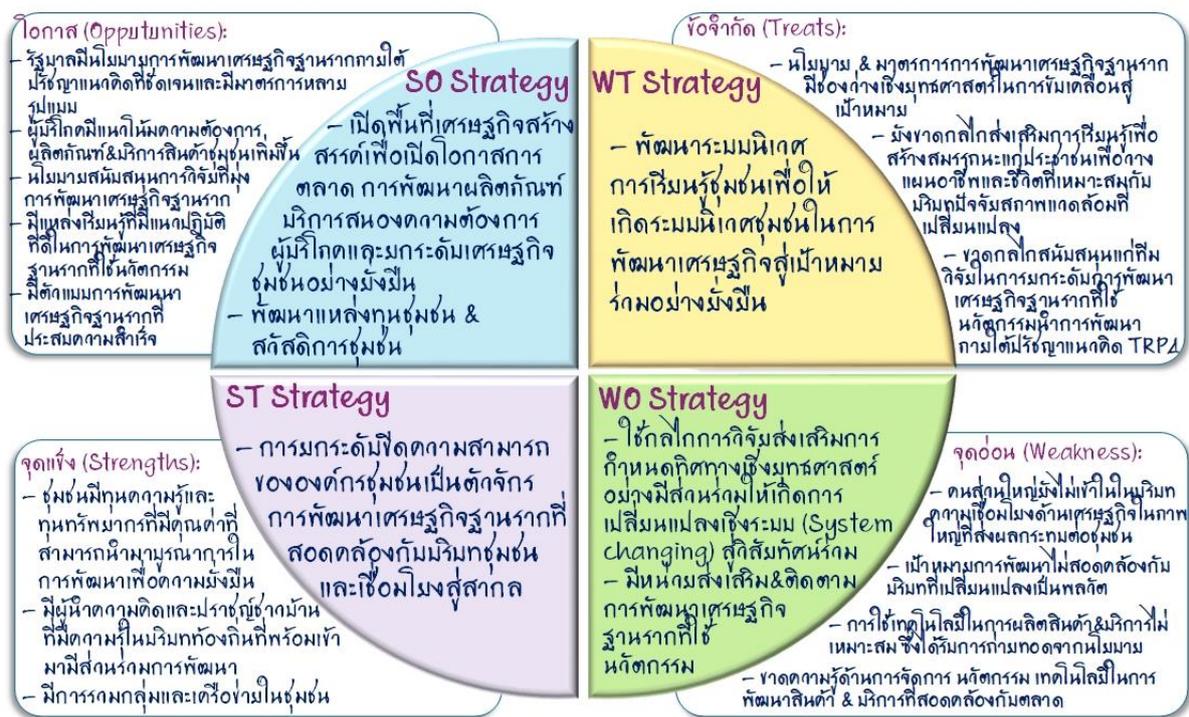
สาระสำคัญในบทนี้ ประกอบด้วย การวิเคราะห์สถานการณ์และข้อเสนอเชิงยุทธศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก สรุปผลการวิจัย และข้อเสนอสำหรับการวิจัยในระยะต่อไป ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

5.1 การวิเคราะห์สถานการณ์และข้อเสนอเชิงยุทธศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก

การวิเคราะห์สถานการณ์การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากในที่นี้ ใช้วิธีการของ SWOT Matrix Analysis โดยประมวลข้อมูลจากการทบทวนวรรณกรรม การวิเคราะห์ช่องว่างเชิงยุทธศาสตร์จากกรณีศึกษาและข้อมูลภาคสนาม จากการติดตามการดำเนินการวิจัยภายใต้ TRP4 ดังที่ได้กล่าวไว้ในบทที่ 2, 3 และ 4 เพื่อชี้ให้เห็นโอกาส ข้อจำกัด จุดแข็งและจุดอ่อน ตลอดจนการกำหนดประเด็นยุทธศาสตร์การพัฒนาฯ ดังนี้

5.1.1 การวิเคราะห์ปัจจัยสภาพแวดล้อมการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก

ภายใต้เทคนิค SWOT Analysis มีข้อสรุปที่ชี้ให้เห็นโอกาส (Opportunities) ข้อจำกัด (Threats) จุดแข็ง (Strengths) และจุดอ่อน (Weakness) ดังนี้ (รูปที่ 5.1)

รูปที่ 5.1 การวิเคราะห์ปัจจัยสภาพแวดล้อมการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้วย SWOT Analysis

1) โอกาส(Opportunities):

- รัฐบาลมีนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากภายใต้ปรัชญาแนวคิดที่ชัดเจนและมี

มาตรการหลายรูปแบบ

- ผู้บริโภคมีแนวโน้มความต้องการผลิตภัณฑ์ & บริการสินค้าชุมชนเพิ่มขึ้น
- นโยบายสนับสนุนการวิจัยที่มุ่งการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก
- มีแหล่งเรียนรู้ที่มีแนวปฏิบัติที่ดีในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากที่ใช้นวัตกรรม
- มีตัวแบบการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากที่ประสบความสำเร็จ

2) ข้อจำกัด (Threats):

- นโยบาย & มาตรการการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากมีช่องว่างเชิงยุทธศาสตร์ในการขับเคลื่อนสู่เป้าหมาย
- ขาดกลไกส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อสร้างสมรรถนะแก่ประชาชนเพื่อวางแผนอาชีพและชีวิตที่เหมาะสมกับบริบทปัจจัยสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลง
- ขาดกลไกสนับสนุนแก่ที่วิจัยในการยกระดับการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากที่ใช้นวัตกรรม นำการพัฒนาภายใต้ปรัชญาแนวคิด TRP4

3) จุดแข็ง (Strengths)

- ชุมชนมีทุนความรู้และทุนทรัพยากรที่มีคุณค่าที่สามารถนำมาบูรณาการในการพัฒนาเพื่อความยั่งยืน
- มีผู้นำความคิดและปราชญ์ชาวบ้านที่มีความรู้ในบริบทท้องถิ่น ที่พร้อมเข้ามามีส่วนร่วมการพัฒนา
- มีการรวมกลุ่ม & เครือข่ายในชุมชน

4) จุดอ่อน (Weakness)

- คนส่วนใหญ่ยังไม่เข้าใจในบริบทความเชื่อมโยงด้านเศรษฐกิจในภาพใหญ่ที่ส่งผลกระทบต่อชุมชน
- เป้าหมายการพัฒนาไม่สอดคล้องกับบริบทที่เปลี่ยนแปลงเป็นพลวัต
- การใช้เทคโนโลยีในการผลิตสินค้า&บริการไม่เหมาะสม ซึ่งได้รับการถ่ายทอดจากนโยบาย
- ขาดความรู้ด้านการจัดการ นวัตกรรม เทคโนโลยีในการพัฒนาสินค้า & บริการที่สอดคล้องกับตลาด

5.2 ข้อเสนอเชิงยุทธศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก

ผลการวิเคราะห์ SWOT Matrix ดังกล่าว ได้นำมาซึ่งการกำหนดกลยุทธ์การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของไทย 4 กลุ่มยุทธศาสตร์ ดังนี้ (รูปที่ 5.1)

5.2.1 กลุ่มยุทธศาสตร์ SO ประกอบด้วย 2 ประเด็นยุทธศาสตร์ ได้แก่

- ส่งเสริมการเปิดพื้นที่เศรษฐกิจสร้างสรรค์ในชุมชน เพื่อเพิ่มช่องทางการตลาดแก่เกษตรกร รายย่อยในการเข้าถึงผู้บริโภค กระตุ้นการบริโภคสินค้าที่ผลิตในชุมชน อาทิเช่น ตลาดเกษตรกร ร้านค้าเกษตรกร ตลาดนัดสีเขียว โดยดำเนินการควบคู่กับการสร้างทักษะผู้ประกอบการ การพัฒนามาตรฐานผลิตภัณฑ์ บรรจุภัณฑ์ การบริหารจัดการตลาดเกษตรกร การบริหารจัดการร้านค้า ฯลฯ

- การจัดให้มีแหล่งทุนชุมชนเพื่อสร้างนิสัยการออม การสะสมทุนและพัฒนาไปสู่ระบบการเงินชุมชนพึ่งพาตนเอง การลงทุนและสวัสดิการชุมชน

5.2.2 กลุ่มยุทธศาสตร์ ST ประเด็นยุทธศาสตร์ ได้แก่

- การยกระดับขีดความสามารถขององค์กรชุมชนเพื่อเป็นตัวจักรการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากที่สอดคล้องกับความต้องการและบริบทชุมชนตลอดจนการเชื่อมโยงสู่สากล

5.2.3 กลุ่มยุทธศาสตร์ WT ประเด็นยุทธศาสตร์ ได้แก่

- ส่งเสริมพัฒนาระบบนิเวศการเรียนรู้ในชุมชน เพื่อให้เกิดบรรยากาศการเรียนรู้ในชุมชน ให้คนในชุมชนได้มีโอกาสเรียนรู้ตลอดชีวิต และเข้ามามีส่วนร่วมพัฒนาชุมชนสู่วิสัยทัศน์อย่างยั่งยืน

5.2.4 กลุ่มยุทธศาสตร์ WO ประกอบด้วยประเด็นยุทธศาสตร์สำคัญ 2 ยุทธศาสตร์ ได้แก่

- สนับสนุนให้มีกลไกการวิจัย สร้างกระบวนการมีส่วนร่วมกำหนดวิสัยทัศน์ร่วม & ทิศทางยุทธศาสตร์ เพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงเชิงระบบสอดคล้องกับปัจจัยสภาพแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลง ให้เกิดการพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน

- จัดให้มีหน่วยส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากที่ใช้นวัตกรรมนำการเปลี่ยนแปลงภายใต้ปรัชญาTRP4

5.3. กรอบการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากที่ใช้นวัตกรรม

ด้วยตระหนักถึงความสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากภายใต้ปรัชญาแนวคิด “ระบบเศรษฐกิจของชุมชนท้องถิ่นที่มีการจัดโครงสร้างความสัมพันธ์ของผู้คน องค์กร และเครือข่ายในแนวราบ ก่อให้เกิดบรรยากาศการเรียนรู้ที่สร้างแรงจูงใจในการพัฒนาบนหลักการพึ่งพาตนเอง มีความเชื่อมั่นไว้วางใจช่วยเหลือเกื้อกูลสร้างสรรค่นวัตกรรมนำพาสู่การพัฒนาที่สมดุล เอื้อต่อการมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดี มีสันติสุขอย่างยั่งยืน” ที่ทมิวิจัย TRP4 ภายใต้การสนับสนุนของสกสว.กำลังดำเนินการ ซึ่งจำเป็นที่ทมิวิจัยและผู้เกี่ยวข้องต้องใช้ชุดความรู้และความสามารถในการก้าวข้ามช่องว่างที่เป็นอยู่ เพื่อให้เกิดการพัฒนาในแนวทางที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในกลุ่มเป้าหมาย/ชุมชนในทิศทางของการแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำและการพัฒนาที่สมดุลเพื่อให้มีเครื่องมือ/แนวทางสำหรับนักวิจัย/นักพัฒนานำไปใช้ประโยชน์ ในที่นี้จึงได้นำประเด็นยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากที่นำเสนอในข้อ 5.2 มานำเสนอในรูปแบบของ Grassroot Transformation Platform ประกอบด้วยการดำเนินการ 6 ยุทธศาสตร์ประกอบด้วย (รูปที่ 5.2)

รูป 5.2 Grassroot Transformation Platform

5.3.1 การเปลี่ยนแปลงเชิงระบบ (System Changing) ประกอบด้วย การดำเนินการที่สำคัญ ได้แก่ การใช้กลไกการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เพื่อกำหนดวิสัยทัศน์ชุมชน เป้าหมายความสำเร็จในการพัฒนา ซึ่งจำเป็นต้องมีการกำหนดยุทธศาสตร์และการวาง Roadmap Milestone เพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นระบบ

5.3.2 การปฏิรูป/ยกระดับขีดความสามารถขององค์กรในชุมชน (Revolution of Community Enterprises) เพื่อให้มีบทบาทและขีดความสามารถในการเป็นตัวจักรการพัฒนาเศรษฐกิจสังคมของชุมชน อาทิ สหกรณ์การเกษตร วิสาหกิจชุมชน ธุรกิจฐานสังคม เครื่องมือที่สำคัญได้แก่ การจัดทำแผนธุรกิจ (Business Model Canvas)

5.3.3 การพัฒนาระบบนิเวศชุมชน (Community Ecosystem) เพื่อให้มีโครงสร้างพื้นฐานและระบบสนับสนุนการพัฒนาชุมชนที่สำคัญได้แก่ ระบบฐานข้อมูลชุมชน ระเบียบชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีโครงสร้างระบบบริหารจัดการที่เอื้อต่อการพัฒนาสู่วิสัยทัศน์ชุมชน กลไกการจัดการความสัมพันธ์ในชุมชน ระบบนิเวศการเรียนรู้ชุมชน

5.3.4 การเปิดพื้นที่เศรษฐกิจสร้างสรรค์ในชุมชน เพื่อเปิดโอกาสการตลาดในแนวทางการค้าที่เป็นธรรม การพัฒนาเศรษฐกิจหมุนเวียนในชุมชน ได้แก่ ตลาดเกษตรกร ร้านสวัสดิการชุมชน ร้านค้าชุมชน ผู้ประกอบการท่องเที่ยวชุมชน SMEs OTOP โดยควรมีกลไกส่งเสริมให้มีทักษะด้านการประกอบการแบบมืออาชีพ

5.3.5 การพัฒนาแหล่งทุนและสวัสดิการชุมชนเพื่อสุขภาพที่ดี ประกอบด้วย กองทุนชุมชน สถาบันการเงินชุมชน สนามเด็กเล่น ศูนย์เด็กเล็ก ศูนย์สุขภาพชุมชน

5.3.6 หน่วยติดตามประเมินผลการพัฒนาชุมชน เพื่อสร้างกลไกการจัดเก็บข้อมูล การประเมินตัวชี้วัดค่าเป้าหมายการพัฒนาเพื่อเป็นข้อมูลป้อนกลับเพื่อการปรับปรุง ตลอดจนการจัดประกาศเกียรติคุณ เพื่อสร้างจิตสำนึกรักชุมชน เป็นต้น

ผลการขับเคลื่อนการพัฒนาจะนำไปสู่ภาพในจินตนาการที่เป็นผลลัพธ์การพัฒนาดังรูปที่ 5.3

รูปที่ 5.3 Scenario การพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก

5.4 สรุปผลการวิจัย

การวิจัยในระยะที่ 1 ภายใต้การดำเนินการของทีมกลไกกลางซึ่งเป็นไปภายใต้วัตถุประสงค์ 3 ประการ มีผลงานวิจัยจำแนกตามวัตถุประสงค์ดังนี้

5.4.1 การวิเคราะห์ช่องว่าง (GAPs) และจัดทำข้อเสนอเชิงยุทธศาสตร์การลดช่องว่างการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก

โครงการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากที่ถูกเลือกเป็นกรณีศึกษาด้วยวิธี Purposive Sampling มี 3 โครงการประกอบด้วย 1) โครงการพัฒนาชุมชนพื้นที่อย่างเป็นองค์รวม: ชองสาริกาโมเดล โดย บริษัทเบทาโกร จำกัด (มหาชน) 2) โครงการนาอินทรีย์ล้านไร่ โดย กรมการข้าว 3) โครงการร้านค้าธงฟ้าประชารัฐ โดย กระทรวงพาณิชย์และกระทรวงการคลัง ทีมวิจัยได้ออกแบบตารางประเมิน ค่าระดับคะแนนการประเมิน

ช่องว่าง (GAPs Analysis) ตามกรอบแนวคิด Balance Scorecard (บัตรคะแนนความสมดุล) ใน 3 มุมมอง และ 12 องค์ประกอบ ได้แก่

- มุมมองด้านการเรียนรู้และพัฒนา: ความพร้อมของทีมงาน ข้อมูลข่าวสาร ทักษะความรู้/แนวคิดการพัฒนา
- มุมมองด้านกระบวนการภายใน: มีกลไกการบริหารจัดการ มีกลไกข้อมูลป้อนกลับจากภาคี
- มุมมองด้านกลุ่มเป้าหมาย: ความพึงพอใจในบริการ ภาพลักษณ์ของโครงการ คุณภาพการบริการ
- มุมมองด้านประสิทธิภาพตามพันธกิจของโครงการ (การเงิน): คุณค่าทางเศรษฐกิจ-การเพิ่มรายได้ /คุณค่าอื่น ประสิทธิภาพตามพันธกิจโครงการ

ผลการประเมินรายโครงการพบว่า มีช่องว่างเชิงยุทธศาสตร์มากขึ้นโดยมีข้อเสนอสำหรับปิดช่องว่างสำหรับแต่ละโครงการ ส่วนข้อเสนอสำหรับการปิดช่องว่างเชิงยุทธศาสตร์ในภาพรวม ได้แก่

- ควรจัดให้มีกลไกประสานนโยบายสู่การปฏิบัติที่สามารถทำให้ทุกฝ่ายเข้าใจในวัตถุประสงค์ในภาพรวมของโครงการ กระบวนการทำงานและแนวปฏิบัติ บทบาทหน้าที่ของแต่ละส่วนงานเพื่อไม่ให้เกิดช่องว่างในการทำงาน

- ควรจัดให้มีคณะทำงานติดตามกำกับและแนะนำแนวการปฏิบัติในทุกระดับ
- ควรมีกลไกข้อมูลป้อนกลับและแนะนำแนวปฏิบัติที่เป็น Real Time
- เน้นการประชุมชี้แจงเพื่อสร้างความเข้าใจและรับฟังความคิดเห็นอย่างสม่ำเสมอ
- มีกลไกติดตาม/ให้คำปรึกษาแนะนำเพื่อปรับปรุงการปฏิบัติงานที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายในพื้นที่ต่าง ๆ

- มีกลไกกลั่นกรองและคัดเลือกกลุ่มเป้าหมายเข้าร่วมโครงการอย่างรัดกุมโดยมี Third parties ร่วมคัดเลือก

- ควรมีกลไกการติดตามประเมินจาก Third parties เพื่อให้ได้ข้อมูลปรับปรุงโครงการ
- ควรมอบหมายการปฏิบัติงานให้ตรงตามหน้าที่ความรับผิดชอบไม่ใช่เป็นเรื่องของงานฝากควบคู่กับการสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานมากกว่ามาตรการลงโทษ

- ควรให้มีการดำเนินการในลักษณะต่อเนื่องและคำนึงถึงบริบทปัจจัยสภาพแวดล้อมของกลุ่มเป้าหมายในแต่ละพื้นที่

- ควรมีกลไกนำข้อมูลป้อนกลับของโครงการเพื่อใช้เป็นกรอบของโครงการในระยะต่อไป

5.4.2 ผลการรวบรวมและสังเคราะห์ชุดความรู้และนวัตกรรมมาพัฒนาเป็นระบบนิเวศการเรียนรู้ สนับสนุนการวิจัย TRP4 มีรายละเอียดดังนี้

ผลการรวบรวมสาระการเรียนรู้ ประกอบด้วย ชุดความรู้ นวัตกรรม และสื่อสร้างสรรค์ ที่เกี่ยวข้องการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากภายใต้ TRP4 จำแนกเป็น 3 กลุ่ม กลุ่มแรก: ชุดความรู้/แนวคิดทฤษฎีที่ผ่านการนำไปใช้ประโยชน์ในการขับเคลื่อนการวิจัย “ชุดโครงการการพัฒนาการสหกรณ์และการค้าที่เป็นธรรม”

และ ได้สรุปบทเรียนที่ชี้ให้เห็นผลลัพธ์การพัฒนาอย่างเป็นรูปธรรม มี 34 รายการ (ตารางที่4.1) กลุ่มที่สอง: นวัตกรรมตัวแบบธุรกิจที่มีผลงานสร้างผลกระทบการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน/ท้องถิ่นที่สอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากภายใต้ TRP4 มี 11 รายการ กลุ่มที่สาม: สื่อสร้างสรรค์มี 15 รายการ ผลการพัฒนา ระบบนิเวศการเรียนรู้ ซึ่งมีจุดมุ่งหมายในการสร้างสรรค์กลไกการเรียนรู้ที่มีความยืดหยุ่นในการส่งเสริมการเรียนรู้และสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ในชุมชนโดยมีองค์ประกอบ 4 อย่าง ได้แก่

1) สาระการเรียนรู้ที่เป็นชุดความรู้-ทฤษฎี บูรณาการจากวิทยาการหลายด้าน (cross discipline) ที่ผ่านการทดลองใช้และสังเคราะห์แล้วสำหรับส่งเสริมการเรียนรู้ในการเพิ่มสมรรถนะระดับบุคคล เพิ่มขีดความสามารถในระดับองค์กรและเครือข่ายเพื่อให้เป็นตัวจักรการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากที่ใช้ นวัตกรรม

2) แหล่งเรียนรู้/พื้นที่เรียนรู้ที่สามารถตอบสนองความต้องการของผู้เรียนเพื่อเพิ่มพูนทักษะ และประสบการณ์ในการสร้างสรรค์นวัตกรรม เช่น ศูนย์เรียนรู้ชุมชน E-Learning

3) กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้และสร้างสรรค์นวัตกรรมที่ยืดหยุ่นมีความเหมาะสมกับผู้เรียน มีหลายรูปแบบ อาทิเช่น การอบรม ให้คำแนะนำ เวทีถอดบทเรียน ทำโครงการ (Project Base Learning) การศึกษาดูงาน

4) เทคโนโลยีสนับสนุนการเรียนรู้และข้อมูลข่าวสารผ่านเว็บไซต์ สื่อสังคมออนไลน์ ฯลฯ

5.4.3 การสนับสนุนการเรียนรู้แก่นักวิจัยภายใต้ TRP4 ภายใต้ความร่วมมือกับหน่วย IDU โดยเน้นไปที่การแลกเปลี่ยนความรู้และแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับทีมการวิจัยท้องถิ่นในพื้นที่เพื่อพัฒนา โจทย์วิจัย และออกแบบวิธีการวิจัยเพื่อบรรลุเป้าหมายนโยบายของ TRP4 ร่วมกันนั้น ได้นำมาซึ่งข้อมูลเชิงคุณภาพ และการรับรู้สถานการณ์การขับเคลื่อนการพัฒนาในระดับพื้นที่ ซึ่งทีมกลไกกลางได้นำมาวิเคราะห์ ด้วยเทคนิค SWOT Analysis Matrix ที่ชี้ให้เห็นโอกาส (Opportunities) ข้อย่ำกัด (Threats) จุดแข็ง (Strengths) และจุดอ่อน (Weakness) และนำไปสู่การกำหนดเป็นประเด็นยุทธศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจ ฐานรากภายใต้ TRP4 ทั้งสิ้น 6 ประเด็นยุทธศาสตร์และนำมาจัดทำเป็นข้อเสนอสำหรับกรอบแนวทางการ พัฒนาเศรษฐกิจฐานราก: Grassroot Transformation Platform ซึ่งประกอบด้วยการดำเนินการ 6 แนวทาง ที่สำคัญได้แก่

- 1) การเปลี่ยนแปลงเชิงระบบ (System Changing)
- 2) การปฏิรูป/ยกระดับขีดความสามารถขององค์กรในชุมชน (Revolution of Community Enterprises)
- 3) การพัฒนาระบบนิเวศชุมชน (Community Ecosystem)
- 4) การเปิดพื้นที่เศรษฐกิจสร้างสรรค์ในชุมชน
- 5) การพัฒนาแหล่งทุนและสวัสดิการชุมชนเพื่อสุขภาวะที่ดี
- 6) หน่วยวางแผน ติดตาม ประเมินผลการพัฒนาชุมชน

5.5 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในระยะต่อไป

ข้อสรุปจากการวิจัยของทีมกลไกกลางภายใต้แผนงาน TRP4 ในระยะแรก ชี้ให้เห็นข้อจำกัด & ช่องว่างเชิงยุทธศาสตร์ในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก จึงมีข้อเสนอแนะที่สำคัญ ได้แก่ การรณรงค์ให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเข้าใจในปรัชญาแนวคิดการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากและได้จัดทำกรอบแนวทางการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก (Grassroots Transformation Platform of TRP4) ประกอบด้วย กระบวนการพัฒนา 6 องค์ประกอบ เพื่อเป็น Guidance สำหรับภาคีวิจัยในการพัฒนาสู่การบรรลุเป้าหมายของแผนงาน TRP4 และเพื่อเป็นการเสริมพลังและส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากแก่ทีมวิจัยภายใต้ TRP4 ทีมกลไกกลางจึงจะดำเนินการในภารกิจของหน่วยส่งเสริมภายใต้ Grassroots Transformation Platform of TRP4 ชูความรู้และการสร้างสรรค์นวัตกรรมในการยกระดับการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก โดยจะเน้นไปที่นวัตกรรมกระบวนการ (Process Innovation) นวัตกรรมตัวแบบธุรกิจ (Business Model Innovation) และนวัตกรรมด้านการบริหาร (Administrative Innovation) เพื่อให้บริการแก่ทีมวิจัยต่าง ๆ สู่การบรรลุเป้าหมายตามแผนวิจัย ตลอดจนประมวลผลลัพธ์การดำเนินการของหน่วยส่งเสริมผลลัพธ์การสร้างสรรค์นวัตกรรมของโครงการวิจัยภายใต้ TRP4 และจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายสู่สาธารณะ

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงการคลัง. (2551). แผนแม่บทการเงินระดับฐานราก.

กรมประชาสัมพันธ์. (2560). แนวคิดธุรกิจแบบมีส่วนร่วม (Inclusive Business) คือกฎเกณฑ์สำคัญที่จะช่วย
หนุนเศรษฐกิจอาเซียน. เข้าถึงได้จาก http://www.prd.go.th/ewt_news.php?nid=182784&filename=index5

จุฑาทิพย์ ภัทราวาท และคณะ. (2561). รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ “การพัฒนาธุรกิจแบบมีส่วนร่วม เพื่อ
สร้างสมดุลทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม: กรณีศึกษาธุรกิจข้าวสหกรณ์และวิสาหกิจ
ชุมชน. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

จุฑาทิพย์ ภัทราวาท. (2560). รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ เรื่องการขับเคลื่อนการพัฒนาสหกรณ์และการค้าที่
เป็นธรรม ระยะที่ 8. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

ณรงค์ เท็ชรประเสริฐ. (2544). ธุรกิจชุมชน เส้นทางที่เป็นไปได้. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

บริษัท ดี มีสุข (ไม่) จำกัด. (2562). we grow the community for you เราปลูกชุมชนสำหรับคุณ. เข้าถึง
จาก <https://www.facebook.com/deemesookTHAI/photos/a.219300192130215/408900639836835/?Type=3&theater>

ประเวศ วะสี. คำกล่าวในเวทีสัมมนาจุดประกาย “สานพลังประชารัฐ เพื่อเศรษฐกิจฐานราก” กรุงเทพฯ
ธุรกิจออนไลน์ วันที่ 20 กันยายน 2558, 15:22

ประเวศ วะสี. (2535). การพัฒนาพลังสร้างสรรค์ระดับองค์กร. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์หมอชาวบ้าน.

ประเวศ วะสี. (2530). พุทธเกษตรกรรมกับสานติสุขของสังคมไทย. กรุงเทพฯ: หมอชาวบ้าน. อ้างใน วาท
กานต์ ช่อแก้ว. (2560). การพัฒนาหมู่บ้านให้มีเศรษฐกิจฐานรากมั่นคงและชุมชนพึ่งตนเองได้
กรณีศึกษา: หมู่บ้านโคกโก หมู่ที่ 1 ต.มะขามล้ม อ.กลางปลาแม่ จ.สุพรรณบุรี. เข้าถึงจาก
<http://www.ic.moi.go.th/doc/nps/nps68/is/4.pdf>

พิพัฒน์ ยอดพฤติการ. (2562). คำขายในแบบ B4B. เข้าถึงจาก <https://www.smartsme.co.th/content/224107>

รังสิตา บุญโชติ, และอาแว มะแส. (2559). การมีส่วนร่วมในวิสาหกิจชุมชนกับคุณภาพสังคมของประชาชน
ในชุมชนท่าข้าม ตำบลท่าข้าม อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. ใน การประชุมวิชาการระดับชาติ
การบริหารการพัฒนาสังคมและยุทธศาสตร์การบริหาร ประจำปี 2559 (หน้า 106-119). กรุงเทพฯ:
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

สถาบันระหว่างประเทศเพื่อการค้าและพัฒนา. 2559. การพัฒนาที่ยั่งยืน. หน้า 40-42

สัญญา เคนาภูมิ. 2558. แนวทางการพัฒนาประสิทธิผลของวิสาหกิจชุมชนในเขตพื้นที่จังหวัด
มหาสารคาม. วารสารวิชาการแพรวากาฬสินธุ์ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์, 2(3), 68-85.

สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน). (2559). คู่มือ การส่งเสริมการพัฒนาระบบเศรษฐกิจฐานราก.
เข้าถึงจาก http://www.codi.or.th/attachments/article/15058/Guide_economic_280959.pdf

สมคิด อิศระวัฒน์. (2532). การเรียนรู้ด้วยตนเอง. วารสารการศึกษานอกโรงเรียน (พฤษภาคม – สิงหาคม): 73-79.

อภิชัย พันธเสน. (2542). เศรษฐกิจพอเพียงของในหลวงกับการวิเคราะห์ตามความหมายของนัก
เศรษฐศาสตร์. เอกสารประกอบการสัมมนาวิชาการสถาบันวิจัยและพัฒนาแห่งประเทศไทย (TDRI).
กรุงเทพฯ.

ไอลล. (2561). ร่างยุทธศาสตร์ชาติด้านความเสมอภาคทางสังคม: ตั้งเป้าหมายรายได้คนรวยสุดกับคนจน
สุดต่างกันไม่เกิน 15 เท่า. เข้าถึงได้จาก <https://ilaw.or.th/node/4769>

APEC Study Project on Market Potentials. Constraints and Policy Instruments to Support
Inclusive Business (Sept. 2016 – January 2017).

Crowe, J. A. (2006). Community Economic Development Strategies in Rural Washington:
Toward a Synthesis of Natural and Social Capital. Rural Sociology, 71(4), 573-596

Fey, S., Bregendahl, C., & Flora, C. (2006). The measurement of community capitals
through research. Journal of Rural Research & Policy, 1(1), 1-28.

FOOD AND AGRICULTURE ORGANIZATION OF THE UNITED NATIONS. (2015). Inclusive Business
Models: Guidelines for improving linkages between producer groups and buyers of
agricultural produce. Retrieved from <http://www.ruralfinanceandinvestment.org/sites/default/files/a-i5068e.pdf>

Group 20 (2016). **Inclusive Business Report for the 2016 Summit**. China.

Kelly, S., Vergara, N. and Bammann, H. Rome (2015). **Inclusive Business Models – Guidelines for Improving Linkages between Producer Groups and Buyers of Agricultural Produce**, Rome.

Markusen, A. (2004). **Targeting Occupations in Regional and Community Economic Development**. *Journal of the American Planning Association*, 70(3), 253-268.

Onyx, J. & Bullen, P. (2000). **Measuring social capital in five communities**. *The Journal of Applied Behavioral Science*, 36(1), 23-42.

UNESCO. (1992). **Lifelong education in selected industrialized countries**. Retrieved from <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000096688>

Uphoff, Norman T.; Cohen, John .; & Goldsmith, Arthur A. (1979). **Feasibility and Application of Rural Development Participation: A State-of-the-Art Paper**. Cornell University Rural Development Committee, Monograph Series, No. 3

ภาคผนวก

- ภาคผนวกที่ 1 ตารางกิจกรรม 1-1
- ภาคผนวกที่ 2 รายงานประชุม 2-1
- ภาคผนวกที่ 3 ภาพกิจกรรม 3-1
- ภาคผนวกที่ 4 คู่มือการใช้งานเว็บไซต์ CAI 4-1
- ภาคผนวกที่ 5 เอกสารส่งเสริมการเรียนรู้ 5-1

ภาคผนวกที่ 1 ตารางกิจกรรม

กิจกรรมของทีมกลยุทธ์ ภายใต้ชุดโครงการวิจัย “การพัฒนาระบบนิเวศการเรียนรู้เพื่อสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากที่ใช้นวัตกรรมภายใต้ TRP4 ระยะที่ 1” ใช้ระยะเวลาดำเนินการ ตั้งแต่ เดือน กันยายน 2561 ถึง เดือนสิงหาคม 2562 มีกิจกรรมทั้งสิ้น 34 ครั้ง มีผู้เข้าร่วม 1,088 คน ดังรายละเอียด ดังนี้

ลำดับ	ว/ด/ป	กิจกรรม	กลุ่มเป้าหมาย	จำนวนผู้เข้าร่วม	สถานที่	ผลลัพธ์
1	12/10/61	ประชุมร่วมกับผู้ทรงคุณวุฒิและทีมภูมิภาค	ทีมวิจัยภายใต้โครงการ TRP4	37	สกว.	-สร้างความเข้าใจในการพัฒนาแนวทางการวิจัย TRP4 -สร้างข้อตกลงในการดำเนินงานวิจัยระหว่างทีมวิจัยกลางกับทีมวิจัยภูมิภาค
2	26/10/61	เวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้เครือข่ายวิสาหกิจชุมชนสู่การพัฒนาเกษตรอินทรีย์ที่ยั่งยืน	วิสาหกิจชุมชนร่วมใจโนนค้อทุ่ง	60	กลุ่มวิสาหกิจชุมชนร่วมใจโนนค้อทุ่ง จ.อำนาจเจริญ	-การพัฒนาเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนร่วมใจโนนค้อทุ่ง -เกษตรกรประกาศเจตนารมณ์ในการทำเกษตรอินทรีย์ -แนวทางการขยายช่องทางธุรกิจของกลุ่มฯ
3	16/11/61	ประชุมร่วมกับทีมดำเนินงานโครงการส่งเสริมการผลิตข้าวอินทรีย์ กรมการข้าว	ทีมวิจัย TRP4	5	กรมการข้าว	-ได้รับข้อมูลเพิ่มเติมในการดำเนินงานโครงการส่งเสริมการผลิตข้าวอินทรีย์
4	30/11/61	ประชุมสัมมนาโครงการร้านธงฟ้า	ทีมวิจัย TRP4	7	กรมการค้าภายใน กระทรวงพาณิชย์	-ได้รับข้อมูลเพิ่มเติมในการดำเนินงานโครงการร้านธงฟ้าประชารัฐ
5	7/12/61	สัมภาษณ์เกษตรกรโครงการส่งเสริมการผลิตข้าวอินทรีย์	ทีมวิจัย TRP4	10	งานสังคมสุขใจ	-เก็บข้อมูลเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการนาอินทรีย์ล้านไร่
6	17/12/61	ประชุมร่วมกับเจ้าหน้าที่เบทาโกร	ทีมวิจัย TRP4	4	ห้อง 214 ชั้น 2 อาคารวิจัยและพัฒนา	-ได้รับข้อมูลเพิ่มเติมของโครงการดำเนินการของเครือข่าย เบทาโกร จำกัด เรื่องแนวทางการปฏิบัติในพื้นที่ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นรูปธรรมและยั่งยืน ซึ่งเป็น

ลำดับ	ว/ด/ป	กิจกรรม	กลุ่มเป้าหมาย	จำนวนผู้เข้าร่วม	สถานที่	ผลลัพธ์
						รูปแบบการพัฒนาชุมชนเชิงพื้นที่แบบองค์รวม
7	18/12/61	สัมภาษณ์โครงการร้านธงฟ้า	ทีมวิจัย TRP4	3	กรมการค้าภายใน กระทรวงพาณิชย์	-ข้อมูลเพิ่มเติมในโครงการร้านค้าธงฟ้าพระราชัฐ
8	27/12/61	สัมภาษณ์โครงการร้านธงฟ้า	ทีมวิจัย TRP4	3	กรมการค้าภายใน	- ข้อมูลเพิ่มเติมสำหรับการดำเนินการวิจัย กรณีศึกษาโครงการธงฟ้าพระราชัฐ
9	4/01/62	ประชุมทีมวิจัย TRP4 เพื่อขับเคลื่อนโครงการวิจัย	ทีมวิจัย TRP4	4	ห้อง 214 ชั้น 2	- ร่วมวางแผนเป้าหมายในการดำเนินงานวิจัย - กำหนดเครื่องมือที่ใช้ในการวิเคราะห์งานวิจัย
10	22/01/62	ประชุมร่วมทีมวิจัย TRP4	ทีมกลไกกลางและทีมวิจัยฯ หอยแครง	15	ห้องประชุม 4 ชั้น 15 สกว.	- ร่วมวางแผนพัฒนาโจทย์วิจัย TRP4 ร่วมกัน
11	28/01/62	ประชุมร่วมกับทีมดำเนินงานโครงการส่งเสริมการผลิตข้าวอินทรีย์ กรมการข้าว	ทีมวิจัย TPR4	4	กรมการข้าว	- สัมภาษณ์ข้อมูลเพิ่มเติมของโครงการวิจัยฯ กรณีศึกษาโครงการส่งเสริมการผลิตข้าวอินทรีย์ - เอกสารเพิ่มเติมเกี่ยวกับการถอดบทเรียนโครงการฯ
12	6/02/62	ประชุมทีมวิจัย TRP4	ทีมวิจัย TRP4	3	ห้อง 214 ชั้น 2 อาคารวิจัยและพัฒนา	-สรุปแนวทางในการเขียนงานวิจัยให้ไปในทิศทางเดียวกัน -วิเคราะห์การดำเนินงานวิจัยร่วมกัน
13	12/02/62	ลงพื้นที่เก็บข้อมูลวิจัย อ.ช่องสาริกา จ.ลพบุรี	ทีมวิจัย TRP4	16	หมู่ 6, 9 และ 13 ต.ช่องสาริกา อ.สาริกา จ.ลพบุรี	- เก็บข้อมูลเพิ่มเติมสำหรับการดำเนินงานวิจัย โดยสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 6, 9 และ 13 เพื่อนำมาวิเคราะห์ในงานวิจัยต่อไป
14	11/03/62	ลงพื้นที่เพื่อประชุมเก็บข้อมูลการพัฒนาชุมชนเชิงพื้นที่แบบองค์รวม: บ้านดอนกลาง โมเดล	หัวหน้าโครงการวิจัย	1	ณ ชุมชนบ้านดอนกลาง อ.สิรินธร จ.อุบลราชธานี	- เก็บรวบรวมข้อมูลชุมชนบ้านดอนกลางเพื่อนำมาวิเคราะห์กรณีการพัฒนาชุมชนเชิงพื้นที่แบบองค์รวมของบ.เบทาโกร จก.

ลำดับ	ว/ด/ป	กิจกรรม	กลุ่มเป้าหมาย	จำนวนผู้เข้าร่วม	สถานที่	ผลลัพธ์
15	14/03/62	ประชุมทีมวิจัย TRP4	ทีมวิจัย TRP4	4	ห้อง 214 ชั้น 2 อาคารวิจัยและพัฒนา	-วางแผนการดำเนินงานวิจัยให้มีรูปแบบเดียวกัน
16	15/03/62	ประชุมทีมวิจัย TRP 4	ทีมกลไกลางและทีมภาคกลาง	10	ห้อง 214 ชั้น 2 อาคารวิจัยและพัฒนา	-พัฒนาโจทย์วิจัย TRP4
17	21/03/62	ประชุมพัฒนากรอบโจทย์วิจัย	เครือข่ายทีมวิจัยทั้งหมด	30	ณ ห้องคริสตัล 1 ชั้น 3 โรงแรมเซ็นจูรี่ พาร์ค	-ประชุมหาแนวทางการพัฒนากลอบวิจัยให้มีความสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ภายใต้งบประมาณ 2562 -กรอบการวิจัยมุ่งเน้นการพัฒนาระบบเศรษฐกิจหมุนเวียนในพื้นที่เรื่อง Small Medium Agriculture Enterprise (SAME)
18	1/04/62	ประชุมพัฒนาโจทย์วิจัยร่วม	ทีมกลไกลางและทีมภาคเหนือ	10	โรงแรมเชียงใหม่แกรนด์วิว อ.เมือง จ.เชียงใหม่	-พัฒนาโจทย์วิจัย TRP4
19	5/04/62	ประชุมกลไกขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากอย่างยั่งยืน	ทีมกลไกลางและทีมภูมิภาคทุกภาค	14	ห้องประชุม 2 ชั้น 14 สกว.	-พัฒนาโจทย์วิจัย TRP4 ร่วมกันเพื่อสร้าง platform การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากระดับประเทศในอนาคต
20	9/04/62	ประชุมพิจารณาข้อเสนอโครงการ TRP4 ภาคใต้	ทีมกลไกลางและทีมภาคใต้	17	ห้องประชุมคณะเศรษฐศาสตร์ มช.	-ร่วมพิจารณาข้อเสนอโครงการฯ ร่วมกันและวางแนวทางการพัฒนาในรูปแบบที่เหมาะสม
21	1/05/62	ประชุมสำนักประสานงานและภาคีเครือข่ายสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย “ภารกิจใหม่ของ สกว. และบทบาทของภาคีเครือข่าย”	เครือข่ายทีมวิจัย	200	ณ ห้องแกรนด์บอลรูม โรงแรมเซ็นจูรี่ พาร์ค ถนนราชปรารภ กรุงเทพมหานคร	-การรับทราบการเปลี่ยนแปลงของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) มาเป็นสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม (สกสว.) -แนวทางการทำงานวิจัยภายใต้เงื่อนไขการดำเนินงานครั้งใหม่
22	03/05/62	ประชุมที่ปรึกษาโครงการวิจัย	ที่ปรึกษา, หัวหน้าโครงการวิจัย และนักวิจัย	3	ห้องประชุม สว.สก.	ประชุมหารือเกี่ยวกับมุมมอง ช่องว่างเชิงนโยบาย การนำเสนอ Policy Maker และแนวทางการเผยแพร่สู่ชุมชน

ลำดับ	ว/ด/ป	กิจกรรม	กลุ่มเป้าหมาย	จำนวนผู้เข้าร่วม	สถานที่	ผลลัพธ์
23	18/05/62	สัมภาษณ์ เจ้าหน้าที่ กระทรวงพาณิชย์	หัวหน้า โครงการวิจัยและ เจ้าหน้าที่ กระทรวงพาณิชย์	2	สก.สว.	ข้อคิดเห็นของโครงการประชารัฐใน มุมมองของร้านค้าและประชาชน และแนวทางปรับปรุง
24	21/05/62	ประชุมหารือ โครงการ Learning route	สมาชิกสหกรณ์ การเกษตรศิษย์คุณ จ.จันทบุรี	20	ศูนย์เรียนรู้มีชีวิต กลุ่มชาวสวน ผลไม้คุณภาพ	-หารือการดำเนินธุรกิจผลไม้ในพื้นที่ ของสหกรณ์
25	10/06/62	ประชุมทีมวิจัย TRP4 ในการ ดำเนินโครงการ อบรมการพัฒนา ระบบนิเวศ เพื่อ สร้างการเรียนรู้ ด้านการเงินและ สร้างวินัยการออม เพื่อมุ่งผลสัมฤทธิ์ ในการบริหาร จัดการกองทุนเพื่อ ผู้ใช้แรงงาน	ทีมวิจัยสถาบัน วิชาการด้าน สหกรณ์	5	ห้อง 204 อาคาร วิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยเกษ ตรศาสตร์	-การนำองค์ความรู้ไปปรับใช้ของ กรมสวัสดิการแรงงาน กระทรวง แรงงาน -การส่งเสริมระบบนิเวศการเรียนรู้ สร้างความตื่นตัวในการพัฒนาใน การเรียนรู้ด้านการเงินและสร้าง วินัยการออม
26	11/06/62	ประชุมรายงาน ความก้าวหน้า โครงการวิจัย TRP4	ผอ.ฝ่ายวิจัยเพื่อ ท้องถิ่นและทีมวิจัย	4	ชั้น 23 อาคาร SM Tower	- รายงานความก้าวหน้าการ ดำเนินการโครงการวิจัยในช่วง 6 เดือนแรก และหารือการ ดำเนินการโครงการวิจัยในระยะ ต่อไป
27	14/06/62	อบรมการพัฒนา ระบบนิเวศเพื่อ สร้างการเรียนรู้ ด้านการเงินและ สร้างวินัยการออม เพื่อมุ่งผลสัมฤทธิ์ ในการบริหาร จัดการกองทุนเพื่อ ผู้ใช้แรงงาน	สมาชิกกองทุนผู้ใช้ แรงงาน	30	ณ โรงแรมอิพ ถ.รัชดาภิเษก กรุงเทพฯ	- นำชุดความรู้ระบบนิเวศการเรียนรู้ ไปใช้ในกองทุนเพื่อผู้ใช้แรงงาน
28	27/06/62	ประชุมทีมวิจัย TRP4 ในการ ดำเนินโครงการ	ทีมวิจัย TRP 4	5	ห้อง 214 ชั้น 2 อาคารวิจัยและ พัฒนา มก.	-ให้ทีมวิจัยได้เรียนรู้กระบวนการนำ องค์ความรู้ในการสร้างระบบนิเวศ การเรียนรู้ไปปรับใช้

ลำดับ	ว/ด/ป	กิจกรรม	กลุ่มเป้าหมาย	จำนวนผู้เข้าร่วม	สถานที่	ผลลัพธ์
		อบรมการพัฒนา ระบบนิเวศ เพื่อ สร้างการเรียนรู้ ด้านการเงินและ สร้างวินัยการออม เพื่อมุ่งผลสัมฤทธิ์ ในการบริหาร จัดการกองทุนเพื่อ ผู้ใช้แรงงาน				-กระบวนการอบรมของโครงการฯ
29	26/07/62	เวทีประชุมนำ ระบบนิเวศการ เรียนรู้ฯไปใช้ใน เครือข่ายสันนิบาต สหกรณ์จังหวัด ชัยภูมิ	ทีมวิจัย TRP4	200	ณ โรงแรมเลิศ นิมิตร อ.เมือง จ.ชัยภูมิ	- ทีมวิจัยริเริ่มนำระบบนิเวศการ เรียนรู้การพัฒนาเศรษฐกิจฐาน รากไปใช้ในการพัฒนาขบวน สหกรณ์ ภายใต้ เครือข่าย สันนิบาตสหกรณ์จังหวัดชัยภูมิ
30	1/08/62	การประชุมชี้แจง ระบบ แผน และ แนวทางการ จัดสรรงบประมาณ ของหน่วยงานใน ระบบวิทยาศาสตร์ วิจัย และ นวัตกรรม: การ ประชุมเชิง ปฏิบัติการกับ หน่วยงานในฐานะ ผู้ทรงคุณวุฒิสภา เศรษฐกิจฐานราก	เครือข่ายทีมวิจัย	150	ศูนย์การประชุม อิมแพค เมืองทอง ธานี	- การชี้แจงกรอบการวิจัยใน อนาคตที่จะมีวางแผนให้ สอดคล้องกับนโยบาย ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี
31	06/08/62	ประชุมหารือ ร่วมกับ ผู้ทรงคุณวุฒิ	ทีมวิจัย TRP 4	6	ห้อง 214 ชั้น 2 อาคารวิจัยและ พัฒนา มก.	- หาแนวทางการพัฒนาระดับ กระบวนการวิจัย TRP4 ให้มีแนว ทางการพัฒนาที่มีประสิทธิภาพ เพิ่มมากขึ้น
32	06/08/62	ประชุมหารือร่วมกับ ผอ.ฝ่ายวิจัยเพื่อ ท้องถิ่นและทีมงาน	ผอ.ฝ่ายวิจัยเพื่อ ท้องถิ่น และทีม วิจัย	4	ชั้น 23 อาคาร SM Tower	- การเตรียมการสำหรับการจัดทำ ข้อเสนอโครงการวิจัยในระยะ ต่อไป

ลำดับ	ว/ด/ป	กิจกรรม	กลุ่มเป้าหมาย	จำนวน ผู้เข้าร่วม	สถานที่	ผลลัพธ์
33	14/08/62	เวทีสาธารณะ “Wisdom Movement: ขับเคลื่อนอนาคต ชุมชนไทยด้วย งานวิจัยท้องถิ่น”	เครือข่ายทีมวิจัย	200	ห้องประชุมกมล ทิพย์ 2-3 โรงแรม สุโขกล ถนนศรี อยุธยา พญาไท กรุงเทพมหานคร	-วางแผนเป้าหมายการวิจัย ภายใต้ การเปลี่ยนแปลงภารกิจใหม่ของ สกว. เพื่อขับเคลื่อนชุมชนไทย
34	21/08/62	ประชุมร่วมกับภาคี วิจัยกระทรวง พาณิชย์	หัวหน้า โครงการวิจัยและ เจ้าหน้าที่ กระทรวงพาณิชย์	2	กระทรวงพาณิชย์	- การวิเคราะห์โครงการพัฒนา เศรษฐกิจฐานรากภายใต้ 7 กระทรวง
รวม				1,088		

ภาคผนวกที่ 2 รายงานการประชุมเรียงตามตารางกิจกรรม
โครงการวิจัย “การพัฒนาระบบนิเวศการเรียนรู้เพื่อสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากที่ใช้นวัตกรรม
ภายใต้ TRP4 ระยะที่ 1”
ระยะเวลาดำเนินการ (กันยายน 2561 ถึง เดือนสิงหาคม 2562)

1.สรุปการประชุม ครั้งที่ 1/2561
โครงการวิจัยการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก (TRP4)
วันศุกร์ที่ 12 ตุลาคม 2561 ณ ห้องประชุม 1 ชั้น 14 สกว.

ผู้เข้าร่วมประชุม

1. คุณเอ็นนู ซื่อสุวรรณ	ประธานโปรแกรม TRP4
2. ศ.นพ.สุทธิพันธ์ จิตพิมลมาศ	ผู้อำนวยการ สกว.
3. ผศ.ดร.ชูศักดิ์ สุทธิสา	ผู้อำนวยการฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น
4. ดร.เลิศชาย ศิริชัย	รองผู้อำนวยการฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น
5. รศ.ดร.เรณู สุขารมณ์	ผู้อำนวยการฝ่ายชุมชนและสังคม สกว.
6. คุณพัชรินทร์ รักสตัย	ฝ่ายชุมชนและสังคม สกว.
7. คุณสุภาวดี ทรงพรวาณิชย์	ฝ่าย CBR สกว.
8. คุณจุไรรัตน์ ปิยะวัชร	ฝ่าย CBR สกว.
9. คุณโฉมสุดา สานปัญญา	ฝ่าย CBR สกว.
10. คุณธัญญาลักษณ์ สุขพาสน์เจริญ	ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น สกว.
11. คุณเบญจวรรณ วงศ์คำ	ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น สกว.
12. ดร.ชญาณี ชวะโนทย์	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
13. อาจารย์ฉิมพร กรรเจียก	มหาวิทยาลัยบูรพา
14. ดร.สุพรรณณี ลีโทชวลิต	มหาวิทยาลัยบูรพา
15. ดร.ไพฑูรย์ มกกงไผ่	มหาวิทยาลัยบูรพา
16. อาจารย์เพ็ญจันทร์ ละอองมณี	มหาวิทยาลัยบูรพา
17. ดร.ชาณานิษฐ์ สัจจขยพันธ์	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ
18. รศ.ดร.สมบูรณ์ เจริญจิระตระกูล	นักวิชาการอิสระ
19. ดร.ไชยยะ คงมณี	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
20. คุณวิเชียร สอนจันทร์	มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อพัฒนาท้องถิ่นอีสาน
21. คุณบุญเสริฐ เสียงสนั่น	มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อพัฒนาท้องถิ่นอีสาน
22. ผศ.ดร.พุฒจักร สิทธิ	มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
23. ดร.อนิรุทธิ์ ผงคลี	มหาวิทยาลัยนครพนม

24. ผศ.ดร.กัญญาณัฐ รัตนประภาธรรม	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
25. ดร.สมคิด แก้วทิพย์	มหาวิทยาลัยแม่โจ้
26. ผศ.ดร.เกศสุดา สิทธิสันติกุล	มหาวิทยาลัยแม่โจ้
27. คุณชิษณุวัฒน์ มณีศรีขำ	ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จังหวัดสมุทรสงคราม
28. ดร.นิรันดร์ ยิ่งยวด	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน
29. รศ.ดร.สันติ ศรีสวนแดง	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน
30. รศ.ดร.ประสงค์ ตันพิชัย	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน
31. ผศ.ดร.ทิพวัลย์ สีจันทร์	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน
32. ดร.เกษมสันต์ สุกุลรัตน์	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน
33. คุณกนกวรรณ เต็งใช้สุน	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน
34. คุณลิขิสิทธิ์ มณีพรหม	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน
35. รศ.จุฑาทิพย์ ภัทราวาท	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
36. คุณสายสุดา ศรีอุไร	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
37. คุณชมพูนุท สวนกระต่าย	นักวิจัยอิสระ

สรุปการประชุม : ชมพูนุท สวนกระต่าย

ตรวจทานและแก้ไข : รศ.จุฑาทิพย์ ภัทราวาท

เริ่มประชุมเวลา 12.45 น.

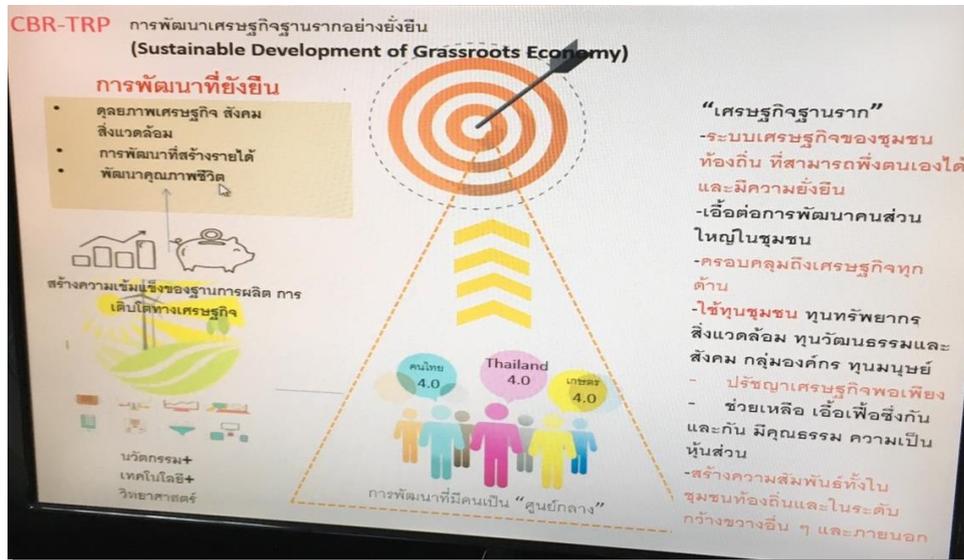
สรุปประเด็นการประชุม ครั้งที่ 1

ความเป็นมาและประเด็นในการหารือ

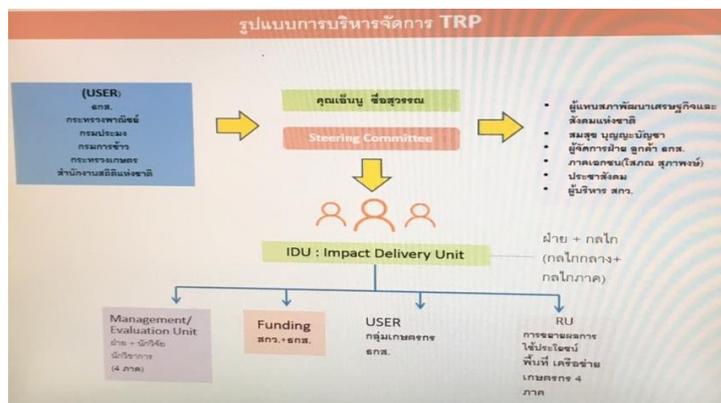
ผศ.ดร.ชูศักดิ์ สุทธิสา ผู้อำนวยการฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น ได้นำเสนอความเป็นมาของโครงการ และชี้แจงวัตถุประสงค์ของการประชุมครั้งนี้ เพื่อสร้างความเข้าใจที่ตรงกัน และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างนักวิจัยในโครงการชุดเศรษฐกิจฐานราก พร้อมทั้งแนะนำ ดร.ชยานี ชวะโนทย์ จากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ที่มีความเชี่ยวชาญด้านการใช้เครื่องมือ SES เพื่อวิเคราะห์เศรษฐกิจฐานราก สรุปสาระสำคัญของการนำเสนอ ดังนี้

- การประชุมครั้งนี้ ถือเป็นการประชุมกลไกเพื่อขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากอย่างยั่งยืน
- โครงการชุดเศรษฐกิจฐานราก ถือเป็นหนึ่งในงานยกระดับเชิงยุทธศาสตร์ของ สกว. (TRF Flagship Research Program; TRP) มี 5 แผนงานหลัก ประกอบด้วย จังหวัด 4.0 เยาวชน เกษตรกร การท่องเที่ยว และเศรษฐกิจฐานราก (TRP4) เพื่อตอบโจทย์ยุทธศาสตร์ประเทศ ถือเป็นแผนบริหารจัดการงานวิจัย

ขนาดใหญ่ที่มุ่งหวังให้ผลงานวิจัยก่อให้เกิดผลกระทบต่อขีดความสามารถทางเศรษฐกิจของประเทศหรือยกระดับทางเศรษฐกิจของประชาชนจำนวนมาก นอกจากนี้ ยังเป็นการทดลองการบริหารจัดการแผนงานวิจัยขนาดใหญ่เพื่อรองรับการปฏิรูประบบวิจัยของประเทศ (ตามยุทธศาสตร์ใหม่ของ สกว.)

- โครงการ TRP4 ระยะเวลา 3 ปี สร้างพื้นที่รูปธรรม เพื่อให้เห็นผลที่เป็นผลลัพธ์เชิงรูปธรรม ประเมินผลได้ focus เฉพาะเรื่องที่ทำได้ดีที่สุด มี user (ธกส.) เข้ามาร่วมทำงานตั้งแต่ต้นทาง เพื่อกำหนดความต้องการที่ชัดเจน โดยมีรูปแบบการบริหารจัดการ ดังรูป

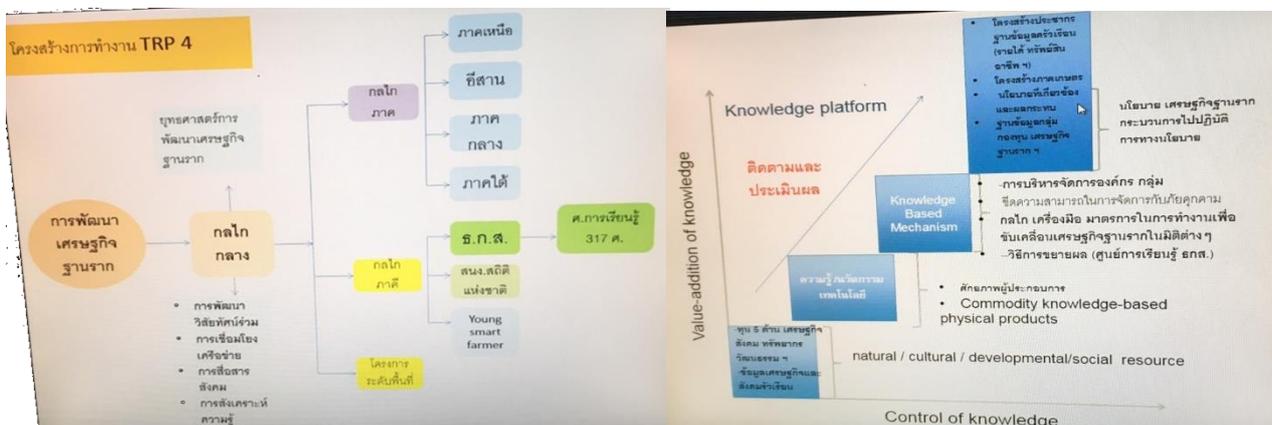

มีคณะกรรมการ steering committee → IDU (Impact Delivery Unit) ประกอบด้วย ฝ่าย + กลไก (กลไกกลางและกลไกภาค) เพื่อสร้างงานในฐานพื้นที่ พัฒนาโจทย์ สร้างความเข้มแข็งให้กลุ่มวิจัยในพื้นที่ ดำเนินงานร่วมกับ funding agency (สกว.+ธกส.) และ user คือ กลุ่มเกษตรกรและ ธกส. รวมทั้ง การขยายผลการใช้ประโยชน์ไปยังพื้นที่ และเครือข่ายใน 4 ภูมิภาค

- กระบวนการพัฒนาโปรแกรม TRP4 เริ่มตั้งแต่ก.พ. 61 โดยศึกษาแนวคิดและกระบวนการทำงาน พัฒนาฐานข้อมูลแบบ SES/ Townsend Thai data เปิดเวทีหารือเพื่อออกแบบการทำงาน พัฒนาชุดโครงการ

และกลไกระดับภูมิภาค รวมทั้ง กลไกขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากอย่างยั่งยืน TRP4 ครั้งที่ 1 ให้เกิดความเข้มแข็งในทุกมิติ ดังรูป

- กลไกที่จะใช้ในการทำงาน ยึดยุทธศาสตร์ชาติ แนวทางการพัฒนา กลไกขับเคลื่อนและบริหารจัดการประเทศเป็นหลักในการพัฒนาขีดความสามารถ โดยได้ออกแบบรูปแบบการทำงานผ่านกลไก โครงสร้างการทำงาน platform ความรู้ ดังรูป
- กระบวนการเคลื่อนงานเพื่อเชื่อมร้อยยุทธศาสตร์ และนำความรู้จากฐานพื้นที่ 4 ภูมิภาคเพื่อการเชื่อมโยงสื่อสาร และขยายผล ประกอบด้วย
 - ทีมกลไกกลาง ทำหน้าที่
 - mapping คน จัดทัพ
 - ถอดบทเรียน จัดอบรมทีม
 - Monitor
 - Training business model
 - Institute approach
 - Monitor งานผ่านการเก็บข้อมูล
 - ผลลัพธ์ทีม จะได้ strategic platform การเคลื่อนเศรษฐกิจฐานราก

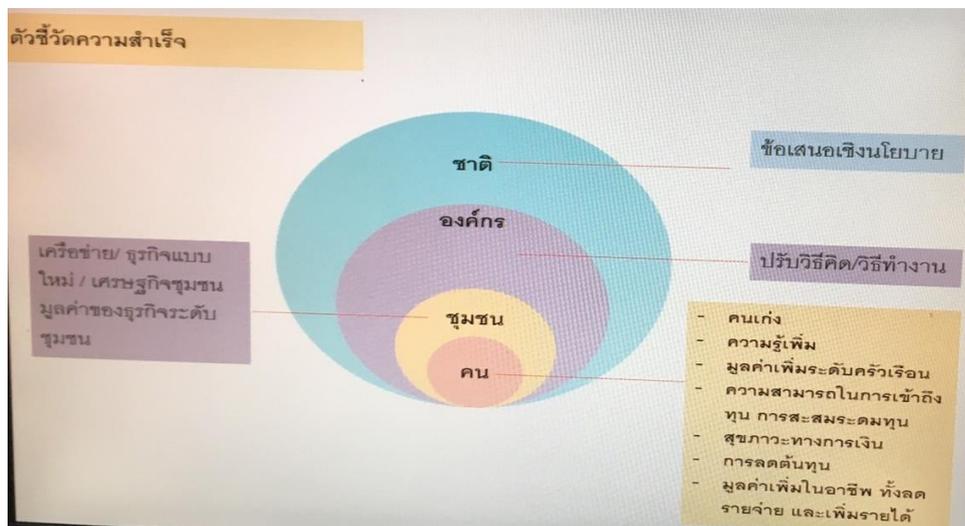
โดยในปีพ.ศ. 2562 จะทำหน้าที่สังเคราะห์ความรู้ ศึกษาข้อมูลการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากในระดับโครงสร้าง พัฒนาระบบติดตาม ประเมินผล ทนุเสริม และสร้างการแลกเปลี่ยนเรียนรู้

- ทีมกลไกภาค ในปีพ.ศ. 2562 ทำหน้าที่สนับสนุนโครงการวิจัยและพัฒนาบูรณาการของการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก เพื่อให้เกิดผล output/ impact และพัฒนาตัวแบบในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก
- Mapping คน ความรู้ ทุนที่มี actors/ ภาคี เป็นการทำงานร่วมกับภาคีที่สำคัญ คือ ธกส.

ทั้งนี้ ทุกทีมจะต้องร่วมกันทำ gap analysis เพื่อสนับสนุนงานวิจัย ติดตามสนับสนุน ต้น กลาง และปลาย น้ำประเมิณผล ถอดบทเรียน best cases และสร้างการเรียนรู้ สื่อสาร ขยายผล

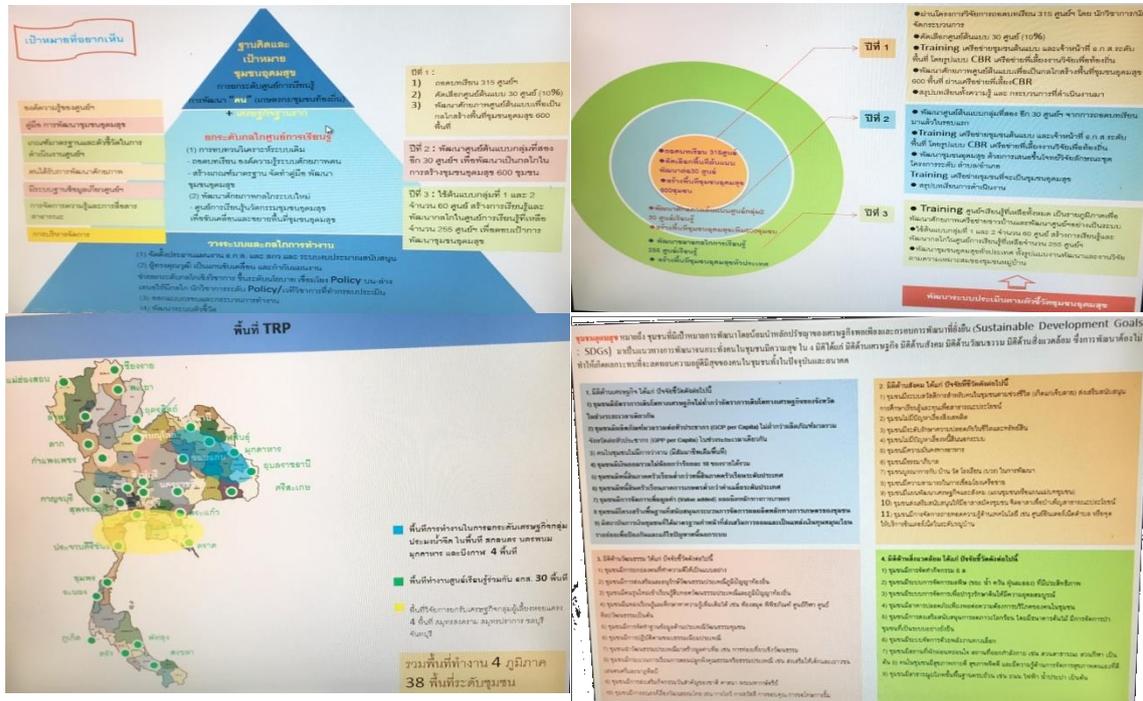
- แผนงาน TRP4 การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากอย่างยั่งยืน (Sustainable Development of Grassroots Economy) มี 3 ระดับ คือ 1) การวิจัยโครงสร้างเศรษฐกิจฐานรากของประเทศ 2) การพัฒนาทั่วโลก เครื่องมือ มาตรการในการทำงานเพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากในมิติต่าง ๆ (เติมเทคโนโลยีองค์ความรู้ที่เหมาะสม) และการขยายผลผ่านหน่วยงานในพื้นที่ เช่น ศูนย์การเรียนรู้ ธกส. 3) การวิจัยและพัฒนาเพื่อเสริมสร้างขีดความสามารถในการจัดระบบบริหารจัดการทุนชุมชน + ขีดความสามารถในการจัดการกับภัยคุกคามทั้งนโยบาย + (ทุน 5 ด้าน ทุนคน...aging/ เกิด ตาย ย้ายถิ่น)
- สำหรับตัวชี้วัด และเครื่องมือในเบื้องต้น ดังรูป

อาทิ ตัวชี้วัดในระดับครัวเรือน (กลุ่ม 40% ล่างสุด) ซึ่งวัดทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ คือ การเรียนรู้และการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม (เศรษฐศาสตร์การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม) รายได้เพิ่ม-รายจ่าย หนี้สินภาคเกษตร นอกภาคเกษตรลดลง การสร้าง successor change agent โดยใช้เครื่องมือ self/ social sufficiency matrix, baseline survey, แผนแม่บทชุมชน/ บัญชีครัวเรือน การสร้าง intervention

ตัวชี้วัดระดับชุมชน/ เครือข่าย คือ การจัดการระบบความสัมพันธ์เครือข่ายเพื่อสนับสนุนกัน การบริหารจัดการกองทุนที่เข้มแข็ง ความสามารถรักษาทุนชุมชน ทรัพยากรของชุมชน กลไกระดับชุมชน โดยใช้เครื่องมือ transformation device แผนแม่บทชุมชน/ บัญชีครัวเรือน การสร้าง intervention

ดูตัวอย่าง TPMAP : Big Data ของ สวทช. และการทำงานถอดบทเรียนจาก user สำคัญ คือ ธกส. ในปีแรก พื้นที่ 30 ศูนย์และจะขยายต่อเนื่องในปีต่อไป สามารถใช้เป็นพื้นที่ในการสร้างการเรียนรู้ร่วมสำหรับ

โครงการฯ ได้ และฐานข้อมูลในส่วนนี้จะส่งให้แต่ละทีมในโครงการ TRP4 ต่อไป

- สำหรับเป้าหมายและขอบเขตการดำเนินงานของแต่ละกลไก ประกอบด้วย
 - กลไกกลาง มีเป้าหมาย คือ 1) วิเคราะห์ช่องว่าง (GAPs) และจัดทำข้อเสนอในการลดช่องว่างการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากเพื่อใช้ประโยชน์ใน TRP4 2) รวบรวมและสังเคราะห์ชุดความรู้ และนวัตกรรม มาพัฒนาเป็นระบบนิเวศการเรียนรู้สนับสนุน TRP4 3) ร่วมมือกับหน่วย IDU ให้การสนับสนุนการเรียนรู้แก่นักวิจัยและติดตามผลการดำเนินงาน TRP4 โดยมีขอบเขตเนื้อหา : เพื่อค้นหาความรู้และช่องว่างของความรู้เชิงนโยบาย ระดับประเทศ ในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก ขอบเขตพื้นที่ : 4 ภูมิภาคของประเทศไทย
 - กลไกภูมิภาค มีเป้าหมาย คือ 1) การศึกษาสถานการณ์ ศักยภาพ ต้นทุน เงื่อนไข ข้อจำกัด ในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากในพื้นที่ภาคกลางตะวันตก 2) วิเคราะห์กระบวนการก่อเกิด การดำรงอยู่ของชุมชนเศรษฐกิจฐานราก กรณีศึกษารวมในพื้นที่ภาคกลางตะวันตก 3) การกำหนดกรอบแนวทางในการขับเคลื่อนชุมชนเศรษฐกิจฐานรากในภาคกลางตะวันตก โดยมีขอบเขตการศึกษา : รูปแบบของเศรษฐกิจฐานรากในลักษณะแรกเป็นองค์กรรวมของชุมชนเข้มแข็งในเชิงพื้นที่การปกครอง ลักษณะที่สองเป็นเศรษฐกิจฐานรากการผลิตเกษตรอินทรีย์/ เกษตรยั่งยืน และลักษณะที่สามเป็นเศรษฐกิจฐานรากการบริการ
 - กลไกภาคใต้ มีเป้าหมาย คือ 1) เพื่อศึกษาสถานการณ์เศรษฐกิจฐานรากในภาพรวม 2) เพื่อศึกษา ศักยภาพ ต้นทุน เงื่อนไข และข้อจำกัดในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก 3) เพื่อศึกษาทิศทาง กระบวนการ

ในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก โดยมีขอบเขตเนื้อหา : กลุ่มเศรษฐกิจที่โดดเด่นในภาคใต้ ได้แก่ กลุ่มยางพารา กลุ่มปาล์มน้ำมัน และกลุ่มประมง ขอบเขตพื้นที่ : ภาคใต้

- กลไกภาคอีสาน มีเป้าหมาย คือ 1) เพื่อศึกษาสถานการณ์ ศักยภาพ ต้นทุน รวมไปถึงเงื่อนไขและข้อจำกัดในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากในระดับภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 2) เพื่อศึกษาทิศทางกระบวนการในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากระดับภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยมีขอบเขตเนื้อหา : สถานการณ์การเคลื่อนไหวของเศรษฐกิจระดับภาคต้นทุน และตัวอย่างของการพัฒนาเศรษฐกิจขอบเขตพื้นที่ : นิเวศป่า ลุ่มน้ำและเขื่อน-เมือง และเกษตร
- กลไกภาคเหนือ มีเป้าหมาย คือ 1) เพื่อศึกษาสถานการณ์เศรษฐกิจฐานราก ศักยภาพ และข้อจำกัดในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของภาคเหนือ 2) เพื่อค้นหาทิศทางและกระบวนการในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากในพื้นที่ภาคเหนือ 3) เพื่อค้นหาตัวแบบในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากในพื้นที่ภาคเหนือ โดยมีขอบเขต : บริบทชุมชนเมือง ได้แก่ ชุมชนตำบลหนองหาร อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ บริบทชุมชนชนบท ได้แก่ ชุมชนตำบลแม่ทา อำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่ บริบทชุมชนบนพื้นที่สูง ซึ่งแวดล้อมด้วยป่าเขา ได้แก่ ชุมชนตำบลท่าผาป้อม อำเภอแม่ลาน้อย จังหวัดแม่ฮ่องสอน
- ประเด็นการหารือในการออกแบบและวางกระบวนการทำงาน 4 ประเด็น คือ
 - การออกแบบกระบวนการทำงานและเรียนรู้ร่วมของโครงการภายใต้ชุด TRP4
 - การพัฒนาตัวชี้วัดในการทำงานร่วมกัน การพัฒนาฐานข้อมูล
 - การแต่งตั้ง steering committee
 - ขั้นตอนและวิธีการในการประกาศโจทย์ และพิจารณาโครงการร่วมกัน/ การกำหนดพื้นที่กลุ่มเป้าหมาย

แนวคิดพื้นฐานของโครงการ TRP4

ศ.นพ.สุทธิพันธ์ จิตพิมลมาศ ได้กล่าวถึงแนวคิดพื้นฐานของโครงการ TRP4

- TRP เป็นหนึ่งในยุทธศาสตร์ฐานการวิจัยใหม่ ถือเป็นงานวิจัยที่เน้นเป้าหมายที่ผลกระทบเป็นหลัก ให้ความสำคัญในเรื่อง **macro impact** เพื่อเป็นพลังในการขับเคลื่อนให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ลบช่องว่างระหว่างนโยบายและงานวิจัย เป้าหมายการพัฒนาและเป้าหมายการวิจัย โดยเชื่อมโยงเป้าหมายต่าง ๆ ผ่านกระบวนการ **research translation** คือ การเปลี่ยนความรู้ เปลี่ยนนวัตกรรม ไปสู่ผลกระทบ และเน้นผู้ใช้ประโยชน์จากงานวิจัยหลายระดับ (ชาวบ้าน ชุมชน ประเทศ) ให้เกิด **user engagement** เชื่อมโยงการใช้ประโยชน์ร่วมกันระหว่าง user และนำไปสู่การขยายผล
- Key word : macro impact/ platform ขนาดใหญ่/ ความสามารถด้านการแข่งขัน นำไปสู่ประเด็นเศรษฐกิจฐานราก ซึ่งถือเป็นฐานใหญ่ของการพัฒนาประเทศที่มีความสำคัญในการยกระดับขึ้นมา ใช้หลักการและแนวคิดเชิงวิชาการเป็นจุดเริ่มต้น

- ดังนั้น **ต้องนิยาม grassroots ให้เข้าใจตรงกันทางแนวคิดและทฤษฎีเชิงวิชาการ** และมี characteristic ที่ใกล้เคียงกัน (ฐานะเหมือนกัน ความเหลื่อมล้ำใกล้เคียงกัน ฯลฯ) ต้องทำความเข้าใจให้ตรงกันทั้งแนวคิด และความรู้ทางด้านนี้
- ข้อเสนอแนะ คือ ต้องมีทีมงานด้านทฤษฎี และทีมคิดในเชิงระบบ ให้เป็นฐานความรู้ที่ชัดเจน (เศรษฐกิจ เป็นตัวนำให้ชาวบ้านพัฒนาอย่างยั่งยืน – นิเวศการเรียนรู้) จุดหมายเพื่อสร้างความเปลี่ยนแปลงในพื้นที่ โครงสร้าง ระบบ กลไก (กม. ระเบียบ ฯลฯ)

ประโยชน์และความสำคัญของฐานข้อมูลกับการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก

ดร.ชฎานี ขวະโนทย์ จากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ นำเสนอในประเด็นการนำข้อมูลมาใช้ และเครื่องมือ ดังนี้

- เครื่องมือในการเก็บข้อมูลขนาดใหญ่ พร้อมตัวอย่างลิงค์ข้อมูลเพื่อให้เห็นเครื่องมือของ Townsend-Thai Data, SES รวมทั้งตัวอย่างงานวิจัย ดัชนีทุนในมิติต่าง ๆ ของการพัฒนา (Livelihood assets) ด้านคน สังคม การเงิน ธรรมชาติ เป็นต้น (ดูเอกสาร PPT เพิ่มเติม)
- รศ.ดร.เรณู สุขารมณีย์ ผู้อำนวยการฝ่ายชุมชนและสังคม สกว. แนะนำเพิ่มเติมเรื่องการใช้อุปกรณ์ระดับครัวเรือน ดูข้อมูลเพิ่มเติมจากงานวิจัยของดร.อนันต์ ภาวสุทธิไพศิฐ ของ สกว.

ความเชื่อมโยงและขับเคลื่อนสู่ยุทธศาสตร์ชาติด้านสังคม

คุณเอ็นนู ซื่อสุวรรณ กล่าวให้เห็นภาพความเชื่อมโยงโครงการ TRP4 ไปสู่ยุทธศาสตร์ชาติด้านสังคม

- สกว.ทำงานวิจัยมานาน และมีผลงานที่ดี ขณะเดียวกัน ยุทธศาสตร์ชาติด้านสังคม ซึ่งเป็นการสร้างโอกาส และสวัสดิภาพด้านสังคม จึงมองเห็นปัญหาจากการใส่เงินให้ชาวบ้าน แต่ขาดการใส่ความรู้ ทำให้ชาวบ้านอ่อนแอ เกิดความแตกแยก จึงต้องการผลักดันในเรื่อง 1) การปรับโครงสร้างเศรษฐกิจฐานราก เน้นภาคเกษตร (เน้นเกษตรกร และภาคเกษตร) 2) ผลักดันด้านแรงงาน ภายใต้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การมาร่วมเป็น steering committee โครงการนี้ เพื่อนำผลไปผลักดันยุทธศาสตร์ดังกล่าว 3) ยุทธศาสตร์ชาติด้านสังคม (เศรษฐกิจฐานราก, การกระจายความเจริญสู่ภูมิภาค เพื่อลดปัญหาและลดความเหลื่อมล้ำ, นโยบายเพื่อให้คนกลับสู่ถิ่น) 4) ประเด็นการสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน
- สิ่งที่ยากเห็นจากโครงการนี้ คือ งานวิจัยที่เป็นรูปธรรม นำไปใช้ประโยชน์ได้จริงสำหรับชาวบ้าน
- เทคโนโลยี/ ไอทีเป็นเครื่องมือสำหรับผู้มีโอกาส ตรงข้ามกับคนจนที่ขาดโอกาสทางด้านนี้ และเป็นประเด็นที่คนจนยังขาดการรับรู้ (awareness) และขาดความเข้าใจว่าจะใช้อะไรที่เข้ามามีบทบาทในการทำงานได้อย่างไร ซึ่งในอนาคตเทคโนโลยีเหล่านี้จะมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมคน จึงต้องเตรียมการไว้สำหรับรองรับการปรับตัวให้คนฐานราก ดังนั้น ประเด็นที่ต้องคิด : ปัจจัยที่รองรับการเปลี่ยนแปลง ทำอย่างไร ให้เกษตร-อุตสาหกรรม-การบริการ จะเชื่อมโยงกันได้ การรื้อฟื้นภูมิปัญญา การทำให้เมืองเชื่อม

กับชนบท คนทุกวัยเชื่อมโยงกันได้ คุณภาพของมนุษย์ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (ภาควิชาการ ภาคประชาสังคม ภาคเอกชน ภาครัฐ และภาคประชาชน) การสร้างค่านิยมที่พึงประสงค์สำหรับคนไทย

- ชุดโครงการงานวิจัย TRP4 จะใช้เกษตรเป็นจุดเน้น ภายใต้ความหลากหลาย เป้าหมายของโครงการ ควรทำให้คนฐานรากสามารถอยู่ได้ และมีเครือข่ายการทำงานร่วมกัน

แนวคิดและการดำเนินงาน : ทีมกลไกการทำงาน

ทีมกลไกกลาง

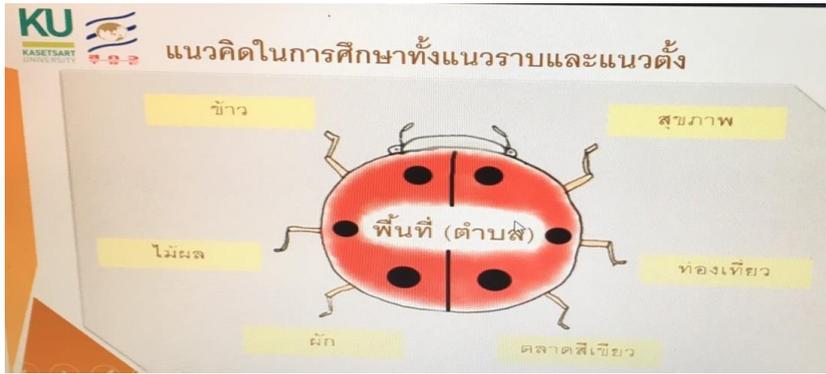
รศ.จุฑาทิพย์ ภัทราวาท หัวหน้าทีมกลไกกลาง โครงการวิจัย “การพัฒนาระบบนิเวศการเรียนรู้เพื่อสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากที่ใช้นวัตกรรมภายใต้ TRP4 ระยะที่ 1” นำเสนอกิจกรรมการทำงาน สรุปได้ดังนี้

- กระบวนการขับเคลื่อนทุนทรัพยากรเพื่อนำไปสู่ผลลัพธ์การพัฒนา ต้องมุ่งที่ผลลัพธ์ในทิศทางเดียวกัน ซึ่งต้องเกิดจากการมีส่วนร่วมของชุมชน สำหรับวัตถุประสงค์ของโครงการฯ คือ 1) วิเคราะห์ช่องว่าง (GAPs) และจัดทำข้อเสนอในการลดช่องว่างการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากเพื่อใช้ประโยชน์ใน TRP4 2) รวบรวมและสังเคราะห์ชุดความรู้และนวัตกรรม มาพัฒนาเป็นระบบนิเวศการเรียนรู้สนับสนุน TRP4 3) ร่วมมือกับ IDU สนับสนุนการเรียนรู้แก่นักวิจัยและติดตามผลการดำเนินงาน
- ทีมกลไกกลางจะดำเนินการใน 4 ประเด็น เรียกว่า ระบบนิเวศการเรียนรู้ (Learning Ecosystem) เพื่อตอบวัตถุประสงค์ 3 ข้อ โดยมุ่งการยกระดับเศรษฐกิจของประชาชนระดับฐานรากเพื่อให้เกิดสมดุลทั้งเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ดังนี้
 - สาระการเรียนรู้ (ในประเทศ 8 ต่างประเทศ 8 ทั้งระดับปัจเจกบุคคล ระดับองค์กร และระดับเครือข่าย) ในปีแรกใช้ชุดความรู้และนวัตกรรมที่มีทุนอยู่แล้ว คือ สหกรณ์ และแหล่งเรียนรู้จากคิซิม กูรูโมเดล สามพรานโมเดล อำนาจเจริญโมเดล ฯลฯ สำหรับตัวอย่างต่างประเทศ เช่น เปรู บราซิล เป็นตัวอย่างการผลักดันการเรียนรู้นอกโรงเรียน ปีต่อไปจะใช้ชุดความรู้และตัวแบบจากทีมวิจัยแต่ละภูมิภาค
 - สื่อสร้างสรรค์/ เทคโนโลยี และคู่มือให้นักวิจัยไปใช้
 - แหล่งเรียนรู้/ นวัตกรรม
 - กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้
- วิเคราะห์ช่องว่างโดยใช้ SWOT/ Stakeholder analysis ทั้งระดับนโยบายและระดับปฏิบัติ ในกรณีร้านค้าธงฟ้าประชารัฐของกระทรวงพาณิชย์ ตลาดนาอินทรีย์หนึ่งล้านไร่ของโครงการข้าว กรณีช่องสาธิตกาโมเดลของ เบทาโกร ใช้กระบวนการ Logical Framework ใช้ 17 ตัวชี้วัดของ SDGs และลงไปทำงานร่วมกับทีมวิจัยภูมิภาค

กลไกภาคเหนือ

โครงการ “การศึกษาศานการณ ศักยภาพ และข้อจำกัดในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก กรณีศึกษาภาคเหนือ” งานช่วงแรกปีที่ 1 คือ การศึกษาข้อมูล เรียนรู้คน พื้นที่ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาศานการณ เศรษฐกิจฐานราก ศักยภาพ และข้อจำกัดในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของภาคเหนือ ค้นหาทิศทางและกระบวนการในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากในพื้นที่ภาคเหนือ แบ่งเป็น ชุมชนเมือง ต.หนองหาร อ.สันทราย จ.เชียงใหม่ ชุมชนชนบท ต.แม่ทา อ.แม่เอน จ.เชียงใหม่ และชุมชนพื้นที่สูง ต.ท่าผาป๋ม อ.แม่ลาน้อย จ.แม่ฮ่องสอน

กลไกภาคกลางตะวันตก

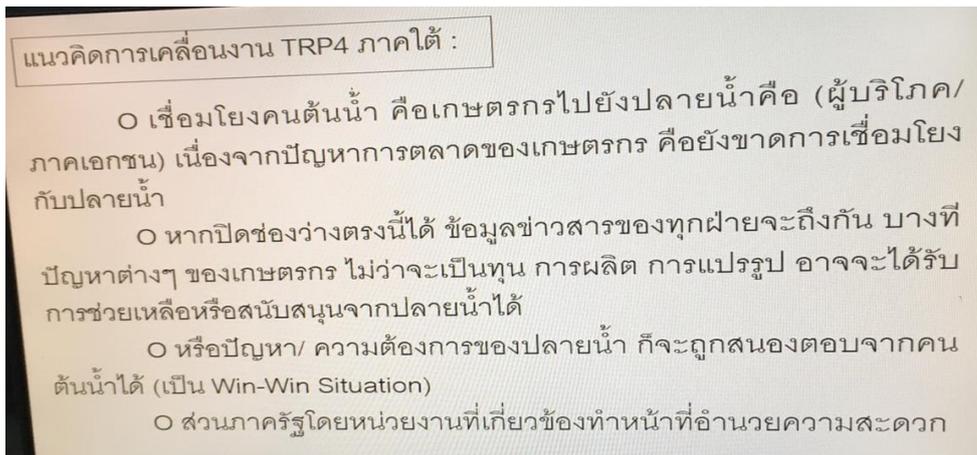

โครงการ “การศึกษาศานการณ ศักยภาพ ต้นทุน และเงื่อนไขข้อจำกัดในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก กรณีศึกษาภาคกลางตะวันตก” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาศานการณ ศักยภาพ ต้นทุน เงื่อนไขและข้อจำกัดในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก วิเคราะห์กระบวนการก่อเกิด การดำรงอยู่ของชุมชนเศรษฐกิจฐานราก กรณีคัดสรรในพื้นที่ภาคกลางตะวันตก กำหนดกรอบแนวทางในการขับเคลื่อนชุมชนเศรษฐกิจฐานราก พัฒนาทิศทางและชุดโครงการวิจัยเพื่อเป็นตัวแบบในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากอย่างยั่งยืนในพื้นที่ภาคกลางตะวันตก พื้นที่เป้าหมาย 17 จังหวัด แบ่งเป็น ชุมชนเศรษฐกิจฐานรากตามพื้นที่การปกครอง เช่น หมู่บ้าน ตำบล ชุมชนเกษตร เช่น ชุมชนข้าว ชุมชนไม้ผล ชุมชนพืชผัก และชุมชนการบริการ เช่น การท่องเที่ยว

สุขภาพ ตลาดชุมชน/ สีเขียว

กลไกภาคใต้

โครงการ “การศึกษาสถานการณ์ ศักยภาพ และข้อจำกัดในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก กรณีศึกษาภาคใต้” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสถานการณ์เศรษฐกิจฐานราก (ของภาคใต้) ในภาพรวม ศักยภาพ ทุน เงื่อนไขและข้อจำกัดในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก ทิศทาง กระบวนการในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก และพัฒนาข้อเสนอโครงการที่นำไปสู่ตัว

แบบของการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากอย่างยั่งยืน แบ่งเป็น อาชีพการทำสวนยางพารา ปาล์มน้ำมัน และ ประมงพื้นบ้าน โดยใช้ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับความเสี่ยงทางการเกษตรและการจัดการความเสี่ยง แนวคิด การดำรงชีพอย่างยั่งยืนเพื่อการขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานราก และแนวคิดการขับเคลื่อนการพัฒนาของ เศรษฐกิจฐานราก

กลไกภาคีสาน

ดร.อนิรุทธิ์ ผงคลี จากมหาวิทยาลัยนครพนม ได้นำเสนอ โครงการ การศึกษาสถานการณ์ ศักยภาพ ต้นทุน และเงื่อนไขข้อจำกัดในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก กรณีศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

- Timeline การทำงาน 5 เดือนระหว่างสิงหาคม – ธันวาคม 2561
- กระบวนการทำงาน คือ 1) ทบทวนเอกสารงานวิจัย และสถานการณ์ 2) จัดเวทีเพื่อระดมข้อมูล และ แลกเปลี่ยนความรู้ รวมทั้งจัดเวทีแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างภาค 3) วิเคราะห์และรายงานข้อมูล 4) เวที สื่อสารข้อมูลต่อสาธารณะ ใช้เครื่องมือ content analysis และเทคนิคเดลฟาย
- นิยามคำว่า เศรษฐกิจฐานราก (grassroots) หมายถึง ผู้มีรายได้น้อยซึ่งสามารถทำให้เกิดการขับเคลื่อน ต่อไปได้ และ grassroots marketing จะเป็นพลังขับเคลื่อนที่สำคัญ
- การเลือกพื้นที่ศึกษา ใช้เกณฑ์นิเวศป่า นิเวศลุ่มน้ำและเขื่อน นิเวศเกษตร นิเวศเมือง

กลไกภาคี : กลุ่มโครงการ

ผศ.ดร.ชูพัทธ์ สุทธิสา ได้แนะนำลักษณะโครงการเชิงพื้นที่ 3 โครงการ คือ

1) โครงการ “กระบวนการปรับตัวด้วยการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากบนฐานทรัพยากรกลุ่มน้ำของชุมชน ประมงพื้นบ้านกลุ่มน้ำสงครามตอนล่าง” มาจากการหาตัวชี้วัดกลุ่มน้ำที่ดี ปัญหาสำคัญมาจากกฎหมายเกี่ยวกับการประมง ที่สร้างปัญหาต่อวิถีชีวิตการประมงพื้นบ้าน โดยโจทย์สำคัญคือ การหาวิธีการในการทำประมงอย่างเหมาะสมให้ชาวบ้าน ค้นหารูปแบบ การจัดการ การปรับตัว และหาพื้นที่ต้นแบบในการจัดการทรัพยากรที่เอื้อต่อเศรษฐกิจฐานรากชุมชน .

2) โครงการ “การพัฒนาและยกระดับเศรษฐกิจฐานรากในพื้นที่อ่าวไทยตอนบน กรณีศึกษา : กลุ่มผู้เลี้ยงหอยแครงและสัตว์น้ำชายฝั่ง และชาวประมงพื้นบ้านในพื้นที่คลองด่าน จังหวัดสมุทรปราการ คลองโคก จังหวัดสมุทรสงคราม บางตะบูน จังหวัดเพชรบุรี และบ้านน้ำเขียวและอ่าวมะขาม จังหวัดตราด” เป็นโครงการเพื่อใช้ประโยชน์ด้านการท่องเที่ยว การประมง และการพาณิชย์ ถือเป็น การขยายพื้นที่ที่ต่อยอดจากพื้นที่วิจัยเดิม จะใช้ระบบการบริหารจัดการงานวิจัยแบบบูรณาการเพื่อพัฒนาพื้นที่เป็นหลัก เป้าหมายสำคัญ คือ ยกระดับเศรษฐกิจฐานราก

3) โครงการ “ยกระดับศูนย์เรียนรู้เพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ ธ.ก.ส. ศูนย์เรียนรู้ นวัตกรรมชุมชนอุดมสุข” ภายใต้โครงการความร่วมมือ ธ.ก.ส. & สกว. ถือเป็น การเคลื่อนงานร่วมกับภาคีทั้งในเชิงประเด็นและเชิงพื้นที่ เน้นการ empowerment คน (มีกระบวนการคิดและจัดการตัวเองได้) เพื่อลดความเหลื่อมล้ำ จึงทำงานร่วมกับ ธ.ก.ส. (ตัวชี้วัด 50%) โดยสร้างการเรียนรู้ให้กับเจ้าหน้าที่ของ ธ.ก.ส. เพื่อทำงานในแบบชุมชนอุดมสุข สืบเนื่องจากผลงานวิจัยของอ.ชัยวัฒน์ ธิรพันธ์ สรุป 30 ศูนย์เรียนรู้ต้นแบบในพื้นที่ 4 ภูมิภาคของ ธ.ก.ส. และมีการสร้างชุมชนรอบ ๆ ศูนย์เรียนรู้ด้วย ขณะนี้อยู่ระหว่างการ

ถอดบทเรียน 3 เดือนแรกจะดึงโมเดล 10 ศูนย์การเรียนรู้ต้นแบบให้เงินทุนที่มีอยู่แล้ว และต้องเติมสิ่งที่ชุมชนยังขาดอยู่ โดยจะมีเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นของสกว. และเจ้าหน้าที่ของ ธ.ก.ส. อยู่ด้วย

เวทีแลกเปลี่ยน เรียนรู้

ได้มีการให้ความเห็นและแลกเปลี่ยน เรียนรู้ต่อที่ประชุม สรุปได้ดังนี้

- ดร.เลิศชาย ศิริชัย เสริมมุมมองในประเด็น 1) การคิดทางเดียวกัน-ทางคิดหลากหลาย เพราะแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง เป็นแนวคิดที่เน้นไปที่ความคิดหลากหลายมากกว่าภาพรวม เช่น กรณีของจังหวัดกระบี่ ที่คนในพื้นที่ไม่ได้เลือกโรงไฟฟ้า ดังนั้น จึงต้องไม่ทิ้งความคิดที่มีความแตกต่างกัน ในขณะที่เดียวกันทางออกมีหลายทางและมีความซับซ้อน ต้องให้ความสำคัญต่อกระบวนการคัดเลือกกลุ่มคนที่จะขับเคลื่อนด้วย 2) งานวิจัยทั่วไปมักให้ความสำคัญกับงานเชิงอรรถประโยชน์หรือเชิงเทคนิค ในขณะที่ด้วยกันปัญหาที่เกิดขึ้นอาจมีระดับที่สูงกว่านั้น เป็นปัญหาระดับเชิงความสัมพันธ์ จึงต้องมองปัญหาและระดับการวิเคราะห์ที่มองความสัมพันธ์ของผู้คนด้วย 3) ประเด็นเกี่ยวกับความเฉพาเจาะจงในการวิเคราะห์โมเดล ต้องให้ความสำคัญในประเด็นของบริบทของแต่ละกรณีด้วย (ไม่ใช่ว่ากรณีหนึ่งจะนำไปใช้ในพื้นที่อื่น ๆ ได้ผลเหมือนกัน)
- รศ.จุฑาทิพย์ ภัทราวาท เสนอความเห็นในประเด็นว่า “การไปในทิศทางเดียวกัน” ของ TRP4 คือ การมองในองค์รวมเรื่องการยกระดับเศรษฐกิจฐานราก มีสมรรถนะและอาชีพดีขึ้นภายใต้ความหลากหลาย โดยต้องให้ความรู้เป็นเรื่องหลัก ยึด community engagement เป็นตัวตั้ง เพื่อให้เกิดผลกระทบ คือ รายได้เพิ่ม แก้ปัญหาด้านอาชีพอย่างยั่งยืน
 - ดังนั้นทุกทีมต้องมองเห็น scenario ของโครงการตนเองว่าจะเกิดอะไรขึ้น และทำ Logical Framework มี stakeholder ในแต่ละ value chain โดยต้องดำเนินการออกแบบและเลือกกลไกที่จะขับเคลื่อน (นวัตกรรม) เพื่อให้เกิดผลลัพธ์ตามที่ตั้งเป้าหมายไว้ อาทิ มีการเปลี่ยนแปลงด้านอาชีพ และสร้างรายได้อย่างยั่งยืน
 - กลไกกลางจะออกแบบเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลต้นทุนของแต่ละภูมิภาค

- ผศ.ดร.ชูศักดิ์ สุทธิสา สรุปเป้าหมายสำคัญ คือ การสร้างเศรษฐกิจ เพื่อลดความเหลื่อมล้ำของชนชั้นราก ดังนั้น ทีมแต่ละภูมิภาคต้องศึกษาและวิเคราะห์ให้เห็น empower ของแต่ละทีม และจะนำมาสังเคราะห์เพื่อบูรณาการเป็นคำตอบในภาพรวมของชุดโครงการ
- ดร.สมคิด แก้วทิพย์ เพิ่มเติมความเห็นที่ จุบรวมของแต่ละทีมที่มีความแตกต่างกัน คือ ทฤษฎี + ความรู้ ภายใต้หลักคิดเศรษฐกิจพอเพียง บทบาทที่กลาง คือ การช่วยสังเคราะห์และตีความหมายเชิงทฤษฎี และนัยยะเชิงนโยบายต้องสื่อสารไปสู่ผู้กำหนดนโยบายให้เกิด impact ทั้งในระดับ macro & micro รวมทั้ง ภาพใหญ่ที่เปลี่ยนแปลงในระบบโลก ที่ภาคชุมชน/ท้องถิ่นตามไม่ทันหรืออาจไม่เห็น trend หรือทิศทาง ทีมกลางต้องช่วยมอง
- ทีมภาคกลาง ให้ความเห็นที่ ภายในระยะเวลา 3 ปี อาจไม่สามารถทำงานได้ตามที่ สกว. คาดหวัง เพราะมีปัจจัยหลายประการ เสนอให้นำข้อมูลเชิงประจักษ์ทั้ง 4 ภูมิภาคมาสังเคราะห์รวมเพื่อให้เกิด impact และแลกเปลี่ยน ควรให้ผู้ทรงคุณวุฒิในแต่ละสาขาให้ความรู้กับทีมแต่ละภาคเพื่อเติมความรู้ ในลักษณะความรู้ที่สกัดแล้วจากผลึกความรู้ชุมชน/ฐานราก เพื่อ short cut ให้โครงการขับเคลื่อนได้เร็วขึ้น ดังนั้น จึงเสนอให้ทีมกลไกกลางออกแบบกรอบให้แต่ละทีมภูมิภาคต้องดำเนินการเหมือนกัน ซึ่งสามารถแตกต่างกันได้ตามทุนเดิมของแต่ละภูมิภาคมีอยู่แล้ว เพื่อนำไปสู่ critical mass ต่อไป
- ผศ.ดร.ชูศักดิ์ สุทธิสาสรุปว่า ทีมแต่ละภูมิภาคสามารถมี approach ที่แตกต่างกันทั้งในเชิงบริบท เชิงพื้นที่ และเชิงประเด็น แต่จะมีจุดร่วม ต้องมีเวทีให้แต่ละทีมมานำเสนอจุดแข็ง และมาเติมกัน ถอดบทเรียน เพื่อให้ทีมกลางทำงานต่อ
- รศ.ดร.เรณู สุขารมณ ให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่า จะมีส่วนช่วยสนับสนุนในเรื่อง ชุด อปท.การจัดการตนเอง และงบฯ
- รศ.จุฑาทิพย์ ภัทราวาท อธิบายเรื่องกระบวนการทำงานของ กลไกกลาง คือ การสนับสนุนให้เกิดการแบ่งปันและแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างกันเพื่อถอดบทเรียนผ่านเวทีกลาง มีตัวแบบมาแชร์ (KM) เพื่อเอื้ออำนวยต่อการทำงานให้ทีมภูมิภาค
- ดร.เลิศชาย ศิริชัย ให้ข้อคิดเห็นเพิ่มเติมจาก CBR ในการเชื่อมโยง micro impact ไปสู่ macro impact ซึ่งทางหลักจะผลักดันไปสู่ระดับนโยบาย ในขณะที่เดียวกันก็มีแนวทางอื่น คือ การสร้างเครือข่ายประชาสังคมที่เข้มแข็ง สร้างการบริหารจัดการด้วยตนเอง ให้เกิดการผลักดันไปสู่ macro impact ด้วย ดังนั้น การผลักดันสู่ระดับนโยบายอาจใช้ได้หลายแนวทาง แต่ละทีมภูมิภาคต้องช่วยกันหาแนวทางเหล่านี้ (อาจเป็น social community impact)
- รศ.จุฑาทิพย์ ภัทราวาท ให้ความเห็นเพิ่มเติมในประเด็นของ ดร.เลิศชายว่า แนวทางหนึ่งที่น่าสนใจ คือ การใช้ Social Economy Enterprise Model ซึ่งมีความหลากหลายของ commodity ทั้งต้นน้ำ กลางน้ำ ปลายน้ำ ใช้องค์ความรู้ และปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยแต่ละทีมภูมิภาคมีบทบาทเป็น facilitator ปลุกจิตสำนึกให้ชุมชน/ท้องถิ่น เกิดการยอมรับ

- สำหรับประเด็นคำถามของ ดร.อนิรุทธิ์ ผงคลี ว่า แต่ละทีมภูมิภาคเป็น unit of analysis ของทีมกลไกกลางหรือไม่นั้น รศ.จุฑาทิพย์ ภัทราวาท ชี้แจงว่า ภายใต้โครงสร้าง TRP4 ทีมกลไกกลางจะทำงานร่วมกับ IDU + ทีมสื่อสารสังคม และทีมกลไกภูมิภาค ซึ่งจะมี forum นิเวศการเรียนรู้ที่มีความยืดหยุ่น ในการถอดบทเรียน และมีกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และสนับสนุนการทำงาน ทำหน้าที่เป็น facilitator ประสานผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ทรงคุณวุฒิตามความต้องการให้แก่ทีมวิจัยแต่ละภูมิภาค ซึ่งจะทำงานตามอิสระของแต่ละทีมวิจัยเอง
- คุณสมบูรณ์ เจริญจิระตระกูล มีข้อเสนอสำหรับทีมกลไกกลางเพื่อพัฒนารูปแบบกลไกการทำงานว่า ต้องพิจารณาเรื่องปัจจัยที่มีความเสี่ยงซึ่งส่งผลกระทบต่อคนฐานราก (เกษตรกร) ให้คำนึงถึง “all stakeholders should be include” หลีกเลี่ยงการใช้แนวคิดเชิงวิทยาศาสตร์ไปตัดสินในมุมมองเชิงสังคม และความเป็นมนุษย์
- รศ.ดร.เรณู สุขารมณ์ ให้ข้อคิดเห็นเพิ่มเติมสำหรับ impact ของงานวิจัยว่า อาจไม่ได้สืบเนื่องมาจากผลงานวิจัยของโครงการ (หรือเป็นผลกระทบจากปัจจัยอื่น) ดังนั้น นักวิจัยต้องวิเคราะห์ให้ชัดเจน เนื่องจากขั้นตอนของ สกว.จะมีผู้ทรงคุณวุฒิหรือทีมประเมินชุดโครงการว่า ผลงานวิจัยเกิดผลกระทบบ้าง
- ทีมกลไกกลางจะเปิดเวทีให้แชร์ความคิดทุกวันจันทร์ อาทิตย์ที่ 3 (ให้นัดล่วงหน้า) รอบแรกขอให้แต่ละทีมทำ logFrame ในมุมมองเชิงกลยุทธ์ การใช้ balance score ในลำดับต่อไป คือ กระบวนการเพื่อให้ stakeholder ก้าวข้ามความเสี่ยง/อุปสรรค/ข้อจำกัด เพื่อไปสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้อย่างไร ซึ่งจะต้องมีการเตรียม community engagement (กลุ่มเป้าหมายในชุมชน) ต่อไป

แนวทางการดำเนินงานต่อไป

- ผศ.ดร.ชูพักตร์ สุทธิสา สรุปว่า ภายในระยะเวลา 4-5 เดือนข้างหน้า (ก.พ.-มี.ค. 62) ทีมกลไกภูมิภาคจะขึ้นโจทย์ และจะมีทีมกลไกกลางไปร่วมเรียนรู้ เพื่อออกแบบการทำงานร่วมกัน ทีมประสานฯ จะขอแผนการขับเคลื่อนในแต่ละภูมิภาค
- ทีมกลไกกลางและทีมกลไกภูมินัดหารือเพื่อดูแผนงาน และเครื่องมือในการทำงานร่วม เพื่อให้เกิดความชัดเจนสำหรับการทำงานในพื้นที่

สรุป

คุณเอ็นนู ชี้อุสรธร กล่าวสรุปว่า แม้จะมีกระบวนการทำงานที่หลากหลายแต่จะต้องมีจุดเน้นร่วมกัน เพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนร่วมกันได้ สำหรับประเทศไทย จุดเด่น คือ ประเด็นด้านเกษตร มีจุดเน้นเรื่องอาหารที่มีคุณภาพ ปลอดภัย ไม่ทำลายสุขภาพและสิ่งแวดล้อม ซึ่งจะต้องมีการพัฒนาภายใต้ศักยภาพที่เป็นจุดเด่น กระบวนการทำงานภายใต้การเรียนรู้กับชาวบ้าน แต่ละทีมมีการเรียนรู้ร่วมกันอย่างกัลยาณมิตร ในมุมมองที่มีความเชื่อมโยงหลายมิติทั้งเรื่องเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม สำหรับการเพิ่มศักยภาพเศรษฐกิจ

ฐานราก ในเรื่องการเพิ่มอาชีพ รายได้ และผลผลิตต้องไม่เน้นในเชิงปริมาณเพียงอย่างเดียว แต่ต้องเน้นเชิงคุณภาพด้วยเพื่อให้เกิดมูลค่าสูงขึ้น และให้พึ่งพาตัวเองได้ มีภาคีเครือข่ายในการทำงาน

ปิดประชุมเวลา 16.10 น.

2. พิธีประกาศเจตนารมณ์ “อำเภอหัวตะพานเป็นเมืองเกษตรอินทรีย์” เสวนาเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้เครือข่าย
วิสาหกิจชุมชนสู่การพัฒนาเกษตรอินทรีย์ที่ยั่งยืน พิธีเปิดฉางข้าวกลุ่มวิสาหกิจชุมชนร่วมใจโนนค้อทุ่ง
และเวทีถอดบทเรียนเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนโนนค้อทุ่ง
วันที่ 26 ตุลาคม 2561
ณ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนร่วมใจโนนค้อทุ่ง ต.หัวตะพาน จ.อำนาจเจริญ

พิธีการเริ่มเวลา 10.30 น.

สืบเนื่องจากเมื่อวันที่ 3 ตุลาคม 2561 คุณอดุลย์ โคลนพันธ์ และแกนนำเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนร่วมใจโนนค้อทุ่งได้มาเข้าพบรศ.จุฑาทิพย์ ภักธราวาท เพื่อมารายงานความก้าวหน้าของเครือข่ายฯ ตั้งแต่อาจารย์ได้ลงพื้นที่และจัดประชุมร่วมกับคณะกรรมการฯ และเกษตรกรสมาชิกเมื่อวันที่ 5-6 มีนาคม 2561 ซึ่งมีข้อสรุปจากเวทีว่าเราน่าจะประกาศเป็นเมืองเกษตรอินทรีย์ หลังจากวันนั้นทางกลุ่มฯ ได้ประสานกับหน่วยงานราชการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคีเครือข่ายเพื่อเข้าร่วมเป็นสักขีพยานในการประกาศเจตนารมณ์ในครั้งนี้ และถือเป็นโอกาสอันดีที่จะได้มาเรียนเชิญอาจารย์ด้วยตนเอง ในฐานะสถาบันวิชาการด้านสหกรณ์เป็นหน่วยงานที่ให้การสนับสนุนในเชิงวิชาการมาโดยตลอด และจักได้มีโอกาสเรียนเชิญอาจารย์ร่วมเวทีเสวนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้เครือข่ายวิสาหกิจชุมชนสู่การพัฒนาเกษตรอินทรีย์ที่ยั่งยืน

เนื่องด้วยปี 2562 อำเภอหัวตะพานภายใต้คณะกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับอำเภอ (พชอ.) มีเป้าหมายในการขับเคลื่อนพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนในประเด็น “การส่งเสริมพัฒนาทำการเกษตรในรูปแบบเกษตรอินทรีย์” เพื่อส่งเสริมให้เกษตรกรในอำเภอหัวตะพานปรับวิธีการทำการเกษตรที่ปลอดภัยและมี

ด้วยการลด ละ เลิกการใช้สารเคมีต่างๆในการทำการเกษตรกรรม การปุ๋ยสัตว์ และการปลูกพืชผักสวนครัวต่างๆ และเพื่อที่ก้าวสู่ “อำเภอหัวตะพานเมืองเกษตรอินทรีย์” และเพื่อให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม อำเภอหัวตะพานจึงประสานความร่วมมือจากหน่วยงานราชการองค์กรและภาคีเครือข่ายต่างๆ ตลอดจนผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายร่วมกันประกาศเจตนารมณ์ “อำเภอหัวตะพานเมืองเกษตรอินทรีย์” โดยมี นายวิรัตน์ กลิ่นขจร นายอำเภอหัวตะพาน เป็นประธาน รศ.จุฑาทิพย์ ภัทราวาท ผู้อำนวยการสถาบันวิชาการด้านสหกรณ์ คุณอรุช นวราช กรรมการผู้จัดการโรงแรมสามพรานริเวอร์ไซด์ และทีมงาน คุณสุทธิพงษ์ ธรรมวุฒิ ประธานบริษัททีวีบูรพา และทีมงาน ประธาน พชอ.อำเภอหัวตะพาน ผอ.รพ.หัวตะพาน ผช.ผอ.ชกส.อำนาจเจริญ ผอ.ชกส.อำเภอหัวตะพาน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และเกษตรกรสมาชิกวิสาหกิจชุมชนโนนค้อทุ่ง รวม 240 ราย

คำกล่าวประกาศเจตนารมณ์

“ข้าพเจ้า.....ตระหนักถึงความสำคัญของพิษภัยที่เกิดจากการใช้สารเคมีในการทำการเกษตรกรรม ที่จะส่งผลกระทบต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อม ดังนั้นทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง จะขอปรับเปลี่ยนวิถีการทำเกษตรกรรม ด้วยการลด ละ เลิกการใช้สารเคมีทุกชนิดในการทำการเกษตรกรรม การปุ๋ยสัตว์ และการปลูกพืชผักสวนครัวต่างๆ เพื่อก้าวไปสู่เป้าหมายและอุดมการณ์เดียวกัน คือ “อำเภอหัวตะพานเมืองเกษตรอินทรีย์” ตั้งแต่นี้เป็นต้นไป... ข้าขอสัญญา ข้าขอสัญญา และข้าขอสัญญา...เฮ้.”

หลังจากนั้นในช่วงเวลา 11.00-12.30 น เป็นเสวนาเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้เครือข่ายวิสาหกิจชุมชนสู่การพัฒนาเกษตรอินทรีย์ที่ยั่งยืน โดยมีวิทยากรร่วมเสวนา ได้แก่ รศ.จุฑาทิพย์ ภัทราวาท ผู้อำนวยการสถาบัน

วิชาการด้านสหกรณ์ คุณอรุช นวราช กรรมการผู้จัดการโรงแรมสามพรานริเวอร์ไซด์ คุณสุทธิพงษ์ ธรรมวุฒิ ประธานบริษัททีวีบูรพา จำกัด คุณวิรัตน์ กลิ่นขจร นายอำเภอหัวตะพาน และคุณสุนทรพนาวงค์ ผช.ผอ.ชกส.จังหวัดอำนาจเจริญ โดยมีคุณอดุลย์ โคลนพันธ์ เป็นผู้ดำเนินรายการ โดยมีข้อสรุปเกี่ยวกับ

ความสำเร็จของกลุ่มวิสาหกิจในวันนี้ ที่มีจุดเริ่มต้นมาจากกลุ่มข้าวสังข์ธรรมฯแยกตัวออกมาจากข้าวคุณธรรม

โดยคุณอดุลย์และแกนนำได้มาขอคำปรึกษา รศ.จุฑาทิพย์ ภัทราวาท ที่ให้การช่วยเหลือสนับสนุนในด้านวิชาการ และองค์ความรู้จากการดำเนินการวิจัยภายใต้โครงการวิจัย “การยกระดับมูลค่าเพิ่มข้าวหอมอินทรีที่ผลิตโดยเกษตรกรรายย่อย” ระหว่างปี 2557-2560 ทำให้กลุ่มฯสามารถพัฒนาและก้าวข้ามปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ มาได้ด้วยดี รวมทั้งได้รับการสนับสนุนจากบริษัท ทีวีบูรพา จำกัด ตลอดจนการช่วยเหลือสนับสนุนจากคุณอรุช นวราชในการจัดหาช่องทางการตลาดกับเครือข่ายโรงแรมระดับ 5 ดาว

เวลา 13.30-14.30 น. เป็นพิธีเปิดงานข้าวกลุ่มวิสาหกิจชุมชนร่วมใจโนนค้อทุ่ง โดยมีผอ.ชกส.

ภูมิภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นประธานเปิด ร่วมด้วยผช.ผอ.ชกส. จังหวัดอำนาจเจริญ ผอ.ชกส.อำเภอหัวตะพาน นายอำเภอหัวตะพาน ผู้อำนวยการสถาบันวิชาการด้านสหกรณ์ กรรมการผู้จัดการโรงแรมสามพรานริ เวอร์ไซด์ ประธานบริษัท ทีวีบูรพา จำกัด ทีมงาน กำนัน-ผู้ใหญ่บ้าน และเกษตรกรสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนร่วมใจโนนค้อทุ่ง

เวลา 14.30-16.30 น. เวทีถอดบทเรียนเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนโนนค้อทุ่ง นำโดย รศ.จุฑาทิพย์ ภัทราวาท คุณอรุช นวราช กรรมการผู้จัดการโรงแรมสามพรานริเวอร์ไซด์ คุณสุทธิพงษ์ ธรรมวุฒิ ประธานบริษัททีวีบูรพา จำกัด คุณวิรัตน์ กลิ่นขจร นายอำเภอหัวตะพาน คุณปริดา ผอ.ชกส.อำเภอหัวตะพาน และอดุลย์ โคลนพันธ์ ร่วมถอดบทเรียนกับกลุ่มเกษตรกรถึงทิศทางของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนร่วมใจโนนค้อทุ่งที่กำลังเติบโตขึ้นจากความสำเร็จของความร่วมมือของหลายฝ่ายทั้งภาครัฐ ภาควิชาการ เอกชน และชุมชน โดยมีข้อคิดที่ฝากไว้ในเวทีว่า ความสำเร็จของกลุ่มในวันนี้มาจากหลายฝ่าย และกลุ่มกำลังเติบโตขึ้นเรื่อยๆ มีคนที่อยากเข้ามาร่วมมือมากมายเพราะมองเห็นแต่ความสำเร็จของกลุ่ม แต่พวกเขาไม่รู้ถึงที่มาของความสำเร็จในวันนี้ว่า อุปสรรคผ่านความล้มเหลวอะไรมาบ้าง ความสำเร็จของแต่ละคนที่มองเห็นนั้นเหมือนกันหรือไม่ ดังนั้นเพื่อไม่ให้กลุ่มต้องประสบปัญหาเช่นในอดีต จึงอยากให้อึดถือระเบียบปฏิบัติ และเงื่อนไขของกลุ่มที่ได้กำหนดร่วมกัน

ในช่วงท้าย รศ.จุฑาทิพย์ ภัทราวาท ได้รับปากจะดำเนินการเรื่องช่องทางการตลาดของผลิตภัณฑ์วุ้นเส้นจากถั่วเขียวอินทรีให้กับสมาชิกกลุ่มฯ

ปิดเวทีเวลา 16.30 น.

3. สรุปการประชุม ครั้งที่ 2/2561

โครงการวิจัยการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก (TRP4)

วันศุกร์ที่ 16 พฤศจิกายน 2561

ณ ห้องประชุม ชั้น 4 กองพัฒนาผลิตภัณฑ์ข้าว กรมการข้าว กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

ผู้เข้าร่วมประชุม

1. รศ. จุฑาทิพย์	ภัทราวาท	ผู้อำนวยการสถาบันวิชาการด้านสหกรณ์
2. คุณสายสุดา	ศรีอุไร	รองผู้อำนวยการสถาบันวิชาการด้านสหกรณ์
3. คุณกาญจนา	นิลชาติ	นักวิชาการเกษตรปฏิบัติการ
4. คุณนิกุล	เสนานอก	นักวิชาการเกษตร
5. คุณกนกพร	วีสันเทียะ	เจ้าหน้าที่วิจัย

เริ่มประชุม 10.00 น.

โครงการวิจัยการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก (TRP 4) ได้มีการเลือกกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนโยบายของภาครัฐที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ 3 ตัวอย่าง ได้แก่ โครงการนาอินทรีย์ล้านไร่ โครงการธงฟ้าประชารัฐ และโครงการช่องสาธิตโมเดล เบทาโกร ในการประชุมครั้งนี้เป็นการประชุมเพื่อขอข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับโครงการนาอินทรีย์ ล้านไร่ กับคุณกาญจนา นิลชาติ นักวิชาการเกษตรปฏิบัติการ และ คุณนิกุล เสนานอก นักวิชาการเกษตร โดยสามารถสรุปภาพรวมในการประชุมได้ดังนี้

- **ความเป็นมาของโครงการ**

โครงการนาอินทรีย์ล้านไร่ มีหน่วยงานที่รับผิดชอบหลัก ได้แก่ กองพัฒนาผลิตภัณฑ์ข้าว กรมการข้าว โดยมีโครงสร้างการดำเนินงาน ได้แก่ คณะกรรมการบริหาร การเพิ่มมูลค่าสินค้าข้าว การพัฒนาแปรรูปข้าว และผลิตภัณฑ์ และกลุ่มส่งเสริมเศรษฐกิจและการค้าข้าว ซึ่งมีศูนย์ข้อมูลข้าวตลาดเฉพาะที่มาช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินงาน

จุดเริ่มต้นของโครงการนาอินทรีย์ล้านไร่ในปีงบประมาณ 2559 – 2560 โดย คุณชุติมา บุญยประภัศร รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้มีแนวคิดในการทำข้าวครบวงจร โดยแบ่งย่อยออกเป็น 3 โครงการ ได้แก่ โครงการนาแปลงใหญ่ โครงการนาอินทรีย์ล้านไร่ และโครงการการเชื่อมโยงตลาดข้าวอินทรีย์และ GAP ซึ่งกรมการข้าวเป็นผู้รับผิดชอบในการดำเนินงาน

โครงการนาอินทรีย์ล้านไร่ เริ่มในปีงบประมาณ 2560 – 2564 เป็นโครงการเพื่อผลิตข้าวอินทรีย์สำหรับการบริโภคในประเทศไทย มีการตรวจรับรองมาตรฐาน Organic Thailand โดยสำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ (มกอช.) เกษตรกรที่ผ่านการรับรองจากโครงการสามารถจำหน่ายผลผลิตร่วมกับบริษัท/โรงสีที่ได้ทำ MOU ร่วมกับหน่วยงานรัฐได้

- **การเปิดรับสมัครเกษตรกร**

แผนในการดำเนินงานจะมีการเปิดรับสมัครเกษตรกรที่มีความสนใจในการทำนาอินทรีย์ เพื่อให้ได้พื้นที่นาตามที่ได้วางแผนไว้ มีการเปิดรับสมัครเกษตรกรตั้งแต่ปี 2560 – 2562 โดยมีเป้าหมายพื้นที่เข้าร่วมโครงการ ดังนี้

ปี 2560 มีพื้นที่เข้าร่วมโครงการ 300,000 ไร่

ปี 2561 มีพื้นที่เข้าร่วมโครงการ 300,000 ไร่

และปี 2562 มีพื้นที่เข้าร่วมโครงการ 400,000 ไร่

เงื่อนไขในการรับสมัครเกษตรกรเข้าร่วมโครงการ เกษตรกรต้องมีการรวมกลุ่มกันอย่างน้อย 5 คนขึ้นไป ซึ่งต้องมีการขึ้นทะเบียนเกษตรกรเป็นที่เรียบร้อยแล้ว และรวมพื้นที่ของกลุ่มตั้งแต่ 100 ไร่ขึ้นไป ซึ่งที่เข้าร่วมโครงการต้องไม่ได้เป็นพื้นที่รับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์และตรงตามเงื่อนไขอื่นๆ ที่โครงการได้กำหนดไว้ ซึ่งในการรับสมัครเกษตรกรสามารถยื่นใบสมัครได้กับเกษตรอำเภอ ศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าว และศูนย์วิจัยข้าวในพื้นที่ที่แต่ศูนย์รับผิดชอบ โดยเกษตรกรที่ผ่านการประเมินจะได้รับเงินชดเชยจากการปรับเปลี่ยนวิธีการผลิต ดังนี้

- ปีที่ 1 ผ่านการประเมินเบื้องต้น สนับสนุน 2,000 บาท/ไร่ ไม่เกิน 15 ไร่/ครัวเรือน

- ปีที่ 2 ผ่านการรับรองระยะปรับเปลี่ยน สนับสนุน 3,000 บาท/ไร่ ไม่เกิน 15 ไร่/ครัวเรือน
- ปีที่ 3 ผ่านการรับรองมาตรฐานข้าวอินทรีย์ (Organic Thailand) สนับสนุน 4,000 บาท/ไร่ ไม่เกิน 15 ไร่/ครัวเรือน

การตรวจประเมินกลุ่มเกษตรกรที่สามารถเข้าร่วมโครงการได้นั้น ได้มีการจัดคณะกรรมการ Chief of Operation (COO) แต่ละจังหวัด จะมีการตรวจสอบข้อมูลและข้อเท็จจริงที่มีเกษตรกรส่งใบสมัครมา และจัดทำหนังสือรับรองการผ่านการตรวจสอบให้แก่กองพัฒนาผลิตภัณฑ์ข้าว เพื่อจัดทีมตรวจสอบข้อมูลและทีมประเมินแปลงโดยกองตรวจสอบรับรองมาตรฐานข้าวและผลิตภัณฑ์ และทีมจากสำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ (การรับรองให้หน่วยงานรับรอง (CB) และหน่วยตรวจ (IB)) ไขว่กันตรวจประเมินและจัดทำหนังสือส่งต่อให้แก่คณะทบทวน เพื่อมีการตรวจสอบเอกสารอีกครั้งและรับรองผู้ผ่านการประเมินเข้าร่วมโครงการ เพื่อส่งข้อมูลป้อนกลับให้แก่กองพัฒนาผลิตภัณฑ์ข้าว ในการทำงานงบประมาณเงินชดเชยให้แก่เกษตรกรซึ่งจ่ายผ่านธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ (ธกส.)

- **เงื่อนไขในการตรวจสอบแปลง แบ่งออกเป็น 3 ปี ดังนี้⁷**

ปีที่ 1 กลุ่มเกษตรกรเตรียมความพร้อมสำหรับการตรวจรับรอง โดยมีการปฏิบัติตามข้อกำหนดและหลักเกณฑ์เงื่อนไขการผลิตข้าวตามมาตรฐานข้าวอินทรีย์ตามข้อกำหนด ดังนี้

1. พื้นที่ปลูก ต้องเป็นพื้นที่ที่ไม่มีวัตถุอันตรายที่จะทำให้เกิดการตกค้างหรือปนเปื้อนในข้าว
2. แหล่งน้ำ น้ำที่ใช้ปลูกต้องได้จากแหล่งที่ไม่มีสภาพแวดล้อมซึ่งก่อให้เกิดการปนเปื้อนวัตถุอันตราย
3. การจัดการดินและปุ๋ย ให้ใช้คำแนะนำของกรมการข้าว กรมพัฒนาที่ดิน หรือกรมวิชาการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ห้ามใช้ปุ๋ยเคมีและสารเคมีทางการเกษตรทุกชนิด
4. การจัดการคุณภาพในกระบวนการผลิตก่อนการเก็บเกี่ยว ทั้งแหล่งเมล็ดพันธุ์ต้องมาจากแหล่งที่มีความน่าเชื่อถือ มีการป้องกันและกำจัดศัตรูพืชด้วยวิธีการที่เหมาะสม และมาตรการป้องกันการปนเปื้อน
5. การบันทึกและการจัดเก็บข้อมูลแหล่งผลิต ต้องมีการบันทึกข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งที่มาของเมล็ดพันธุ์ แหล่งน้ำใช้ การกำจัดต้นข้าวพันธุ์อื่นปน การสำรวจและการเข้าทำลายของศัตรูพืชและการใช้วัตถุอันตรายทางการเกษตร
6. จะต้องผ่านการประเมินเบื้องต้นจากกรมการข้าว

ปีที่ 2 กลุ่มเกษตรกรได้รับการตรวจรับรองมาตรฐานข้าวอินทรีย์จากกรมการข้าว โดยผ่านการรับรองเป็นระยะปรับเปลี่ยน

ปีที่ 3 กลุ่มเกษตรกรได้รับการตรวจรับรองต่อเนื่องและได้การรับรองมาตรฐานผลิตข้าวอินทรีย์ (Organic Thailand) จากกรมการข้าว

⁷ กองพัฒนาผลิตภัณฑ์ข้าว กรมการข้าว. (2560). คู่มือการดำเนินงานโครงการส่งเสริมการผลิตข้าวอินทรีย์ ปี 2560. สืบค้นวันที่ 17 ตุลาคม พ.ศ.2561. จาก <http://www.ricethailand.go.th/web/images/pdf/GAPIN/help2560.pdf>

ทั้งนี้เกษตรกรที่ไม่สามารถผ่านการประเมินเข้าร่วมโครงการได้นั้น จะมีการพูดคุยถึงข้อบกพร่องในข้อผิดพลาดและหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาให้ถูกต้อง เพื่อเตรียมพร้อมสำหรับการสมัครเข้าโครงการรอบถัดไปหากเกษตรกรยังมีความสนใจอยู่

- **การให้ความรู้แก่เกษตรกร**

เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการจะได้รับการอบรมเกษตรกร ดำเนินงานโดยศูนย์วิจัยข้าว/ศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าว/สถาบันวิทยาศาสตร์ข้าวแห่งชาติ จัดอบรมเกษตรกรในพื้นที่ กลุ่มปี 2560 อบรม 1 ครั้ง กลุ่มปี 2562 อบรม 2 ครั้ง โดยมีหัวข้อ การอบรมดังนี้

- เรื่องมาตรฐานการผลิตข้าวอินทรีย์ มกษ 9000: เล่ม 4 (ข้าวอินทรีย์)
- การปฏิบัติตามข้อกำหนดของมาตรฐานข้าวอินทรีย์และการจดบันทึก
- เรื่อง ระบบควบคุมภายใน (ICS) และการจัดโครงสร้างกลุ่ม

2. การอบรมผู้ตรวจประเมินข้าวอินทรีย์กรมการข้าว การอบรมดังนี้

- เรื่องระบบการผลิตข้าวอินทรีย์
- ข้อกำหนดการตรวจประเมินเบื้องต้น (ข้อกำหนด 5 ข้อ) กระบวนการตรวจประเมิน และวางแผน

การตรวจประเมินเบื้องต้น

- หลักการพิจารณาผลทบทวน การประเมินเบื้องต้น
- ข้อกำหนดการตรวจรับรองข้าวอินทรีย์ (ข้อกำหนด 9 ข้อ) และการตรวจรับรองรายกลุ่ม

ในการเชื่อมโยงตลาดจากการมีโครงการการเชื่อมโยงตลาดข้าวอินทรีย์และ GAP ภาครัฐได้เชื่อมโยงกับบริษัทและโรงสี 11 แห่ง ส่วนใหญ่เป็นแถบภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เช่น ข้าวพันธุ์ดี จ.อุบลราชธานี โรงสีกิจเจริญพร จ.สุรินทร์ โกลคอรี่ดีนิว จ.อุบลราชธานี เป็นต้น ซึ่งกลุ่มเกษตรกรที่ผ่านการรับรองสามารถทำ MOU กับบริษัทที่เข้าร่วมโครงการได้โดยตรง

ปัญหา/อุปสรรคในการดำเนินนโยบาย จะเป็นเกี่ยวกับการสื่อสารการดำเนินงาน เนื่องจากมีการร่วมกันดำเนินงานจากหลายๆ ฝ่าย การติดต่อสื่อสารในบางครั้งอาจเกิดความเข้าใจไม่ตรงกันและการดำเนินเกิดความขัดข้องในการดำเนินงานได้ จึงได้มีการเพิ่มช่องทางการสื่อสาร เช่น ไลน์ เป็นต้น เพื่อให้เกิดการสื่อสารกันเพิ่มมากขึ้น

จบการประชุม 11.30 น

6. สรุปการประชุม ครั้งที่ 4/2561

โครงการวิจัยการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก (TRP4) ร่วมกับ เครือ เบทาโกร จำกัด

วันจันทร์ที่ 17 ธันวาคม 2561

ณ ห้องประชุม 214 ชั้น 2 อาคารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ผู้เข้าร่วมประชุม

1. รศ.จุฑาทิพย์ ภัทราวาท	ผู้อำนวยการสถาบันวิชาการด้านสหกรณ์
2. คุณสายสุตา ศรีอุไร	รองผู้อำนวยการสถาบันวิชาการด้านสหกรณ์
3. คุณบัญญัติ คำบุญเหลือ	ผู้จัดการฝ่ายกิจกรรมเพื่อสังคม เครือ เบทาโกร จำกัด
4. คุณกนกพร วิสันเทียะ	เจ้าหน้าที่วิจัย

เริ่มประชุม 8.30 น.

โครงการวิจัยการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก (TRP 4) ได้มีการเลือกกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนโยบายของภาครัฐที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ 3 ตัวอย่าง ได้แก่ โครงการนออินทรีย์ล้านไร่ โครงการธงฟ้าประชารัฐ และโครงการช่องสาธิตโมเดล เบทาโกร ในการประชุมครั้งนี้เป็นการประชุมเพื่อขอข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับโครงการช่องสาธิตโมเดล ของเบทาโกร จึงได้ประชุมร่วมกับคุณบัญญัติ คำบุญเหลือ ผู้จัดการฝ่ายกิจกรรมเพื่อสังคม เครือ เบทาโกร จำกัด เพื่อสอบถามข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับการดำเนินงานโครงการช่องสาธิตโมเดล และที่อื่นๆ โดยสามารถสรุปภาพรวมในการประชุมได้ดังนี้

รศ.จุฑาทิพย์ ภัทราวาท วิสัยทัศน์ในการดำเนินงานเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนเป็นอย่างไรบ้าง

คุณบัญญัติ คำบุญเหลือ การทำงานเพื่อสังคมแบบ CSR ทางเบทาโกรมองว่าเป็นรูปแบบการพัฒนาที่ไม่เกิดความยั่งยืน คุณวนัส แต่โฟกัสที่พอๆ ความสำเร็จการเปลี่ยนแปลงการทำงานเพื่อสังคมที่จะก่อให้เกิดความยั่งยืนและชุมชนเข้มแข็ง แก้ปัญหาคนในพื้นที่ออกไปทำงานที่อื่น

ฝ่ายสื่อสารองค์กร เป็นฝ่ายเริ่มการดูแลโครงการพัฒนาชุมชน และได้พัฒนาไปสู่การเป็นหน่วยงานหลัก ได้แก่ สำนักกิจกรรมเพื่อสังคม เครือ เบทาโกร จำกัด เข้าไปช่วยเหลือชุมชน SMEs และสถาบันการศึกษาต่างๆ การดำเนินงานจะเน้นการวางเป้าหมายที่ต้องการให้เป็นและหาแนวทางปฏิบัติให้เกิดผลสำเร็จต่อชุมชนที่จะพัฒนา จากการดำเนินงานที่ผ่านมาปัจจุบันมีการดำเนินโครงการไปแล้ว 18 แห่ง มีแนวทางการปฏิบัติในพื้นที่ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นรูปธรรมและยั่งยืน ซึ่งเป็นรูปแบบการพัฒนาชุมชนเชิงพื้นที่แบบองค์รวม (Holistic-Area Based Community Development)

ในการดำเนินงาน สำนักกิจกรรมเพื่อสังคม เครือ เบทาโกร จำกัด จะเป็นในรูปแบบของผู้ให้อำนวยความสะดวก (Facilitator) วิเคราะห์รูปแบบที่ควรดำเนินงานและประสานงานกับผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ที่มีความเชี่ยวชาญมาช่วยดูแลด้านองค์ความรู้ที่จำเป็นต่อการพัฒนา ขณะเดียวกันในกระบวนการดำเนินงานได้มีการสร้างความเชื่อใจต่อคนในชุมชน พยายามเปลี่ยนแปลงความคิดของคนในชุมชนจากข้างในสู่ภายนอกจากการให้เห็นผลเป็นรูปธรรม เช่น การเปลี่ยนวิธีการผลิตพยายามให้ชาวบ้านทดลองทำตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ เมื่อชาวบ้านเห็นผลสำเร็จก็ค่อยเปลี่ยนวิธีการผลิตด้วยตัวเอง เป็นต้น พยายามสร้างความรู้สึกแก่คนในชุมชนว่าเป็นเจ้าของร่วมกับโครงการที่เกิดขึ้น เพื่อสร้างความยั่งยืนในการพัฒนา และสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้แก่คนในชุมชน

ตัวอย่างโครงการที่ทางสำนักกิจกรรมเพื่อสังคม เครือ เบทาโกร จำกัด ได้ดำเนินการ ได้แก่

1. โครงการจัดการผลผลิตมังคุดอย่างยั่งยืน การเริ่มต้นของโครงการมาจากผู้ว่าราชการจังหวัดนครศรีธรรมราชอยากให้ช่วยแก้ไขปัญหาผลผลิตมังคุด ทางทีมงานฯ ได้เริ่มทำการวิเคราะห์ตั้งแต่มังคุดคืออะไร สายพันธุ์ที่มีการปลูก พื้นที่ที่มีการเพาะปลูกมังคุด และอื่นๆ จนวิเคราะห์ปัญหาที่เกิดขึ้นจริง ที่มาจากเรื่องคุณภาพของมังคุด ที่ไม่ได้คุณภาพเพียงพอ ส่งผลให้ต้องมีการเปลี่ยนวิธีการผลิตมังคุด ซึ่งทางทีมงานพยายามค่อยๆ ให้เกษตรกรมีการปรับเปลี่ยนวิธีการผลิต เพื่อให้เกษตรกรปรับตัวและความเคยชินในการผลิต และดำเนินการผลิตต่อไปได้อย่างยั่งยืน

2. โครงการพัฒนาชุมชนเชิงพื้นที่แบบองค์รวม หมู่บ้านดอนกลาง ต.ช่องแม่็ก อ.สิรินธร จ.อุบลราชธานี ที่เข้าร่วมกับผู้นำชุมชนเพื่อพูดคุยปัญหาในพื้นที่ที่อยู่ติดเขื่อน เมื่อได้ข้อสรุปจึงเริ่มส่งเสริมให้คนในพื้นที่เลี้ยงปลา และค่อยๆ มีอาชีพที่ว่างจากการเลี้ยงปลา คนในพื้นที่ค่อยๆ มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น คนในหมู่บ้านที่ออกต่างจังหวัดไปหางานก็เริ่มกลับเข้าหมู่บ้านของตนเอง

นอกจากนี้ การพัฒนาทั้งหมดที่ทางสำนักกิจกรรมเพื่อสังคม ได้ดำเนินการจะเน้นรูปแบบการประยุกต์ระหว่างรูปแบบการทำธุรกิจและการมีส่วนร่วมแบบสหกรณ์ เพื่อให้สามารถขับเคลื่อนได้อย่างรวดเร็ว และมีส่วนร่วมของคนในชุมชน

คุณสายสุดา ศรีอุไร ในการส่งเสริมการทำธุรกิจของคนในชุมชนทางเบทาโกรได้ส่งเสริมด้านการตลาดอย่างไรบ้าง

คุณบัญญัติ คำบุญเหลือ ในการดำเนินงานปล่อยให้เป็นตามกลไกการตลาด แต่จะมีการวางแผนการผลิตที่ไม่ให้มีการเพาะปลูกเหมือนกันจนเกิดปัญหาสินค้าล้นตลาด การช่วยเหลือที่ได้ดำเนินการลงไปพยายามทำให้คนในชุมชนมีการช่วยเหลือตนเองให้มากที่สุด

รศ.จุฑาทิพย์ ภัทราวาท จากการดำเนินโครงการมา 18 แห่ง คิดว่ายังมีปัญหาอะไรบ้างที่ควรมีการปรับปรุงและแก้ไขให้ดีขึ้น

คุณบัญญัติ คำบุญเหลือ ปัญหาในพื้นที่ที่ขาดผู้ให้อำนวยความสะดวก (Facilitator) ในการช่วยขับเคลื่อนชุมชน หน่วยงานในพื้นที่ เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ไม่มีการตื่นตัวในการพัฒนาชุมชนให้เกิดความเจริญ ขาดการเชื่อมโยงกับผู้เชี่ยวชาญในการมาส่งเสริมองค์ความรู้ที่ยังขาดมาพัฒนาชุมชน และทางหน่วยงานของอำเภอ ที่ไม่มีอำนาจในการขับเคลื่อนชุมชนจากระบบการแบ่งแยกอำนาจ หน่วยงานของอำเภอต้องรอคำสั่ง

จากหน่วยงานส่วนกลางในการปฏิบัติงานต่างๆ จึงเกิดช่องว่างในการเชื่อมอำนาจกันระหว่างหน่วยงานอำเภอ และองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ที่ช่วยในการขับเคลื่อนโครงการให้เกิดผลสำเร็จได้อย่างรวดเร็วกว่าที่ควรจะเป็น

จบประชุม 10.00 น.

7 .คุณวันชัย อัจฉกุล – ผู้อำนวยการกองบริหารการพาณิชย์ภูมิภาค วันที่ 18 ธันวาคม 2561

สรุปประเด็นจากการสัมภาษณ์

- สำหรับภาพขององค์กรนั้น สำนักงานการพาณิชย์ภูมิภาค สังกัดปลัดกระทรวงพาณิชย์ เพิ่งจัดตั้งอย่างเป็นทางการมาได้ 1 ปี มีบทบาทหลักในการสนับสนุนภารกิจสำนักงานการพาณิชย์จังหวัดทั่วประเทศ กำหนดหลักเกณฑ์ร้านค้าเข้าร่วมโครงการในแต่ละพื้นที่ โดยมีพาณิชย์จังหวัดเป็นหัวหน้าส่วนราชการระดับจังหวัด ขึ้นตรงต่อผู้ว่าราชการจังหวัด
 - โครงสร้างของพาณิชย์จังหวัดจะแบ่งเป็น 4 กลุ่มงาน คือ 1) ด้านสนับสนุนฝ่ายบริหารทั่วไป 2) ด้านสนับสนุนด้านกม.และพ.ร.บ. ต่าง ๆ 3) ด้านยุทธศาสตร์และแผนงาน และ 4) ด้านการส่งเสริมและอำนวยความสะดวกทางการตลาด
 - สำหรับงานที่เกี่ยวข้องกับโครงการธงฟ้าประชารัฐ เริ่มจากกระทรวงการคลังออกบัตรสวัสดิการแห่งรัฐให้แก่ผู้มีรายได้น้อย จึงเป็นหน้าที่ของกระทรวงพาณิชย์ในการจัดหาร้านค้าเข้าร่วมโครงการร้านธงฟ้าประชารัฐ
 - โดยร้านที่เข้าร่วมโครงการฯ กำหนดว่าจะเป็นร้านขายของโชห่วยเดิมในสังคมไทย และร้านค้าปลีก-ร้านค้าส่งของคนไทยในพื้นที่ โดยมีหลักการว่าจะไม่เกี่ยวกับสินค้าจากต่างประเทศ หรือ

ผู้ประกอบการจากต่างประตมาถือหุ้น ซึ่งแตกต่างจากโครงการร้านธงฟ้าเดิมที่กระทรวงพาณิชย์เคยจัดทำ ที่เรียกว่า “การจัดงานธงฟ้า” โดยเอาร้านค้ามาขายของในราคาถูก

- หลักเกณฑ์ในการเข้าร่วมเป็นร้านธงฟ้าฯ คือ ราคาสินค้าต้องไม่เกินกว่าราคาขายสินค้าทั่วไปในท้องตลาด เพราะมีลูกค้าประจำคือผู้ถือบัตรสวัสดิการ
 - โครงการร้านธงฟ้าประชารัฐ เป็นการบูรณาการการทำงานของ 3 หน่วยงานหลัก คือ กระทรวงการคลัง + กระทรวงพาณิชย์ + ธนาคารกรุงไทย โดยกระทรวงพาณิชย์จะทำหน้าที่คัดเลือกจัดหาร้านค้าเข้าร่วมโครงการ สำหรับร้านที่อยู่ในพื้นที่ต่างจังหวัด จะเป็นหน้าที่ของสำนักงานพาณิชย์จังหวัด ส่วนในพื้นที่กรุงเทพฯ เป็นหน้าที่ของกรมพัฒนาธุรกิจการค้า เมื่อมีร้านมาสมัคร จะเข้าไปอยู่ในระบบฐานข้อมูลของกระทรวงพาณิชย์และส่งรายชื่อให้กรมบัญชีกลางตรวจสอบหลักฐานแล้วแจ้งไปยังธนาคารกรุงไทยเพื่อดำเนินการติดตั้งเครื่อง EDC
 - สำหรับกระบวนการทำงานเชิงบูรณาการของ 3 หน่วยงานหลัก จะใช้ผ่านการประชุมหารือกันเพื่อบริหารจัดการโครงการร้านธงฟ้าฯ ให้บรรลุตามเป้าหมายทั้งระดับนโยบาย ระดับเจ้าหน้าที่สั่งการหลัก และระดับเจ้าหน้าที่ปฏิบัติ และการสื่อสารผ่านกลุ่มไลน์ ทำให้การทำงานเพื่อแก้ปัญหาเป็นไปอย่างรวดเร็วทันต่อสถานการณ์
- ปัญหาเริ่มแรกที่เกิดขึ้น (ช่วงเริ่มต้นเป็นการทำงานของกระทรวงการคลังและกองทุนหมู่บ้าน) คือ ไม่มีร้านค้าสมัครเข้าร่วมโครงการ เพราะเป็นโครงการใหม่ ไม่เข้าใจว่า เมื่อเข้าร่วมโครงการแล้วจะได้อะไร จึงเปลี่ยนภาระงานมาให้กระทรวงพาณิชย์ดำเนินการหาร้านค้าเข้าร่วมโครงการ เมื่อกระทรวงการคลังจ่ายเงินผ่านบัตรและมีผู้ถือบัตรไปเข้าแถวซื้อของที่ร้านธงฟ้า ทำให้ร้านค้ามาเข้าร่วมจำนวนมาก
- เมื่อร้านค้าสมัครจำนวนมาก ทำให้เครื่อง EDC ไม่พอต่อความต้องการ ปัจจุบันในส่วนร้านค้าของกระทรวงพาณิชย์ติดตั้งไปแล้ว 29,000 เครื่อง และร้านค้าของกองทุนหมู่บ้านประมาณ 3,500 เครื่อง ต่อมาจึงพัฒนาแอปพลิเคชันเพื่อแก้ปัญหาดังกล่าว
 - ปัญหาคือ ผู้บริโภคติดแบรนด์เดิม ทำให้การสร้างผู้ผลิตรายใหม่ที่จะเข้าร่วมในโครงการร้านธงฟ้าฯ ไม่ประสบความสำเร็จ รวมทั้งผู้ผลิตสินค้าชุมชนด้วย
 - นอกจากนี้ ยังมีปัญหาระบบการขนส่งในพื้นที่ ทำให้ร้านค้ารายย่อยที่เข้าร่วมโครงการฯ เสียเปรียบร้านค้าปลีก-ส่งที่มีปริมาณการซื้อมากกว่า
 - อย่างไรก็ตาม ยังมีปัญหาว่า การที่ร้านธงฟ้าฯ นำสินค้าชุมชนมาขายคนในพื้นที่ ก็ไม่สามารถขายได้ เพราะหาได้อยู่แล้วในพื้นที่ การแก้ปัญหาคือ การนำสินค้าชุมชนไปขายนอกแหล่งพื้นที่ พาณิชย์จังหวัดจึงได้ดำเนินการให้มีศูนย์กระจายสินค้าทำหน้าที่เป็นตัวแทนในแต่ละจังหวัด ตัวอย่างคือ “1 จังหวัด 1 ศูนย์ 1 อำเภอ 1 ร้าน” ปัจจุบันมีศูนย์จังหวัดอยู่ประมาณ 100 ศูนย์ ส่วนศูนย์อำเภอมีประมาณ 800 ศูนย์ เพื่อให้เกิดความร่วมมือในแต่ละจังหวัด ทำหน้าที่กระจายสินค้า และเป็นช่องทางในการรวบรวมสินค้าชุมชนไปสู่จังหวัดอื่นหรือภาคอื่น ๆ

- เนื่องจากเป็นหน่วยงานทำงานต้นน้ำ (หาร้านค้าเข้าร่วมโครงการฯ) ในกรณีที่รัฐบาลออกนโยบายใหม่ ๆ กระทรวงพาณิชย์มักประสบปัญหาการสร้างความเข้าใจให้แก่ร้านค้าเพราะเป็นต้นทางของโครงการฯ
- ปัญหาทั้งจากเครื่อง EDC และแอป ที่เหมือนกันคือ ในกรณีสัญญาอินเทอร์เน็ตไม่ดี
- **หลักเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับการช่วยเศรษฐกิจฐานราก** คือ ร้านธงฟ้าฯ ที่เข้าร่วมโครงการฯ ต้องมีมุมจัดจำหน่ายสินค้าราคาถูก และมีมุมสินค้าจากชุมชน อาทิ ผลไม้ ผลิตภัณฑ์เกษตรแปรรูป
 - สำหรับมาตรฐานในการเข้าร่วมในโครงการฯ คือ ต้องมีป้ายระบุว่าป็นร้านในโครงการฯ ชัดเจน
 - การจัดอบรมเพื่อพัฒนาร้านค้าให้มีมาตรฐานเป็นร้านค้ามืออาชีพ ในเรื่องเกี่ยวกับ การจัดทำบัญชี บริหารภาษี การบริหารจัดการธุรกิจอย่างง่าย การจัดวางสินค้า การเชื่อมโยงและกระจายผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น โดยให้พาณิชย์จังหวัดร่วมกับมหาวิทยาลัยในพื้นที่เป็นผู้ดำเนินการจัดอบรม ที่ผ่านมามีการจัดอบรมไปแล้วประมาณ 200 กว่ารุ่น มีผู้เข้าร่วมอบรมประมาณ 30,000 คนทั่วประเทศ 77 จังหวัด ใช้ระยะเวลา 2 เดือนกว่า นอกจากนี้ ยังมีแนวทางในการประเมินผลโครงการโดยจะจ้างมหาวิทยาลัย
 - กรณีที่สินค้าเกษตรราคาตกต่ำ สามารถนำผลผลิตมาขายหรือทำโปรโมชันในร้านค้าธงฟ้าฯ ได้ ทำให้เห็นว่า ร้านค้าที่เข้าร่วมโครงการธงฟ้าฯ เป็นส่วนหนึ่งในการช่วยเหลือสังคมและชุมชน เป็นแหล่งกระจายสินค้าเกษตรและสินค้าชุมชนได้
- **ข้อดีของการเข้าร่วมโครงการร้านธงฟ้าฯ**
 - มีลูกค้าประจำแน่นอนจากผู้ถือบัตรสวัสดิการ
 - การสร้างเพื่อนและเครือข่ายร้านค้าและธุรกิจตามธรรมชาติ นอกจากความรู้ที่ได้จากการที่ได้เข้าร่วมอบรม ซึ่ง Impact ในลักษณะนี้จะสามารถเชื่อมโยงสินค้าระหว่างกันนำไปสู่ความยั่งยืนของโครงการได้
 - เกิดการฟื้นฟูความสัมพันธ์เชิงสังคม เช่น กรณีจังหวัดน่านมีชาวเขาลงมาซื้อสินค้าที่ร้านธงฟ้าฯ และนำสินค้าของชุมชนมาขายในร้านด้วย
 - ผลพลอยได้จากการใช้เงินสดซื้อของเพิ่มเติมจากวงเงินในบัตร เกิดเงินหมุนเวียนในระบบ
- ผู้ให้ข้อมูลได้ประเมินความสำเร็จของโครงการโดยวัดจาก 1) การหมุนรอบของเงินในส่วนของร้านค้าธงฟ้าประชารัฐ รอบหนึ่งประมาณ 3-5 พันล้านบาท 2) ผู้ผลิตสินค้าชุมชนมีช่องทางการจำหน่ายสินค้าเพิ่มขึ้นทั้งในและนอกพื้นที่ โดยมีการเชื่อมโยงแลกเปลี่ยนสินค้าระหว่างภูมิภาค โดยการ Matching สินค้า ก่อให้เกิดช่องทางในการค้าขายและธุรกิจหลากหลายช่องทางขึ้น 3) ระบบเศรษฐกิจมีตัวเลขยอดเงินหมุนเวียนในระบบ
- กบภ.ได้สร้างระบบฐานข้อมูลให้ร้านค้าธงฟ้าฯ แจ้งยอดขายและข้อมูลต่าง ๆ เพื่อใช้ในการวิเคราะห์ความสำเร็จของโครงการฯ อย่างไรก็ตาม มีข้อจำกัดในเรื่องบุคลากรของ กบภ.น้อย และไม่ได้ได้รับความร่วมมือจากร้านค้า ดังนั้นแม้จะวางระบบติดตามไว้แล้ว แต่ยังมีปัญหาด้าน Input ข้อมูล

- **สำหรับระบบแอปพลิเคชัน**เพื่อทดแทนให้ร้านที่เข้าร่วมโครงการฯ แล้วไม่ต้องติดตั้งเครื่อง EDC ภายใต้กฎเกณฑ์คุณสมบัติที่กำหนด
การใช้แอปพลิเคชัน แม้จะมีผลดีในแง่การมีร้านค้าที่กระจายครอบคลุมทุกพื้นที่เพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่ผู้บริโภค แต่สำหรับร้านค้ามีผลกระทบในด้าน ทำให้รายได้ลดลง เนื่องจากมีร้านค้าจำนวนมากสมัครเข้าร่วมโครงการ
 - **ทิศทางในอนาคตสำหรับสำนักงานพาณิชย์จังหวัด** ก็คือ การติดตามการดำเนินงานโครงการฯ และข้อมูลรวม การเพิ่มจำนวนร้านค้าผ่านระบบแอป วางเป้าหมายไว้ที่ 1 แสนร้านค้า (ตัวเลขปัจจุบันอยู่ที่ 2 หมื่นสำหรับร้านผ่านแอป) และการจัดระบบข้อมูล *ส่วนกรมการค้าภายใน*จะดำเนินการยกระดับร้านค้าในระยะที่ 2 ผ่านการจัดฝึกอบรมโดยเฉพาะคอร์สที่สำคัญ คือ เรื่องบัญชี ภาษี (การเปลี่ยนจากบุคคลธรรมดาเป็นนิติบุคคล จะไม่เสียภาษี) และการเชื่อมโยงการตลาดสินค้าระหว่างภาค สินค้าประจํารัฐและสินค้าชุมชนให้เกิดมาร์จิ้นเพิ่มขึ้น รวมทั้งการประชาสัมพันธ์ผลการดำเนินงานที่ผ่านมา *ส่วนกรมพัฒนาธุรกิจการค้า* คือ การยกระดับร้านค้าโดยใช้ระบบ POS ใช้ในงานจัดหมวดหมู่สินค้า การคืนภาษี Vat และยกระดับร้านค้าจากโซห่วยธรรมดาให้เป็นโซห่วยไฮบริด
- นอกจากนี้** ยังมีการลงนามความร่วมมือระหว่าง กระทรวงพาณิชย์ กระทรวง DE (กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม) ธนาคารออมสิน ธนาคาร ก.ธ.ส. โดยกำหนดให้
- กระทรวงพาณิชย์ มีหน้าที่คัดเลือก Supplier รายใหญ่ เพื่อส่งสินค้าให้ประชณีย์ไทยในการกระจายสินค้าให้ร้านธงฟ้าประจํารัฐ เป้าหมายแรก 3 จังหวัด คือ ฉะเชิงเทรา ชลบุรี สมุทรปราการ โดยให้ระบบสินเชื่อ และมีโปรโมชั่นให้ซื้อสินค้าชุมชน

9.สรุปการประชุม ครั้งที่ 5/2561

โครงการวิจัยการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก (TRP4) ร่วมกับทีมิวิจัย

วันศุกร์ที่ 4 มกราคม 2562

ณ ห้องประชุม 214 ชั้น 2 อาคารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ผู้เข้าร่วมประชุม

1. รศ.จุฑาทิพย์ ภัทราวาท	ผู้อำนวยการสถาบันวิชาการด้านสหกรณ์
2. คุณสายสุดา ศรีอุไร	รองผู้อำนวยการสถาบันวิชาการด้านสหกรณ์
3. คุณชมพูนุท สวนกระต่าย	นักวิจัยอิสระ
4. คุณกนกพร วิสันเทียะ	เจ้าหน้าที่วิจัย

เริ่มประชุม 10.00 น.

โครงการวิจัยการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก (TRP 4) ได้มีการเลือกกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนโยบายของภาครัฐที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ 3 ตัวอย่าง ได้แก่ โครงการนาอินทรีย์ล้านไร่ โครงการธงฟ้าประชารัฐ และโครงการช่องสาธิตโมเดล เบทาโกร ในการประชุมครั้งนี้เป็นการประชุมหารือร่วมกับทีมวิจัย เพื่อหาแนวทางในการดำเนินงานร่วมกันอย่างตรงเป้าหมายที่วางไว้ โดยสามารถสรุปภาพรวมในการประชุมได้ดังนี้

รศ.จุฑาทิพย์ ภัทราวาท เป้าหมายในการดำเนินการวิจัยครั้งนี้ คือ การวิเคราะห์ช่องว่างของนโยบาย สร้างนวัตกรรมในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก สภาพแวดล้อมที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ และพัฒนาสื่อการเรียนรู้ในการส่งเสริมการเรียนรู้ ในการหาแนวทางการอุดช่องว่างของนโยบาย เพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก ซึ่งองค์ความรู้เป็นองค์ประกอบสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากให้เกิดความยั่งยืน โดยการนำองค์ความรู้ไปให้กับแกนนำชุมชน / สถาบัน / องค์กร ในการพัฒนาที่เหมาะสม

ทีมวิจัยเป็นทีมวิจัยกลางในการนำองค์ความรู้และแนวทางปฏิบัติมอบให้กับ IDU เพื่อ IDU ไปปรับแนวทางการทำงานของทีมภูมิภาคของ สกว. ซึ่งอาจจะทำเป็นสาระการเรียนรู้หรือกิจกรรม Work Shop ให้แก่บุคคลที่สนใจ

คุณชมพูนุท สวนกระต่าย รายงานโครงการร้านธงฟ้า เป็นโครงการขายสินค้าอุปโภคบริโภคที่ราคาต่ำกว่าท้องตลาด ร้อยละ 15-20 มีการส่งเสริมร้านค้าให้เข้าร่วมโครงการฯ จาก 40,000 ร้าน ไปเป็น 100,000 ร้าน กลไกสำคัญของการพัฒนาโครงการฯ คือบัตรสวัสดิการรัฐ ในกระตุ้นผู้บริโภคเข้าร้านค้าธงฟ้าประชารัฐ ช่องว่างของโครงการฯ ดังนี้

1. กระตุ้นให้มีร้านค้าเข้าร่วมโครงการฯ และมีการมอบเงินแก่คนจน เป็นแนวทางที่ไม่มีคามยั่งยืน ภายในร้านยังไม่สินค้าเกษตรเกษตรกร/ชุมชน/SMEs เน้นเป็นสินค้าอุตสาหกรรมที่เข้าร่วมโครงการมากกว่า
2. นโยบายภาครัฐโครงการบัตรสวัสดิการคนจน หากมีการเปลี่ยนรัฐบาลก็จะมีผลกระทบได้ ฐานคนซื้อจะมีการเปลี่ยนไป
3. แนวทางการส่งเสริมของโครงการฯ มีความยืดหยุ่นไปเข้าร่วมกับห้างสรรพสินค้า หรือร้านค้าสะดวกซื้อ มีส่วนแบ่งตลาดจากร้านค้าขนาดเล็กที่เข้าร่วมโครงการ
4. ฐานข้อมูลและบุคลากรในการดำเนินงานยังคงมีปัญหาไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร

คุณกนกพร วิสันเทียะ โครงการส่งเสริมผลิตข้าวอินทรีย์ ปี 2560 – 2564 จุดเริ่มต้นของโครงการนี้ มาความต้องการของรัฐมนตรีกระทรวงสมัยนั้น ต้องการทำโครงการนาครบวงจร ตั้งแต่ต้นน้ำถึงปลายน้ำ มี

ความร่วมมือระหว่างกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงพาณิชย์ และกระทรวงมหาดไทย ซึ่งโครงการส่งเสริมผลิตข้าวอินทรีย์ (นา 1 ล้านไร่) มีกองพัฒนาผลิตข้าว กรมการข้าว เป็นผู้รับผิดชอบหลักในการดำเนินงาน

เป้าหมายในการดำเนินงาน เกษตรกรเข้าร่วมโครงการฯ เพื่อผลิตข้าวตามมาตรฐานข้าวอินทรีย์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ภายใน 5 ปี ปีที่ 1 (2560) จำนวน 300,000 ไร่ ปีที่ 2 (2561) จำนวน 300,000 ไร่ และปีที่ 3 (2562) จำนวน 400,000 ไร่ รวม 3 ปี 1,000,000 ไร่ ซึ่งเกษตรกรที่จะเข้าร่วมโครงการได้ต้องเป็นเกษตรกรที่ไม่เคยทำนาอินทรีย์มาก่อน/ต้องการทำนาอินทรีย์เพิ่ม จะให้เกษตรกรขึ้นทะเบียนเกษตรกรและรวมกลุ่มกัน 5 คนขึ้นไปและมีพื้นที่อย่างน้อย 100 ไร่ขึ้นไป เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการจะได้รับการดูแลจากหน่วยงานในภาครัฐในการส่งเสริมการผลิตข้าวอินทรีย์ จากการศึกษาโครงการช่องว่างของนโยบายมีดังนี้

1. มาตรฐานการรับรองข้าวอินทรีย์ ในการรับรองมาตรฐานข้าวอินทรีย์ของเกษตรกรในโครงการฯ นี้ ใช้เกณฑ์มาตรฐาน Organic Thailand ของสำนักงานมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ (มกท.)
2. ผลผลิตล้นตลาด การส่งเสริมการผลิตข้าว 1 ล้านไร่ภายในเวลา 3 ปี จะก่อให้เกิดผลผลิตออกสู่ตลาดประมาณ 250,000 ตันข้าวสาร ซึ่งสวนทางกับความต้องการข้าวอินทรีย์ในตลาดโลก ที่มีความต้องการข้าวอินทรีย์เพียง 1,000 – 10,000 ตัน และประเทศไทยส่งออกเพียงปีละ 20,000 ตัน
3. ราคานำตลาด การตั้งราคาผลผลิตที่ไม่เป็นไปตามกลไกตลาด เพื่อสร้างแรงจูงใจให้เกษตรกรหันมาปรับเปลี่ยนวิธีการผลิตจากเคมีสู่การทำอินทรีย์ เป็นการสร้างต้นทุนให้แก่ผู้รับซื้อผลผลิตเพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้ผู้รับซื้อต้องรับความเสี่ยงในการจำหน่ายผลผลิตต่อได้
4. บุคลากรในการดำเนินงาน บุคลากรในหน่วยงานภาครัฐที่มีการดำเนินงานเกี่ยวข้องกับโครงการ ขาดความกระตือรือร้นในการดำเนินโครงการ และอาจจะมีจำนวนไม่เพียงพอ/ไม่มีความเชี่ยวชาญในการดำเนินโครงการในบางอย่าง

คุณสายสุดา ศรีอุไร โครงการช่องสาธิตโมเดล ของเบทาโกร เป็นรูปแบบโครงการพัฒนาชุมชนเชิงพื้นที่แบบองค์รวม จุดเริ่มต้นจากเบทาโกรมองเห็นปัญหาของพนักงานในพื้นที่ ต.สาริกา ที่เป็นที่ตั้งของโรงงาน แรงงานมีการเข้า – ออก โรงงานอยู่บ่อยครั้งจากปัญหาในพื้นที่ จากปัญหาต่างๆ เช่น การมีหนี้สิน ปัญหาการทำเกษตรกรรม เป็นต้น เน้นรูปแบบการประยุกต์ระหว่างรูปแบบการทำธุรกิจและการมีส่วนร่วมแบบสหกรณ์ เพื่อให้การสามารถขับเคลื่อนได้อย่างรวดเร็ว และมีมีส่วนร่วมของคนในชุมชน เบทาโกรเข้าสร้างความสัมพันธ์กับคนในชุมชน เพื่อรับสร้างปัญหาที่เกิดขึ้นและหาแนวทางการแก้ไขปัญหาที่เหมาะสมกับพื้นที่ และเกิดความยั่งยืนในการพัฒนา เช่น การสร้างแหล่งเรียนรู้ ธนาคารชุมชน และอื่นๆ เป็นต้น

รศ.จุฑาทิพย์ ภัทราวาท ระวางการอ้างอิงข้อมูลไว้ให้ชัดเจน การเขียนห่วงโซ่คุณค่าอาจารย์จะช่วยวิเคราะห์และปรับรูปแบบให้ และในการดำเนินงานวิจัยขั้นต่อไป จะเริ่มมีการใช้ Balance Score และ Portfolio Analysis เพื่อดำเนินการวิเคราะห์ช่องว่างได้มีประสิทธิภาพ

จบประชุม 12.30 น.

11. สรุปการประชุม ครั้งที่ 6/2561

โครงการวิจัยการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก (TRP4) ร่วมกับผู้อำนวยการสำนักนโยบายและยุทธศาสตร์
กรมการข้าว กรณีโครงการส่งเสริมผลิตข้าวอินทรีย์

วันที่ 28 มกราคม 2562

ณ ห้อง 201 ชั้น 2 สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ กรมการข้าว

ผู้เข้าร่วมประชุม

1. รศ.จุฑาทิพย์ ภัทราวาท	ผู้อำนวยการสถาบันวิชาการด้านสหกรณ์
2. คุณขจร เราประเสริฐ	ผู้อำนวยการสำนักนโยบายและยุทธศาสตร์
3. คุณสายสุดา ศรีอุไร	รองผู้อำนวยการสถาบันวิชาการด้านสหกรณ์
4. คุณกนกพร วิสันเทียะ	เจ้าหน้าที่วิจัย

เริ่มประชุม 13.30 น.

โครงการวิจัยการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก (TRP 4) ได้มีการเลือกกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนโยบายของภาครัฐที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ 3 ตัวอย่าง ได้แก่ โครงการนาอินทรีย์ล้านไร่ โครงการธงฟ้าประชารัฐ และโครงการช่องสาธิตโมเดล เบทาโกร ในการประชุมครั้งนี้เป็นการประชุมขอสัมภาษณ์เพิ่มเติมเกี่ยวกับโครงการส่งเสริมการผลิตข้าวอินทรีย์ ปี 2560 – 2564 กับ คุณขจร เราประเสริฐ ผู้อำนวยการสำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ กรมการข้าว เพื่อวิเคราะห์ช่องว่างของโครงการ โดยมีรายละเอียดการประชุมดังนี้

คุณขจร เราประเสริฐ โครงการส่งเสริมการผลิตข้าวอินทรีย์ หรือ นาอินทรีย์ 1 ล้านไร่ เป็นการเริ่มต้นจากการมีกระแสการบริโภคอาหารปลอดภัยและแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ในการพัฒนาประเทศไทยให้มีอาหารที่ปลอดภัยสำหรับประชาชน และยังช่วยพัฒนาสิ่งแวดล้อมให้มีความอุดมสมบูรณ์เพิ่มมากขึ้น แต่ภายในโครงการฯ ในเรื่องการตลาดยังคงประสบปัญหาเกี่ยวกับข้าวอินทรีย์มีราคาสูงและสารตกค้างในข้าวน้อยกว่าผักทั่วไป ส่งผลให้ไม่สร้างแรงจูงใจให้ผู้บริโภคหันมาบริโภคข้าวอินทรีย์ หากจะทำการส่งออกต่างประเทศจำเป็นต้องการพัฒนามาตรฐานข้าวอินทรีย์ให้ได้มาตรฐาน IFOAM และจำนวนการส่งออกมีจำนวนน้อย

รศ.จุฑาทิพย์ ภัทราวาท มีการวางแผนการดำเนินงานและบุคลากรในการทำงานอย่างไรบ้าง

คุณขจร เราประเสริฐ ได้การวางแผนสร้างการดำเนินงาน ดังนี้

1. คัดเลือกพื้นที่ในการดำเนินโครงการ โดยให้ศูนย์วิจัยข้าวและศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าว ให้ช่วยงานในส่วนภูมิภาคต่างๆ ที่เหมาะสมแก่การทำนาอินทรีย์ ซึ่งพื้นที่ที่เกษตรกรต้องการเข้าร่วมโครงการฯ จะต้องขึ้นทะเบียนเกษตรกรและถูกคัดเลือก โดยคณะกรรมการขับเคลื่อนนโยบายกระทรวงเกษตรและสหกรณ์แบบเบ็ดเสร็จ (Single Command: SC) แต่ในปี 2561 ได้เปลี่ยนมาเป็นคณะกรรมการขับเคลื่อนงานนโยบายสำคัญและการแก้ไขปัญหาภาคเกษตรระดับจังหวัด (Chief of Operation: COO) ซึ่งมีความแตกต่างจากการที่ให้กรมส่งเสริมเกษตรเข้ามาช่วยเหลือในการดำเนินงาน เมื่อ COO ดำเนินการตรวจสอบเกษตรกรเรียบร้อยแล้วจะมีการส่งข้อมูลย้อนกลับให้แก่ศูนย์วิจัยข้าวและศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าว เพื่อส่งต่อไปยังกองพัฒนาผลิตภัณฑ์ กรมการข้าว เพื่อรับทราบข้อมูลและดำเนินงานขั้นต่อไปให้แล้วเสร็จ

2. การอบรมให้ความรู้แก่เกษตรกรและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ความเข้าใจร่วมกันในการดำเนินงาน เกษตรกรมีความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการการทำนาอินทรีย์และการบริหารจัดการกลุ่มตามแนวทาง ICS ด้านบุคคลากรมีความสามารถในการทำงานให้ประสบความสำเร็จตามแนวทางที่ได้วางในโครงการฯ เช่น การตรวจประเมินเกษตรกร การตรวจประเมินแปลง เป็นต้น

ในการตรวจประเมินแปลงนาเกษตรกรแบ่งออกเป็น 3 ระยะ ได้แก่ ระยะการปรับเปลี่ยน (T1) ระยะการเปลี่ยนผ่าน (T2) และ ระยะการเป็นเกษตรกรอินทรีย์ (T3) และได้รับการรับรองมาตรฐาน Organic Thailand ของกรมการข้าว ซึ่งเกษตรกรที่ได้รับการรับรองซึ่งในช่วงที่ผ่านมา กำลังอยู่ในระยะ T2 และมีการผ่านระยะ T3 แต่จำนวนไม่เยอะมาก

ในการจำหน่ายผลผลิตมีระบบการเชื่อมโยงตลาดข้าวอินทรีย์และข้าว GAP โดยมีการจับมือร่วมกับผู้ประกอบการ ข้าวที่ได้จากโครงการฯ นี้จะไม่น้อยกว่า 500,000 ตัน มีผลผลิตสำหรับการจำหน่ายแน่นอน มีผู้ประกอบการร่วมทำ MOU กับกรมการข้าว เช่น บริษัทข้าวพันธุ์ดี CP โรงสีในพื้นที่ เป็นต้น แต่ยังไม่ค่อยประสบความสำเร็จเท่าไรนัก เนื่องจากช่วงดำเนินการข้าวหอมมะลิมีราคาสูง ส่งผลให้ผู้ประกอบการไม่ยอมรับซื้อผลผลิตที่มีราคาสูงซึ่งส่งผลต่อกำไรและการจำหน่าย

รศ.จุฑาทิพย์ ภัทราวาท มีปัญหาในการดำเนินงานที่ผ่านมาไหม

คุณขจร เราประเสริฐ ปัญหาในการทำงานในช่วงที่ผ่านมา คือ ความใหม่ของเกษตรกรและเจ้าหน้าที่โครงการฯ ส่งผลให้การทำงานยังคงมีปัญหา เกษตรกรที่เข้าร่วมในการปรับเปลี่ยนวิธีการทำนาเคมีไปสู่ นาอินทรีย์ ความเข้าใจในการทำนาอินทรีย์จึงมีปัญหาส่งผลให้เกษตรกรผ่านเกณฑ์ประเมินไม่ได้ตามเป้าหมายที่ได้วางไว้ ถึงแม้มีจำนวนผู้สมัครเข้าร่วมโครงการจำนวนมาก

รศ.จุฑาทิพย์ ภัทราวาท คิดว่าจะมีกระบวนการปรับปรุงแก้ไขปัญหาอย่างไร ให้โครงการประสบความสำเร็จและมีการทำงานให้เกิดความยั่งยืน

คุณขจร เราประเสริฐ ทางกรมการข้าวต้องมีการวางแผนในกระบวนการทำงานใหม่ ตั้งแต่การวางแผนพื้นที่ในการทำนาอินทรีย์ สภาพแวดล้อมที่มีความเหมาะสม มีการพัฒนาบุคคลากรให้มีความพร้อมและความเข้าใจตรงกันในการทำงาน

กระบวนการทำงาน ต้องทำ 3R ได้แก่

- REVIEW ทบทวนกระบวนการทำงานที่ผ่านมาทั้งหมด

- REWRITE เพื่อทบทวนจุดประสงค์ในการทำงาน ปัจจัยตั้งต้นและผลลัพธ์ของกระบวนการทำงาน วิเคราะห์ 4ต (ต่อ เติม แต่ง ตัดทิ้ง) มาช่วยในการปรับปรุงแผนงานให้เกิดประสิทธิผลในการทำงาน

- REMANENTMENT ปรับเปลี่ยนระบบการบริหารจัดการ ซึ่งกรมการข้าวมีปัญหา เรื่องไม่มีหน่วยงาน ในภูมิภาคในการช่วยทำงานต้องอาศัยหน่วยงานอื่นให้ความร่วมมือ และมีการจัดทำคู่มือในการทำงานให้เกิด ความชัดเจน PDCA (Plan Do Check Act) นอกจากนี้ถ้าจะมีการสร้างแรงจูงใจในการทำงาน โดยให้รางวัล จูงใจ เช่น การเพิ่มเปอร์เซ็นต์เงินเดือน ศึกษาดูงานต่างประเทศ สวัสดิการเพิ่มเติม เป็นต้น

การส่งเสริมในกระบวนการทำงานที่กล่าวมาจะช่วยให้เกิดประสิทธิภาพ ทั้งเกษตรกรและบุคลากรที่ ทำงานร่วมกัน เช่น เกษตรกรมีความต้องการทำนาอินทรีย์ด้วยใจจริง และร่วมมือกันทำงานตาม ระบบ ICS เป็นต้น

รศ.จุฑาทิพย์ ภัทราวาท ทำไมไม่มีการจับมือร่วมกับสหกรณ์การเกษตรในการทำโครงการฯ

คุณขจร เราประเสริฐ สหกรณ์การเกษตรในประเทศยังไม่มี ความเชี่ยวชาญในการทำงานเพียงพอ และสหกรณ์ยังคงเน้นระบบการทำงานไปทางผู้ประกอบการ จึงอาจจะยังไม่เหมาะสมในการร่วมมือกันทำงาน

ในการส่งเสริมการผลิตข้าวอินทรีย์มีเป้าหมายในการผลิตให้ถึง 5 – 10 ล้านไร่ ทั่วประเทศ โดยพื้นที่ เป้าหมายส่วนใหญ่อยู่ในเขตภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จะพยายามเน้นการส่งเสริมให้เกิดการ ผลิตนำการตลาด โดยผลิตข้าวอินทรีย์ให้ได้คุณภาพเพื่อเป็นการกระตุ้นความต้องการของผู้บริโภคและสร้าง ความต่อเนื่องในการดำเนินงาน เกิดผลสำเร็จในโครงการฯ นี้

รศ.จุฑาทิพย์ ภัทราวาท ในการดำเนินโครงการฯ นี้ ช่วยวิเคราะห์ช่องว่างของนโยบายในการ ดำเนินงานครั้งนี้

คุณขจร เราประเสริฐ ช่องว่างของนโยบายในมุมมองผมวิเคราะห์ไว้ ดังนี้

- ระบบฐานข้อมูลเกษตรกร ทั้งเกษตรกรที่มีการทำนาเคมีและนาอินทรีย์ เพื่อใช้สำหรับกรวิเคราะห์ ข้อมูลในการดำเนินงาน และเพิ่มการพัฒนา กลุ่มเกษตรกรที่มีความเข้มแข็งทั้งในเรื่องพื้นที่และพัฒนา ผลิตภัณฑ์เพิ่มมากขึ้น โดยการจัดทำฐานข้อมูลเกษตรกร จะส่งผลให้สามารถแบ่งกลุ่มเกษตรกรออกได้ 3 กลุ่ม ได้แก่ 1. กลุ่มศักยภาพสูง สามารถพัฒนาการทำข้าวอินทรีย์ไปสู่การผลิตข้าวเชิงอุตสาหกรรม สามารถเป็น ผู้ประกอบการเองได้ ทำนาแบบครบวงจร 2. กลุ่มศักยภาพปานกลาง เกษตรกรสามารถผลิตข้าวและสร้าง ผลิตภัณฑ์ข้าวออกมาจำหน่ายได้ แต่อาจจะขาดองค์ความรู้ด้านการตลาดอยู่บ้าง และ 3. กลุ่มศักยภาพน้อย ต้องได้รับการพัฒนาเป็นพิเศษ ทั้งการเรียนรู้วิธีการผลิตและการบริหารจัดการผลผลิตที่จัดเก็บได้ เนื่องจาก เกษตรกรมีองค์ความรู้ไม่เท่ากันทำให้สามารถพัฒนา กลุ่มเกษตรกรแต่ละระดับได้อย่างเหมาะสม

- บุคลากร ควรมีการพัฒนาองค์ความรู้และระบบการดำเนินงานให้มีความเข้าใจตรงกัน เพื่อส่งเสริม ให้สามารถพัฒนางานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดรูปแบบการทำงานที่เหมาะสม

- การบูรณาการกับกระทรวงต่างๆ ควรมีแนวทางการเชื่อมโยงเพิ่มมากขึ้น เพื่อเกิดการเชื่อมโยง ความรู้และวิธีการทำงานร่วมกัน จากการศึกษาแบบการทำงานในแต่ละฝ่าย และการแนวทางการปรับ รูปแบบในการทำงานร่วมกันอย่างเหมาะสม

- กลุ่มเกษตรกร หรือสหกรณ์การเกษตร ที่การทำงานที่ยังไม่เป็นระบบ และองค์ความรู้ เพื่อส่งเสริมระบบการทำงานให้ประสบความสำเร็จ

- ควรมีการเพิ่มนักเชี่ยวชาญมาช่วยในการดูแล เช่น นักการตลาด นักตรวจประเมินแปลงนา เป็นต้น มาช่วยในการวิเคราะห์รูปแบบการทำงาน

- มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ Organic Thailand ที่ไม่มีความเป็นสากล มีปัญหาในการส่งออกไปจำหน่ายในต่างประเทศ

ในมุมมองของผม หากได้มีการวางแนวทางการพัฒนาโครงการฯ นี้

1. วางเป้าหมายในการผลิตในช่วงเวลาการดำเนินงานและเสริมสร้างระบบการทำงานที่มีการบูรณาการกับหลายๆ ฝ่าย เช่น กรมการข้าว สมาคมข้าวถุง กรมส่งเสริม สมาคมโรงสี สมาคมส่งออก เป็นต้น
2. ฝ่ายส่งเสริมการผลิต มีบุคลากรในการทำงานวิเคราะห์พื้นที่การผลิตอินทรีย์ได้เหมาะสมและพัฒนาสิ่งแวดล้อมให้เอื้อต่อการทำนาอินทรีย์
3. ระบบการผลิตของเกษตรกร มีวิธีการทำงานที่ชัดเจนและส่งเสริมได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม อย่างที่กล่าวไปว่าการทำฐานข้อมูลเกษตรกรและสามารถแบ่งกลุ่มเกษตรกรและหาวิธีการส่งเสริมรูปแบบการทำงาน
4. การพัฒนาคุณภาพของผลผลิต เพื่อกระตุ้นอุปสงค์ในการบริโภคผลผลิตที่ได้จากโครงการฯ

คุณกนกพร วิสันเทียะ ราคาผลผลิตมีการกำหนดเกณฑ์อย่างไรบ้าง

คุณขจร เราประเสริฐ ราคามีการกำหนดในพื้นที่ต่างๆ แตกต่างกันไป ไม่ได้กำหนดเป็นราคากลางอย่างชัดเจน

จบประชุม 15.30 น.

13. สรุปการสัมภาษณ์ข้อมูลในพื้นที่ตำบลช่องสาริกา โครงการพัฒนาชุมชนเชิงพื้นที่อย่างเป็นองค์รวม: ช่องสาริกาโมเดล

วันที่ 12 กุมภาพันธ์ 2562

เมื่อวันที่ 12 กุมภาพันธ์ 2562 รศ.จุฑาทิพย์ ภัทราวาท พร้อมคณะวิจัยลงพื้นที่สัมภาษณ์ข้อมูลเชิงลึกกับกลุ่มเป้าหมายที่เป็นผู้ใหญ่บ้านจำนวน 3 ราย ได้แก่ คุณจันทนา โชคพัฒน์พงศ์ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 6 คุณสมบัติ ท้าวสาบุตร ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 9 และคุณธีรพงษ์ วงษ์ทอง ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 13 ต.ช่องสาริกา อ.พัฒนานิคม จ.ลพบุรี รายละเอียดสรุปได้ดังนี้

1. **คุณสมบัติ ท้าวสาบุตร** ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 9 ต.ช่องสาริกา อ.พัฒนานิคม จ.ลพบุรี

ประวัติความเป็นมาของชุมชน:

การพัฒนาชุมชนต้องเริ่มต้นจากตัวเรา เริ่มต้นจากชุมชน ในปี 2546 ซึ่งเริ่มต้นจากการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ โดยมีผู้นำ 4 คน ประกอบด้วย คุณจรรยา คชรินทร์ คุณทน สังข์บุญชู คุณรัชนี้ มงคลอินทร์ และคุณสมบัติ ท้าวสาบุตร ซึ่งระหว่างนั้นยังไม่ได้เป็นผู้ใหญ่บ้าน เป็นแกนนำในการต่อสู้แย่งชิงทรัพยากรธรรมชาติภูเขาเอราวัณ (เนื้อที่ 1,500 ไร่) กับเอกชนซึ่งเข้ามาขอสัมปทานจากกรมโรงงานอุตสาหกรรมด้านทรัพยากรเหมืองแร่ ภายใต้การต่อสู้อย่างโดดเดี่ยว ไม่มีหน่วยงานใดเข้ามาช่วยเหลือสนับสนุน จึงเป็นที่มาของคำว่า “ต้องยืนหยัดด้วยตัวเอง”

จุดเริ่มต้นที่เข้ามาทำงานช่วยเหลือชุมชน เพราะเห็นตัวอย่างจากพระลาน เดิมผู้ใหญ่เป็นคนสระบุรี มาแต่งงานมีครอบครัวที่ลพบุรี และเริ่มมาจับเรื่องยาวชนเล่นกีฬา (เซปักตะกร้อ) ต่อต้านยาเสพติด ยาวชน และกีฬา และเริ่มจริงจังมากขึ้นเมื่อเห็นเอกชนเริ่มเข้ามาขอซื้อที่ดินจำนวนมากโดยเฉพาะเชิงเขา ภายใต้การมีจิตใต้สำนึกในการอนุรักษ์เล็กๆ เรื่องแค่กระรอกตัวเดียว มีคนมาสอยกระรอกและเอาลูกไปขาย แบบที่เราเห็นตามจตุจักร การได้มาซึ่งลูกกระรอกนั้น ต้องทำลายรังเพื่อให้ลูกกระรอกตกลงมา ได้ขนาด เป็นสีชมพูจึงจะเอาไป ถ้าเล็กหรือใหญ่ไปก็ทิ้งไว้

จากการต่อสู้เพื่อช่วงชิงทรัพยากรธรรมชาติจากเอกชนทำให้เกิดการรวมตัวกันและมาประชุม

หารือกันว่าเรามีอะไรไปต่อสู้กับเขา มีเงิน มีอำนาจทางการเมือง มียศตำแหน่งไปต่อสู้ใหม่ เพราะตอนนั้นผู้นำชุมชนท้องถิ่นไปอยู่ข้างเอกชนหมด ผ่านสภาท้องถิ่นให้สามารถสร้างโรงงานได้แต่พวกเราไม่ยอม เพราะการระเบิดภูเขาอีกหลายสิ่งที่ต้องสูญเสีย เรามาวิเคราะห์กันดูว่าบน

ภูเขามีสสิ่งมีชีวิตอะไรบ้าง วิถีชีวิตเราคืออะไร เราทำการเกษตร เราพึ่งพึ่งป่าไม้ น้ำธรรมชาติ น้ำบาดาล สิ่งสำคัญตอนนั้นเราต้องเริ่มหาข้อมูลทรัพยากรว่าภูเขาเอราวัณบนพื้นที่ 1,500 ไร่ มีพันธุ์พืช สัตว์สำคัญ แหล่งโบราณคดี มีถ้ำจำนวนเท่าไร มีซากดึกดำบรรพ์ใหม่ ซึ่งข้อมูลที่เรารวบรวมปรากฏว่าเราพบพันธุ์พืชที่สำคัญคือ โมกเหลือง พบนกจู้เต็นเขาหินปูนสระบุรี ซึ่งเป็นแหล่งที่สองของประเทศไทย มีถ้ำจำนวนมากถึง 35 ถ้ำ ถ้ำที่ลึกที่สุดมีความลึกที่ 500 เมตร สำรวจโดยกรมทรัพยากร และ Mr.Smart ผู้เชี่ยวชาญพิเศษเรื่องถ้ำจากประเทศอังกฤษ ภายใต้ถ้ำมีถ้ำมีถ้ำสูง 18 เมตร และพบแหล่งโบราณคดี 4 ถ้ำ สำรวจโดยกรมศิลปากร

การต่อสู้ยาวนานระหว่างปี 2546-2549 และสิ้นสุดลงในปี 2550 พร้อมกับชัยชนะ ในสมัยพลเอกสุรยุทธ์ จุลานนท์ เป็นนายกรัฐมนตรี การต่อสู้ครั้งนี้เป็นการรวมตัวของชาวบ้าน 60 กว่าคน มีครูและอาจารย์วิลาวัลย์จากมหาลัทธิราชภัฏลพบุรีเป็นที่ปรึกษาในการให้จัดเตรียมข้อมูลไว้ทั้งหมดเพราะไม่รู้ว่าจะขอมือใคร ทำให้ได้เรียนรู้ว่าข้อมูลเป็นสิ่งสำคัญ ชุมชนบางชุมชนส่งข้อมูลไปแล้วไม่มีสำเนาเอกสารทำให้เกิดปัญหาในการติดตามเรื่อง การส่งหนังสือต้องส่งทุกระดับตั้งแต่กำนัน นายกอบต. นายอำเภอ ผู้ว่าราชการจังหวัด และกรมภายในวันเดียวเพื่อป้องกันการถูกเก็บไว้ได้โต๊ะ เพราะเมื่อนายทุนรู้ว่าเรื่องส่งถึงตรงไหนนายทุนจะวิ่งระงับเรื่อง และทุก 7 วันต้องตามหนังสือเพื่อการเคลื่อนไหว สุดท้ายสู้ไปจนถึงสท. บทเรียนจากการที่มีความรู้และประสบการณ์น้อย ทำให้ต้องตัดสินใจแบบเด็ดขาดเพื่อชี้แจงข้อมูลซึ่งได้โอกาสให้เข้าไปได้ 2 คน ผู้ใหญ่สมบัติและอาจารย์เกษียณอายุอีกท่านหนึ่งที่เป็ระบบราชการ ทั้ง 2 คนได้รับโอกาสเพียงให้ตอบคำถาม 3 คำถามเท่านั้น คือ 1) คุณรู้ได้อย่างไรว่ามีโครงการสร้างปูนซีเมนต์ 2) คุณมีข้อวิตกกังวลอะไรเกี่ยวกับโครงการนี้ และ 3) คุณต้องการอะไร โดยผู้ใหญ่สมบัติตัดสินใจไม่ตอบคำถามทั้ง 3 ข้อ โดยมีเหตุผลว่าถ้าตอบก็จะถูกมองว่าไม่ให้ความร่วมมือและถูกให้ออกจากห้องประชุม ทุกอย่างที่ต้องสู้มาก็จะจบตรงนี้ ซึ่ง เด็กป. 3 ยังรู้ว่าที่นี้เกิดอะไรขึ้นบ้าง ข้อมูลที่เตรียมเป็นชุดๆมาไม่ได้แจก แต่แจ้งผู้ถามคำถามว่าข้อมูลทั้งหมดอยู่ในเอกสาร ตอนนั้นรู้สึกกดดันและเครียดมาก ชะตาคนช่องสาริกาอยู่ในมือเรา ว่าจะเป็นการผิดพลาดหรือโอกาส แต่ผลกลับเป็นโอกาส เพราะประธานขึ้นมาที่กองเอกสารทำให้เจ้าหน้าที่ต้องนำเอกสารไปแจกที่ประชุมใช้เวลาพิจารณาเกือบชั่วโมงมีเจ้าหน้าที่ออกมาแสดงความยินดีกับชุมชนด้วย ประธานถามว่าข้อมูลพวกนี้ไปอยู่ที่ไหน ทำไม EIA ของบริษัทบอกว่าบนเขาเอราวัณมีงูดิน กิ้งก่า นกปรอท นกเอี้ยง ซึ่งพบทั่วไปไม่มีความสำคัญ แต่ทำไมข้อมูลชุมชนทำไมถึงบอกว่าเป็นหนึ่งเดียวในโลก มีถ้ำ มีแหล่งโบราณคดี มีซากดึกดำ

บรรพ์ จึงขอเลื่อนโครงการออกไปอย่างไม่มีกำหนด และขอให้ชุมชนส่งข้อมูลไปยังสพ.โดยตรงในวันนั้นเลย 60 ชีวิตที่เดินทางไปกับรถบัสดีใจมาก ก่อนกลับแวะไหว้พระแก้วมรกต และในวันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2550 ได้รับข่าวดี ทางสพ.และคณะรัฐมนตรีให้ยกเลิกโครงการนี้ ประกาศในราชกิจจานุเบกษาในวันที่ 26 พฤษภาคม 2560

เบทาโกรเริ่มเข้ามาในชุมชนในช่วงที่ชนะการต่อสู้ เราเคยขอความช่วยเหลือจากเบทาโกรซึ่งในตอนนั้นเบทาโกรเริ่มทำเรื่อง CSR โดยมี PDA ของคุณมีชัยลงมาทำเรื่องกิจกรรมเพื่อสังคม ซึ่งพยายามมาเชื่อมกับทางชุมชนในช่วงที่เราชนะแล้วมาถามว่าทางชุมชนอยากได้อะไร ทางโรงงานสนับสนุนได้ แต่เราปฏิเสธภาพของเบทาโกรกับชุมชนในตอนนั้นเรามองเป็นลบ เพราะเขาเป็นนายทุนใหญ่ มีเงิน แต่เราไม่มีเงินเลย เราเป็นชาวบ้าน การต่อสู้ครั้งแรกชาวบ้านช่วยกันคนละ 50 บาท เพื่อมาใช้ในการถ่ายเอกสาร 4 ปี และเป็นค่าใช้จ่ายเดินทาง ซึ่งต้องตั้งอาชีพ ปิดอู่ซ่อมรถ เป็นหนี้สินมากมายแต่ก็สู้จนได้ชัยชนะ ซึ่งครอบครัวสนับสนุนเพราะการต่อสู้ได้ถ้าครอบครัวไม่เห็นด้วยไม่มีทางสำเร็จ ตอนที่เบทาโกรเริ่มเข้ามาเชื่อมจึงลงใจเขาด้วยการประชาสัมพันธ์หมู่บ้านเรื่องการท่องเที่ยวและจัดนิทรรศการของเด็กนักเรียนเพื่อเป็นกระบอกเสียง ทำเป็นแหล่งเรียนรู้ เบทาโกรส่งที่ PDA เข้ามาสอบถามความต้องการ ผู้ใหญ่สมบัติจึงแจ้งว่าเราต้องการประชาสัมพันธ์หมู่บ้าน โดยมีข้อแม้ว่า การประชาสัมพันธ์ใดๆต้องไม่เอาชื่อบริษัทมา เบทาโกรไม่เข้าใจถามว่าเพราะอะไร ผู้ใหญ่ตอบว่า ตอนที่พวกเราต่อสู้เรื่องเขาเอราวัดคุณไปอยู่ไหนมา ทั้งๆที่เบทาโกรอยู่ในพื้นที่ได้รับผลกระทบเหมือนกัน รั้วซื้อข้าวโพด มีโรงอาหารสัตว์ มีฟาร์มเลี้ยงไก่ ได้รับผลกระทบมากมาย และทนได้อย่างไร ซึ่งทางชุมชนปฏิเสธมาทุกปี แต่ทางเบทาโกรก็ทำทุกปี พยายามตี

ในปี 2553 ผู้ใหญ่บ้านเดิมเกษียณอายุราชการ จึงมีการเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้านใหม่ ชาวบ้านมาขอให้ผู้ใหญ่สมบัติลงสมัครผู้ใหญ่บ้าน ขอครั้งเดียวเพราะไหนๆก็พาพวกเราเดินมาไกล ต่อสู้จนสำเร็จ ขอเป็นผู้นำเราหน่อย แล้วจะไม่ขออะไรอีก หลังจากเป็นผู้ใหญ่แล้ว สิ่งแรกที่ทำคือ ประชุมและวางแผน เชิญชาวบ้านทั้งหมู่บ้านเฉพาะคนที่เลือกเรา ถามชาวบ้านว่าอยากในฐานะที่ผมเป็นผู้ใหญ่บ้านอยากให้คุณทำอะไรบ้าง สุดท้ายถ้าทุกคนคิดว่าหมู่บ้านเราต้องไปในทิศทางที่ดี ถ้าอย่างนั้น ต่อไปนี้คนหมู่ 9 ตำบลช่องสาริกาจะกำหนดชะตาชีวิตตัวเองเอาใหม่ จึงเป็นจุดเริ่มต้นในการทำแผนชุมชน เริ่มลุยเรื่องการพัฒนา และทำแหล่งเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง เบทาโกรก็เข้ามาขอสนับสนุนเรื่องธนาคารชุมชน การส่งเสริมอาชีพเพราะเห็นว่าชุมชนทำเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง ถามว่าเบทาโกรจะเข้ามาทำอะไร เบทาโกรอยากพาเราไปต่อยอด เช่น ถ้าเราจะปลูกมะนาว เบทาโกรจะพาไปดูว่าที่เขาปลูกมะนาวสำเร็จ เขาทำอย่างไร ผู้ใหญ่บ้านจึงเรียกแกนนำและสมาชิกมานั่งคุยกัน โดยรับการช่วยเหลือจากเบทาโกรโดยมีข้อตกลงว่าเราจะไม่เป็นทั้งเบ็ดและเหยื่อซึ่งกันและกัน นั่นแสดงว่าชุมชนจะไม่เป็นฝ่ายขอ บริษัทเข้ามาอยากให้เราจะรับ ให้เกิดการตัดสินใจอย่างอิสระ เริ่มแรกเบทาโกรเริ่มเข้าทำเรื่องส่งเสริมอาชีพ ภายใต้โครงการการพัฒนาคุณภาพชีวิตชุมชน การสนับสนุนของเบทาโกร จะให้เราเลือก 1) จะไปดูงานใหม่จะออกค่าใช้จ่ายให้ 2) ถ้าไปดูงานแล้วมีข้อตกลงว่าชุมชนจะกลับมาทำได้หรือไม่ ถ้าทำได้เบทาโกรจะสานต่อให้ ซึ่งช่วงนั้นเป็นการเริ่มต้นทำเศรษฐกิจพอเพียงที่เป็นรูปเป็นร่างมากขึ้น ตอนนั้นเริ่มจากมะนาวเพราะทำมานานแต่ยังไม่ได้ผลดีนัก เมื่อเบทาโกรเข้ามาสนับสนุนทำให้มีระบบ รู้ขั้นตอนมากขึ้น เกิดความใจในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง

เบทาโกรให้ความรู้ ให้ความคิด คุณฉนวนัสบอกว่าการทำการเกษตรควรนำเทคโนโลยีมาใช้ เช่น การนำ Excel มาใช้บันทึกข้อมูลและคำนวณเรื่องการลดต้นทุนช่วงนั้นคุณบัญญัติเริ่มเข้ามาพาไปเรียนรู้ ชาวบ้านกลัวมากที่สุดคือกลัวคนที่รู้มากกว่าเรา ชาวบ้านเริ่มกลัวและมีคำถามว่าทำไมเขาต้องมาเอาข้อมูลเรา เขาเอาข้อมูลเราไปทำอะไร ทำไมให้เราจดบัญชี ทำไมต้องถามว่ามีเงินฝากไหม มีที่ดิน ทรัพย์สินอะไรบ้าง จึงต้องมีการคุยกับทางเบทาโกรว่าแนวคิดที่ทางเบทาโกรนำมาให้ชุมชนนั้นเป็นแนวคิดที่ดี แต่ความรู้ที่นำมาให้ชุมชนควรเป็นเรื่องพื้นฐาน เช่น ชาวบ้านชอบทำอะไรให้คุยเรื่องไร ชอบทำอะไรให้คุยเรื่องขนม ชอบปลูกมะนาวให้คุยเรื่องมะนาว การส่งเสริมสนับสนุนควรทำในสิ่งที่ชาวบ้านอยากทำ เบทาโกรเริ่มปรับตัวให้เข้ากับชาวบ้าน ชุมชนให้ความร่วมมือการให้ข้อมูลกับเบทาโกร เกิดการเปลี่ยนแปลงในชุมชนแต่ยังไม่เรียกว่าประสบความสำเร็จเพราะมีปัจจัยที่ต้องมีการปรับตัวอยู่ตลอดเวลา เกิดการเปลี่ยนแปลงในเรื่องความคิด ค่าใช้จ่ายรายได้ที่เพิ่มขึ้น เบทาโกรมีการตั้งเป้าหมายเชิงรุกในการพัฒนาหมู่บ้าน เริ่มจาก 1 หมู่บ้าน เป็น 10 หมู่บ้าน 20 หมู่บ้าน 20% 40% 60% 90% ทำหมู่บ้านต้นแบบแล้วถอดชุดความรู้นำไปขยายผลในอีกหมู่บ้านหนึ่ง ภายใต้ระยะเวลา 4 ปี จึงเสนอว่าในระยะเวลา 4 ปี พัฒนา 20 หมู่บ้านแรกก่อน อย่ามองที่ตัวเลข เช่น ในหมู่บ้านแรกจำนวน 20 ครัวเรือน ทำให้ 20 ครัวเรือนประสบความสำเร็จก่อนแล้วค่อยไปขยายหมู่บ้าน....1 หรือ 2 ชีวิตชุมชนทำในแบบธุรกิจไม่ได้ ต้องสัมผัสเชิงลึกเพราะมันอ่อนไหว ตอนนี้ช่องสาธิตาเป็นโมเดลใช้ทั่วประเทศ ทางทีมบัญญัติทำงานลุย เปิดพื้นที่อีกหลายแห่ง พาคนมาดูงาน ซึ่งเราเริ่มมองว่ามันไม่ใช่ ธงใช้แต่กระบวนการ ไม่มี คุณภาพชีวิตของคนในชุมชนแรกจนถึงชุมชนที่ 90 ไม่ได้เท่ากัน ประสบความสำเร็จเป็นหย่อมๆ อย่าง เศรษฐกิจพอเพียงของประเทศไทย 60% เป็นเชิงเดียวมาดูบ้านผม ผมทำ เป็นต้น แต่ถ้ามองทั้งชุมชนต้องไปที่ไหน ที่ช่องสาธิตาสามารถกล่าวพูดได้เลยว่าเป็นเศรษฐกิจพอเพียงไม่มีวันหลับ ทำอย่างไรให้คนในชุมชนทำเรื่องชุมชนแล้วทำเศรษฐกิจพอเพียงจนเป็นวิถีชีวิตและบอกเป็นเรื่องปกติ ไม่ต้องรอว่าวันนี้นักจะมาดูงานแล้วมาจัดเตรียม หากย้อนเวลากลับไปถ้าไม่มีเบทาโกรเข้ามาช่วยสนับสนุนจะสามารถพัฒนาไปได้ถึงจุดนี้หรือไม่ ซึ่งผู้ใหญ่สมบัติตอบว่าอาจจะไม่ถึงจุดนี้แต่สามารถอยู่ได้

“เศรษฐกิจพอเพียง” ทุกคนสามารถทำได้ สามารถทำได้ทุกเพศทุกวัย เศรษฐกิจพอเพียงในวัยเรียน คือ การเรียน ทำในสิ่งที่ครุมอบหมายได้สำเร็จ และสามารถแบ่งปันความรู้ให้กับเพื่อนได้ เกษตรกรสามารถขับเคลื่อนได้หรือเปล่า ขับได้ถ้าคุณมีเงิน 10 ล้าน แต่ถ้ามี 5 แสน คุณขับเคลื่อนไม่ได้ เพราะเศรษฐกิจพอเพียงคือ การไม่เบียดเบียนคนอื่น การพึ่งพาตนเองได้ ยืนด้วยตัวเองได้ ดังนั้นเศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำมาใช้ได้ทุกเรื่อง ขึ้นอยู่กับเราว่าเราจะนำมาใช้เรื่องอะไร การปลูกพืช ปลูกผักเป็นเพียงองค์ประกอบ ทำให้มีรายได้รายวัน รายสัปดาห์ รายเดือน เพราะปกติเกษตรกรมีรายได้รายปี แต่มีค่าใช้จ่ายทุกวันเพราะฉะนั้นทำอย่างไรจะทำให้เกษตรกรมีรายได้ทุกวัน ร.9 สอนเพื่อให้ทุกคนนำไปคิด ให้เปิดไม่ได้ให้ปลา เศรษฐกิจพอเพียงทุกคนสามารถทำได้ มีบ้านเกษตรกรสามารถก้าวข้ามความเป็นไปไม่ได้ให้เป็นไปได้ มีพื้นที่เล็กน้อย ไม่มีน้ำสามารถบริหารจัดการที่ปลูกพริก มะเขือ มีรายได้เฉลี่ยเดือนละ 5,000 บ. เราจะเห็นว่าเขาสามารถก้าวข้ามความเป็นไปไม่ได้ให้เป็นไปได้ เศรษฐกิจพอเพียงทำได้ คุณพอหรือเปล่า!

เศรษฐกิจพอเพียงในมุมมองของผู้ใหญ่สมบัติ ต้องเริ่มต้นจากการเรียนรู้ เรียนรู้จากการกระทำ ด้วยตัวเองจนสามารถสรุปบทเรียนเอาไปถ่ายทอดให้คนอื่นได้ รับผิดชอบต่อหน้าที่ และมีการวางแผนการใช้จ่าย มี

การสะสมเงินทุน มีรายได้สม่ำเสมอ พอเพียงกับรายจ่ายในการอุปโภคบริโภค ถือเป็นสหวิทยาการที่ช่วยขยายความหลักปรัชญาของพระองค์ท่าน

มุมมองด้านการศึกษา มองว่าเด็กไทยมีทักษะการใช้ชีวิตหรือเปล่า เพราะที่เข้าไปใกล้ชิดกับเด็กในโรงเรียนพบว่ายังขาดไหวพริบปฏิภาณ ความรับผิดชอบ เช่น การสั่งให้เด็กไปรดน้ำต้นไม้ เขาไม่รู้ว่าต้องรดแค่ไหน อย่างไร ขาดการพิจารณาแต่ทำแค่หน้าที่ จะขอให้เสริมอีกหนึ่งเรื่อง “ทักษะชีวิต” โดยทำผ่านกิจกรรม เด็กไทยถูกโซวเฉพาะเด็กเก่ง

คนในตำบลช่องสาริกาที่ได้รับการพัฒนาอย่างเป็นองค์รวมและมีทักษะชีวิตและอาชีพมีประมาณกี่ครัวเรือน – ทุกคนเก่งคนละด้าน ส่วนของผู้ใหญ่มองเรื่องการพัฒนาแบบองค์รวม คือ การพัฒนาคุณภาพชีวิต เพราะเศรษฐกิจพอเพียงครอบคลุมเรื่องสิ่งแวดล้อม ชีวิตความเป็นอยู่ รายได้ อาชีพ สุขภาพ ซึ่งการพัฒนาแบบองค์รวมต้องเริ่มจากตัวเอง ต้องเริ่มต้นทำ ลองผิดลองถูก พอรู้แล้วถ่ายทอดให้กับคนอื่น ๆ กำหนดประกอบอาชีพทำไร่ข้าวโพด 10 ไร่ เลี้ยงวัว แต่ในอนาคตวางแผนจะทำเกษตรผสมผสาน

ประสบการณ์จากกระบวนการต่อสู้ทั้งหมดจนประสบความสำเร็จ ทำอย่างไรจะให้ชุมชนอื่นหรือคนรุ่นหลังนำไปถ่ายทอดแล้วไปใช้ได้จริง

ทุกวันนี้เราไม่ได้พึ่งเบทาโกร ถ้าไม่มีเบทาโกร เราอยู่ได้ แต่อาจไม่มีระบบการจัดการองค์ความรู้ การวางแผนการผลิต การผลิตต้องทำบัญชีเพราะจะทำให้เรารู้เรื่องต้นทุน อย่าเอาจำนวนผลผลิตเป็นตัววัดสถาบันการเงินต้องทบทวนเรื่องการส่งเสริมการกู้ เพราะค่างชำระหนี้ ต้องลดการส่งเสริมการกู้เงิน ทุกวันนี้คนหมู่ 9 เริ่มคิดเรื่องนี้เพราะมีผู้นำอย่างผู้ใหญ่และการสนับสนุนจากเบทาโกร ทุกกิจกรรมหากคนท้องถิ่นไม่รับ ถึงจะมีเทคโนโลยีดีขนาดไหนก็ไม่สำเร็จ ยกเว้นใช้กฎหมายบังคับ

เคยถามเบทาโกรว่า ถ้าจะมาพัฒนาหมู่ 9 แล้วเก็บข้อมูลเชิงลึก จุดประสงค์ของการทำครั้งนี้เพื่ออะไร เขาอยากพัฒนาโดยเริ่มจากจุดเล็ก จึงนึกถึงพระองค์ท่าน จึงตอบตกลงในที่ประชุมเบทาโกร จนมาถึงวันนี้ปัญหาเสพติด ปัญหาเยาวชนมีแค่ 10% เท่านั้น ปัญหาที่พบเป็นเรื่องของสุขภาพเป็นหลัก แง่คิดของผู้นำคืออยากให้ข้อมูลที่คืนกลับมาจากการศึกษานั้นหลุดไปให้ใครนำไปแสวงหาผลประโยชน์

นโยบายของผู้บริหารเบทาโกร (คุณวนัส) ที่ต้องการทำให้สังคมดีขึ้น มีการทำแหล่งเรียนรู้ที่โรงเรียนตัวอย่าง ซึ่งทางราชการให้ใช้พื้นที่เป็นศูนย์เรียนรู้ ซึ่งห่างไกลท้องถิ่นเกินไป หากเบทาโกรไม่พาคนไปดูงานแล้วใครจะไปดู ศูนย์เรียนรู้ควรเป็นพื้นที่กลาง เช่น อบต.ท้องถิ่น หรือที่ชุมชน ไม่ควรเป็นของบริษัท เพราะต้องมีค่าใช้จ่ายในการบริหารจัดการ เมื่อมีค่าใช้จ่ายจึงต้องมีกำไร กลายเป็นรูปของบริษัทแต่จริงๆ แหล่งเรียนรู้เกิดที่ไหนก็ดีหมดแต่ขอให้เกิดประโยชน์จริงๆ ชุมชนต้องยืนได้และชุมชนจะยืนได้อย่างไรหากตั้งเป็นระบบบริษัท ทุกวันนี้ชุมชนมีองค์ความรู้ตรงนี้หรือไม่ ต้องมีภูมิคุ้มกัน

ทุกวันนี้มีมาถามชาวบ้านและผู้นำชุมชนว่าเอาไหม ชาวบ้านบอก “เอาแต่ไม่ทำ ดีแต่ไม่ช่วย” จึงควรดูให้ดีว่าเป็นความต้องการของชาวบ้านจริงๆหรือเปล่า และชุมชนได้ประโยชน์สูงสุดจริงหรือไม่

ชุมชนขาดระบบการบริหารจัดการ เราสามารถพัฒนาภาวะผู้นำ ความมุ่งมั่นทุ่มเทได้หรือไม่ตอบไม่ได้ต้องดูสถานการณ์ที่ต้องเจอวิกฤตก่อเกิดการรวมตัวกัน

ศูนย์เรียนรู้ชุมชน น่าจะเป็นแหล่งเรียนรู้ของคนในชุมชนเป็น Priority หลักแทนที่จะให้คนภายนอกเรียนรู้ การถ่ายโอนความรู้ให้กับทายาทในชุมชนผ่านโรงเรียนได้หรือไม่ ซึ่งมีการถอดบทเรียนเรื่องคุณภาพการเรียนการสอน ทักษะชีวิต และเศรษฐกิจพอเพียง จึงมาสรุปที่เรื่องเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งศกพ.ไม่เป็นตัวชี้วัดที่จะบอกว่าเด็กเรียนดีหรือไม่แต่เป็นประตูด่านแรกที่จะทำให้ผู้ปกครองหรือคนที่มาที่โรงเรียนมองเห็นกิจกรรมของโรงเรียนที่เป็นเรื่องของทักษะ ชีตความสามารถของเด็ก ผอ.โรงเรียนบอกให้เบทาโกรจ้างคนมาทำเรื่องศกพ. เดือนละ 6,000 บ. 10 เดือน จึงถามผอ.ว่าเราเข้าใจคำว่าศกพ.หรือเปล่า เพราะศกพ.คือพึ่งพาตนเอง อุ่มชูตัวเองได้ เราต้องการทำศกพ.ไปประกวดหรือให้เด็กได้เรียนรู้

ทุกวันศุกร์ผู้ใหญ่ไปทำเรื่องสวนสุขภาพ ปรับภูมิทัศน์ให้กับโรงเรียนโดยขอเวลาครู 1 ชม. ไม่จำกัดชั้นเรียน มาให้วิ่งเล่น เรียนรู้ เช่น การสูมไฟ ทำอย่างไร การทำแปลงปลูกผัก การรดน้ำ เรียกว่า “ชั่วโมงทักษะชีวิต” ทำให้เด็กเกิดทักษะที่เกิดจากการเรียนรู้ผ่านการเล่นสนุกของเด็กๆ

การจ้างคนทำไร่ เรียกว่า ตาบอด 2 ข้าง ถ้าจ้างลูกไปทำไร่ ตาบอด 1 ข้าง ถ้าทำเอง เรียกว่า ตาบอด 0 ข้าง

ผู้ใหญ่สมบัติพาทีมวิจัยชมซากฟอสซิลบนโขดหินที่อยู่บริเวณหลังบ้านผู้ใหญ่ที่ครั้งหนึ่งชาวบ้านที่นี้ต่างมองข้ามเห็นเป็นสิ่งไม่มีค่า แต่ปัจจุบันทุกคนเข้าใจถึงความสำคัญของสมบัติแผ่นดินชั้นนี้เป็นอย่างดี ส่วนหนึ่งก็เป็นเพราะแรงขับเคลื่อนของผู้ใหญ่บ้านและทีมงานที่ต้องใช้เวลาานานพอสมควรกว่าจะบ่มเพาะความเข้าใจนี้ให้เกิดแก่ชาวบ้านช่องสาริกาขึ้นมาได้ จนเกิดเป็นการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนเพื่อคนในชุมชนอย่างยั่งยืน

หอยเจดีย์ยักษ์

หอยฝาเดียว

หอยเจดีย์เล็ก

2. คุณธีรพงษ์ วงษ์ทอง ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 13 ต.ช่องสาริกา อ.พัฒนานิคม จ.ลพบุรี

เบทาโกรชอบชี้แนะให้ชาวบ้านทำตาม ซึ่งความเป็นจริงแล้วควรสำรวจความต้องการของชาวบ้านว่าต้องการอะไร แล้วเบทาโกรจึงค่อยเข้ามาช่วยเหลือ

จุดเริ่มต้นของฐานคิดในการพัฒนาชุมชนของผู้ใหญ่บ้าน ผู้ใหญ่เอ็มเล่าให้ฟังว่าบรรพบุรุษเป็นผู้นำชุมชนมาตั้งแต่ในอดีต ทั้งกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ส่วนผู้ใหญ่เอ็มเองไปช่วยเป็นสัปเหร่อให้กับหมู่บ้านเพราะสัปเหร่อคนเดิมแก่มากทำหน้าที่ไม่ไหวและไม่มีใครมาสืบทอดอาชีพนี้ ทำให้มีพื้นฐานของการเป็นจิตอาสาช่วยเหลือส่วนรวม สิ่งแรกของการเป็นผู้ใหญ่ที่คิดจะทำคือการทำอาชีพให้ชาวบ้าน ก่อนที่จะมาเป็นผู้ใหญ่เบทาโกรก็เข้ามาสนับสนุนแล้วแต่ไม่ถูกหลัก จึงไม่เกิดเป็นรูปธรรม

3. คุณจันทนา โชคพัฒนพงศ์ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 6 ต.ช่องสาริกา อ.พัฒนานิคม จ.ลพบุรี และคุณพรเทพ เจริญผลจันทร์ ผู้จัดการส่วนส่งเสริมชุมชนสัมพันธ์ และทีมงานเบทาโกรในพื้นที่ลพบุรี

คุณพรเทพในเล่าที่มาของการเกิดโครงการสาริกาโมเดล เริ่มพัฒนามาตั้งแต่ปี 2550 งานเบทาโกรเป็นภาคธุรกิจหนึ่ง ทำงานเฉพาะธุรกิจเรื่องความชำนาญหรือเชี่ยวชาญเฉพาะทางชุมชน เมื่อปี 50 ก็เป็นการเริ่มจากที่ ทางมูลนิธิของท่านอาจารย์มีชัย.มาช่วยเรื่องงานชุมชน เริ่มทำธนาคารพัฒนาหมู่บ้าน เพราะทาง PDA เชี่ยวชาญเรื่องนี้ ปี 2554 ทางเบทาโกรคิดว่าเราจะน่าจะมีส่วนที่มากทำเรื่องพวกนี้โดยตรง คุณมนัสสร้างสำนักพัฒนากิจกรรมเพื่อสังคมขึ้นมา เราเรียกว่างานพัฒนาพื้นที่แบบองค์รวม คือทำทุกๆเรื่อง เพราะว่าเราคิดว่าปัญหาทุกปัญหามันเชื่อมโยงกัน เราทำ area based โฟกัสไปที่พื้นที่ เริ่มต้นที่พื้นที่ช่องสาริกาก่อนที่จะขยายไปตอนกลาง เราเริ่มที่ตำบลช่องสาริกาเป็นที่แรก คุณมานัสเห็นว่าองค์ความรู้ อยู่ในมหาวิทยาลัยเยอะมาก ก็เริ่มมีงานที่จะทำกับทางมหาวิทยาลัย ก็เริ่มมีการขยาย area ไป 17 จุด ช่องสาริกาโมเดลจะเป็นจุดเริ่มต้นเปรียบเหมือนเมืองหลวงของเบทาโกร มีการ MOU กับ 11 มหาวิทยาลัย มีพื้นที่ต่างประเทศคือ กัมพูชา เรื่องที่ทำกับมหาวิทยาลัยคือเรื่อง Social Lab ซึ่งคุณพรเทพดูแลในพื้นที่ช่องสาริกา ซึ่งมีโรงงานเยอะประมาณ 21 โรงงาน 3 ฟาร์ม

ขับเคลื่อนงาน คือพัฒนาทั้ง 5 มิติ เป้าหมายและประเด็นสำคัญที่คุณมนัสตั้งใจก็คือทำอย่างไรให้คนทำงานไม่ออกจากงาน ออกมาช่วยชุมชนมาทำงานให้ชุมชน สิ่งที่ผมมองก็ขึ้นเงินได้ช่วยพัฒนาคนถ้ามองในมุมของ CSR ธุรกิจมันมีทั้งความเสี่ยงและโอกาส ความเสี่ยง ถ้าคุณไม่ทำ ถ้าคุณโตอย่างเดียวแต่ชุมชนไม่ได้โตไม่ได้ต้องไปด้วยกันด้วยมันก็โตแบบไม่ยั่งยืน อันนี้เป็นความเสี่ยง คุณจะมีเทคโนโลยี

ดีระดับไหน โรงงานที่แพงที่สุดระดับไหน แต่คุณไม่ได้เอาชุมชนและชุมชน แต่ชุมชนไม่เอาคุณ ชุมชนมีปัญหา มันก็เป็นความเสี่ยงของธุรกิจ มองกลับกันอีกหนึ่งมุมมันเป็นโอกาสของธุรกิจครับ มันเป็นโอกาสของธุรกิจที่ บางครั้งลูกค้าของเบทาโกรเอง บางกลุ่มบางหน่วยจากต่างประเทศ เขามองทางนี้ด้วย รีวีวสิ่งที่คุณมันส์ไปทำ รีวีวสิ่งที่พนักงานเบทาโกรไปช่วยชุมชน อันนี้เป็นโอกาสทางธุรกิจ 2 บางเรื่องบางงานพนักงานเอาออกไปช่วย ทำอย่างเช่นผู้พิการผู้สูงอายุ ความรู้พวกนี้เวลาเอากลับไปอยู่บ้าน เขาสามารถใช้ความรู้ในงานพัฒนาอันนี้ ไป ช่วยครอบครัวเขาได้ เขาไปช่วยพัฒนาในโรงเรียนได้ โครงการปลูกผัก อะไรต่างๆ กลับไปพัฒนาโครงการ ต่างๆ บางอย่างผักเราปลูกกินเอง เราก็รู้ว่ามันมีสารพิษมีอะไรหรือเปล่า รายงานเรื่องผักบุงกินเองเรารู้แล้วว่า มันมีสารพิษมันมีอะไรอยู่หรือเปล่า อันนี้ก็คือการทำงานและเราก็เริ่มทำงาน เรามีโรงงานไปประกบกับ ชุมชน จะมีโรงงานเป็นที่เลี้ยง ตอนนีที่หมู่หกกที่โรงเรียนก็จะมีโรงงานไปประกบ อาจารย์สุภาทิศทางอันนี้ก็คือ ระบบโครงสร้างโดยมีโรงงานไปประกบ

เราทำทุกเรื่องที่อยู่ในชุมชน ทำการพัฒนาหมู่บ้านทั้งหมด 13 หมู่บ้าน การพัฒนาของเรามีทั้ง 5 มิติ เศรษฐกิจ สังคม สังคม สุขภาพ การศึกษา สิ่งแวดล้อม เราจะแยกแต่ละงานออกมา ผสมกัตัวอย่าง ผลงาน เรื่องเศรษฐกิจ เราคิดว่าเกษตรกรยังมีความเคยชินกับการปลูกแบบดั้งเดิม ปลูกพืชเชิงเดี่ยว เดิมทำมาอย่างไรก็ ทำยังงั้น การปลูกพืชแบบดั้งเดิม คือ ก็ทำแบบเดิมเราจะไปคุยกับเขาก่อน เขาก็บอกว่าทำกันตั้งแต่ปู่ย่าตาทวด แต่จริงๆแล้วมันมีงานวิจัยของมหาวิทยาลัยงานวิจัย ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับพืช บัญญัติวิชาการในการพูด มัน มีหลักวิชาการ ในการปลูก พอเราเปิดดู อย่างเช่นมัน มันมีวิธีการปลูก 10 ขั้นตอน บางทีเกษตรกรทำแค่ 2 3 ขั้นตอน มันก็ทำให้ต้นทุนสูงขึ้น เราก็เลยมีแนวคิดเรื่องการ ปรับปรุงงาน โดยใช้ความรู้ของเบทาโกรเรา ซึ่ง คุณมันส์คิดว่ามันสามารถปรับปรุงทั้งหมด ขั้นตอนแต่ละชนิดมีขั้นตอนอะไรบ้าง และมันมีขั้นตอนครบแล้ว หรือยัง ซึ่งจากการทำงานที่ผ่านมา 10 กว่าปี ตัวอย่างเกษตรกรที่ทำงานตรงตามขั้นตอน ไม่ข้ามขั้นตอน ผลผลิตของเขาเพิ่มมากขึ้น ก็เป็นอย่างที่คิดว่าการปลูกพืชตามขั้นตอน การพัฒนาเกษตรพัฒนาอาชีพเขาก่อน แต่พอมามองในองค์กรรวมแล้ว อาชีพหลักของเขา ปีหนึ่งเขาทำได้แค่ 2 ครั้ง ข้าวโพด ถ้าเป็นข้าว สิ่งบุรีถ้ามี น้ำ อาจจะได้ 3 ที่นี้อาจจะได้ครั้งเดียว แต่ระหว่างนั้นแต่ละวันมีค่าใช้จ่าย เกิดขึ้นทุกวันตรงนี้จะปิดได้ยังไงไม่กั หนี้ยืมสินมาทำ มาใช้จ่ายพอได้เงินจากอาชีพหลักก็ไปใช้หนี้ มันก็จะเป็นวงจรรอบอยู่อย่างนี้ มันก็จะรวน นี้เราก็เลยมีการ แค่ว่าอาชีพเสริม เราส่งเสริมให้เกษตรกรที่มีอาชีพหลักเริ่มทำอาชีพเสริม เริ่มจากทำไว้กินเอง เหลือแล้วค่อยขาย อันนี้คือช่องทางหนึ่งที่ปลูกผัก ปลูกผักบุง ปลูกกล้วยหอมปลูกอะไรต่างๆซึ่งมันเป็นรายได้ รายวัน รายสัปดาห์ได้ ผมมาถึงตรงนี้เรามีฐานของโรงงานอยู่ 20 กว่าโรงงานมีโรงอาหาร 28 โรงอาหารเรามี volume การใช้อาหาร ใช้ผัก ในโรงงาน เยอะมากแต่สบายจริงๆของเกษตรกรเราปลูกได้น้อยกว่าความ ต้องการเรามีความต้องการ เรามีช่องทางทางการตลาดมีที่ท่านอาจารย์ เพราะความตั้งใจของคุณมันส์คือมี SE ในชุมชน ซึ่งตอนนี้เราจดทะเบียนบริษัทช่องสาริกา 2559 โดยการลงทุนของธนาคารพัฒนาหมู่บ้านของเบทา โกรที่เราเริ่มตั้งแต่ปี 2559 เราลงทุนกับธนาคารพัฒนาหมู่บ้าน เรามี 13 หมู่บ้านแต่อีก 1 หมู่เขารวมกันก็มี 12 ธนาคารมารวมกัน และมีเบทาโกรเข้าไปร่วมจดทะเบียนเป็น SE ซึ่งเป็น SE 1. คือเลี้ยงตัวเองก่อน 2 เอาผล กำไรวนกลับมาพัฒนาชุมชน วนกลับมาพัฒนาองค์ความรู้ ไปจ้างที่วิทยากร มาอบรมให้ความรู้ อันนี้คือ หลักการของ SE ซึ่งตอนนี้เรากำลังดำเนินการเพราะเราเห็นโอกาส ชื่อบริษัทช่องสาริกา 2559 เราไม่ใช่คำว่า

และวิสาหกิจชุมชนเพราะมีกฎระเบียบของคำว่าชุมชนเยอะก็เลยจดทะเบียนบริษัทชองสาริกา 2559 กำลังทำแผนธุรกิจอยู่ เราทำกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจเกษตร ตอนนี้ทั้งหมดมีอยู่ 13 ทุน มีเงินทุนเริ่มแรก 1,604,000 บาท ธนาคารละ 10,000 บาท ที่เหลือเป็นของเบทาโกรลงหุ้นไป ตอนแรกเรามองเรื่องปัจจัยการผลิต เพราะทั้ง 13 หมู่บ้านมีอาชีพหลักก็คือเกษตรกรรม ปุ๋ย ยา พวกนี้ ยาต่างๆ เมล็ดพันธุ์พวกนี้มีความต้องการเยอะมากต่อปี หลักหลายร้อยล้านมากเราเห็นช่องทาง แต่บริษัทเราต้องจดทะเบียนและยังเล็กอยู่ การที่จะไปต่อรองเรื่องเอาปุ๋ยมาก่อน เอาสารเคมีมาก่อนตอนนี้ยังทำไม่ได้ และหลายๆเรื่องมันมีแนวทางของมันอยู่ต้องศึกษาเริ่มแรกไปก่อน แต่พอมาศึกษาเรื่องต่อไป อย่างที่บอกเราทำเกี่ยวกับเรื่องการพัฒนาอาชีพเสริมและอาชีพเสริมส่วนใหญ่ ก็ไม่มีตลาดปลูกผักไปแล้วไม่รู้จะไปขายที่ไหน วันนี้เรามามองแค่ครัวของเบทาโกร 28 ครัว รับผิดชอบเยอะมาก แค่ชองสาริกาเกษตรกรปลูกทุกคนยังไม่พอที่จะเสริม มันก็รวมไปถึงว่า ปลูกยังไงไม่ให้ล้มตลาด เราก็กังวลวางแผนพัฒนาการผลิต และความต้องการของโรงงานที่อยู่ในหัวข้อการพัฒนาด้านเศรษฐกิจพัฒนาอาชีพหลักอาชีพเสริม

อะไรที่เป็นปัจจัยที่มีผลที่เราจะขับเคลื่อนอย่างที่เราตั้งใจไว้ มันยังขาดอะไร ซึ่งคุณพรเทพตอบว่า ลพบุรีกำลังจะโดนกลืนด้วยสังคมเมือง พฤติกรรมของคน ความเป็นเมืองของชุมชนเริ่มมากขึ้นในชองสาริกา โมเดล ถ้าเป็นที่ตอนกลาง จังหวัดอุบลฯ เขาจะแยกออกไปเลยและจำนวนครัวเรือนน้อยกว่าที่นี่ แต่ที่ชองสาริกาการออกไปห้างสรรพสินค้าไปไม่ถึง 10 นาทีก็ถึงห้างแล้วแม่โคร โลดส์ แรงงานในพื้นที่ไม่ค่อยรับจ้าง ส่วนใหญ่มีที่ดินเป็นของตัวเอง จุดอ่อนอย่างหนึ่งคือภาวะของคนทำเกษตร เรื่องอายุ อายุเริ่มมากขึ้น แรงงานในหมู่บ้านอายุเริ่มมากขึ้นและแรงงานต้องไปทำงานที่อื่น ซึ่งแนวคิดการแก้ปัญหาคือเริ่มแรกเราปลูกฝังตั้งแต่เด็ก เริ่มตั้งแต่โรงเรียน ในพื้นที่เขามีจุดเด่น โรงเรียนมีความเข้มแข็งโรงเรียนมีศักยภาพ เด็กก็ไม่ต้องออกไปเรียนที่อื่นก็ เราก็กู้ทางให้เขาตั้งแต่เด็ก แล้วการทำงานถ้าวันหนึ่งให้เขากลับมา ซึ่งทางเรากำลังขับเคลื่อนงานอยู่ในส่วนของแรงงานที่มีอยู่แล้ว เรามี product คือ ข้าวโพดและถั่ววันหนึ่งเกษตรกรเลิกทำข้าวโพด ความเสี่ยงจะเริ่มมีความเสี่ยงกับธุรกิจ เราจะทำยังไง ให้ส่งเสริมให้เขาปลูกข้าวโพด ทำโดยอายุขนาดนี้และต้นคนรุ่นใหม่ขึ้นมาบริหารจัดการ ให้มาทำเพราะในพื้นที่นี้เขามีอยู่แล้ว ณ วันนี้เขาจะตื่นรับเข้ากรุงเทพฯ ได้รับเงินหมื่นกว่าบาทแต่ถ้าเขามีทุนมีพื้นที่อยู่แล้วกลับมามองเห็นภาพ เรามีทุนของเรา เรามีที่ดินของพ่อของแม่เรา แต่เราเปลี่ยนมุมมองเปลี่ยนแนวคิดเปลี่ยนอะไรต่าง ๆ บริษัทมองเห็น Business model เป้าหมายก็คือ รักษาที่ดินเอาไว้และมันก็ win win กันทั้งคู่

อุปสรรคในการพัฒนาอยู่ที่ความเชื่อของแต่ละคน ความรู้พื้นฐานของแต่ละครัวเรือน ถ้าครอบครัวสนับสนุนก็ดีถ้าครอบครัวไม่สนับสนุนก็จบ ถ้าจะเปลี่ยนผู้ใหญ่บ้านให้เป็นผู้เป็นที่ดี ซึ่งผู้ใหญ่ทุกคนพยายามบอกลูกบ้านว่า โครงการที่รัฐบาลนำมาช่วยก็เป็นโครงการที่ดีทั้งหมด แต่ยังไม่มองภาคปฏิบัตินะครับทุกโครงการแม้แต่โครงการของภาคเอกชนก็เป็นโครงการที่ดี ผู้ใหญ่ก็พยายามบอกลูกบ้านแต่ผมว่ายังมีกำแพงบางตัว คือพอเวลาเขาไม่รู้และไม่พยายาม เพราะเวลาเราเข้าไปในชุมชนเราพยายามแบ่งชาวบ้านแบ่งพื้นที่เป็น A B C D พื้นที่กลุ่ม A คือกลุ่มนี้ตั้งใจจริงๆ แต่พอเขาไม่รู้ว่าเขาจะได้ประโยชน์อะไรจากโครงการนี้ เขาก็จะพยายามต่อต้าน บางทีผู้ใหญ่บอกให้ปลูกพืชผักไว้กินเอง เขาจะบอกซื้อกินเองง่ายกว่า แต่จริงๆแล้วก็คือประโยชน์ของเขาเองที่ไม่ต้องได้รับสารพิษ วันนี้ผมทำโครงการที่เกี่ยวกับโคนมด้วย ต้องบอกให้เขาเห็นว่า เขา

ได้ประโยชน์อะไรแต่จะรอนานก็ไม่ได้ ต้องการที่ระยะเวลากำลังเหมาะสม ผสม กับเห็นผลง่าย ถ้าอาจารย์มี โอกาสขยายผล โครงการของ เอาที่มันมีระยะที่เหมาะสมและเอาที่เขาเห็นผล และกระตุ้นเขาให้เขาทำได้เลย โดยนิสัยของคนไทยคนไทยต้องดูเพื่อนก่อน ถ้าดีเอาด้วย เราพยายามประชาสัมพันธ์โครงการให้เห็นความ แตกต่าง เรื่องที่มันเกี่ยวกับธุรกิจเราจะไม่เอาเข้ามาพัวพัน

ช่องสาริกาเป็นการยกระดับของหมู่บ้านและทำธุรกิจมันอยู่ได้ ต้องยอมรับก่อนว่าตอนนี้ก็สำคัญ ปลูกผักขายได้หรือทำพืชขายได้เงินก็จะวนอยู่ในชุมชน และในตลาดตำบลเรากินแคในตำบลก็หมดละ ถ้าทุก คนหันมากินผักในชุมชนทุกคนก็ปลอดภัย เราจะรู้ได้ไงว่าปลอดภัย เราจะรู้ได้เลย ผู้ใหญ่ ปลูกอันนี้ ผมปลูกอัน นี้ ถ้าเราซื้อในตลาดเรารู้ใครปลูก เรากินกันอยู่ในชุมชน เรามีมาตรฐานในชุมชน และทุกอย่างอยู่ในชุมชนและมี มาตรฐาน PGS ช่องสาริกาขึ้นมา

พนักงานของเบทาโกร เป็นทีมที่เลี้ยงที่เป็นพลังร่วมกับชุมชน เพราะว่าบางเรื่องชุมชน เช่น ปั้น น้ำเสียเราก็จะเข้าไปร่วมไปช่วยเพราะบางทีก็แจ้ง อบต. อบจ. ก็ต้องใช้เวลา แต่ถ้าชุมชนมาบอกเรามีวิศวกร เยอะแยะ เรามีช่าง ถ้าออกไปช่วยเขาได้ก็ไปช่วยกันทำ วันนี้เรามีโครงการด้านการศึกษา นื่องๆที่ทีมงานเรา ออกไปเป็นครูสอน สอนภาษาอังกฤษ ครูสอนคณิตที่โรงเรียน เป็นครูพิเศษตามโครงการพิเศษ ไปกันเองจาก การที่ไปทำงานร่วมกับโรงเรียนบ่อยๆ ชื่อโครงการ 1 โรงเรียน 1 โรงงาน วันนี้ที่เราพัฒนาก็คือให้ครอบครัว การทำงานเขาไป เราทำเรื่องพัฒนาการเรียนการสอน ทำเรื่องครูคุณภาพ ที่นี้พอน้องเข้าไปทุกวัน ไปบ่อยๆน้องก็ จะรู้เรื่องราวของโรงเรียน ว่าเราสอนภาษาอังกฤษเราสอนคณิตศาสตร์ไปแล้วเดือนนี้เกรดมันยังต่ำ เขาก็เลยไป ซื้อหลักสูตร สื่อการเรียนการสอนแล้วเอามาที่พนักงานของเราไปสอน เรามีฟาร์มมีคนเลี้ยงไก่เราเอาคนไป สอน เราไปสอนให้โรงเรียนเลี้ยงไก่ สอนให้น้องรู้จักกันตั้งแต่เริ่มต้น จนเป็นการทำบัญชีเรียนรู้อะไรเรื่อง ธุรกิจไปด้วย โดยเอาความรู้ของเรา เรามีความรู้เรื่องปรับปรุงงาน เรามีความรู้เรื่องการเลี้ยงไก่ เรามีศูนย์ วิทยาศาสตร์ด้าน lab เราเอาไปสอน เราสอนนักเรียนเรื่อง lab นี้ เพราะเป็นสิ่งที่ใกล้ตัวเขา เราช่วย สอนเขา ได้เลย

โครงการ 1 โรงเรียน 1 โรงงานเราทำมา 10 ปีแล้ว มีการทำครัวคุณภาพทุกโรงเรียน ส่วนโรง อาหารเขาได้มาตรฐานทุกโรงเรียน ให้สาธารณสุขของอำเภอ มาตรวจทุกปี เป็นมาตรฐานของโรงเรียน ปีนี้เรา จะเริ่มเรื่องโภชนาการ อาหารปลอดภัยมันไม่ใช่แค่เฉพาะผักหมูไก่ มันมีเรื่องเครื่องปรุง มันมีความรู้เรื่องหลัก โภชนาการแล้วโรงเรียนเองจากผู้บริโภค เขาก็ต้องพัฒนาเป็นผู้ผลิตของเขาเอง ถอดออกมาเลยว่าโรงเรียนนี้กิน ผักอะไรบ้าง เอาเมนู ออกมาปีนี้ 1 โรงเรียน 1 โรงงานเราจะเพิ่มเรื่องมินิฟาร์ม เราจะ มีฟาร์ม โรงเรียนกินผัก อะไรเราก็ปลูกผัก เลี้ยงไก่เพื่อให้เหมาะสมกับโรงเรียน และเหลือโรงเรียนก็เอาไปขายให้โรงงาน ถอดออกมา และให้เขาเรียนรู้

การทำงานตามช่วงอายุช่วงวัย จะเข้าไปสอนเรื่องหลักวิชาการ การประกอบอาชีพ ผู้สูงอายุ และก็มีเด็กก่อนวัยเรียน เบทาโกรกำลังจะออกแบบ ระบบโมเดลธุรกิจของชุมชน พยายามจะจัดการเรื่อง แหล่งผลิตแหล่งอาหาร การทำงานร่วมกับชุมชนเราพยายามให้เกิด win win ซึ่ง win ชาวบ้านคืออะไร Connection ที่ได้กลับมาคืออะไร win ของหน่วยงานราชการคืออะไร win ของเบทาโกรก็คือชาวบ้านมีรายได้

เอา win มากองรวมกัน แต่บทบาทหน้าที่ก็จะออกมาเองว่าใครไปดูแลอะไร ตรงไหน win นี้สำคัญถ้าเราบอกว่าเป็นของหน่วยงานรัฐ ของหน่วยงานเอกชน ถ้าเราบอกว่า เรื่องนี้ดีแน่ๆ ไม่ใช่แต่ถ้าเกิดจะเป็นของตัวชาวบ้านเองด้วย งานตรงนี้นั้นจะไหวแล้วทำให้เขาเห็นผล ตาม win ของเขา

การทำงานชุมชนต้องมีการประเมิน และการประเมินก็มีหลายตัว แม้แต่ตัวเราเองเราทำงานก็ต้องประเมิน และตัวโครงการทุกโครงการมันจบที่ว่าประเมินตนเอง กินเอง ชมเอง ทศนคติของคนทำงาน ผู้ใหญ่บ้าน นักพัฒนาชุมชน ต้องมีทัศนคติที่ดีคิดบวก คนดีบางคน ถ้าปรับเปลี่ยนมาเขาจะเป็นกำลังสำคัญ แล้วถ้าเขาเชื่อแล้วเขาจะพยายามปรับและจะพยายามดึงคนอื่น ๆ

ช่องว่างระหว่างชุมชนกับนโยบาย คือ การสื่อสารข้อมูล กระบวนการมีส่วนร่วม เวลาที่มีประชุม การสื่อสารต้องเป็น 2 ทาง แล้วเราจะลดข้อ ผิดพลาดข้อมูลที่ไม่เป็นจริง ลดความแครงใจ ให้เขาได้มีส่วนร่วม เราจะเป็น community Center และเป็นส่วนกระจายความรู้ และเป็นพี่เลี้ยง KM เป็นเครื่องมือที่สำคัญ หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงความรู้คู่คุณธรรม ต้องถอดองค์ความรู้ออกมา แล้วนำไปปรับใช้ให้มันเหมาะสมกับพื้นที่

14. ลงพื้นที่เพื่อประชุมเก็บข้อมูลการพัฒนาชุมชนเชิงพื้นที่แบบองค์รวม: บ้านดอนกลางโมเดล

11 มีนาคม 2562

ณ ชุมชนบ้านดอนกลาง อ.สิรินธร จ.อุบลราชธานี

ผลจากการดำเนินการโครงการการพัฒนาชุมชนเชิงพื้นที่แบบองค์รวม (HAB) จนได้ต้นแบบของการพัฒนาที่ช่องสาริกาโมเดล นั้น ต่อมาในปี 2554 เบทาโกรได้นำโมเดลของช่องสาริกามาปรับใช้ในการขยายผล ณ หมู่บ้านดอนกลาง อ.สิรินธร จ.อุบลราชธานี

ข้อมูลพื้นฐานของหมู่บ้านดอนกลาง ณ ปี 2560 มีพื้นที่ 2.5 ตารางกิโลเมตร มีจำนวนประชากร 246 คน 64 ครัวเรือน มีอาชีพหลัก คือ เลี้ยงปลานิลกระชัง จำนวน 35 ราย 43 แพ รายได้จากการเลี้ยงปลาในชุมชน 8,732,000 บ./ รายได้เฉลี่ย 200,000 บ./ครัวเรือน/ปี อาชีพเสริม คือ ปลูกมันสำปะหลัง 200 ไร่ มะม่วงหิมพานต์ 62 .3 ไร่ ยางพารา 75.3 ไร่ และประมง (หาปลาขาย)

การดำเนินการโครงการใช้หลักการเดียวกับต้นแบบช่องสาริกาโมเดลที่มีการพัฒนาใน 5 มิติ ได้แก่ มิติด้านเศรษฐกิจ มิติด้านสุขภาพ มิติด้านการศึกษา มิติด้านสิ่งแวดล้อม และมิติด้านสังคม มีรายได้ดังนี้

1) มิติด้านเศรษฐกิจ

วัตถุประสงค์: เพื่อส่งเสริมให้เกษตรกรเกิดรายได้จากอาชีพหลักอย่างมี Impact และยั่งยืน

เป้าหมาย: เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้นอย่างมี Impact

ผลการดำเนินการ: **อาชีพหลัก:** มีเกษตรกรเข้าร่วมโครงการเพิ่มขึ้นจาก 3 ราย 3 แพ ในปี 2554 เป็น 35 ราย 44 แพ สามารถสร้างรายได้ให้กับชุมชนเพิ่มจาก 420,000 บ./ปี เป็น 8,732,000 บ./ปี นอกจากนี้ชาวบ้านที่ปลูกมันสำปะหลังเป็นอาชีพรอง แต่ขาดองค์ความรู้ พันธุ์พืชและสภาพดินที่ไม่เหมาะสมต่อการเพาะปลูก ให้ผลผลิตน้อย จึงได้จัดทำโครงการแปลงทดลองโดยได้มีการศึกษาถึงสภาพดิน พันธุ์มันสำปะหลังที่มีความเหมาะสมกับพื้นที่ และปรับปรุงวิธีการเพาะปลูกตามหลักวิชาการ จนให้ผลผลิตเป็นที่น่าพอใจ และได้ขยายผลไปยังเกษตรกรรายอื่น ๆ ในชุมชน และส่งเสริมให้ชาวบ้านลดภาระค่าใช้จ่ายในครัวเรือน โดยการปลูกพืชผักสวนครัวซึ่งสอดคล้องกับหลักเศรษฐกิจพอเพียงและเป็นการวางแผนทางเพื่อพัฒนาโครงการไปสู่การสร้างอาชีพให้กับครัวเรือนได้ในอนาคต มีการผลักดันการบริหารจัดการน้ำร่วมกับหน่วยงานราชการ โดยดึงน้ำจากเขื่อนขึ้นมาใช้ประโยชน์ทางการเกษตร ตลอดจนการส่งเสริมให้มีการรวมกลุ่มและการจัดตั้งธนาคารพัฒนาหมู่บ้านเพื่อเป็นกลไกขับเคลื่อนให้ชุมชนมีเงินทุนและสนับสนุนปัจจัยและผลผลิตจากการประกอบอาชีพหลักอย่างเพียงพอโดยไม่กู้เงินนอกระบบและพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน

2) มิติด้านสุขภาพ

วัตถุประสงค์: เพื่อให้ร่วมกันพัฒนาด้านสุขภาพของประชาชนบ้านดอนกลางให้มีสุขภาพที่ดีขึ้น
เป้าหมาย: ประชาชนในบ้านดอนกลางเข้าสู่กระบวนการส่งเสริมสุขภาพตามช่วงวัยอย่างน้อย 80%
ผลการดำเนินการ ได้มีการพัฒนาสุขภาพตามช่วงวัย ดำเนินการโครงการรณรงค์เรื่องการดูแลสุขภาพและสร้างนิสัยเพื่อป้องกันโรคพยาธิใบไม้ในตับ นำสมาชิกอสม. หมู่บ้านดอนกลางเข้าศึกษาดูงานโครงการละว้าโมเดล จ.ขอนแก่น การพัฒนาศักยภาพกลไกหลักส่งเสริมสุขภาพตำบล (อสม.) และการปรับปรุงหน่วยบริการสุขภาพในพื้นที่ (รพ.สต.)

3) มิติด้านการศึกษา

วัตถุประสงค์: เพื่อพัฒนาระบบการศึกษาของชุมชนให้มีความรู้และนำมาใช้ได้อย่างถูกต้องและเหมาะสมได้ตามช่วงวัย (เรียนรู้ตลอดชีวิต)

เป้าหมาย: ประชากรทุกช่วงวัยได้รับการพัฒนาการศึกษาที่เหมาะสมอย่างน้อย 80%

ผลการดำเนินการ ได้มีการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้แบบสร้างสรรค์พัฒนา “เด็ก-ชุมชน-ธุรกิจ” ที่จัดตั้งขึ้นมา มีวัตถุประสงค์เพื่อเสริมสร้างพัฒนาศักยภาพตามวัยที่เหมาะสม และร่วมกันปลูกฝังสร้างสรรค์สิ่งที่ดีงามให้กับเด็กพร้อมสอดแทรกการพัฒนาเชิงพื้นที่แบบองค์รวม และเพื่อเปิดโอกาสให้เด็ก ๆ ได้ทำกิจกรรมนันทนาการร่วมกัน และเพื่อเป็นการดึงผู้ประกอบการเข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิต 5 ด้าน ให้ได้เป้าหมาย 80%

4) มิติด้านสิ่งแวดล้อม

วัตถุประสงค์: เพื่อให้ชุมชนร่วมกันบริหารจัดการสิ่งแวดล้อม ดิน น้ำ ป่าไม่อย่างยั่งยืน

เป้าหมาย: ชุมชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในชุมชน ร่วมใช้ ร่วมรักษาทรัพยากรสิ่งแวดล้อม

ผลการดำเนินการ ได้มีการดำเนินการกิจกรรมการทำบุญตักบาตรทำน้ำ และการทำ EM Ball เพื่อปลูกฝังและสร้างจิตสำนึกให้กับคนในชุมชนได้ดูแลแหล่งน้ำที่ชุมชนใช้ประโยชน์โดยไม่กระทบกับสังคมและสิ่งแวดล้อมได้อย่างยั่งยืน มีการเก็บตัวอย่างเพื่อตรวจวิเคราะห์ดิน และบำรุงดินโดยพอเพียง และปลูกองุ่นส่งเสริมและผลักดันให้ชาวบ้านรักษารักษาชุมชนของตนเอง โดยเริ่มที่บ้านของตนเองก่อน จึงค่อยมาดูแลชุมชนตลอดจนสถานที่สาธารณะเพื่อให้ชุมชนสะอาด ความเป็นระเบียบเรียบร้อย ส่งเสริมการปลูกป่าสร้างรายได้ตามแนวพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

5) มิติด้านสังคม

วัตถุประสงค์: เพื่อพัฒนาหลักของชุมชนให้สามารถประสานรับการพัฒนาจากหน่วยงานหลักให้เกิดการพัฒนาด้วยตนเองอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

เป้าหมาย: กลไกหลักเข้มแข็ง อบต. สหกรณ์ หรือบริษัทชุมชน

ผลการดำเนินการ: สนับสนุนกิจกรรมและสร้างการมีส่วนร่วมระหว่างบริษัทและชาวบ้านโดยมุ่งหวังให้เกิดการรวมพลังและสร้างความสามัคคีให้เกิดในชุมชน จัดกิจกรรมสืบสานประเพณีการแข่งขันและลอยกระทงร่วมกับชาวบ้านดอนกลาง การสร้างเครือข่ายความร่วมมือในการขับเคลื่อนประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในภาคธุรกิจเอกชน

ผลการพัฒนาพื้นที่แบบองค์รวม

- สร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับเกษตรกรรอบเขื่อนทำให้การสื่อสารระหว่างเจ้าหน้าที่และเกษตรกรง่ายขึ้น
- เป็นการพัฒนาศักยภาพของทีมงาน BAI-UB
- ธุรกิจการเลี้ยงปลานิลกระชัง มีความมั่นคงมากขึ้น
- สร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับการไฟฟ้าฝ่ายผลิต

15. สรุปการประชุม ครั้งที่ 7/2561

โครงการวิจัยการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก (TRP4)

วันที่ 14 มีนาคม 2562

ณ ห้อง 214 ชั้น 2 อาคารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ผู้เข้าร่วมประชุม

1. รศ. จุฑาทิพย์	ภัทรวาท	ผู้อำนวยการสถาบันวิชาการด้านสหกรณ์
2. คุณสายสุดา	ศรีอุไร	รองผู้อำนวยการสถาบันวิชาการด้านสหกรณ์
3. คุณกนกพร	วิสันเทียะ	เจ้าหน้าที่วิจัย
4. คุณชมพูนุช	สวนกระต่าย	นักวิจัย

เริ่มประชุม 10.30 น.

โครงการวิจัยการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก (TRP 4) ได้มีการเลือกกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนโยบายของภาครัฐที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ 3 ตัวอย่าง ได้แก่ โครงการนออินทรีย์ล้วนไร่ โครงการธงฟ้าประชารัฐ และโครงการช่องสาธิตโมเดล เบทาโกร ในการประชุมครั้งนี้เป็นการประชุมหารือร่วมกับทีมวิจัย เพื่อหาแนวทางในการดำเนินงานร่วมกันอย่างตรงเป้าหมายที่วางไว้ โดยสามารถสรุปภาพรวมในการประชุมได้ดังนี้

รศ.จุฑาทิพย์ ภัทราวาท ได้วางแผนการดำเนินงานขั้นถัดไป เพื่อพัฒนาแนวทางการวิจัยภายใต้โครงการฯ ให้บรรลุวัตถุประสงค์ ในการดำเนินงานครั้งนี้ได้อาศัยเครื่องมือ Balance Score เพื่อวิเคราะห์ช่องว่างเชิงนโยบายของแต่ละโครงการฯ สำหรับการวางแนวทางในการปรับปรุง เนื่องจาก Balance Score สามารถอธิบายการดำเนินงานได้อย่างชัดเจนตามวัตถุประสงค์ของแต่ละโครงการได้วางไว้ นอกจากนี้ในการเกริ่นนำ ความเป็นมาของแต่ละโครงการ เน้นอธิบายเหตุผลว่าทำไมถึงเป็นโครงการนี้ จัดทำเพื่ออะไร และประโยชน์จากการดำเนินงาน และนำ Value Chain และ Gap analysis มาช่วยเสริมแนวทางการอธิบายงานให้เห็นภาพองค์รวมอย่างชัดเจน

กรณีศึกษา 3 โครงการ ได้มีการอธิบายและแนวทางการปรับปรุงงานเพิ่มเติม ดังนี้

คุณสายสุดา ศรีอุไร โครงการช่องสาธิตโมเดล ของเบทาโกร เป็นรูปแบบโครงการพัฒนาชุมชนเชิงพื้นที่แบบองค์รวม จุดเริ่มต้นจากเบทาโกรมองเห็นปัญหาของพนักงานในพื้นที่ ต.สาริกา ที่เป็นที่ตั้งของโรงงาน แรงงานมีการเข้า – ออก โรงงานอยู่บ่อยครั้งจากปัญหาในพื้นที่ จากปัญหาต่างๆ เช่น การมีหนี้สิน ปัญหาการทำเกษตรกรรม เป็นต้น เน้นรูปแบบการประยุกต์ระหว่างรูปแบบการทำธุรกิจและการมีส่วนร่วมแบบสหกรณ์ เพื่อให้การสามารถขับเคลื่อนได้อย่างรวดเร็ว และมีส่วนร่วมของคนในชุมชน เบทาโกร เข้าสร้างความสัมพันธ์กับคนในชุมชน เพื่อรับสร้างปัญหาที่เกิดขึ้นและหาแนวทางการแก้ไขปัญหาที่เหมาะสมกับพื้นที่ และเกิดความยั่งยืนในการพัฒนา เช่น การสร้างแหล่งเรียนรู้ ธนาคารชุมชน และอื่นๆ เป็นต้น

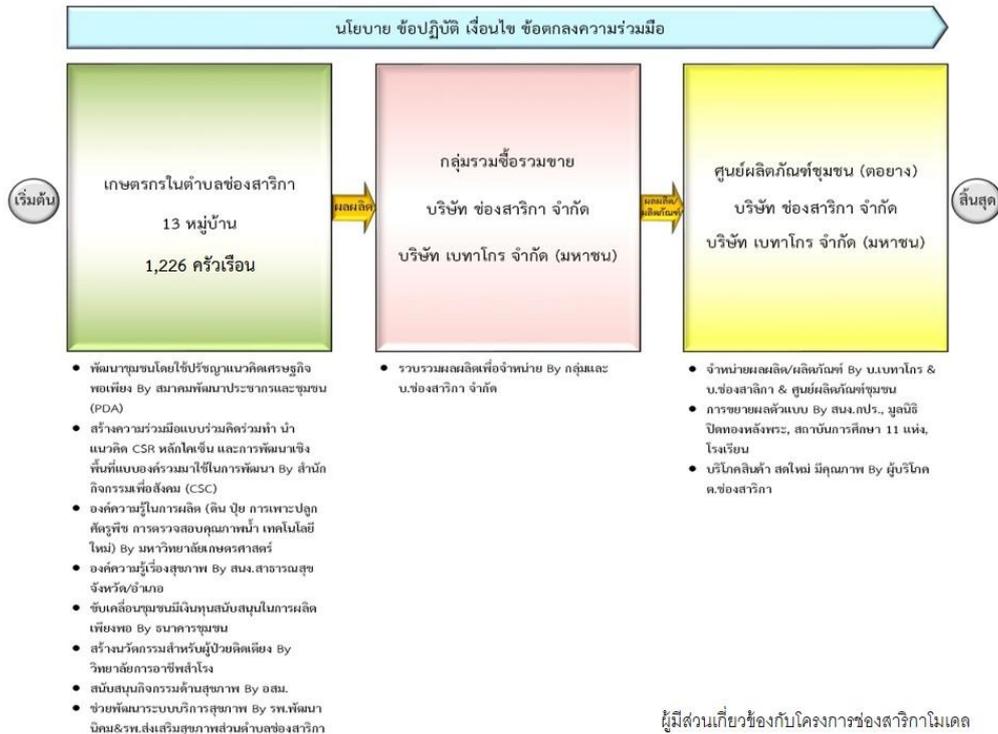
วัตถุประสงค์โครงการ

1. เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน 5 ด้าน ได้แก่ การศึกษา อาชีพ สุขภาพ สังคม และสิ่งแวดล้อม
2. เพื่อให้เกษตรกรมีรายได้จากการประกอบอาชีพหลักเพิ่มขึ้นอย่างมี Impact และยั่งยืน สามารถเป็นต้นแบบในการขยายผลได้
3. เพื่อร่วมกันพัฒนาด้านสุขภาพของคนในชุมชนให้มีสุขภาพที่ดีขึ้น
4. เพื่อพัฒนาระบบการศึกษาของชุมชนให้มีความรู้และนำมาใช้ได้อย่างถูกต้องและเหมาะสมได้ตามช่วงวัย (เรียนรู้ตลอดชีวิต)
5. เพื่อให้ชุมชนร่วมกันบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน
6. เพื่อพัฒนากลไกหลักของชุมชนให้สามารถประสานรับการพัฒนาจากหน่วยงานหลักให้เกิดการพัฒนาด้วยตนเองอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

เป้าหมายความสำเร็จ

1. เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้นอย่างมี Impact
2. เกษตรกรปรับเปลี่ยนพฤติกรรมปลูกพืชอย่างยั่งยืน
3. คนในตำบลในช่องสาธิต “80 ปี ยิ่งแจ้ว มีตั้งค์ ยิ่งยืน”
4. ชุมชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในชุมชนร่วมใช้ ร่วมรักษาทรัพยากรสิ่งแวดล้อม
5. ชุมชนมีกลไกในการพัฒนาด้วยตนเอง (เกิดการจัดการที่มีประสิทธิภาพและยั่งยืน)

6. โรงเรียนทำหน้าที่หลักของตนเองได้อย่างยั่งยืน และมีแผนงานช่วยเหลือชุมชนอย่างจริงจังและต่อเนื่อง

ข้อสังเกตจากการศึกษาทางเบทาโกรไม่ได้มีการเก็บข้อมูลความต้องการของคนในชุมชนอย่างแท้จริง ทำให้ชาวบ้านไม่ได้ให้ความร่วมมือในการพัฒนา แนวทางการพัฒนางานวิจัยในขั้นต่อไป คือองค์ประกอบของรายงาน Introduction 1. ทำไมถึงทำช่องสาธิตโมเดล (เบทาโกรทำอะไร, ทำไมถึงหันมาทำช่องสาธิต)

โมเดล, เบทาโกรต้องการอะไร) 2. จุดเริ่มต้นของโครงการช่องสาธิตโมเดล 3. วัตถุประสงค์/ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องของโครงการฯ (เน้นอธิบายด้วย value chain analysis ต้นน้ำวิเคราะห์ฝ่ายสนับสนุน หมู่บ้านที่อยู่ในโครงการฯพัฒนา มีกี่ครัวเรือน จำนวนกี่คน ผู้นำคือใคร การให้ความรู้ในการพัฒนา ฯลฯ, กลางน้ำ มีบริษัทที่ช่วยในการจัดจำหน่ายกระจายสินค้า และปลายน้ำผู้บริโภคในชุมชน) นอกจากนี้การจัดทำ balance Score Card (กระบวนการภายในในการส่งเสริมกลุ่มเป้าหมาย (เกษตรกร, สิ่งแวดล้อมและความยั่งยืน, หาดลาด, ออมเพื่อสร้างความมั่นคง, กระบวนการดูแลสุขภาพ โดยอิงกับวัตถุประสงค์ของโครงการฯ) ฐานคิดที่นำมาวิเคราะห์) และจัดแบบฟอร์มให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน

คุณชมพูนุช สวนกระต่าย กรณีศึกษาโครงการธงฟ้าประชารัฐ เป็นโครงการขายสินค้าอุปโภคบริโภคที่ราคาต่ำกว่าท้องตลาด ร้อยละ 15-20 มีการส่งเสริมร้านค้าให้เข้าร่วมโครงการฯ จาก 40,000 ร้าน ไปเป็น 100,000 ร้าน กลไกสำคัญของการพัฒนาโครงการฯ คือบัตรสวัสดิการรัฐ ในกระตุ้นผู้บริโภคเข้าร้านค้าธงฟ้าประชารัฐ ช่องว่างของโครงการฯ ดังนี้

5. กระตุ้นให้มีร้านค้าเข้าร่วมโครงการฯ และมีการมอบเงินแก่คนจน เป็นแนวทางที่ไม่มีความยั่งยืน ภายในร้านยังไม่สินค้าเกษตรเกษตรกร/ชุมชน/SMEs เน้นเป็นสินค้าอุตสาหกรรมที่เข้าร่วมโครงการมากกว่า
6. นโยบายภาครัฐโครงการบัตรสวัสดิการคนจน หากมีการเปลี่ยนรัฐบาลก็จะมีผลกระทบได้ ฐานคนซื้อจะมีการเปลี่ยนไป
7. แนวทางการส่งเสริมของโครงการฯ มีความผิดพลาดไปเข้าร่วมกับห้างสรรพสินค้า หรือร้านค้าสะดวกซื้อ มีส่วนแบ่งตลาดจากร้านค้าขนาดเล็กที่เข้าร่วมโครงการ
8. ฐานข้อมูลและบุคลากรในการดำเนินงานยังคงมีปัญหาไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร

และวิเคราะห์ Gap analysis, Value Chain ของโครงการฯ โดย Value Chain ต้นน้ำใส่ประเภทของร้านค้าที่เข้าร่วมโครงการฯ ให้ชัดเจน อธิบายใครทำอะไร เพื่ออะไร ไร้ข้างได้กรอบการดำเนินงาน ต้องมีการดำเนินการ Balance Score อิงตามวัตถุประสงค์ เน้นตารางสลับสีอ่อนเพื่อให้สามารถดูได้ง่าย นอกจากนี้คุณชมพูนุช รับผิดชอบการรวบรวมเอกสารและจัดเรียงเอกสารสำหรับการนำเสนอโครงการฯ

คุณกนกพร วิสันเทียะ กรณีสุดท้าย โครงการส่งเสริมการผลิตข้าวอินทรีย์ ปี 2560 – 2564 โครงการนี้มาความต้องการของรัฐมนตรีกระทรวงสมัยนั้น ต้องการทำโครงการนาครบวงจร ตั้งแต่ต้นน้ำถึงปลายน้ำ มีความร่วมมือระหว่างกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงพาณิชย์ และกระทรวงมหาดไทย ซึ่งโครงการส่งเสริมผลิตข้าวอินทรีย์ (นา 1 ล้านไร่) มีกองพัฒนาผลิตข้าว กรมการข้าว เป็นผู้รับผิดชอบหลักในการดำเนินงาน

เป้าหมายในการดำเนินงาน เกษตรกรเข้าร่วมโครงการฯ เพื่อผลิตข้าวตามมาตรฐานข้าวอินทรีย์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ภายใน 5 ปี ปีที่ 1 (2560) จำนวน 300,000 ไร่ ปีที่ 2 (2561) จำนวน 300,000 ไร่ และปีที่ 3 (2562) จำนวน 400,000 ไร่ รวม 3 ปี 1,000,000 ไร่ ซึ่งเกษตรกรที่จะเข้าร่วมโครงการได้ต้อง

เป็นเกษตรกรที่ไม่เคยทำนาอินทรีย์มาก่อน/ต้องการทำนาอินทรีย์เพิ่ม จะให้เกษตรกรขึ้นทะเบียนเกษตรกร และรวมกลุ่มกัน 5 คนขึ้นไปและมีพื้นที่อย่างน้อย 100 ไร่ขึ้นไป เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการจะได้รับการดูแลจากหน่วยงานในภาครัฐในการส่งเสริมการผลิตข้าวอินทรีย์ จากการศึกษาโครงการช่องว่างของนโยบายมีดังนี้

1. มาตรฐานการรับรองข้าวอินทรีย์ ในการรับรองมาตรฐานข้าวอินทรีย์ของเกษตรกรในโครงการฯ นี้ ใช้เกณฑ์มาตรฐาน Organic Thailand ของสำนักงานมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ (มกท.)
2. ผลผลิตล้นตลาด การส่งเสริมการผลิตข้าว 1 ล้านไร่ภายในเวลา 3 ปี จะก่อให้เกิดผลผลิตออกสู่ตลาดประมาณ 250,000 ตันข้าวสาร ซึ่งสวนทางกับความต้องการข้าวอินทรีย์ในตลาดโลก ที่มีความต้องการข้าวอินทรีย์เพียง 1,000 – 10,000 ตัน และประเทศไทยส่งออกเพียงปีละ 20,000 ตัน
3. ราคาน้ำตลาด การตั้งราคาผลผลิตที่ไม่เป็นไปตามกลไกตลาด เพื่อสร้างแรงจูงใจให้เกษตรกรหันมาปรับเปลี่ยนวิธีการผลิตจากเคมีสู่การทำอินทรีย์ เป็นการสร้างต้นทุนให้แก่ผู้รับซื้อผลผลิตเพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้ผู้รับซื้อต้องรับความเสี่ยงในการจำหน่ายผลผลิตต่อได้
4. บุคลากรในการดำเนินงาน บุคลากรในหน่วยงานภาครัฐที่มีการดำเนินงานเกี่ยวข้องกับโครงการ ขาดความกระตือรือร้นในการดำเนินโครงการ และอาจจะมีจำนวนไม่เพียงพอ/ไม่มีความเชี่ยวชาญในการดำเนินโครงการในบางอย่าง

ได้วางแนวทางการดำเนินงานอย่างเป็นขั้นตอน และปรับปรุงรูปแบบการจัดทำ Value Chain, Balance Score และ Gap analysis ให้เป็นระบบเพิ่มมากขึ้น

11. สรุปการประชุมโครงการวิจัยการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก (TRP4)

วันศุกร์ที่ 15 มีนาคม 2562 เวลา 9.30 – 12.30 น.

ณ ห้องประชุม 214 ชั้น 2 อาคารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ผู้เข้าร่วมประชุม ได้แก่ ทีมวิจัยกลาง และทีมวิจัยภูมิภาคกลาง

เริ่มการประชุม 09.30 น.

ในการพัฒนางานวิจัยภายใต้การพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก (TRP4) ได้แบ่งทีมวิจัยออกเป็นทีมวิจัยภาคกลาง ทีมวิจัยภาคเหนือ ทีมวิจัยภาคใต้ และทีมวิจัยภาคอีสาน โดยมีทีมกลไกกลางหลักในการช่วยขับเคลื่อนกระบวนการทำงาน ซึ่งในการประชุมในรอบนี้เป็นการประชุมระหว่างทีมกลไกกลางและทีมวิจัยภาคกลาง เพื่อหาแนวทางการพัฒนางานวิจัยไปในทิศทางที่ถูกต้อง การพัฒนางานวิจัยของทีมภาคกลางในช่วงที่ผ่านมา ได้มีการวางแผนงานในการสร้างกระบวนการเรียนรู้และกระบวนการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง สร้างวิธีการเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ได้ง่ายขึ้นและประชาสัมพันธ์โครงการฯ เป้าหมายในการประชุมครั้งนี้ จึงต้องการพูดคุยหาแนวทางการทำงานให้มีแนวทางการดำเนินงานในทิศทางเดียวกัน

การทำงานของทีมนโยบายกลางมีการนำข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) ของแต่ละจังหวัด มาช่วยวิเคราะห์ข้อมูลในแต่ละจังหวัด เพื่อที่สามารถมององค์รวมของจังหวัดได้ มองแนวทางการทำงานของภาครัฐ จากนโยบายสำหรับการวิเคราะห์ปัญหาที่เกิดขึ้น เช่น การไม่มีระบบบริหารจัดการ ไม่มีกลไกสนับสนุน เป้าหมายการพัฒนาไม่ชัดเจน เป็นต้น ตัวอย่างการพัฒนาตลาดชุมชน ตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง การเกิดตลาดที่ไม่ได้มีการวางแผนการพัฒนา ไม่ว่าจะสินค้าที่จะมาจำหน่ายในตลาด การพัฒนาสินค้า การแข่งขันภายในตลาด เป็นต้น และจึงต้องหาแนวทางที่เหมาะสมในการมาแก้ไขปัญหา โดยมีการวิเคราะห์ผังชุมชน ให้เข้ามาช่วยการพัฒนาเศรษฐกิจในพื้นที่ วิเคราะห์กระบวนการทำงานให้มีความละเอียดรอบคอบ มองภาพรวมและภาพย่อย ในการขับเคลื่อน มีการนำองค์ความรู้จากมหาวิทยาลัยมาเชื่อมโยงต่อการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก (TRP4)

ในการดำเนินงาน ซึ่งทีมกลไกกลางได้มีการแนะนำประสบการณ์ในการดำเนินงานวิจัยที่ผ่าน เน้นกระบวนการดำเนินงานที่มีการวางแผนชัดเจนเป็นเป้าหมาย เปลี่ยนวิธีการคิดกิจกรรมในรูปแบบระเบิดจากข้างใน และวางแผนการพัฒนาที่มีรูปแบบที่เหมาะสม เพื่อเป็นแนวทางการพัฒนาที่พึ่งพาตัวเองได้ มีความยั่งยืนในการทำงาน และมีศูนย์เรียนรู้ที่มีชีวิตเป็นสถานที่ให้เกษตรกรได้เข้ามาเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ตลอดชีวิต งานที่ทีมวิจัยต้องพยายามกระทำได้แก่ ทีมวิจัยเข้าไปกระตุ้นจิตสำนึกของชาวบ้านที่เป็นกลุ่มศึกษา ตามบริบท มีเครื่องมือที่ก่อให้เกิดการรักถิ่นฐาน เกิดการพึ่งพาตนเอง และพร้อมพัฒนาครัวเรือน ต้องพยายามสร้างกรอบทางความคิดที่สอดคล้องกับนโยบายไทยแลนด์ 4.0 ซึ่งอาจจะนำห่วงโซ่คุณค่ามาปรับใช้ เพื่อช่วยวิเคราะห์ตัวละครที่เข้ามามีบทบาทในการพัฒนาตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ เพื่อส่งเสริมการออกแบบแนวทางที่เหมาะสมในแต่ละบริบท และระหว่างการวิจัยพยายามสร้าง Change agent เพื่อมีตัวแทนสำหรับการขับเคลื่อนกระบวนการพัฒนาและกระบวนการทำงานให้เกิดความยั่งยืนต่อไปได้

จบการประชุม 12.30 น.

17. ประชุมพัฒนารอบโจทย์วิจัย

วันที่ 21 มีนาคม 2562 เวลา 09.30 – 12.00 น.

ณ ห้องคริสตัล 1 ชั้น 3 โรงแรมเซ็นจูรี พาร์ค กรุงเทพมหานคร

เริ่มประชุม 09.30 น.

ตามที่สภานโยบายวิจัยและนวัตกรรมแห่งชาติ ได้ปรับระบบการจัดสรรและบริหารงบประมาณแบบบูรณาการที่มุ่งผลสัมฤทธิ์ในลักษณะเป็นก้อน (Block Grant) ตามโปรแกรมวิจัยและนวัตกรรม (Program-based) ให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์การวิจัยและนวัตกรรมของประเทศ ซึ่งได้มีการกำหนดแผนงานการพัฒนา

ภูมิภาคและจังหวัด 4.0 เป็นหนึ่งในแผนงานยุทธศาสตร์เป้าหมาย ภายใต้งบประมาณปี 2562 ระยะเวลาการทำงาน 18 เดือน

สำหรับกรอบการวิจัยในครั้งนี้มุ่งเน้นความสำคัญ การพัฒนาระบบเศรษฐกิจหมุนเวียนในพื้นที่ โดยเฉพาะเรื่อง Small Medium Agriculture Enterprise (SAME) เพื่อยกระดับความสามารถของเกษตรกรให้สามารถเป็นผู้ประกอบการธุรกิจเกษตร คาดหวังผลผลิตที่เกิดขึ้น ได้แก่ 1. ผู้ประกอบการขนาดกลางและขนาดย่อมในการสร้างมูลค่าเพิ่มของสินค้าและบริการด้วยนวัตกรรมมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น และ 2. ผลិតภัณฑ์ของพื้นที่ได้รับการยกระดับด้วยนวัตกรรม

การประชุมครั้งนี้เพื่อหารือในการวิจัยในการพัฒนาให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์หลักของการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก เพื่อเพิ่มขีดความสามารถของชุมชนท้องถิ่นในการพึ่งพาตนเองและการจัดการตนเอง ภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ภายใต้ประเด็นการเสริมสร้างพลังทางสังคม (2561 – 2580) เพื่อให้เกิดนวัตกรรมทางสังคมที่สามารถนำไปเผยแพร่และต่อยอดในกระบวนการทำงานได้

จบการประชุม 12.00 น.

19. สรุปการประชุมโครงการวิจัยการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก (TRP4)

วันศุกร์ที่ 5 เมษายน 2562 ณ ห้องประชุม 1 ชั้น 14 สกว.

ผู้เข้าร่วมประชุม ได้แก่ ทีมวิจัยกลาง และทีมวิจัยภูมิภาคต่างๆ

เริ่มประชุม 9.30 น.

โครงการวิจัยการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก (TRP4) เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากที่เป็นฐานของเศรษฐกิจหลักให้มีการพัฒนา ลดความเหลื่อมล้ำที่เกิดขึ้นในสังคม ตามแนวยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี การดำเนินงานที่วิจัยในระดับภูมิภาคส่งผลให้เกิดข้อได้เปรียบในการมองปัญหาในระดับท้องถิ่นได้อย่างชัดเจน ในการประชุมครั้งนี้ เพื่อรับทราบการดำเนินงานวิจัยในแต่ละทีมและหารูปแบบการดำเนินงานให้ไปในทิศทางเดียวกัน เพื่อร่วมกันวางแผนการขับเคลื่อนงานในปี 2562, รูปแบบการยกระดับเศรษฐกิจฐานราก และประเมินรูปแบบการดำเนินงานที่ผ่านมา แนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากต้องมีแนวทางในการยกระดับมูลค่าของสินค้าในท้องถิ่น ขยายความรู้ วิธีในการบริหารจัดการ และมีเครือข่ายเข้ามามีบทบาทร่วมในการขับเคลื่อนในการดำเนินงาน

ทางด้านทีมกลไกกลางได้มีการดำเนินงาน โดยมีเป้าหมายในการประมวลข้อมูลและสังเคราะห์ช่องว่างของนโยบายในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก เพื่อที่จะตีแผ่ให้เห็นตรงกันในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก ช่องว่างที่ต้องมีการปรับปรุงให้เกิดการทำงานที่มีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น การพัฒนาไปสู่ทิศทางในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากต้องมีการสร้างโมเดลทางธุรกิจ ซึ่งที่มากลไกกลางมองว่าต้องมีการออกแบบระบบนิเวศการเรียนรู้ สื่อสังคมสำหรับการเรียนรู้ และพัฒนาศูนย์เรียนรู้มีชีวิต เป็นฐานสำหรับการศึกษาและฝึกผู้เข้าร่วมให้ได้เรียนรู้การดำเนินงานในลักษณะสถานการณ์จริง โดยมีโค้ชมาช่วยในการให้คำแนะนำในการปรับปรุงและพัฒนาจนเกษตรกรได้เรียนรู้ จนสามารถดำเนินงานต่อได้ด้วยตนเอง ซึ่งเป็นรูปแบบนวัตกรรมอย่างหนึ่งในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากให้เกิดผลสำเร็จ

เครื่องมือสำคัญในการวิเคราะห์ช่องว่างนโยบาย ทางทีมกลไกกลางได้เลือก Balance Score มาใช้ในการวิเคราะห์ช่องว่างเชิงนโยบาย โดย Balance Score ช่วยในการวิเคราะห์นโยบายทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ เงินทุน การดำเนินงาน เป้าหมาย และการสนับสนุนความรู้, ห่วงโซ่คุณค่า (Value Chain) ที่สามารถวิเคราะห์ตัวละครที่เข้ามามีบทบาทในการทำงานตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ เกษตรกรได้เรียนรู้ภาพรวมของกระบวนการทำงาน สามารถจัดการอุปสงค์และอุปทานได้อย่างเหมาะสม ขณะเดียวกันก็พยายามสร้างระบบนิเวศการเรียนรู้ไปพร้อมกัน ซึ่งอาจจะให้ชุมชนเข้ามามีบทบาทในการพัฒนาให้เหมาะสมแก่บริบทในพื้นที่

ตัวอย่างการพัฒนาเชิงพื้นที่ที่ทีมกลไกการได้ทำการศึกษาที่ผ่านมา เป็นโครงการพัฒนาธุรกิจข้าวแบบมีส่วนร่วม: กรณีศึกษาธุรกิจข้าวสหกรณ์และวิสาหกิจชุมชน โดยยกตัวอย่างการทำธุรกิจข้าวของสหกรณ์การเกษตรบ้านลาด จำกัด เกษตรกรได้เริ่มตระหนักต่อการทำนาเคมีได้ปรับเปลี่ยนการทำนามาสู่ นา GAP มีการพัฒนารูปแบบการผลิตข้าว วางแผนการแปรรูปผลผลิต สร้างแบรนด์ผลิตภัณฑ์ และจัดระบบการดำเนินงานร่วมกับสหกรณ์การเกษตรบ้านลาด จำกัด ส่งผลให้เกษตรกรได้เรียนรู้กระบวนการทำงานทางธุรกิจ และสามารถนำมาปรับใช้ในการทำนา ซึ่งช่วงเริ่มต้นให้เกษตรกรหันมาสนใจเข้าร่วมโครงการฯ ได้ศึกษาข้อมูลพื้นฐานเกษตรกรในพื้นที่ และวางแผนการดำเนินงานที่เน้นการระดมจากข้างในซึ่งให้เกษตรกรตระหนักและเกิดความต้องการในการปรับเปลี่ยนตนเอง จากตัวอย่างการพัฒนาได้มีการนำชุดความรู้ต่างๆ มาให้เกษตรกรได้

ทำการศึกษา เกษตรกรได้เรียนรู้วิธีการลดต้นทุน – เพิ่มรายได้ ในการทำงาน เกษตรกรเรียนรู้การสร้างสินทรัพย์จากสิ่งที่ตนเองมีอยู่ นอกจากนี้ในการพัฒนาทางนวัตกรรม ควรจะมีการดึงอัตลักษณ์ของชุมชนมาปรับใช้ในการสร้างสรรค์เศรษฐกิจฐานราก มีกลไกการจัดการ สร้างองค์ความรู้ทางการเงิน มีกองทุนสวัสดิการชุมชน อาศัยผู้นำชุมชนมาช่วยในการขับเคลื่อนระบบการดำเนินงานให้เกิดประสิทธิภาพ และเน้นเป้าหมายปลายทางที่ต้องการ ซึ่งในแต่ละพื้นที่อาจจะมีการมองกลุ่มเป้าหมายในการพัฒนาที่แตกต่างกันไป

ในการดำเนินงานระยะต่อไปคือการสร้าง Platform ในการดำเนินงานในแต่ละพื้นที่ และเพื่อออกแบบการวิจัยมาสู่การทำโมเดลในการศึกษา มีตัวชี้วัดทางสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม ภูมิปัญญา สิ่งแวดล้อม ฯลฯ สามารถออกแบบโมเดลที่สามารถพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากที่เหมาะสมในพื้นที่ มีกลุ่มผู้นำพื้นที่สามารถพัฒนางานได้อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

ปิดการประชุม 15.30 น.

21. ประชุมสำนักประสานงานและภาคีเครือข่าย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย “ภารกิจใหม่ของ สกว. และบทบาทของภาคีเครือข่าย”

วันพุธที่ 1 พฤษภาคม 2562 เวลา 09.00 – 12.00 น.

ณ ห้องแกรนด์บอลรูม โรงแรมเซ็นจูรี พาร์ค ถนนราชปรารภ กรุงเทพมหานคร

เริ่มประชุม 09.00 น.

การเปลี่ยนแปลงการปฏิบัติหน้าที่ของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ที่กำลังก้าวเข้าสู่บทบาทสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม (สกสว.) ภายใต้กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม จึงได้มีการจัดนโยบายและกำหนดยุทธศาสตร์ แผนด้านวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรมของประเทศให้เป็นระบบ พร้อมจัดสรรงบประมาณและหลักเกณฑ์ ค่าของงบประมาณและกลั่นกรองค่าของงบประมาณของ “กองทุน” พร้อมจัดทำข้อเสนอแนะและริเริ่มโครงการวิจัย และนวัตกรรมที่สำคัญของประเทศ ส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม โดยครอบคลุมวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี สังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และสหวิทยาการต่างๆ

จากการเปลี่ยนแปลงบทบาทที่เกิดขึ้นมานั้น ทางสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) จึงได้มีการประชุมเพื่อระดมความคิด ในด้านภารกิจใหม่ของ สกว. ที่กำลังจะเกิดขึ้น และบทบาทของภาคีเครือข่ายที่จะมีการเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย เช่น การปฏิรูประบบวิจัยและกระบวนการนิติบัญญัติของร่างพระราชบัญญัติการจัดตั้งสถานนโยบายและกระทรวงอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม เป็นต้น เพื่อพัฒนากระบวนการทำงานให้สอดคล้องและมีคุณภาพตามเป้าหมายใหม่ในกระบวนการดำเนินงานครั้งนี้

จบการประชุม 12.00 น.

24. การประชุมหารือโครงการ Learning route

วันที่ 21 พฤษภาคม 2562 เวลา 10.30 – 15.00 น.

ณ ศูนย์เรียนรู้มีชีวิตกลุ่มชาวสวนผลไม้คุณภาพ สหกรณ์การเกษตรเขาคิชฌกูฏ อ.คิชฌกูฏ จ.จันทบุรี

เริ่มประชุม 10.30 น.

ผู้อำนวยการสถาบันวิชาการด้านสหกรณ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และทีมงานได้ลงพื้นที่ติดตามงานวิจัย ภายใต้โครงการ Learning route ศูนย์เรียนรู้มีชีวิตกลุ่มชาวสวนผลไม้คุณภาพ ณ สหกรณ์การเกษตรคิชฌกูฏ จำกัด เพื่อรับทราบวิธีการดำเนินงานในสหกรณ์ฯ สำหรับการนำประสบการณ์การดำเนินงานมาปรับใช้สำหรับงานวิจัย TRP4 ในอนาคต

การรับสมัครสมาชิกของสหกรณ์ฯ จะเน้นรับเกษตรกรที่มีพื้นที่ในการทำเกษตรกรรมในพื้นที่ดูแลของสหกรณ์ฯ เข้ามาร่วมเป็นสมาชิกครัวเรือนละ 1 คน ด้านการรับซื้อผลผลิตจากสมาชิกสหกรณ์ฯ จะมีการติดต่อกันอย่างสม่ำเสมอระหว่างสหกรณ์ฯ กับเกษตรกร เพื่อให้มีพื้นที่รองรับผลผลิตได้เพียงพอและการจัดการผลผลิตให้เกิดประสิทธิภาพ แต่ในบางครั้งสมาชิกบางท่านที่ไม่ได้จำหน่ายผลผลิตทั้งหมดให้แก่สหกรณ์ฯ จะมีการจำหน่ายในลักษณะรถเร่ขายไปพร้อมกัน ซึ่งในบางครั้งก็ประสบปัญหาจำหน่ายผลผลิตไม่หมดจะเร่งมาจำหน่ายกับสหกรณ์ฯ ทำให้สหกรณ์ฯ ประสบปัญหาในการจัดการในบางครั้ง วิธีการแก้ไขปัญหาที่ได้วางไว้ได้แก่ การให้สมาชิกเห็นคุณค่าสหกรณ์ สร้างความเชื่อมั่นแก่เกษตรกรสำหรับการทำธุรกิจร่วมกับสหกรณ์ ลดความเสี่ยงในการเร่ขายผลผลิต นอกจากนี้ทางสหกรณ์มีการให้ความรู้การทำเกษตรกรรม จัดทำเวทีให้เกษตรกรที่เป็นสมาชิกมาเจอกันร่วมพูดคุยแก้ปัญหาและแลกเปลี่ยนประสบการณ์การทำเกษตรกรรม เพื่อมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการทำเกษตรกรรมและดึงคนรุ่นใหม่ให้เห็นความสำคัญในการทำเกษตรกรรมต่อจากรุ่นพ่อแม่

การดำเนินงานของสหกรณ์ฯ ในการรับซื้อผลผลิตเกษตรกรรมในพื้นที่ช่วงฤดูผลไม้ของจังหวัดจันทบุรี ผลไม้ที่เป็นที่ที่มีการรับซื้อผลผลิตมากที่สุด ได้แก่ ทุเรียน โดยทางสหกรณ์ฯ จะมีการรับซื้อทุเรียนที่ราคาดังต่อไปนี้ 135 บาท ซึ่งเป็นราคากลางในการรับซื้อทุเรียนของจังหวัดจันทบุรี และในการจำหน่ายทุเรียนของทางสหกรณ์ฯ จะมีการคำนวณต้นทุนในการจัดการผลผลิต และจำหน่ายทุเรียนให้แก่เอกชน ราคาดังต่อไปนี้ 165 บาท ลูกค้าหลักของสหกรณ์ ได้แก่ บริษัท ริชฟิลด์ เพรซ ฟรุท จำกัด ที่ได้มีการเชื่อมโยงเครือข่ายการค้าดำเนินงานสำหรับการส่งออกทุเรียนสู่ประเทศจีน และกำลังวางแผนทางการพัฒนาจำหน่ายผลไม้ออนไลน์

เพื่อขยายตลาดในการดำเนินงานต่อไปในอนาคต นอกจากนี้ทางสหกรณ์ได้สร้างห้องเย็นสำหรับการแช่แข็งผลไม้สำหรับการส่งออกได้เพิ่มเติม

ในการทำธุรกิจผลไม้ของสหกรณ์จะเป็นช่วงการดำเนินงานที่สั้นตามฤดูกาลของผลไม้ระยะเวลาประมาณ 3 เดือน การรวบรวมผลผลิตจากเกษตรกรเน้นการค้าที่เป็นธรรมแก่ทุกฝ่ายทั้งผู้ค้าและเกษตรกร เพื่อให้ทุกฝ่ายเกิดความพึงพอใจในการทำธุรกิจร่วมกัน และขณะเดียวกันจากการที่สหกรณ์ฯ เข้ามามีบทบาทในการรวบรวมผลผลิตส่งผลให้ช่วยลดปัญหาการถูกกดราคาจากพ่อค้าคนกลางที่เกิดจากปัญหาผลผลิตล้นตลาด เป็นการช่วยรักษาเสถียรภาพทางราคาผลผลิต และสร้างงานให้แก่คนในพื้นที่ในการเข้ามาคัดเลือกผลผลิตที่สมาชิกรนำมาจำหน่าย เน้นให้สมาชิกมีการผลิตผลไม้ที่มีคุณภาพ เพื่อสร้างมาตรฐานที่ดีในการจัดจำหน่ายและส่งออกต่อไปในอนาคต

ศูนย์รวบรวมและคัดแยกผลผลิตทางการเกษตร สหกรณ์การเกษตรเขาคิชฌกูฏ จำกัด

งบประมาณการก่อสร้าง 13,047,235 บาท โดยกรมส่งเสริมสหกรณ์สนับสนุน 4,816,200 บาท สหกรณ์สมทบ 1,413,800 บาท และ บริษัทฟิลด์ เฟรชฟรุต จำกัด 6,817,235 บาท

การบริหารจัดการทุเรียนคุณภาพ

1. กลุ่มผู้ผลิตทุเรียนคุณภาพสหกรณ์การเกษตรเขาคิชฌกูฏจำกัด
2. รับผลผลิตจากเกษตรกรสมาชิก
3. คัดแยกขนาดตามมาตรฐานผลผลิต ผลผลิตที่มีคุณภาพเตรียมส่งออก ผลผลิตที่ไม่ได้มาตรฐานไปตลาดในประเทศและแปรรูป
4. แพ็คกิ้ง
5. ขนส่งในอุณหภูมิ 18 องศาเซลเซียส การเดินทางโดยรถ 5 วัน/การเดินทางโดยเรือ 7-10 วัน
6. ตลาดปลายทาง ตลาดเจียงหนาน เมืองกวางเจา และเมืองเซียงไฮ้ สาธารณรัฐประชาชนจีน

อาคารห้องเย็นและแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร พร้อมอุปกรณ์ห้องเย็น ขนาด 2,400 ตารางเมตร

งบประมาณการก่อสร้าง 41,620,000 บาท โดยกรมส่งเสริมสหกรณ์ (อุดหนุน) 29,172,600 บาท และสหกรณ์ (สมทบ) 12,447,400 บาท

จบการประชุม 15.00 น.

26. ประชุมรายงานความก้าวหน้า

โครงการวิจัย “การพัฒนาระบบนิเวศการเรียนรู้เพื่อสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากที่ใช้นวัตกรรมภายใต้ TRP4 ระยะที่ 1” และหารือการต่อยอดโครงการวิจัยในระยะต่อไป

วันที่ 11 มิถุนายน 2562

ณ ห้องประชุมชั้น 23 ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย อาคารเอส เอ็ม ทาวเวอร์

ผู้ร่วมประชุม

1. ผศ.ดร.ชูศักดิ์	สุทธิสา	ผู้อำนวยการฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น สกว.
2. รศ.จุฑาทิพย์	ภัทราวาท	ผู้อำนวยการสถาบันวิชาการด้านสหกรณ์
3. นายอิษฐ์	ปกกันต์ธร	เจ้าหน้าที่บริหารโครงการ สกว.
4. น.ส.สายสุดา	ศรีอุไร	นักวิจัยสถาบันวิชาการด้านสหกรณ์

เริ่มประชุมเวลา 16.30 น.

รศ.จุฑาทิพย์ ภัทราวาท หัวหน้าโครงการวิจัยการพัฒนาระบบนิเวศการเรียนรู้เพื่อสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากที่ใช้นวัตกรรมภายใต้ TRP4 ระยะที่ 1 รายงานความก้าวหน้าการดำเนินการโครงการวิจัยในช่วง 6 เดือนแรก และหารือการดำเนินการโครงการวิจัยในระยะต่อไป ซึ่งผลการวิจัยในช่วงแรกที่มีวิจัยได้มีการวิเคราะห์ช่องว่าง (GAPs Analysis) 4 มุมมอง 12 องค์ประกอบ ของกรณีศึกษาทั้ง 3 กรณี ได้แก่ โครงการช่องสาริกาโมเดล โครงการนาอินทรีย์ล้านไร่ และโครงการร้านค้าธงฟ้าประชารัฐ และการรวบรวมชุดความรู้ คู่มือ ตัวแบบ และสื่อสิ่งพิมพ์เพื่อใช้ในระบบนิเวศการเรียนรู้การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากในการปรับวิถีคิด เพิ่มพูนความรู้/ทักษะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและการเข้ามามีส่วนร่วมของหน่วยงานภาคีชุมชน สถาบันเกษตรกร และประชาชนในระยะต่อไป

ผู้อำนวยการฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่นได้ตั้งประเด็นคำถามว่าทีมวิจัยจะมีการถอดความรู้อย่างไร และจะมีการ Empowerment อย่างไร ถ้าเราทำแผนวิจัยชุมชนในพื้นที่โดยใช้เศรษฐกิจฐานรากเดิมไปเชื่อมต่อกับหรือไปขยายต่อเพื่อขยายผล โจทย์วิจัยในปี 64-65 จะสามารถขยายอะไรได้บ้าง เนื่องจากปีแรกเป็นการเตรียมการ ส่วนปีที่ 2 เป็นโจทย์พื้นที่ที่จะไปขยายต่อในมิติของอาชีพ สุขภาพ ฯลฯ เพราะรูปแบบของงานวิจัยที่จะขับเคลื่อนนั้นเป็นการทำ R (Research) เล็ก D (Development) ใหญ่

รศ.จุฑาทิพย์ ภัทราวาท การดำเนินการโครงการวิจัยในระยะแรกเป็นการทำให้เกิดรูปธรรมและจะให้มีการทำ Project based หรือการยกระดับตัวแบบที่มีอยู่ เช่น Farmer Market หน่วยวิจัยและกลไกพื้นที่ทำการเคลื่อนด้วยฐานความรู้ โดยส่วนกลางจะเป็นตัวเชื่อมกับข้างบนเพื่อขยายให้เกิด Movement ซึ่งทาง IDU ต้องมาช่วยคุยกับ Steering committee เพื่อให้หน่วยงานรับ case แล้วทำหน้าที่ผลักดันให้เกิดการขับเคลื่อน โดยทางทีมกลไกกลาง (รศ.จุฑาทิพย์ ภัทราวาท) ทำหน้าที่เป็นโค้ช พร้อมทั้งเสนอหน่วยงานที่จะมาทำหน้าที่ขับเคลื่อน ได้แก่ ธ.ก.ส. กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน กระทรวงพาณิชย์

ผู้อำนวยการฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น เห็นด้วยกับข้อเสนอและมองว่าปัจจุบันสกว.กับธ.ก.ส.มี Co-funding การสร้างสังคมอุดมสุข ซึ่งทางฝ่ายท้องถิ่นมองว่าเป็นเศรษฐกิจฐานราก ซึ่งโครงการดังกล่าวได้ดำเนินการไปแล้ว 10 พื้นที่ และจะขยายผลไปใน 20 พื้นที่ หากเลือก 5 พื้นที่มาขยายผลเพื่อสร้าง impact

เกิด effective ที่ให้เห็นการเปลี่ยนแปลง อาจต้องใช้สถาบันวิชาการด้านสหกรณ์ เป็น Monitors ในรูปของโค้ช

และขอให้ รศ.จุฑาทิพย์ ภัทราวาท ทำ Platform ขยายผลซึ่งจะนำไปจูนกับ ธ.ก.ส. ทั้งนี้ รศ.จุฑาทิพย์ ภัทราวาท เสนอให้มีการประสานงานกับธ.ก.ส.ในรูปแบบของ Matching fund และสกว.ต้องสร้างแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งผู้อำนวยการฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่นเห็นด้วย และมองว่าต้องถอดบทเรียนศูนย์เรียนรู้ธ.ก.ส.เพื่อให้เห็น GAP หลังจากนั้นจะมอบหมายให้รศ.จุฑาทิพย์ ภัทราวาท ลงไปเติมเต็ม ซึ่งการเก็บข้อมูลควรประสานกับหน่วยงาน เช่น

อบต. ทำหน้าที่เก็บข้อมูล ซึ่งการดำเนินการดังกล่าว ผู้อำนวยการฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น มองว่า ต้องมีแกนนำในพื้นที่ และทุน Project based จะมาจากไหน ต้องใช้จำนวนเท่าไร

แผนการดำเนินการหลังจากทีมวิจัยพื้นที่เซ็นสัญญา รศ.จุฑาทิพย์ ภัทราวาท อยากให้นักวิจัยเข้ามาเรียนรู้ใน Track ทั้งนี้คุณอชิษฐ์ จะรวบรวม Platform เพื่อนัดหมายคุณเอ็นนู ชี้อสุวรรณในการรายงานความก้าวหน้าโครงการวิจัยที่กำลังดำเนินการ การขับเคลื่อน Scenario โครงการใหม่ และขอข้อคิดเห็นจาก

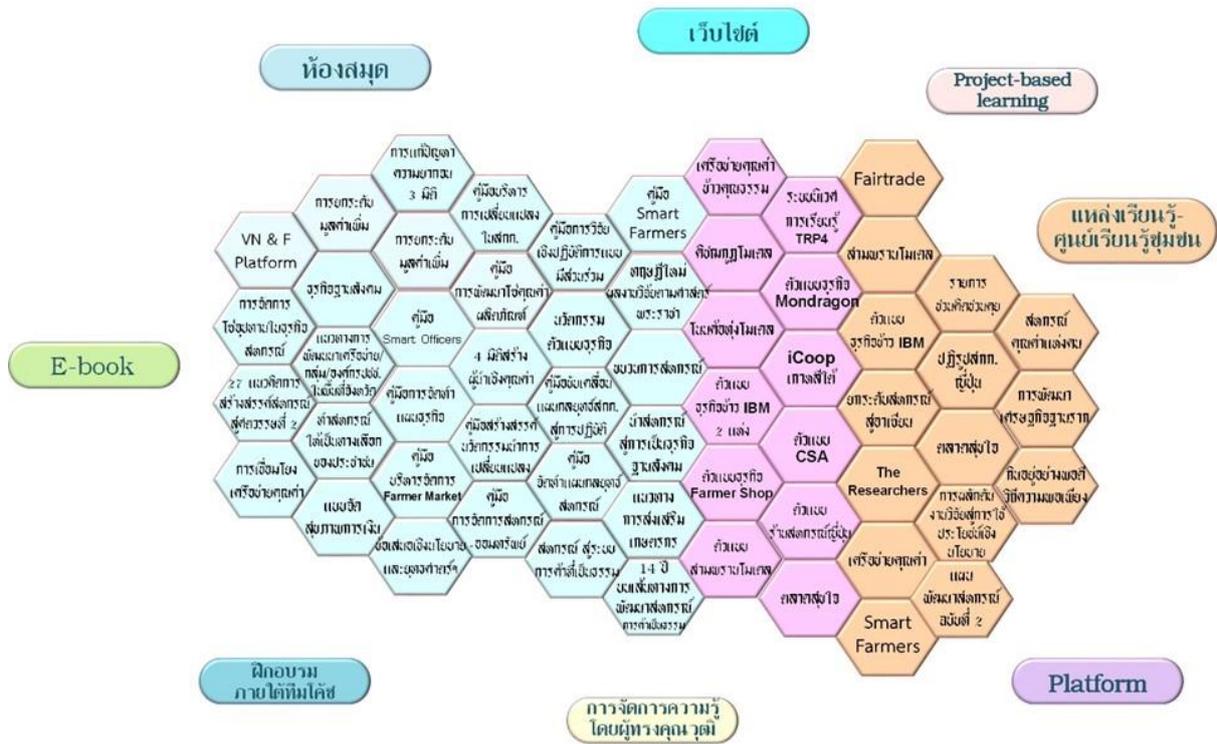
ท่านว่าจะขับเคลื่อนอย่างไร รวมทั้งมอบหมายให้ รศ.จุฑาทิพย์ ภัทราวาท จัดทำ Project proposal ใหม่ใน
ระยะที่ 2 คาดว่าจะเริ่มเดือนสิงหาคม 2562 ภายใต้กรอบเวลา 18 เดือน งบประมาณ 3 ล้านบาท ภายใต้ชื่อ
โครงการ “Platform การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากบนฐานนวัตกรรม”

เลิกประชุมเวลา 18.30 น.

สายสุตา ศรีอุไร
ผู้จัดบันทึกการประชุม

เอกสารประกอบการประชุม

ชุดความรู้ นวัตกรรมและสื่อสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาระบบนิเวศการเรียนรู้

โครงการวิจัย "การพัฒนาระบบนิเวศการเรียนรู้เพื่อสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากที่ยั่งยืนกรมภายใต้ TRP4 ระยะที่ 1"

www.coi.ku.ac.th

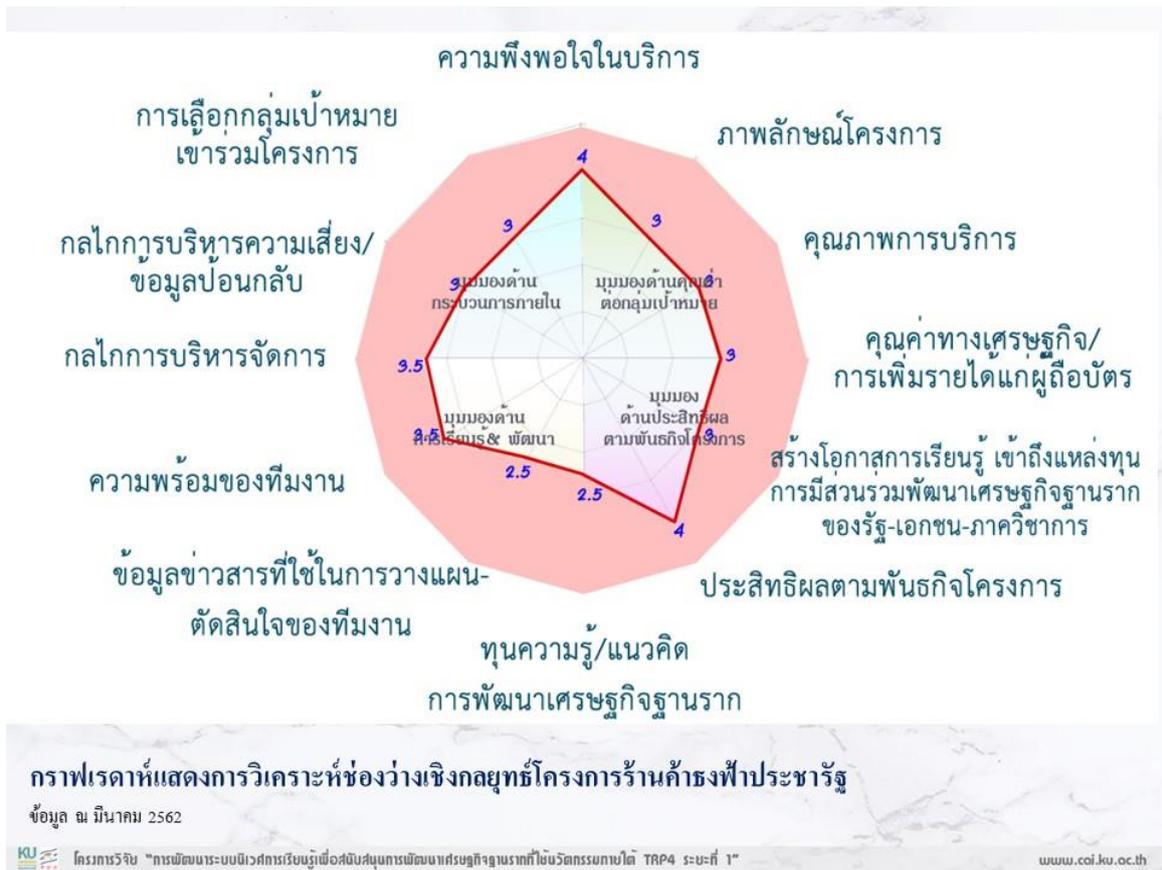
แผนภาพใยแมงมุมแสดงผลการวิเคราะห์ช่องว่าง (GAPs Analysis) 4 มุมมอง 12 องค์ประกอบ

โครงการวิจัย "การพัฒนาระบบนิเวศการเรียนรู้เพื่อสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากที่ยั่งยืนกรมภายใต้ TRP4 ระยะที่ 1"

www.coi.ku.ac.th

28. ประชุมทีมวิจัย TRP4 ในการดำเนินโครงการอบรมการพัฒนาาระบบนิเวศ เพื่อสร้างการเรียนรู้ด้านการเงินและสร้างวินัยการออม เพื่อมุ่งผลสัมฤทธิ์ในการบริหารจัดการกองทุนเพื่อผู้ใช้แรงงาน
วันที่ 27 มิถุนายน พ.ศ. 2562

ณ ห้อง 204 อาคารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ผู้เข้าร่วมประชุม

1. รศ.จุฑาทิพย์	ภัทราวาท	ผู้อำนวยการสถาบันวิชาการด้านสหกรณ์
2. คุณสายสุดา	ศรีอุไร	รองผู้อำนวยการสถาบันวิชาการด้านสหกรณ์
3. คุณพรติมา	เสพศิริสุข	นักวิจัย
4. คุณนันทน์ภัส	นกเงิน	นักวิจัย
5. คุณกนกพร	วีสันเทียะ	นักวิจัย

เริ่มประชุม 10.00 น.

ผู้อำนวยการสถาบันวิชาการด้านสหกรณ์และทีมวิจัยได้ร่วมประชุมการดำเนินโครงการพัฒนาระบบนิเวศการเรียนรู้เพื่อสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากที่ชนบทกรรมภายใต้ TRP4 ระยะที่ 1 จากการนำ

องค์ความรู้จากการดำเนินวิจัยฯ ไปปรับใช้ในโครงการอบรมพัฒนาระบบนิเวศ ของกรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน กระทรวงแรงงาน โดยมีรายละเอียดดังนี้

โครงการอบรมการพัฒนากระบวนนิเวศ เพื่อสร้างการเรียนรู้ด้านการเงินและสร้างวินัยการออม เพื่อมุ่งผลสัมฤทธิ์ในการบริหารจัดการกองทุนเพื่อผู้ใช้แรงงาน เป็นโครงการที่จัดโดยกรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน กระทรวงแรงงาน ระหว่างวันที่ 10 – 14 มิถุนายน พ.ศ.2562 ณ โรงแรมฮิลล์ โดย รศ.จุฑาทิพย์ ภัทราวาท ผู้อำนวยการสถาบันวิชาการด้านสหกรณ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ได้รับเชิญให้เป็นวิทยากรในการบรรยาย ในหัวข้อ นโยบาย ยุทธศาสตร์ และเป้าหมายการดำเนินงานของกองทุนเพื่อผู้ใช้แรงงาน, แนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ ภายใต้ระบบนิเวศการเรียนรู้ และการพัฒนาบทบาทการเป็นเครือข่ายการเรียนรู้ด้านการเงินและสร้างวินัยการออม นอกจากนี้มีกิจกรรมให้แก่เครือข่ายกองทุนเพื่อผู้ใช้แรงงาน และทีมงานภายใต้โครงการฯ จำนวน 40 คน ได้เข้าศึกษาดูงานที่สหกรณ์ออมทรัพย์เอไอเอส จำกัด และสหกรณ์ออมทรัพย์การไฟฟ้าฝ่ายการผลิตแห่งประเทศไทย จำกัด

จากการดำเนินงานของโครงการฯ ทางผู้อำนวยการได้อธิบายในการนำตัวแบบและองค์ความรู้จากการดำเนินงานวิจัย ภายใต้โครงการพัฒนาระบบนิเวศการเรียนรู้เพื่อสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากที่ใช้นวัตกรรมภายใต้ TRP4 ระยะที่ 1 นำไปปรับใช้ในกระบวนการอบรมของกรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน กระทรวงแรงงาน เพื่อเป็นการสนับสนุนการพัฒนาระบบนิเวศการเรียนรู้ในองค์กร/เครือข่าย ส่งผลให้ทีมวิจัยได้เห็นภาพกระบวนการดำเนินงานที่จะสร้างให้เกิดระบบนิเวศการเรียนรู้และการนำไปปรับใช้ให้เกิดประโยชน์ในสังคมต่อไป

จบการประชุม 11.00 น.

30. การประชุมชี้แจงระบบ แผน และแนวทางการจัดสรรงบประมาณของหน่วยงานในระบบวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม: การประชุมเชิงปฏิบัติการกับหน่วยงานในฐานะผู้ทรงคุณวุฒิสาขาเศรษฐกิจฐานราก

วันที่ 1 สิงหาคม 2562 เวลา 13.30 – 16.30 น.

ณ ศูนย์การประชุมอิมแพค เมืองทองธานี กรุงเทพมหานคร

เริ่มประชุม 13.30 น.

จากการที่สำนักงานสภานโยบายการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม (สอวช.) และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ไปปฏิบัติหน้าที่เป็นสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม (สกสว.) จึงได้มีการประชุมสำหรับการแนะนำแนวทางการพัฒนาวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรมของประเทศภายใต้กระทรวงอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม (อว.) โดย รศ.จุฑาทิพย์ ภัทราวาท ผู้อำนวยการสถาบันวิชาการด้านสหกรณ์ ได้เข้าร่วมประชุมในครั้งนี้ในธีม 2: การสร้างความเข้มแข็ง

พื้นที่และความมั่นคง ในเรื่อง เศรษฐกิจฐานราก เพื่อทบทวนแผนการพัฒนาให้มีความสอดคล้องกับแนวทางของแผนด้านวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรมของประเทศ (แผนด้าน ววน.)

ในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก เพื่อเพิ่มขีดความสามารถของชุมชนท้องถิ่นในการพึ่งพาตนเองและการจัดการตนเอง ภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ภายใต้ประเด็นการเสริมสร้างพลังทางสังคม (2561 – 2580) มีวัตถุประสงค์ในการสร้างเครือข่ายกับสถาบันต่างๆ เช่น องค์กรชุมชน รัฐ เอกชน สถาบันการศึกษา เป็นต้น มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน และเพิ่มขีดความสามารถของชุมชนท้องถิ่น โดยมีกลไกการสนับสนุนในการพัฒนา ส่งผลให้ชุมชนสามารถบริหารจัดการทุนทรัพยากร ทุนวัฒนธรรม และทุนสังคม ที่สร้างมูลค่าและคุณค่าในพื้นที่ให้สูงขึ้น มีกลไกการบริหารจัดการที่สามารถพึ่งพาและจัดการตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ และมีความพร้อมที่จะปรับตัวต่อความเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในอนาคต โดยประเด็นเศรษฐกิจฐานรากมีความสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาและประเด็นยุทธศาสตร์ชาติด้านที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน ที่จะส่งเสริมให้ประเทศไทยเป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว เศรษฐกิจที่เติบโตอย่างมีเสถียรภาพและยั่งยืน และมีขีดความสามารถในการแข่งขันสูงขึ้น โดยเน้นการพัฒนาที่การเกษตรสร้างมูลค่า (เกษตรอัตลักษณ์พื้นถิ่นและเกษตรแปรรูป) และพัฒนาเศรษฐกิจบนพื้นฐานผู้ประกอบการยุคใหม่ที่สร้างโอกาสการเข้าถึงตลาดเพิ่มมากขึ้น และยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม สร้างความเป็นธรรม ลดความเหลื่อมล้ำในทุกมิติ เกิดการกระจายศูนย์กลางความเจริญทางเศรษฐกิจและสังคม เพิ่มโอกาสให้ทุกภาคส่วนเข้ามาเป็นกำลังของการพัฒนาประเทศ และเพิ่มขีดความสามารถของชุมชนท้องถิ่นในการพัฒนา ที่มีการพึ่งพาตนเองและการจัดการตนเองที่สร้างสังคมคุณภาพ โดยปรับโครงสร้างเศรษฐกิจพื้นฐาน กระจายการถือครองที่ดินและการเข้าถึงทรัพยากร และพัฒนากำลังแรงงานในพื้นที่

การวิจัยในครั้งนี้หวังผลที่จะเกิดนวัตกรรมทางสังคมที่จะสามารถพัฒนาศักยภาพของคนในชุมชนและท้องถิ่นที่การพัฒนา มีความร่วมมือจากหลายๆ ฝ่าย ในการร่วมกันขับเคลื่อนการพัฒนา มีองค์ความรู้ เทคโนโลยี และสร้างจิตสำนึกให้แก่คนชุมชนในการพัฒนา ส่งผลให้เกิดความเข้มแข็งในเศรษฐกิจฐานรากของประเทศ และประเทศมีความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน

จบการประชุม 16.30 น.

31. สรุปการประชุม ครั้งที่ 8/2561

โครงการวิจัยการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก (TRP4) ร่วมกับผู้ทรงคุณวุฒิ

วันอังคารที่ 6 สิงหาคม 2562

ณ ห้องประชุม 214 ชั้น 2 อาคารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ผู้เข้าร่วมประชุม

1. คุณเอ็นนู

ชื่อสุวรรณ

ผู้ทรงคุณวุฒิ

2. รศ.จุฑาทิพย์	ภัทรวาท	ผู้อำนวยการสถาบันวิชาการด้านสหกรณ์
3. คุณสายสุดา	ศรีอุไร	รองผู้อำนวยการสถาบันวิชาการด้านสหกรณ์
4. คุณพรติมา	เสพศิริสุข	นักวิจัย
5. คุณนันทน์ภัส	นงเงิน	นักวิจัย
6. คุณกนกพร	วีสันเทียะ	นักวิจัย

เริ่มประชุม 10.00 น.

โครงการวิจัยการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก (TRP4) เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากที่เป็นฐานของเศรษฐกิจหลักให้มีการพัฒนา ลดความเหลื่อมล้ำที่เกิดขึ้นในสังคม ตามแนวยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ทางหัวหน้าทีมวิจัยกลางได้หารือกับผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อหาแนวทางการพัฒนางานวิจัยให้เกิดประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น และเป็นประโยชน์ต่อไปในอนาคต โดยมีการหารือดังรายละเอียด ดังนี้

รศ.จุฑาทิพย์ ภัทรวาท โครงการส่งเสริมการผลิตข้าวอินทรีย์ (นาอินทรีย์ 1 ล้านไร่) เกิดปัญหาเกษตรกรทำนาอินทรีย์ใจแตก จากตัวเงินในโครงการที่มอบให้เกษตรกรจากการปรับเปลี่ยนในแต่ละช่วงของการเปลี่ยนแปลงเข้าสู่การทำนาอินทรีย์ ตัวอย่างสหกรณ์การเกษตรบ้านลาด จำกัด ที่ได้เข้าไปสู่การดำเนินการของรัฐ ไม่สามารถประสบความสำเร็จได้ตามวัตถุประสงค์ของโครงการฯ อย่างแท้จริง

โครงการร้านธงฟ้าประชารัฐ มีร้านค้าหลากหลายประเภทที่เข้าร่วมโครงการฯ เช่น ร้านขายของชำ ร้ายขายยา เป็นต้น ทางโครงการฯ มีการเพิ่มบัตรสวัสดิการแห่งรัฐเข้ามาเป็นช่องทางการชำระเงิน ส่งผลให้ร้านค้าที่เข้าร่วมโครงการฯ ต้องเพิ่มแนวทางการบริหารจัดการร้านค้าของตนเอง เช่น การมีเครื่องรูดบัตร EDC มีทุนหมุนเวียน เป็นต้น การดำเนินงานของร้านค้ามีบริษัทใหญ่ๆ เข้ามาเกี่ยวข้อง เช่น บริษัท เบทาโกร จำกัด ที่ขายสินค้าแข่งแข่งต่างๆ ผู้ประกอบการมีต้นทุนในการดำเนินงานในร้านสูงขึ้นด้วย เป็นต้น

โครงการช่องสาธิตโมเดล เบทาโกร เป็นรูปแบบการพัฒนาชุมชนเชิงพื้นที่แบบองค์รวม (Holistic-Area Based Community Development) ซึ่งการดำเนินงานของเบทาโกรได้จัดตั้งทีมงานโดยเฉพาะสำหรับโครงการฯ นี้ เพื่อพัฒนาชุมชนให้เกิดความยั่งยืน จากการดำเนินงานของเบทาโกรก็ได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาล และทางเบทาโกรได้โปรโมทแบรนด์ตัวเองไปในตัวของโครงการต่างๆ ที่สร้างสรรค์ออกมา ส่งผลให้เบทาโกรมีความชำนาญเรื่องท้องถิ่น และมีข้อมูลในพื้นที่สำหรับการพัฒนาเพิ่มมากขึ้น

คุณเอ็นนู ซื่อสุวรรณ เป็นเรื่องปกติของเมืองไทยที่มีเอกชนเข้ามาเกี่ยวข้อง แต่สิ่งที่จะต้องระวังคือการไม่ให้เกิดการสวมสิทธิ์ การเข้ามาเป็นตัวแทนในการจัดจำหน่ายสินค้า หรือการเก็บข้อมูลสำหรับการดำเนินงานวิจัยไว้คนเดียว

รศ.จุฑาทิพย์ ภัทรวาท ในการดำเนินงาน TRP4 จะมีการกำหนดวิสัยทัศน์ร่วมกันในการดำเนินงาน เพื่อให้มีทิศทางการทำงานที่มีเป้าหมายเดียวกัน “การพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก คือ การพัฒนาระบบเศรษฐกิจ

ของชุมชนท้องถิ่นที่มีการจัดโครงสร้างความสัมพันธ์ของผู้คนและองค์กรเครือข่ายในแนวราบ ก่อให้เกิดการเรียนรู้ที่สร้างแรงจูงใจในการพัฒนาบนหลักการพึ่งพาตนเอง มีความเชื่อมั่น ช่วยเหลือเกื้อกูล สร้างสรรค์นวัตกรรม นำพาสู่การพัฒนาที่สมดุล เอื้อต่อชีวิตความเป็นอยู่และสันติสุขของชุมชน” นี้เป็นข้อสรุปของทีมกลไกกลางที่ได้วางแนวทางวิทัศน์ร่วมไว้

ปรัชญาและแนวคิดนี้ ได้แบบฟอร์มมา ในวิสัยทัศน์ดังกล่าวเป็นวิสัยทัศน์ร่วม จัดทำ platform โดยให้มีการจัดระเบียบใหม่ สร้างคน สร้างนวัตกรรม สร้างองค์กร เครือข่ายในแนวราบ เน้นการพัฒนาในชุมชนท้องถิ่นเป็นหลัก โดย

- มีการยกระดับขีดความสามารถของชุมชนให้มีการเปลี่ยนแปลงระบบ กำหนดการพัฒนาชุมชนอย่างมีส่วนร่วม มียุทธศาสตร์ในการพัฒนาของภาคีและชุมชน วาง roadmap ของการพัฒนา มีทีมโค้ชเข้าไปช่วยเหลือนำการพัฒนา สร้างภาคี และจัดการความสัมพันธ์ในแนวราบระหว่างองค์กรที่เกี่ยวข้อง

- มีการกำหนดแผนชุมชน กำหนดองค์กรที่เข้มแข็งในชุมชนตั้งเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา เป็นรูปแบบธุรกิจฐานชุมชน โดยใช้โมเดลธุรกิจที่แคนวาสมาช่วยเหลือนำแนวทางในการพัฒนา เน้นเป้าหมายและดำเนินธุรกิจแบบมีส่วนร่วม พัฒนาทักษะการมองภาพใหญ่, ทำฐานข้อมูลชุมชน จัดระเบียบชุมชน กลไกการบริหารจัดการความสัมพันธ์ แบบ value chain development วางหน้าที่ของภาคีอย่างชัดเจน มีแผนงานหลักในการดำเนินงาน คือ จัดตั้งศูนย์เรียนรู้ชุมชน, พัฒนาระบบนิเวศการเรียนรู้สอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์ของชุมชน โดยมีสาระการเรียนรู้ วิทยาการชุมชน และกลไกการส่งเสริมและพัฒนาการเรียนรู้ เป็นต้นแบบการสร้างระบบนิเวศการเรียนรู้ในชุมชน จัดตลาดเกษตรกร มีสินค้าในชุมชนมาจำหน่ายในตลาด เหมือนตลาดสุขใจ อ.สามพราน มาเป็นต้นแบบในการเรียนรู้, สถาบันในชุมชน เข้ามาเป็นหุ้นส่วนในการพัฒนา และสุดท้ายหน่วยงานรัฐในท้องถิ่น ได้แก่ อบต. เข้ามาร่วมวิเคราะห์เศรษฐกิจในพื้นที่และพัฒนาพื้นที่ไปพร้อมกัน

ในการดำเนินงานแผน TRP 4 ระยะที่ 2 มองกลุ่มเป้าหมายเป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชนโนนค้อทุ่ง เป็นรูปแบบการทำธุรกิจชุมชนที่ดี เชื่อมกับหลายๆ หน่วยงาน มีนวัตกรรมในการทำงาน และแหล่งทุนสำหรับธุรกิจ เป็นต้นแบบของระบบนิเวศการเรียนรู้

สิ่งที่จะได้จากการดำเนินงาน Platform ส่งเสริม learning eco system มีสถานีเรียนรู้ คู่มือ วิทยาการ และจากการดำเนินงานจะมีการส่งต่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องไปวางนโยบายดำเนินงานต่อได้ สร้าง Source Center ให้กับ สก.สว. จะส่งผลให้มีข้อมูลสำหรับการวิจัยและส่งนักวิจัยเข้าไปพัฒนาชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คุณเอ็นนู ซื่อสุวรรณ ก็ดีนะครับ ผมมองว่ารัฐบาลก็อยากจะทำให้เกิด แต่ในพื้นที่ที่มีผู้นำท้องถิ่นอยู่แล้ว การลงพื้นที่ของนักวิจัย สก.สว. ต้องอาศัยผู้นำท้องถิ่นในการเข้าไป เพราะชาวบ้านไม่ได้รู้จักหน่วยงานผมเป็นห่วงคือ คนดำเนินงานจะเข้าใจโครงการฯ ใหม่ เขียนในยุทธศาสตร์ชาติเน้นการช่วยเหลือคนที่ปรับรูปแบบใหม่ การช่วยเหลือแบบเก่าไม่ก่อให้เกิดการพัฒนา คนเข้าไปช่วยเหลือมี mindset ว่าชนบทแย่ ไม่เข้า

บริบทของชุมชนอย่างแท้จริง ส่งผลให้โครงการไม่ได้มีการพัฒนาอย่างแท้จริง ตามจริงชนบทไม่ได้อ่อนแอ มีความเข้มแข็งมาก แต่ถูกรวบรวมนำมาจากหน่วยงานรัฐ การหาเสียงของนักการเมืองเน้นนโยบายหาของไปให้ส่งผลให้เกิดภาวะการไม่พึ่งพาตนเอง รอคอยความช่วยเหลือจากภาครัฐเป็นหลัก

รศ.จุฑาทิพย์ ภัทราวาท การดำเนินงานอยากให้หน่วยงานรัฐมีการพัฒนา อย่างกรมการข้าว อยากให้มีการทำธุรกิจไปใช้ตัว ภาครัฐเน้นแต่ความรวดเร็วในการดำเนินงาน ซึ่งไม่มีประสิทธิภาพ

คุณเอ็นนู ซื่อสุวรรณ ผมเห็นด้วย การวางนโยบายของภาครัฐที่มองจากข้างบนลงมา ไม่ได้เข้าใจบริบทของพื้นที่อย่างแท้จริง เน้นความรวดเร็วเป็นหลักมากเกินไป เป็นตัวสร้างปัญหาต่อไปในอนาคต

รศ.จุฑาทิพย์ ภัทราวาท สิ่งรัฐบาลต้องการคือให้มหาวิทยาลัยมีส่วนร่วมในการดำเนินการวิจัย อาจารย์อยากสร้างระบบสนับสนุน เป็นรูปแบบ source center ช่วยวิเคราะห์ logical framework มีนวัตกรรมและเครือข่ายที่เข้ามาสนับสนุน เกิดการแบ่งปันวิสัยทัศน์ในการทำงานที่มุ่งหวังผลเดียวกัน

คุณเอ็นนู ซื่อสุวรรณ เห็นด้วยกับการทำ eco learning systems การมีข้อมูลของพื้นที่เป็นสิ่งสำคัญ แต่การที่ให้คนนอกเข้าไปทำการพัฒนาพื้นที่ให้เกิดการพัฒนาอย่างรวดเร็ว แต่ไม่มีความยั่งยืน การพัฒนาที่แท้จริงควรมีการพัฒนาคนในพื้นที่ไปพร้อมกันด้วย เพื่อให้คนในพื้นที่สานต่อการพัฒนาด้วยตนเองต่อไปได้

การพัฒนาข้อมูลในพื้นที่ควรนำเทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการทำให้ข้อมูลถึงกันในทุกฝ่ายในพื้นที่ เพื่อสามารถนำมาบูรณาการในการดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ จากการศึกษาดูงานที่ประเทศญี่ปุ่น ในพื้นที่หนึ่งมีการบริหารจัดการพื้นที่ในการทำเกษตรกรรม แบ่งหน้าที่กันเพาะปลูกเกษตรกรรม มีการถือหุ้นด้วยรูปแบบต่างๆ เช่น ถือหุ้นด้วยที่ดิน ถือหุ้นด้วยเงิน เป็นต้น เป็นรูปแบบการใช้ระบบสหกรณ์เข้ามาช่วยในการพัฒนา เป็นการพัฒนาท้องถิ่นให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ซึ่งจะเห็นได้ว่าการพัฒนาชุมชนด้วยใจรักจริงๆ นอกจากจะทำให้พื้นที่ที่มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นแล้วยังพัฒนาพื้นที่ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวได้อีกด้วย

ปัญหาคนจนไม่มีที่ดินทำกิน ทางหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องต้องเข้ามาแก้ไขปัญหา โดยอาจจะอิงข้อมูลจากบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ ในการให้ความช่วยเหลือ สปก. อาจจะเป็นหน่วยงานหลักในการจัดสรรพื้นที่ แต่ที่สำคัญคือพื้นที่ที่จัดสรรให้คนจนต้องมีการบริหารจัดการพื้นที่นั้นให้เกิดความสมบูรณ์ โดยเฉพาะน้ำที่เป็นสิ่งสำคัญที่สุดสำหรับการทำเกษตรกรรมและการดำรงชีวิต ต้องมีการฟื้นฟูพื้นที่ที่จะมอบให้ดี เพื่อที่คนที่รับมอบจะเกิดความหวังในในพื้นที่ของตนและไม่อยากขายกรรมสิทธิ์ต่อให้คนอื่น

ในการจัดการพื้นที่อาจจะดึงเด็กรุ่นใหม่เข้ามาทำงานด้วย เพื่อให้เขาเห็นโอกาสในการทำงานหรือการทำเกษตรกรรม และเกิดความหวังในการกลับไปทำงานในพื้นที่ของตน

รศ.จุฑาทิพย์ ภัทราวาท กระบวนการทำงานที่จะทำให้เกิดผลลัพธ์เป็นที่ต้องการควรจะมีการแบ่งปันวิสัยทัศน์และวางวิสัยทัศน์ร่วมกัน การมี source center จะช่วยสามารถกำหนดวิสัยทัศน์ได้ถูกหลักมากขึ้น

การพัฒนาศูนย์เรียนรู้ในชุมชน ก็ควรจะเน้นการดึงคนรุ่นใหม่เข้ามาช่วยในการพัฒนาและถอดบทเรียนปราชญ์ชาวบ้าน เพื่อนำมาต่อยอดกระบวนการทำงานในพื้นที่ โดยทางทีมวิจัยอาจจะมียุบายในการให้ความช่วยเหลือ หาแหล่งเงินทุนในการสนับสนุนกระบวนการทำงาน และสร้างความเข้าใจกระบวนการพัฒนาให้แก่คนในชุมชนไปพร้อมกัน เพื่อสร้างความยั่งยืนในกระบวนการทำงาน

การเป็น Source center เป็นการวางตามแนวยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี วางบทบาทของ Source center ออกแบบกระบวนการการพัฒนาแบบ zero waste มีเครือข่ายเข้ามาเกี่ยวข้อง ทำหน้าที่ของตน และมีการประเมินผลการดำเนินงานโดย Source center ตามหลักเกณฑ์ที่เหมาะสมอีกครั้ง เพื่อที่จะปรับประคองกระบวนการทำงาน เป็นกลยุทธ์ในกระบวนการทำงานอย่างหนึ่ง ต้องเริ่มการทำงาน เพื่อมีต้นแบบในการทำงาน ผลลัพธ์ของการดำเนินงานเกิดขึ้นที่เศรษฐกิจสร้างสรรค์ มีธนาคารการเงิน มีตลาดเกษตรกร เกิดการเชื่อมโยงเครือข่ายตั้งแต่เกษตรกรถึงผู้บริโภค ตามแนวทางการพัฒนากระบวนการธุรกิจแบบ canvas

คุณเอ็นนู ชี้อุวรรณ การทำงานที่แท้จริงในการพัฒนาชุมชนควรจะต้องคิดถึงผลลัพธ์ที่จะเกิดขึ้น และผลกระทบจากการดำเนินงาน ต้องทำให้คนในชุมชนดีขึ้นจากการเข้าไปพัฒนา พัฒนาทักษะคนในพื้นที่ให้เกิดการเรียนรู้และสามารถสานต่อกระบวนการทำงานต่อไปได้

ในการวางนโยบายก็ควรมองปัญหาให้ทะลุ เปลี่ยนวิธีการแก้ไขปัญหาแบบเดิมๆ มีการจัดเก็บฐานข้อมูลสำหรับการบูรณาการในการทำงานร่วมกันของฝ่ายที่เกี่ยวข้องและประเมินการดำเนินงานในหลักเกณฑ์ที่เหมาะสม

จบการประชุม 12.00 น.

33. เวทีสาธารณะ “Wisdom Movement: ขับเคลื่อนอนาคตชุมชนไทยด้วยงานวิจัยท้องถิ่น”

วันพุธที่ 14 สิงหาคม 2562 เวลา 08.30 – 16.00 น.

ณ ห้องประชุมกมลทิพย์ 2-3 โรงแรมสุโขทัย ถนนศรีอยุธยา พญาไท กรุงเทพมหานคร

เริ่มประชุม 9.00 น.

จากภารกิจสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ไปปฏิบัติหน้าที่เป็นสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม (สกสว.) ภายใต้กระทรวงอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม (อว.) เพื่อเป็นการต่อยอดงานวิจัยทางด้านท้องถิ่นจึงได้มีการจัดประชุม “Wisdom Movement: ขับเคลื่อนอนาคตชุมชนไทยด้วยงานวิจัยท้องถิ่น” เพื่อนำเสนอชุดความรู้การขับเคลื่อนชุมชนและท้องถิ่นของงานวิจัย เพื่อท้องถิ่นที่สอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี และร่วมหาแนวทางการจัดทำแผนแนวทางของแผนด้านวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรมของประเทศ พื้นที่และชุมชนที่เชื่อมโยงกับระบบวิจัยของประเทศ ภายใต้กระทรวงอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม (อว.) ให้แก่ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้กำหนดนโยบาย และภาคีผู้เกี่ยวข้องในสถานการณ์ใหม่ รศ.จุฑาทิพย์ ภัทราวาท ผู้อำนวยการสถาบันวิชาการด้านสหกรณ์ ได้เข้าร่วมประชุมในครั้งนี้ ร่วมวางแผนการดำเนินการในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก เพื่อวางแนวทางการวิจัยให้เกิดความสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี และภายใต้การเปลี่ยนแปลงการปฏิบัติงานของสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม (สกสว.)

กระบวนการวิจัยเกี่ยวกับเศรษฐกิจฐานรากได้มีการปรับให้กับยุทธศาสตร์ชาติ 2 ยุทธศาสตร์ ได้แก่ ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน และยุทธศาสตร์ด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม เพื่อให้เกิดของประเทศมีความสามารถในการแข่งขันที่สูงขึ้น โดยการวิจัยจะมุ่งเน้นการสร้าง ความเข้มแข็งให้แก่คนในชุมชน ใช้ทุนทางสังคมที่มีอยู่ในพื้นที่ให้เกิดประโยชน์ สร้างเครือข่ายที่ให้ความร่วมมือในการขับเคลื่อนทั้งในด้านองค์ความรู้ต่างๆ เทคโนโลยี และอื่นๆ เกิดกลไกในการบริหารจัดการภายในชุมชน องค์ความรู้ในการพัฒนา และยกระดับคุณภาพชีวิตคนในชุมชน เป็นนวัตกรรมทางสังคมที่มีรูปแบบนำไปปรับใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากต่อไปในอนาคต

นอกจากนี้ได้มีการหารือเกี่ยวกับเงื่อนไขและระเบียบในการดำเนินงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งหมด เพื่อให้สอดคล้องต่อการเปลี่ยนแปลงของสำนักงานฯ ให้นักวิจัยได้รับทราบเงื่อนไขต่างๆ ร่วมกัน และบริหารจัดการวิธีการวิจัยให้เกิดรูปแบบที่เหมาะสม

จบการประชุม 16.00 น.

ภาคผนวกที่ 3 ภาพกิจกรรม

โครงการวิจัยการพัฒนาธุรกิจแบบมีส่วนร่วมเพื่อสร้างสมดุลทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม :
กรณีศึกษาธุรกิจข้าวสहरณ์และวิสาหกิจชุมชน ระยะที่ 2

(กันยายน 2561 – สิงหาคม 2562)

6. ภาพกิจกรรมโครงการวิจัยการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก (TRP4) ร่วมกับ เครือ เบทาโกร จำกัด
วันจันทร์ที่ 17 ธันวาคม 2561
ณ ห้องประชุม 214 ชั้น 2 อาคารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

9.ภาพกิจกรรม

โครงการวิจัยการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก (TRP4) ร่วมกับทีมวิจัย

วันศุกร์ที่ 4 มกราคม 2562

ณ ห้องประชุม 214 ชั้น 2 อาคารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

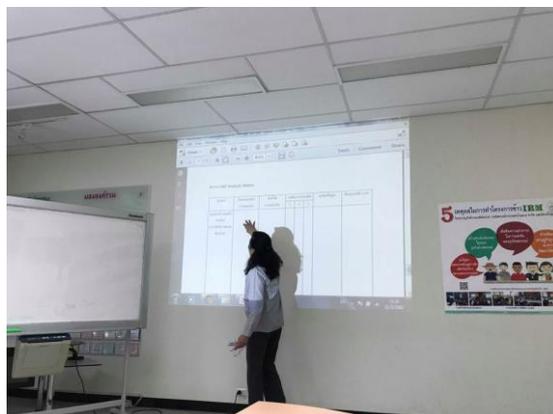

11.ภาพกิจกรรม

การประชุม ครั้งที่ 6/2561 โครงการวิจัยการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก (TRP4) ร่วมกับผู้อำนวยการสำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ กรมการข้าว กรณีโครงการส่งเสริมผลิตข้าวอินทรีย์
วันที่ 28 มกราคม 2562
ณ ห้อง 201 ชั้น 2 สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ กรมการข้าว

15. ภาพกิจกรรมสรุปการประชุม ครั้งที่ 7/2561
โครงการวิจัยการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก (TRP4)
วันที่ 14 มีนาคม 2562
ณ ห้อง 214 ชั้น 2 อาคารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

24. ภาพกิจกรรมการประชุมหารือโครงการ Learning route

วันที่ 21 พฤษภาคม 2562 เวลา 10.30 – 15.00 น.

ณ ศูนย์เรียนรู้มีชีวิตร่วมชาวสวนผลไม้คุณภาพ สหกรณ์การเกษตรเขาชีมณภูมิ อ.ศิษณภูมิ จ.จันทบุรี

28. ภาพกิจกรรมประชุมที่มวิจัย TRP4 ในการดำเนินโครงการอบรมการพัฒนาาระบบนิเวศ เพื่อสร้างการเรียนรู้ด้านการเงินและสร้างวินัยการออม เพื่อมุ่งผลสัมฤทธิ์ในการบริหารจัดการกองทุนเพื่อผู้ใช้แรงงาน
วันที่ 27 มิถุนายน พ.ศ. 2562

ณ ห้อง 204 อาคารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

31.ภาพกิจกรรมการประชุม ครั้งที่ 8/2561
โครงการวิจัยการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก (TRP4) ร่วมกับผู้ทรงคุณวุฒิ
วันอังคารที่ 6 สิงหาคม 2562
ณ ห้องประชุม 214 ชั้น 2 อาคารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ภาคผนวกที่ 4 คู่มือการใช้งานเว็บ CAI

คู่มือการใช้งานเว็บไซต์

สถาบันวิชาการด้านสหกรณ์

(Co-operative Academic Institute : CAI)

สิงหาคม 2562

สารบัญ

	หน้า
วิธีการใช้ระบบ	1
แนะนำเว็บสถาบันวิชาการด้านสหกรณ์และบริการต่าง ๆ	2
การใช้งานส่วนต่าง ๆ	3

วิธีการใช้ระบบ

สถาบันวิชาการด้านสหกรณ์

Co-operative Academic Institute : CAI

มุ่งสร้างคนในละท้องถิ่นคนๆ เพื่อการพัฒนาสหกรณ์

วิสัยทัศน์ : เป็นองค์กรที่มุ่งพัฒนาทรัพยากรความคิด เพื่อยกระดับการนำคุณค่าสหกรณ์สู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

หน้าแรก
ข่าวย้อนหลัง
Farmer Shop
สารสนเทศราคาข้าวหอมมะลิ
ภาพกิจกรรม
วีดิทัศน์
e-Library

YouTube [ชมวิดีโอของช่อง CAI](#)

เกี่ยวกับเรา

หอประวัติเกียรติคุณ

การวิจัย

งานบริการวิชาการ

ผลงานนวัตกรรมเชื่อมโยงเครือข่าย

ศูนย์เรียนรู้วิถีชีวิต

คลังความรู้

ธุรกิจฐานสังคม

การนำผลงานวิจัยไปใช้

ข่าวจากหนังสือพิมพ์

ประชา วิสัยชา

Link หน่วยงาน

สำหรับนิสิต

ร่างรัฐธรรมนูญฉบับปฏิรูป

แผนพัฒนาสหกรณ์

- » แผนพัฒนาสหกรณ์ฉบับที่ 1
- » แผนพัฒนาสหกรณ์ฉบับที่ 2
- » แผนพัฒนาสหกรณ์ฉบับที่ 3
- » วาระแห่งชาติด้านการสหกรณ์
- » แผนพัฒนาเศรษฐกิจสังคมแห่งชาติ

คำนิยามร่วม : ทำงานอย่างมีน้ำใจ ใส่ใจในวิสัยทัศน์ รับผิดชอบ และ...

ผู้อำนวยการสถาบันวิชาการด้านสหกรณ์ร่วมกับสื่อมวลชนจากวิทยุสมัครเล่น 2562 ภายใต้แคมเปญ "COOPS 4 DECENT WORK" No one must be left behind เมื่อวันที่ 4 กรกฎาคม 2562 ณ สหกรณ์สหกรณ์แห่งประเทศไทย

CAI Learning Platform : CLP CLICK

CAI Learning Platform (CLP) หมายถึงที่เรียนรู้แบบออนไลน์ ที่สถาบันวิชาการด้านสหกรณ์ได้จัดทำขึ้นโดยมีผู้เชี่ยวชาญในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ที่มีเป้าหมาย โดยวัตถุประสงค์ประการหนึ่ง CLP จะทำหน้าที่เผยแพร่ทั้งในระดับที่ช่วยในการตัดสินใจ ประการที่สอง CLP จะเป็นช่องทางติดต่อให้ทันข่าวสารในหลาย ประการที่สาม CLP จะเผยแพร่ความรู้และนวัตกรรมที่ได้จากทฤษฎี ต่าง ๆ เช่น inclusive business โมเดล (cooperative) การพัฒนาโซ่คุณค่า (value chain development) ต้นแบบธุรกิจแนวใหม่ (new business model) ได้จากราคาที่เป็นธรรม (fair trade)

หน้าต่างความรู้

เข้าสู่เว็บไซต์ของสถาบันวิชาการด้านสหกรณ์ที่ <http://www.cai.ku.ac.th>

เว็บไซต์สถาบันวิชาการด้านสหกรณ์ให้ข้อมูลที่เป็นความรู้ และข่าวประกาศ แจ้างข้อมูลกระจายข่าวสารต่าง ๆ เปิดเป็นสาธารณะสำหรับผู้สนใจ ค้นคว้า และต้องการใช้ประโยชน์เพื่องานวิจัยและการศึกษา

แนะนำเว็บไซต์สถาบันวิชาการด้านสหกรณ์และบริการต่าง ๆ

เว็บไซต์สถาบันวิชาการด้านสหกรณ์ จะแบ่งออกเป็น 4 ส่วน คือ

1. **หน้าแรก** เป็นหน้าหลักของสถาบันฯ แนะนำให้ทราบถึงข้อมูลต่าง ๆ เกี่ยวกับสถาบัน

- ปณิธาน วิสัยทัศน์ พันธกิจ
- แผนกลยุทธ์
- โครงสร้างการบริหารงาน
- คณะกรรมการประจำสถาบัน
- บุคลากรสถาบันฯ
- รายงานประจำปี
- รายงานการประกันคุณภาพ
- รางวัลเชิดชูเกียรติ

2. **คลังความรู้** เป็นหน้าบริการข้อมูลที่เปิดเป็นสาธารณะให้ใช้ประโยชน์ได้

- E-Library
- บทความ
- รายงานวิจัย
- หน้าต่างความรู้
- วิดีทัศน์
- ชวนคิดชวนคุย
- ศูนย์เรียนรู้มีชีวิต
- การนำผลงานวิจัยไปใช้

3. **นวัตกรรมเชื่อมโยงเครือข่าย** เป็นหน้าเว็บที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับภาคีเครือข่ายต่าง ๆ

- เครือข่ายนักบริหารการสหกรณ์ระดับสูง
- เครือข่ายผู้ตรวจสอบกิจการ
- กลุ่มธุรกิจเชิงคุณค่าสามพราน
- เครือข่ายผลไม้คิซมัญญา
- เครือข่ายข้าวเกิดบุญ
- เครือข่ายวิสาหกิจข้าวสังฆกรรม

○ หอประวัติเกียรติคุณ

4. อื่น ๆ ข้อมูลข่าวสารการประชาสัมพันธ์กิจกรรมต่าง ๆ และลิงค์หน่วยงาน

การใช้งานส่วนต่าง ๆ :

เลือกไปยังหัวข้อที่ต้องการ และคลิก

1. **เกี่ยวกับเรา** แสดงข้อมูลเกี่ยวกับสถาบันฯ ประกอบด้วย ปณิธาน วิสัยทัศน์ พันธกิจ แผนกลยุทธ์ โครงสร้างการบริหารงาน คณะกรรมการประจำสถาบัน ผู้อำนวยการสถาบันฯ บุคลากรสถาบันฯ รางวัลเชิดชูเกียรติ รายงานประจำปี รายงานการประกันคุณภาพ และแผนที่สถาบันฯ

2. **หอประวัติเกียรติคุณ** แสดงข้อมูลเกี่ยวกับ คุณสมบัตินักสหกรณ์และสหกรณ์ที่มีคุณค่าแห่งปี ใน 4 มิติ คือ มิติด้านคุณค่า ด้านกระบวนการทัศน์ ด้านหลักการ และด้านแนวปฏิบัติ และมีข้อมูลของนักสหกรณ์ที่มีคุณค่าในแต่ละปี เริ่มตั้งแต่ปีพ.ศ. 2522 จนถึงปีพ.ศ. 2559

เครือข่ายนักบริหารการสหกรณ์ระดับสูง เป็นโครงการฝึกอบรมหลักสูตร “นักบริหารการสหกรณ์ระดับสูง” ภายใต้ความร่วมมือระหว่างกรมส่งเสริมสหกรณ์และสถาบันวิชาการด้านสหกรณ์ เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะแก่บุคลากรของกรมส่งเสริมสหกรณ์ที่จะก้าวสู่ตำแหน่งบริหารระดับสูง โดยเน้นการปรับกระบวนการคิด (Mind Set) ในการพัฒนาประเทศที่ขับเคลื่อนเศรษฐกิจด้วยนวัตกรรม (Value-based Economy) สู่เป้าหมาย “มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน ด้วยแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” มีคลิปบรรยายจากผู้เข้าร่วมอบรม

ออมทรัพย์อย่างผู้ชำนาญการ” โดยมีสันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทย ชุมนุมสหกรณ์ 4 แห่ง คือ ชุมนุมสหกรณ์ออมทรัพย์แห่งประเทศไทย จำกัด ชุมนุมสหกรณ์เครดิตยูเนี่ยนแห่งประเทศไทย จำกัด ชุมนุมร้านค้าสหกรณ์แห่งประเทศไทย จำกัด และชุมนุมสหกรณ์บริการเดินรถแห่งประเทศไทย จำกัด กรมส่งเสริมสหกรณ์ กรมตรวจบัญชีสหกรณ์ และสถาบันวิชาการด้านสหกรณ์ ทำการลงบันทึกข้อตกลงว่าด้วยความร่วมมือในโครงการพัฒนาคุณภาพผู้ตรวจสอบกิจการ มีไฟล์ทำเนียบรุ่นเครือข่ายผู้ตรวจสอบกิจการรุ่นที่ 1-20 สามารถดาวน์โหลดเอกสารในรูปแบบ PDF และ Word ได้

เครือข่ายวิสาหกิจข้าวสังข์ธรรม เป็นเครือข่ายที่จัดตั้งขึ้นในช่วงปีพ.ศ. 2554 เป็น “กลุ่มข้าวสังข์ธรรมอำนาจเจริญ” มีเจตนารมณ์เพื่อการพัฒนาตนเอง พัฒนากลุ่ม ให้เป็นเกษตรอินทรีย์เข้มแข็ง ครบวงจร มีคลิป ประกอบข้อมูล

เครือข่ายวิสาหกิจข้าวสังข์ธรรม

เกริ่นนำ

โมเดล... มีทุกองค์ประกอบ คือ ความเข้มแข็งของฐานได้ เนื่องมาจากเราจับมือเกษตรกรใช้สารเคมี และ การโดยปราศจากผลเสียต่อกัน...แต่ปัจจุบัน แม้จะเมื่อรวมกันทางความรู้และเทคโนโลยีก็ไปเสียไปในทางที่ผิดทำให้เกษตรกรไทยส่วนมากหันมาพึ่งพาการใช้สารเคมีแทนสารเคมี แต่ก็ยังพบว่ามีเกษตรกรที่ยังคง อนุรักษ์ปัญหาอยู่ และยังคงเป็นใจต่อสุขภาพของคนที่บริโภคได้ เนื่องจากพวกเขามีงานที่ตรง เพราะไม่มี ทุนหรือเงินที่เข้าเป็นต้นทุนในการผลิต ซึ่งนั่น ราคาส่งที่ต่ำกว่าสินค้าทั่วไปในตลาดจึงขายไม่ได้ จึง ให้ความสำคัญกับเรื่องต้นทุนอย่างจริงจัง และมีกระบวนการที่สอดคล้องและเข้าใจมากกว่าสารเคมี แต่ก็ยังประสบ ปัญหาการถูกเอารัดเอาเปรียบ ทำให้กลุ่มเกษตรกรจึงเลือกใบไม้ และหาทางออกให้กับตัวเองในที่สุด...

ความเป็นมา...น่าสนใจ

ปีพ.ศ. 2554 กลุ่มผู้ผลิตข้าวสังข์ธรรมของอน วิสาหกิจจากภาคเกษตร ร่วมกับสำนักงานพาณิชย์จังหวัดอำนาจเจริญ ได้ก่อตั้งร่วมกับจัดตั้ง "กลุ่มข้าวสังข์ธรรมอำนาจเจริญ" โดยมีสิ่งจูงใจร่วมกันที่จะทำการเกษตรอินทรีย์ พัฒนาการเข้มแข็งของท้องถิ่น ชุมชน โมเดลของวิสาหกิจและกัน ซึ่งถือได้ว่าเป็น โดยเป้าหมายการพัฒนาจาก "กลุ่มข้าวสังข์ธรรม" จึงถือได้ว่าเป็น หนึ่งกลุ่มที่กลุ่มผู้ก่อการเพียง 6 กลุ่ม คือ กลุ่มวิสาหกิจในจังหวัด กลุ่มอำนาจเจริญ กลุ่มอำนาจเจริญ กลุ่มอำนาจเจริญ กลุ่มอำนาจเจริญ กลุ่มอำนาจเจริญ 55 ราย ซึ่งแต่ละรายจะประกอบธุรกิจของตนเองซึ่งมีทั้งกลุ่มผู้ผลิต นามาสี (FOAM) จากสำนักงานมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ (มกท.) ได้จดทะเบียนจัดตั้งเป็น "เครือข่ายวิสาหกิจข้าวสังข์ธรรมอำนาจเจริญ"

ในปี พ.ศ. 2556 ช่วงที่เกษตรกรเผชิญปัญหาเรื่องราคา เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงนโยบายรัฐด้านการประกันราคาข้าว เกษตรกรกลุ่มนี้จำเป็นต้องหันมา ผลิตข้าวอินทรีย์ จึงได้ใช้วิธีขายสมาชิกเครือข่ายสังข์ธรรม เข้าร่วมโครงการรับซื้อขายข้าวอินทรีย์เพื่อกระตุ้นมูลค่าเพิ่มข้าวอินทรีย์ และเพื่อ ให้ตลาดเป็นเกษตรกรสามารถผลิต รวมถึงกับแก้ปัญหาทางการพัฒนาและรวมกันมีความเข้มแข็ง

ปัจจุบัน เครือข่ายวิสาหกิจข้าวสังข์ธรรมอำนาจเจริญ มีสมาชิกกลุ่มจำนวน 22 กลุ่ม สมาชิกจำนวน 300 ราย พื้นที่บริเวณเกษตรอินทรีย์ทั้งหมด 5,799 ไร่ มีวิสาหกิจข้าวสังข์ธรรม (IFoAM) และ (วิ.) จากทั้งอำนาจเจริญและจังหวัดอื่น (มกท.) สมาชิกจะขายข้าวอินทรีย์ของตนเองขึ้นที่ร้านค้าของจังหวัดอำนาจเจริญ เครือข่ายฯ มีเจตนารมณ์และรวมกลุ่มเพื่อร่วมกัน ที่จะพัฒนาเอง พัฒนากลุ่ม ให้เป็นเกษตรอินทรีย์ที่เข้มแข็ง ครอบคลุม สามารถพึ่งพาตนเอง พึ่งพาซึ่งกันและกัน และจะมีทั้งที่รวบรวมเกษตรกรให้เข้ามาขายในกลุ่มระบบอินทรีย์คุณภาพจากเมืองเก่า และปัจจุบัน เครือข่ายมีการสร้างพันธมิตร ตลาดกับกลุ่มผู้ซื้อทั้งในระดับและอยู่ในระดับจังหวัดในการรับซื้อข้าวของสมาชิกอินทรีย์ และทางสนับสนุนสถาบันเกษตรกร

กลุ่มธุรกิจเชิงคุณค่าสามพราน เป็นเครือข่ายที่จัดตั้งขึ้นสืบเนื่องจากปัญหาการใช้สารเคมีของเกษตรกรส่งผลกระทบต่อสุขภาพ และสร้างปัญหาการเป็นหนี้ จึงเกิดการรวมกลุ่มในชื่อ “กลุ่มธุรกิจเชิงคุณค่าสามพรานโมเดล” และได้รับการสนับสนุนจากชุมชน ภาครัฐ ภาคเอกชน นักวิชาการต่าง ๆ โดยเฉพาะโรงแรมสามพรานริเวอร์ไซด์ ร่วมกับเครือข่ายเกษตรกรเกิดโครงการ “สามพรานโมเดล” ซึ่งเป็นแนวทางในการยกระดับคุณภาพการผลิตสินค้าเกษตรสู่สินค้าปลอดภัยและสินค้าเกษตรอินทรีย์ มีคลิป ประกอบข้อมูล

เครือข่ายกลุ่มธุรกิจเชิงคุณค่าสามพราน

สามพราน โมเดล

ภาครัฐและท้องถิ่น บูรณาการ มหาวิทยาลัย พัฒนาการ

ข้าวเกิดบุญ เป็นแบรนด์สินค้าของเครือข่ายสหกรณ์ 16 สหกรณ์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือชื่อว่า “เครือข่ายคุณค่าข้าวหอมมะลิสหกรณ์ไทย” โดยการดำเนินการของสินค้าข้าวเกิดบุญเป็นการสร้างคุณค่าบนโซ่อุปทาน ตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ ช่องทางการขายสินค้าหลักจำหน่ายทางเซเว่น อีเลฟเว่น

เกริ่นนำ

หลาย ๆ ท่านคงเคยได้ยินข่าวคราวของข้าวหอมมะลิชื่อ “ข้าวเกิดบุญ” กันมาบ้างแล้ว ขณะเดียวกันท่านก็อาจจะเห็นถุงข้าวเกิดบุญขึ้นมา แต่เปลี่ยนใจก่อนจะไปถึงแคชเชียร์ เนื่องจากเห็น ๆ ท่านอาจจะยังไม่ทราบข้อมูลทั้งหมด และข้อมูลที่น่าสนใจ ซึ่งสิ่งที่จะได้กล่าวต่อไปถึงความน่าสนใจของท่านจะวางสินค้าชนิดนี้ในลงเลยดีกว่า !

เครือข่ายผลไม้สด เป็นเครือข่ายที่จัดตั้งขึ้นสืบเนื่องจากปัญหาเกษตรกรชาวสวนผลไม้จังหวัดจันทบุรีที่ประสบปัญหาต้นทุนการผลิตแปรปรวนไปตามสภาวะอากาศและบริบทต่าง ๆ ที่เปลี่ยนแปลง จึงเกิดการขับเคลื่อนภายใต้แนวคิด “การพัฒนาระบบโซ่อุปทาน” (Supply Chain Management) โดยยึดหลักการบริหารกระบวนการทั้งหมดทุกขั้นตอนเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในคน 3 กลุ่ม คือ กลุ่มสมาชิกสหกรณ์ กลุ่มภาคีพันธมิตร และกลุ่มผู้บริโภค ถือเป็นการพัฒนาอาชีพ พัฒนาชุมชน และพัฒนาสหกรณ์สู่ความยั่งยืน มีคลิป ประกอบข้อมูล

เครือข่ายผลไม้สด

เกริ่นนำ

เครือข่ายชุดโครงการวิจัย เป็นข้อมูลเครือข่ายต่าง ๆ ที่ร่วมดำเนินการในชุดโครงการวิจัยต่าง ๆ จำนวน 26 เครือข่าย มีรูปภาพและข้อมูลที่สามารถดาวน์โหลดเอกสารในรูปแบบ PDF และ Word ได้

6. ศูนย์เรียนรู้มีชีวิต เป็นกลไกสำคัญในการถ่ายโอนความรู้จากการวิจัยไปใช้ ได้แสดงข้อมูลเกี่ยวกับศูนย์เรียนรู้รูปแบบต่าง ๆ 6 แห่ง ที่เกิดขึ้นแล้ว

ศูนย์เรียนรู้ข้าวคุณธรรม

ศูนย์เรียนรู้วิถีชีวิตข้าวคุณธรรม

ใน พ.ศ. 2549 กลุ่มชาวนาภายใต้มูลนิธิธรรมร่วมใจ จ.ยโสธร ประสบปัญหาเรื่อง ราคาข้าวตกต่ำเหลือเพียงกิโลกรัมละ 8,000 บาท โดยผลผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์ ได้ผ่านการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ (IFOAM) และเคยขายได้มากกว่ากิโลกรัมละ 1 หมื่นบาท ต่อเรื่องกินมาหลายปี ทั้งนี้เนื่องมาจากปริมาณการผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์ มีมากกว่าปริมาณความต้องการซื้อ ดังนั้นเมื่อได้ปรึกษาขอคำแนะนำจากนักวิจัยของสถาบันวิจัยการสัตวศาสตร์ ที่มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ได้ใช้กระบวนการวิจัยมาแก้ปัญหาราคาข้าวตกต่ำ โดยกระบวนการนำเอาเอกลักษณ์ที่มีอยู่เดิม คือ "ศีลเด่น เป็นงาน ชาญริษา" ควบคู่กับการสร้างแบรนด์ข้าวคุณธรรมเพื่อให้อาชีพเกษตรกรมีความแตกต่างในสายตาของผู้บริโภค และการสร้างพันธมิตรธุรกิจเพื่อนำผลผลิตกระจายสู่ผู้บริโภคเป้าหมาย

ศูนย์เรียนรู้ข้าวคุณธรรม มีกิจกรรมการให้บริการผลิตปุ๋ยเม็ดอินทรีย์เพื่อลดต้นทุนการผลิต การรวบรวมพันธุ์ข้าวพื้นเมือง และเก็บรักษาเมล็ดพันธุ์ข้าวปลูก การส่งเสริมการรวมกลุ่มและการบริหารจัดการกลุ่ม การส่งเสริมการปลูกข้าวอินทรีย์และผักปลอดสารพิษอินทรีย์ กิจกรรมการเข้าค่ายธรรม และกิจกรรมการสานบ้านทุ่ง ซึ่งศูนย์เรียนรู้ข้าวคุณธรรมได้นำเอาแนวคิดการจัดการใช้ภูมิปัญญาส่งเสริมให้ชาวนามีความรู้/ทักษะในการยกระดับผลผลิตเพิ่ม ในแนวทางการตลาดบน เติบโตสู่สากลการผลิต และการสร้างแบรนด์ การเชื่อมโยงภาคีพันธมิตรในวงกว้างผ่านฝ่าย มีเกษตรกร/หน่วยงาน/ผู้สนใจเข้ามาศึกษาดูงานจำนวน 4,256 ราย 147 องค์กร

ศูนย์เรียนรู้ตลาดสุขใจ

ศูนย์เรียนรู้วิถีชีวิตตลาดสุขใจ

พ.ศ. 2551 ชุมชนอำเภอสามพรานที่ต้องการแก้ปัญหาการประกอบอาชีพเกษตรกรและชีวิตความเป็นอยู่ที่ได้รับผลกระทบจากปัญหาภาวะและสิ่งแวดล้อม อันเนื่องมาจากการใช้สารเคมีในการทำการเกษตรและการปล่อยน้ำเสียของโรงงานอุตสาหกรรมลงแม่น้ำท่าจีน จึงเกิดผลกระทบต่อการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิตแก่ผู้นำโดยผู้บริหารโรงพยาบาลสามพราน ซึ่งตระหนักถึงความสำคัญของการทานแนวเกษตรอินทรีย์และปลอดภัยในชุมชน ภายหลังจากการให้ใช้ระยะเวลาคิดกันหลายครั้ง ในที่สุดก็ได้ข้อสรุปร่วมกันที่จะร่วมตัวกันในรูปแบบของ "กลุ่มธุรกิจเชิงคุณค่าสามพราน" โดยมีภาคี ได้แก่ กลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ ๓. สามพราน กลุ่มแม่บ้าน ๓. สามพราน กลุ่มเกษตรยั่งยืน กลุ่มปลูกข้าว-เกษตรอินทรีย์ กลุ่มโอท็อปไร้จีเอ็ม และโรงเรียนที่ผลิตสินค้า จังหวัดนครปฐม โดยมีโรงพยาบาลสามพรานเป็นแกนนำ และได้กำหนดเป้าหมายร่วมของกลุ่มธุรกิจเชิงคุณค่าสามพราน "ภาคีทุกคนต้องเข้าใจและเข้าถึงเกษตรกรอินทรีย์ โดยมีวิสัยทัศน์สามพรานเป็นเสาหลัก ในการนำความรู้และปัญญา ไปสู่ความกินดีอยู่ดีมีสุขถ้วนหน้า"

"ตลาดสุขใจ" เป็นแหล่งเรียนรู้วิถีชีวิตที่เกษตรกร และผู้บริโภคเห็นคุณค่า ในเรื่องอาหารปลอดภัย และเกษตรอินทรีย์ ผ่านกลไกของตลาดนัดซึ่งดำเนินการทุกวันเสาร์-อาทิตย์

ศูนย์เรียนรู้ตลาดสุขใจ มีกิจกรรมการถ่ายทอดความรู้วิถีเกษตรอินทรีย์ การให้บริการความรู้การจัดการตลาดเกษตรกร และการส่งเสริมการรวมกลุ่มผู้ปลูกผักอินทรีย์ มีเกษตรกร/หน่วยงาน/ผู้สนใจเข้ามาศึกษาดูงานจำนวน 3,000 ราย 69 องค์กร

ศูนย์เรียนรู้กลุ่มชาวสวนผลไม้คุณภาพ

ศูนย์เรียนรู้วิถีกลุ่มชาวสวนผลไม้คุณภาพ

เมื่อ พ.ศ. 2550 กลุ่มชาวสวนผลไม้ที่เป็นสมาชิกของสหกรณ์การเกษตรระยอง จำกัด จังหวัดจันทบุรี เติบโตขึ้นมาที่มีผลกระทบจากต้นทุนการผลิตที่สูงขึ้น ขณะเดียวกันราคายางพาราและผลไม้ราคาตกต่ำ (โดยเฉพาะในช่วงฤดูกลางที่ผลไม้ออกสู่ตลาด) ประกอบกับนโยบายรัฐที่ส่งเสริมการปลูกยางพาราและปาล์มน้ำมัน จึงทำให้ชาวสวนผลไม้จำนวนมากเปลี่ยนอาชีพไปปลูกยางพาราและปาล์มน้ำมันแทน ด้วยตระหนักดีเรื่องการทำสวนผลไม้ที่ยั่งยืน และการสร้างรักษาสวนผลไม้คุณภาพในแหล่งปลูกผลไม้ที่ดีที่สุดในประเทศไทย ฟอร์ดซีบี ประถมทรัพย์ และทายาทเกษตรกรชาวสวนผลไม้ ภายใต้การสนับสนุนของนักวิชาการ สำนักงานสหกรณ์จังหวัดจันทบุรี สหกรณ์การเกษตรระยอง จำกัด และสหกรณ์การเกษตรระยอง จำกัด ได้รวมตัวกันเป็นกลุ่มชาวสวนผลไม้คุณภาพด้วยจิตสำนึก "การพึ่งพาและร่วมมือกัน" กลุ่มชาวสวนผลไม้คุณภาพจึงเป็นศูนย์เรียนรู้วิถีที่จะช่วยบรรเทาให้คนในสังคม โดยเฉพาะเยาวชนได้มองเห็นความสำคัญอย่างเป็นองค์รวมระหว่างวิถีอาชีพ และวิถีชีวิต

ศูนย์เรียนรู้วิถีกลุ่มชาวสวนผลไม้คุณภาพ มีกิจกรรมการให้บริการผลิตผลไม้คุณภาพ การบริหารจัดการฟาร์ม ความสำคัญของการจัดการข้อมูลการผลิต การสร้างทายาทเกษตรกร และการรวมกลุ่มเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน มีเกษตรกร/หน่วยงาน/ผู้สนใจเข้ามาศึกษาดูงานจำนวน 2,850 ราย 47 องค์กร

ศูนย์เรียนรู้วิถี Farmer Shop

ศูนย์เรียนรู้วิถี Farmer Shop

ความเป็นมา: ปลายครึ่งที่เกษตรกร ซึ่งเป็นหน่วยผลิตในระดับต้นน้ำของห่วงโซ่มูลค่า เกษตรกรมักจะถูกละเลยหรือถูกมองข้ามเป็นปัญหาที่เกษตรกรไม่พอใจ เป็นเรื่องหนึ่งที่มีปัญหาที่เกษตรกรและสหกรณ์การเกษตรระยองได้ตระหนักถึงและได้ร่วมกันหาแนวทางแก้ไข โดยนำเอาความรู้ที่ได้จากงานวิจัยของศูนย์วิจัยและพัฒนาการเกษตรระยอง มาปรับใช้กับปัญหาที่เกษตรกรไม่พอใจ ผลการวิจัยภายใต้ชื่อโครงการวิจัยฯ นี้ให้เห็นปัญหาและข้อจำกัด ของสินค้าชุมชน สินค้าสหกรณ์ และสินค้าเกษตรแปรรูปที่เผชิญกับปัญหาของห่วงโซ่มูลค่าที่เสียถึงผู้บริโภค กลุ่มเกษตรกร ภาครัฐ ตลาดในจันทบุรี และผู้บริโภค ในรูปแบบที่ชัดเจน ซึ่งจะทำให้ผู้ประกอบการสินค้าชุมชนและเกษตรกรไม่ไหว ซึ่งเป็นปัญหาสำคัญที่ต้องเร่งหาแนวทางแก้ไข เพื่อให้ผู้ประกอบการกลุ่มดังกล่าวสามารถเอาเงินธุรกิจได้อย่างยั่งยืน

Farmer Shop เป็นตัวแทนธุรกิจทางเลือกที่ได้ถูกออกแบบให้เกษตรกรและผู้บริโภคเป็นเจ้าของร่วมกัน โดยการนำเอาความรู้การบริหารจัดการห่วงโซ่มูลค่าของภาคการเกษตรมาใช้ในธุรกิจภายใต้ชื่อแบรนด์ "ไม่ใช้หนี้ที่กำไร" และยกให้เป็นลูกค้าประจำ" ซึ่งช่วยบรรเทาให้คนในชุมชนเห็นความสำคัญของตนเอง รวมถึง Farmer Shop ที่เป็นทางเลือกของเกษตรกรในการพัฒนาธุรกิจจากต้นน้ำ กลางน้ำ ปลายน้ำ เพื่อให้จำหน่ายสินค้าคุณภาพ จากเป็นรวมกลุ่มผู้บริโภคที่เป็นสมาชิก อีกทั้งยังช่วยลดความเหลื่อมล้ำในการค้าขายถึงตลาด และถูกเป็นหน่วยของผู้ประกอบการ SMEs และ OTOP ที่มีคุณภาพในปัจจุบัน

ศูนย์เรียนรู้ Farmer Shop ได้ดำเนินการเผยแพร่ และให้บริการเกี่ยวกับนวัตกรรมต้นน้ำชุมชนและห่วงโซ่มูลค่าที่ไม่ใช่หนี้ที่กำไร โดยให้บริการในรูปแบบของคอร์สเรียน การพัฒนาทักษะผู้ประกอบการในรูปแบบที่ทันสมัย มีโค้ชของโครงการฯ มีผู้สนใจในบริการทั้งสิ้น 685 คน 8 องค์กร

ศูนย์เรียนรู้เกษตรกรอินทรีย์ชาวนามืออาชีพ

ศูนย์เรียนรู้เกษตรกรอินทรีย์ชาวนามืออาชีพ (กลุ่มเกษตรกรบ้านคลองใหญ่)

กลุ่มเกษตรกรบ้านคลองใหญ่ อำเภอห้วยทับทัน จังหวัดชัยนาท เป็นกลุ่มเกษตรกรที่เกิดจากการรวมตัวกันของเกษตรกรในพื้นที่ 12 ตำบล จำนวนประมาณ 130 คน ผลิตข้าวหอมมะลิพันธุ์ขาวอมรินทร์ ซึ่งได้แก่การปลูกพืช (พืชหลักส่วนใหญ่ คือ ข้าว อ้อย ข้าวโพด) และการเลี้ยงสัตว์ (โค กระบือ แพะ) มีปัญหาที่เกิดขึ้นกับสมาชิกส่วนใหญ่ในกลุ่ม ได้แก่ การไม่มีพื้นที่ทำกินเป็นของตนเอง การขาดแคลนน้ำในการประกอบอาชีพเกษตรกร ต้นทุนการผลิตสูง ขาดแคลนเงินลงทุน ราคาผลผลิตตกต่ำ ฯลฯ ส่งผลให้เกษตรกรมีรายจ่ายมากกว่ารายได้ เกิดภาวะมีหนี้สิน สมาชิกกลุ่มได้ตระหนักถึงปัญหาและสาเหตุที่เกิดขึ้น จึงพร้อมใจกันที่จะร่วมมือเพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหานี้ขึ้น เป้าหมายหลัก คือ การลดต้นทุนการผลิต โดยยึดหลักการพึ่งพาตนเองเป็นหลัก อันเป็นรากฐานสำคัญของการสร้างความเข้มแข็งให้แก่กลุ่ม นอกจากนี้สมาชิกกลุ่มยังได้มีการกำหนดภารกิจหลักรวมกัน 5 ประการ คือ 1. ส่งเสริมการใช้อยู่อาศัยอินทรีย์ 3. แก้ไขปัญหานี้ขึ้น 4. โครงการเลี้ยงโค 5. การมีศูนย์เรียนรู้ โดยมีแปลงทดลองการปลูกพืชโดยใส่ปุ๋ยอินทรีย์

จากปัญหามีการวิเคราะห์ร่วมกันนั้น สมาชิกกลุ่มองค์กรเกษตรกรบ้านคลองใหญ่ ต้องการแก้ปัญหาดังกล่าว โดยให้ทางสถาบันวิชาการด้านสหกรณ์ช่วยเหลือในการหาแนวทางแก้ไขปัญหาร่วมกัน เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้แก่กลุ่มองค์กรเกษตรกรบ้านคลองใหญ่ และให้เกษตรกรสามารถพึ่งพาตนเองได้ ซึ่งทางกลุ่มองค์กรเกษตรกรบ้านคลองใหญ่ได้ร่วมกันแสดงความคิดเห็นแนวทางที่จะแก้ไขปัญหาที่สืบ โดยมีการบรรยายได้เสริม เป้าหมายการผลิตเพื่อลดต้นทุนการผลิต เช่น หาปุ๋ยชีวภาพใช้เอง เป็นต้น ซึ่งจะเป็นการร่วมมือกันของสมาชิกในกลุ่มที่มีทั้งหมด 12 กลุ่มย่อย ได้แก่ ไพรกษอง พงอกร้อย พงอกรวม สุขเดือนห้า บ้านเขื่อนเด่นใหญ่ เขื่อนสามนาง สามง่าม กระบือเค็ด ห้วยงู และชะมดเค็ด มีสมาชิกทั้งหมดประมาณ 200 คน โดยทางกลุ่มนั้นได้มีการรวมกลุ่มกันในการประกอบอาชีพ มีเป้าหมายหลักในการร่วมมือกัน คือ การลดต้นทุน เพิ่มรายได้ นอกจากนี้ทางกลุ่มองค์กรเกษตรกรบ้านคลองใหญ่ ได้มีปฏิญญาร่วมกันของกลุ่ม คือ จะรวมพลังร่วมกันใช้ปัญญาแก้ปัญหาอินทรีย์ เพื่อมุ่งสู่ชุมชนปลอดยาฆ่าแมลงอย่างยั่งยืน โดยอยู่บนพื้นฐานของการพึ่งตนเอง ร่วมมือกันพึ่งพาอาชีพ รวมกลุ่ม วิทยาศาสตร์อินทรีย์ในถิ่นที่ ซึ่งได้มีการจัดรวมกันในเรื่อง 1. ส่งเสริมการใช้อยู่อาศัยอินทรีย์ 2. ส่งเสริมการใช้อยู่อาศัยอินทรีย์ 3. แก้ไขปัญหานี้ขึ้น 4. โครงการเลี้ยงโค 5. การมีศูนย์เรียนรู้ ซึ่งจะมีแปลงทดลองการปลูกพืชโดยใส่ปุ๋ยอินทรีย์

ศูนย์เรียนรู้เกษตรกรอินทรีย์ชาวนามืออาชีพมีกิจกรรมให้บริการความรู้เรื่องการส่งเสริมการปลูกข้าวปรับเปลี่ยนจากเคมีสู่อินทรีย์ในรูปแบบของการเป็นชาวนามืออาชีพ การผลิตปุ๋ยเม็ดอินทรีย์ การส่งเสริมการรวมกลุ่มและการบริหารจัดการกลุ่มเพื่อการจัดการหนี้สิน

ศูนย์เรียนรู้สถาบันวิชาการด้านสหกรณ์

ศูนย์เรียนรู้มีชีวิตสถาบันวิชาการด้านสหกรณ์

สถาบันวิชาการด้านสหกรณ์ (สว.สก.) เป็นหน่วยงานสังกัดคณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ จัดตั้งขึ้นตามประกาศสภามหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เมื่อวันที่ 15 กันยายน 2547 ในฐานะหน่วยงานเชิงยุทธศาสตร์ ภายใต้แผนพัฒนาการสหกรณ์ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2546-2549) เพื่อทำหน้าที่ศึกษาวิจัยและให้บริการสนับสนุนการพัฒนาการสหกรณ์ นับตั้งแต่เริ่มดำเนินการในปี พ.ศ. 2548 เป็นต้นมา สว.สก. ได้วางกรอบยุทธศาสตร์การวิจัยใน 1 ทศวรรษ (พ.ศ. 2549-2559) ภายใต้ชุดโครงการวิจัย "การขับเคลื่อนการพัฒนาการสหกรณ์และการค้าเป็นธรรม : The DC&F" โดยได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) สว.สก. ได้มีบทบาทในการวางกรอบยุทธศาสตร์การพัฒนาการสหกรณ์ของประเทศ การสร้างสรรค์นวัตกรรมเพื่อยกระดับการสร้างคุณค่าและมูลค่าเพิ่มในขบวนการสหกรณ์และชุมชนโดยมีพื้นที่การทำงานกว้างขวางกว่า 60 จังหวัดทั่วประเทศ จนก่อเกิดเป็นชุดความรู้/นวัตกรรมจากการวิจัย อาทิ ชุดความรู้เครือข่ายคุณค่า ชุดความรู้เครือข่ายคุณค่ากับการแก้ปัญหาความยากจนใน 3 มิติ ชุดความรู้การขับเคลื่อนกลยุทธสู่การเปลี่ยนแปลง ชุดความรู้การสร้างผู้นำการเปลี่ยนแปลงใน 4 มิติ ชุดความรู้การบริหารจัดการข้อมูลอย่างบูรณาการ กรอบการพัฒนาชุมชนคุณค่าและการค้าเป็นธรรม กรอบการพัฒนาวัฒนธรรมธุรกิจสังคม นวัตกรรมเครือข่ายคุณค่าข้าวคุณธรรม นวัตกรรมเครือข่ายคุณค่าผลไม้คุณภาพ นวัตกรรมกลุ่มธุรกิจเชิงคุณค่าสหภาพ และนวัตกรรมตัวแบบธุรกิจ Farmer Shop

ศูนย์เรียนรู้สถาบันวิชาการด้านสหกรณ์ ณ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มีกิจกรรมการให้บริการห้องสมุด การสืบค้นข้อมูล และการให้บริการวิชาการด้านการพัฒนาการสหกรณ์และการค้าเป็นธรรม ในห้วงเวลารายงานความก้าวหน้าชุดโครงการ 6 เดือน มีการให้บริการวิชาการด้านประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ 57 ครั้ง มีหน่วยงานและผู้สนใจเข้าร่วมประชุมและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ จำนวน 319 ราย 24 องค์กร

7. **คลังความรู้** แสดงข้อมูลที่เป็นองค์ความรู้แบ่งเป็น 4 หมวด คือ 1) บทความต่าง ๆ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2551 จนถึงปัจจุบัน จำนวน 398 บทความ บทความที่น่าสนใจ จำนวน 1 บทความ บทความสัมภาษณ์ จำนวน 1 บทความ และเอกสารคู่มือ จำนวน 5 ฉบับ เอกสารเผยแพร่ จำนวน 6 ฉบับ 2) รายงานวิจัย จำนวน 53 เล่ม 3) เอกสารเผยแพร่ ทั้งที่เป็นเอกสาร คู่มือ วิทยุทัศน์ แผ่นพับ และวัสดุ อุปกรณ์เพื่อการเผยแพร่ในโอกาสต่าง ๆ ซึ่งแสดงชื่อเรื่องและหน้าปก จำนวน 120 รายการ และ 4) ป๊อคเก็ตบุ๊กออนไลน์ เป็นข้อมูลเกี่ยวกับขบวนการพัฒนาสหกรณ์ในพื้นที่จังหวัดต่าง ๆ รวม 18 จังหวัด ข้อมูลหมวดที่ 1) 2) และ 4) สามารถดาวน์โหลดเอกสารในรูปแบบ PDF ได้

8. **ธุรกิจฐานสังคม** แสดงข้อมูลที่อธิบายให้เห็นผลผลิตของชุดโครงการวิจัย “การขับเคลื่อนการพัฒนาการสหกรณ์และการค้าที่เป็นธรรม” (ในช่วง 1 กรกฎาคม 2554 – 30 กันยายน 2555) ซึ่งกล่าวถึงความเป็นมา และความหมายของคำว่า “องค์การธุรกิจฐานสังคม” อธิบายในเรื่องลักษณะของธุรกิจฐานสังคม พัฒนาการสู่ธุรกิจฐานสังคม การนำธุรกิจฐานสังคมไปใช้ประโยชน์ และการขยายผลธุรกิจฐานสังคม สามารถดาวน์โหลดเอกสารในรูปแบบ PDF ได้

10. อื่น ๆ เป็นข้อมูลข่าวประชาสัมพันธ์และกิจกรรมต่าง ๆ ของสถาบันฯ สามารถคลิกเข้าไปอ่าน e-Magazine/e-Library และคู่มือต่าง ๆ ได้

สถาบันวิชาการด้านสหกรณ์ : คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ชั้น 2 อาคารวิจัยและพัฒนา เลขที่ 50 ถนนงามวงศ์วาน จตุจักร กรุงเทพฯ 10900

โทรศัพท์ 02-940-6300

<http://www.cai.ku.ac.th>

ภาคผนวกที่ 5 เอกสารส่งเสริมการเรียนรู้
โครงการวิจัย “การพัฒนาระบบนิเวศการเรียนรู้เพื่อสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากที่ใช้นวัตกรรม
ภายใต้ TRP4 ระยะที่ 1”
ระยะเวลาดำเนินการ (กันยายน 2561 ถึง เดือนสิงหาคม 2562)

เอกสารส่งเสริมการเรียนรู้

ภายใต้โครงการวิจัย

“การพัฒนาระบบนิเวศการเรียนรู้เพื่อสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก
ที่ใช้นวัตกรรมภายใต้ TRP4 ระยะที่ 1”

โครงการวิจัย “การพัฒนาระบบนิเวศการเรียนรู้เพื่อสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากที่ใช้นวัตกรรมภายใต้ TRP4 ระยะที่ 1”

www.cai.ku.ac.th

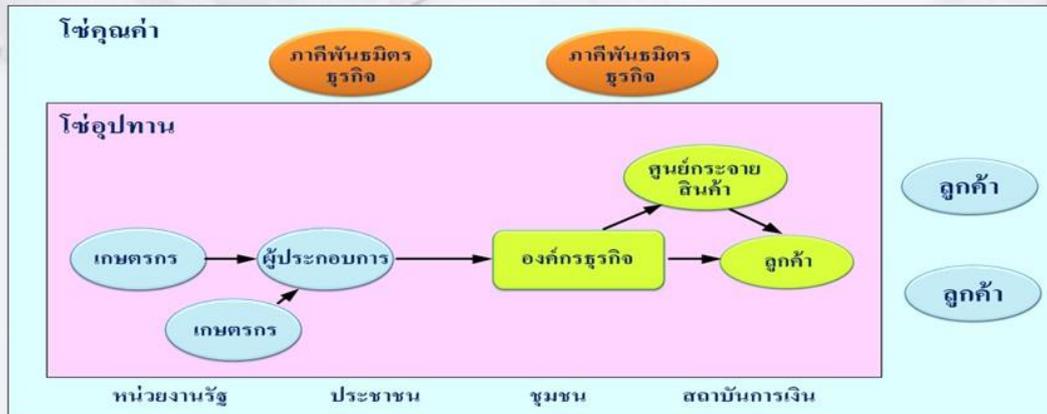

โครงการวิจัย “การพัฒนาระบบนิเวศการเรียนรู้เพื่อสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากที่ใช้นวัตกรรมภายใต้ TRP4 ระยะที่ 1”

www.cai.ku.ac.th

ความแตกต่างระหว่าง Supply Chain และ Value Chain

Supply Chain คือ เครือข่ายของภาคีผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องกับการส่งผลผลิตจากผู้ผลิตสู่ผู้บริโภค ซึ่งประกอบด้วย กิจกรรมตั้งแต่ระดับต้นน้ำ กลางน้ำ ปลายน้ำ ในหลักการดำเนินงานของ โซ่อุปทานจะคำนึงถึงเรื่องการลดต้นทุนค่าใช้จ่าย เพื่อนำผลผลิตไปจำหน่ายและการดำเนินการให้ได้มาซึ่งกำไรสูงสุด ด้วยการลดจำนวนผู้ประกอบการในโซ่อุปทาน การบริหารเวลา ค่าใช้จ่าย และการแข่งขัน โดยมากจะมี 3 องค์ประกอบ คือ การจัดหาปัจจัยการผลิต การผลิต และการกระจายสินค้า (DE Silva, 2011)

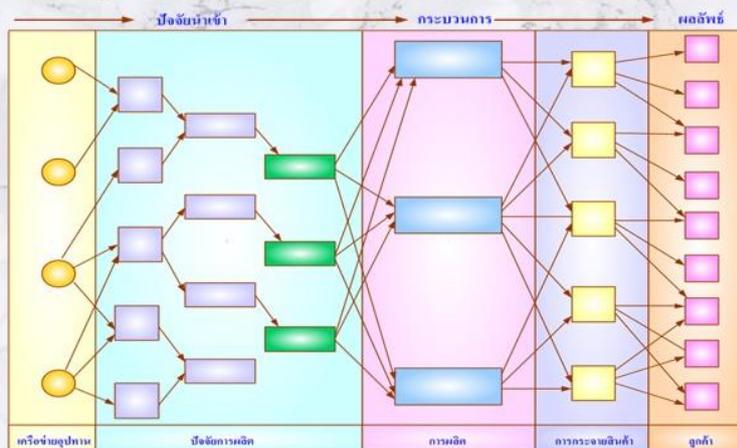

Value Chain เป็นมุมมองในประเด็นที่คำนึงถึงเรื่องการลดต้นทุนค่าใช้จ่ายและกำไร หากแต่พิจารณาเรื่องการสร้างสรรค์คุณค่าด้านต่าง ๆ เช่น ความยั่งยืนในการดำเนินธุรกิจ การสร้างสมดุลระหว่างเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม การสร้างความเป็นธรรมในการค้า ดังนั้น โซ่คุณค่าจึงจะครอบคลุมถึงการจัดการระบบข้อมูลข่าวสาร การเรียนรู้ การสร้างสรรค์ และพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่ได้มาตรฐาน กระบวนการที่สามารถยกระดับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและความเป็นธรรม หรือการวางตำแหน่งการดำเนินกิจกรรมแก่ภาคีที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะทาง (จุฬาทิพย์ และคณะ, 2557)

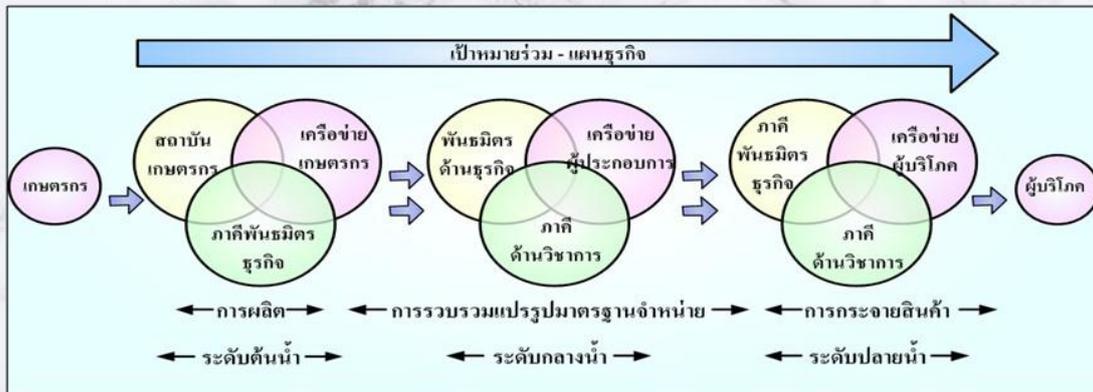

ความแตกต่างระหว่าง Supply Chain และ Value Chain

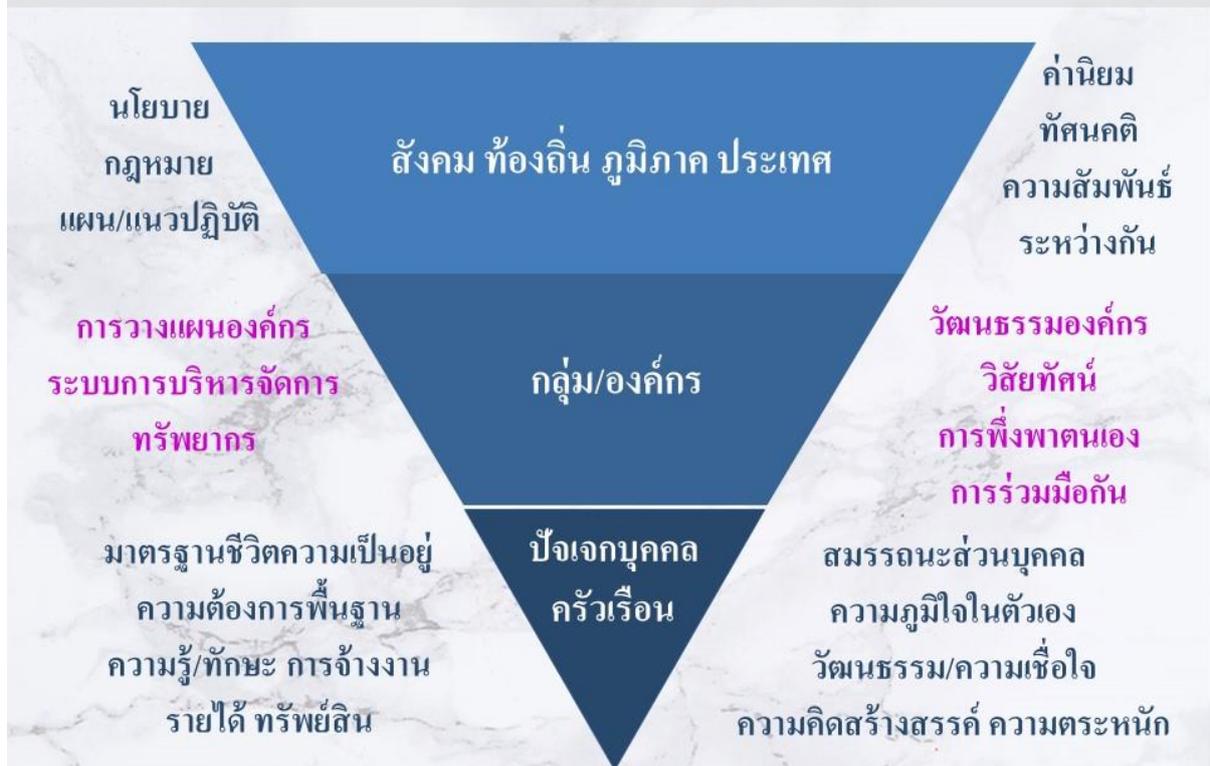
Supply Chain คือ เครือข่ายของภาคีผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องกับการส่งผลผลิตจากผู้ผลิตสู่ผู้บริโภค ซึ่งประกอบด้วย กิจกรรมตั้งแต่ระดับต้นน้ำ กลางน้ำ ปลายน้ำ ในหลักการดำเนินงานของ โซ่อุปทานจะคำนึงถึงเรื่องการลดต้นทุนค่าใช้จ่าย เพื่อนำผลผลิตไปจำหน่ายและการดำเนินการให้ได้มาซึ่งกำไรสูงสุด ด้วยการลดจำนวนผู้ประกอบการในโซ่อุปทาน การบริหารเวลา ค่าใช้จ่าย และการแข่งขัน โดยมากจะมี 3 องค์ประกอบ คือ การจัดหาปัจจัยการผลิต การผลิต และการกระจายสินค้า (DE Silva, 2011)

Value Chain เป็นมุมมองในประเด็นที่คำนึงถึงเรื่องการลดต้นทุนค่าใช้จ่ายและกำไร หากแต่พิจารณาเรื่องการสร้างสรรค์คุณค่าด้านต่าง ๆ เช่น ความยั่งยืนในการดำเนินธุรกิจ การสร้างสมดุลระหว่างเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม การสร้างความเป็นธรรมในการค้า ดังนั้น โชคุณค่าจึงจะครอบคลุมถึงการจัดการระบบข้อมูลข่าวสาร การเรียนรู้ การสร้างสรรค์ และพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่ได้มาตรฐาน กระบวนการที่สามารถยกระดับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและความเป็นธรรม หรือการวางตำแหน่งการดำเนินกิจกรรมแก่ภาคีที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะทาง (จุฑาทิพย์ และคณะ, 2557)

กรอบแนวคิดการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก

บทวิเคราะห์แนวทางการแก้ไขความยากจน 3 มิติ

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. 2549

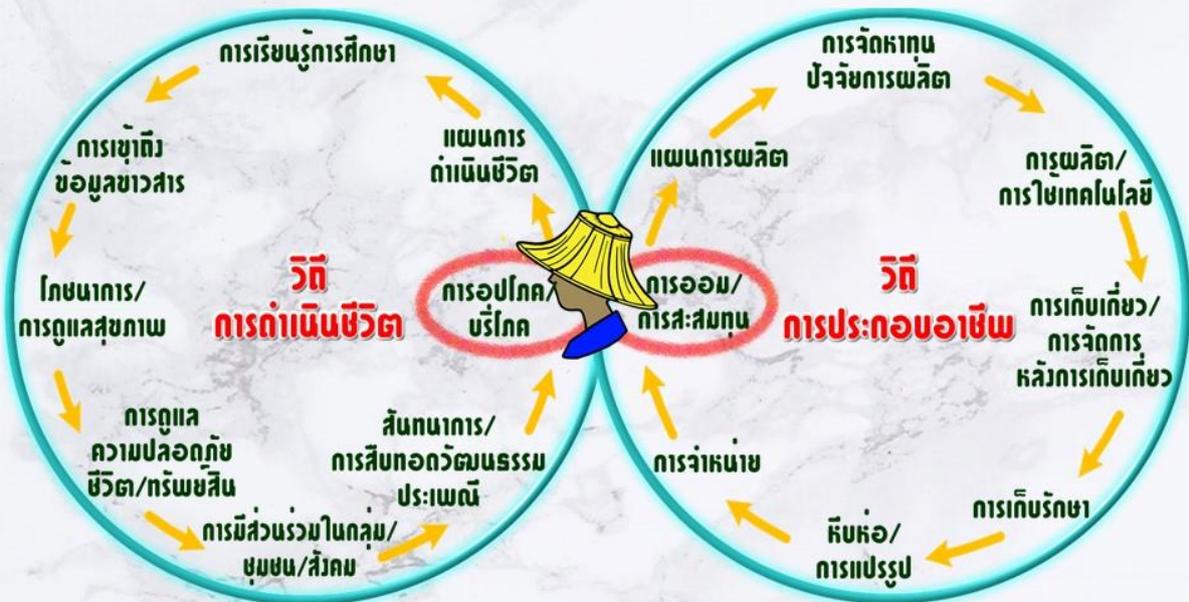

โครงการวิจัย "การพัฒนาระบบนิเวศการเรียนรู้เพื่อสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้วยนวัตกรรมภายใต้ TRP4 ระยะที่ 1"

15

www.cai.ku.ac.th

กรอบแนวคิดการสร้างสมดุลด้านการประกอบอาชีพและการดำเนินชีวิตของเกษตรกร

ความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันระหว่างกิจกรรมในวิถีอาชีพและวิถีชีวิตของบุคลากร

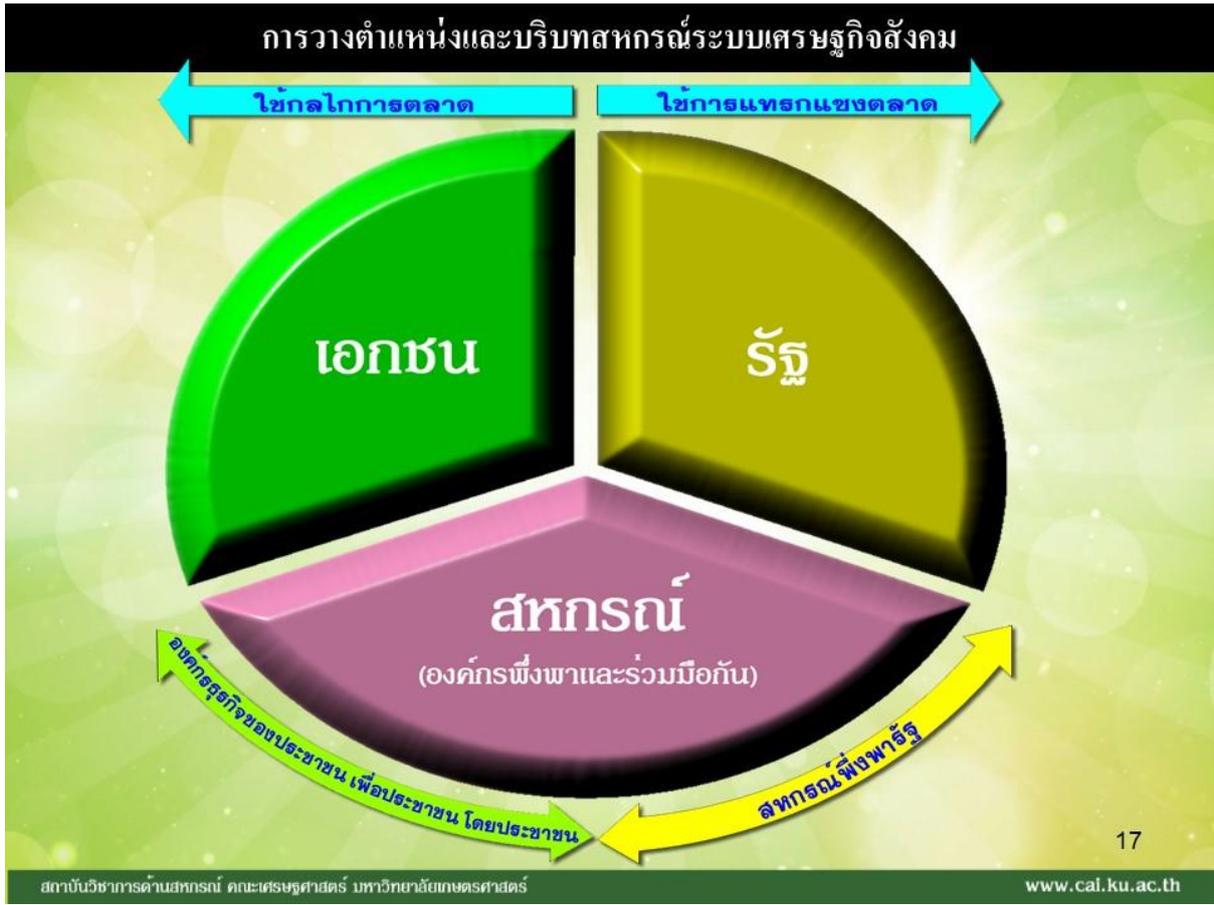
(สถาบันวิชาการด้านสาธารณสุข. 2556. คู่มือการเรียนรู้สู่การเป็นชาวนามืออาชีพ)

โครงการวิจัย "การพัฒนาระบบนิเวศการเรียนรู้เพื่อสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้วยนวัตกรรมภายใต้ TRP4 ระยะที่ 1"

16

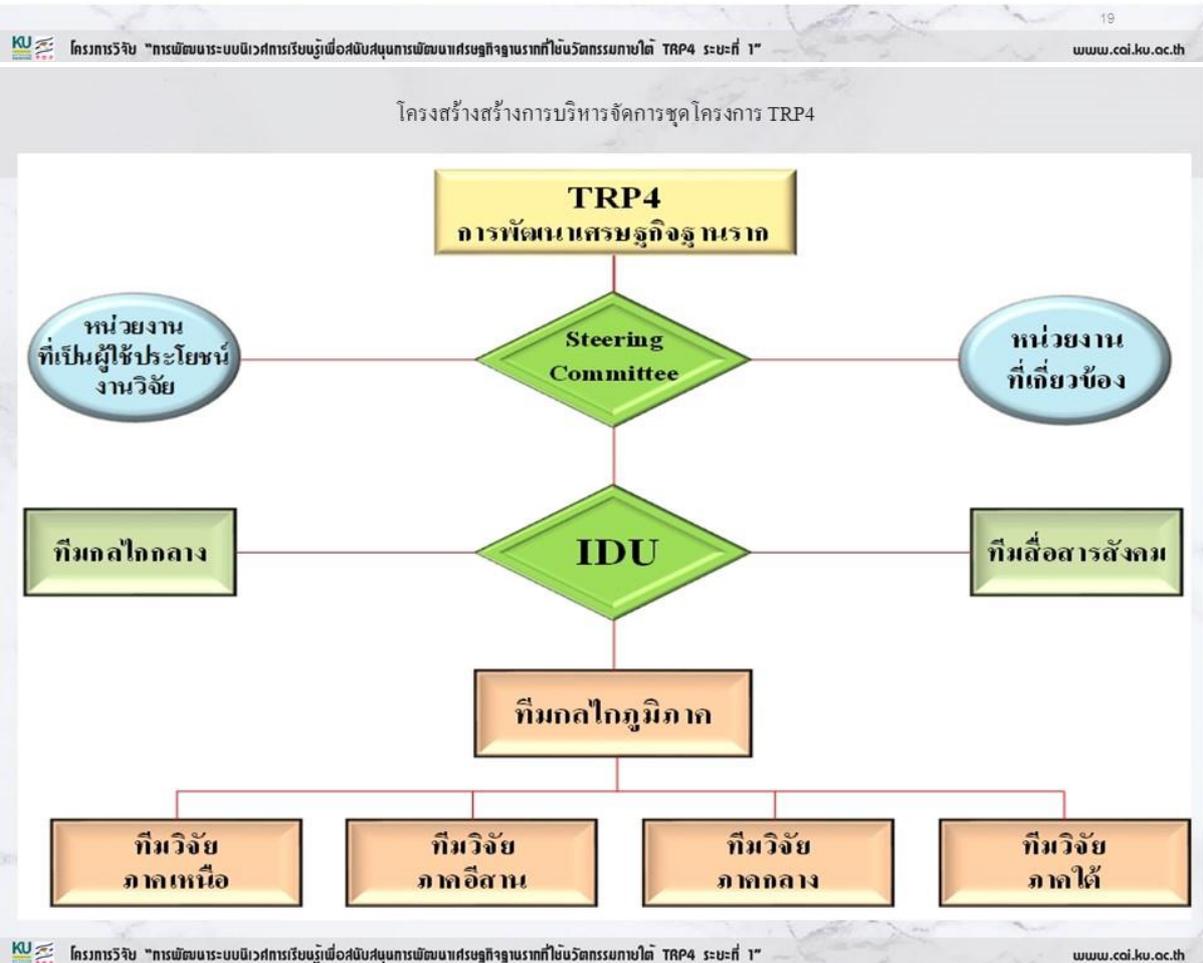
www.cai.ku.ac.th

17

เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs)

SUSTAINABLE DEVELOPMENT GOALS

SDGs คืออะไร
 เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) เป็นกรอบทิศทางทางการพัฒนาของโลกลำดับที่ 2 ค.ศ. 2015 ซึ่งองค์การสหประชาชาติ (United Nations: UN) กำหนดต่อเนื่องจากเป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ (Millennium Development Goals: MDGs) ที่สิ้นสุดลงเมื่อเดือนสิงหาคม 2558 เพื่อให้ประเทศต่างๆ ทั่วโลกปฏิบัติตามให้บรรลุผลสำเร็จ เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนในด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ในช่วงระยะเวลา 15 ปี (เดือนกันยายน 2558 – สิงหาคม 2573)

โครงการวิจัย "การพัฒนาระบบนิเวศการเรียนรู้เพื่อสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากที่ใช้นวัตกรรมภายใต้ TRP4 ระยะที่ 1"

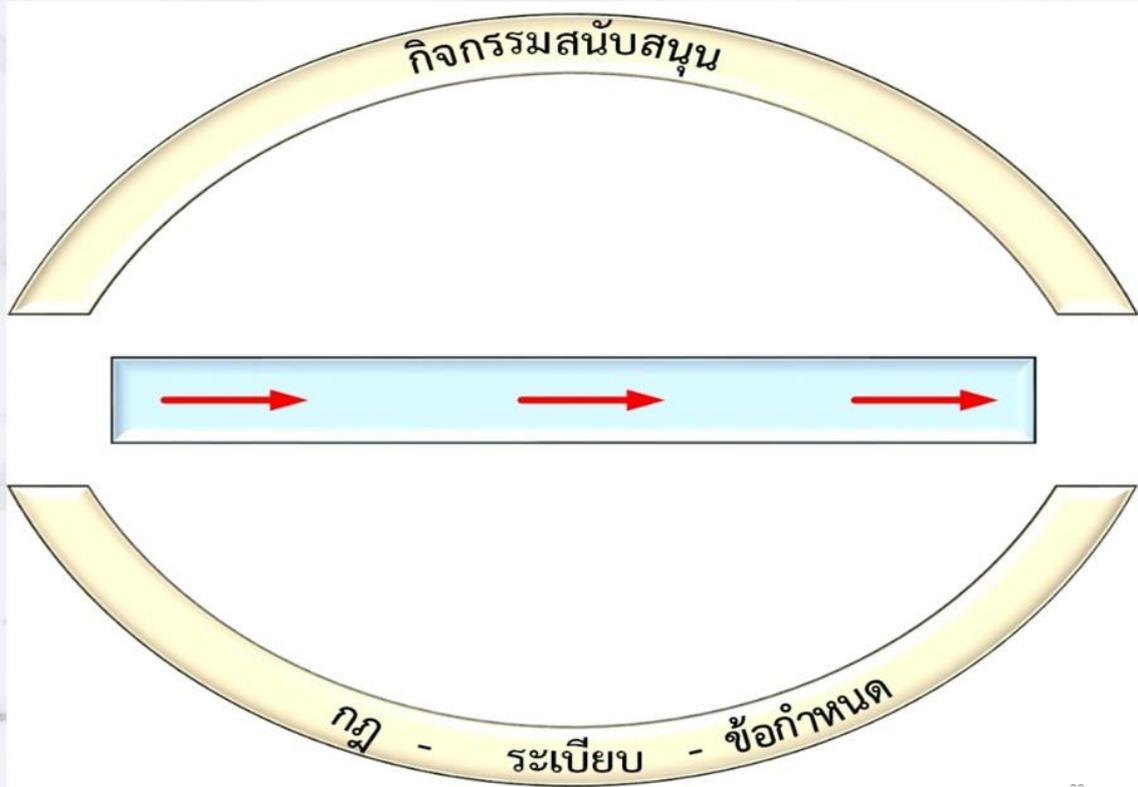
www.cai.ku.ac.th

การสร้างสรรค์นวัตกรรมเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มผลิตภัณฑ์

ขั้นตอนการพัฒนาโซ่คุณค่าเพื่อการพัฒนามูลค่าเพิ่มผลิตภัณฑ์ (สถาบันวิชาการด้านสหกรณ์, 2559. คู่มือการพัฒนาโซ่คุณค่าผลิตภัณฑ์)

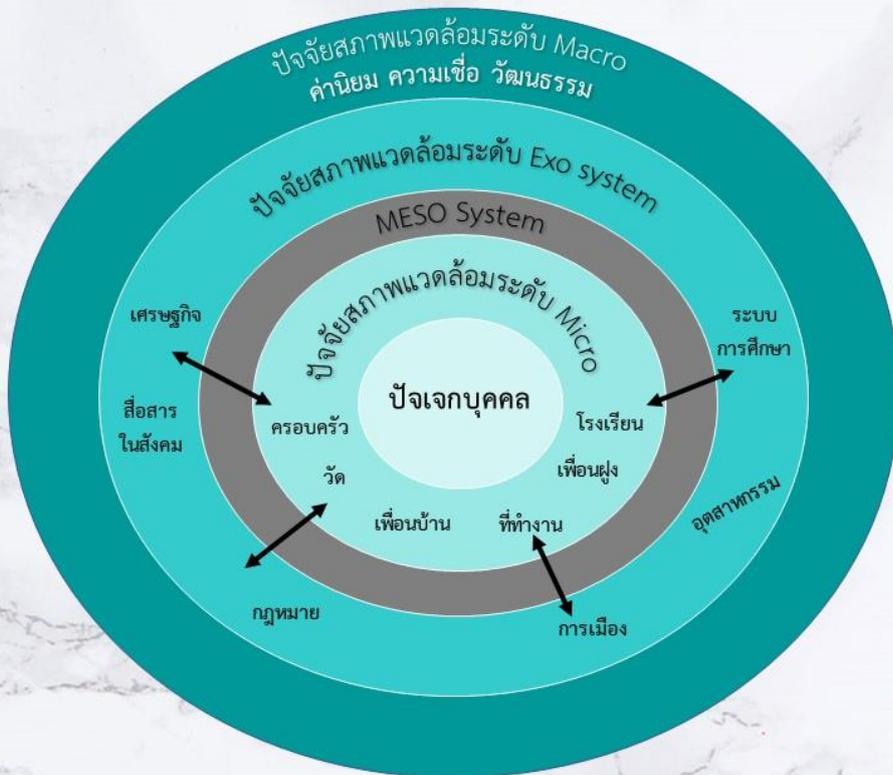
ขั้นตอนการทำ Value chain mapping

22

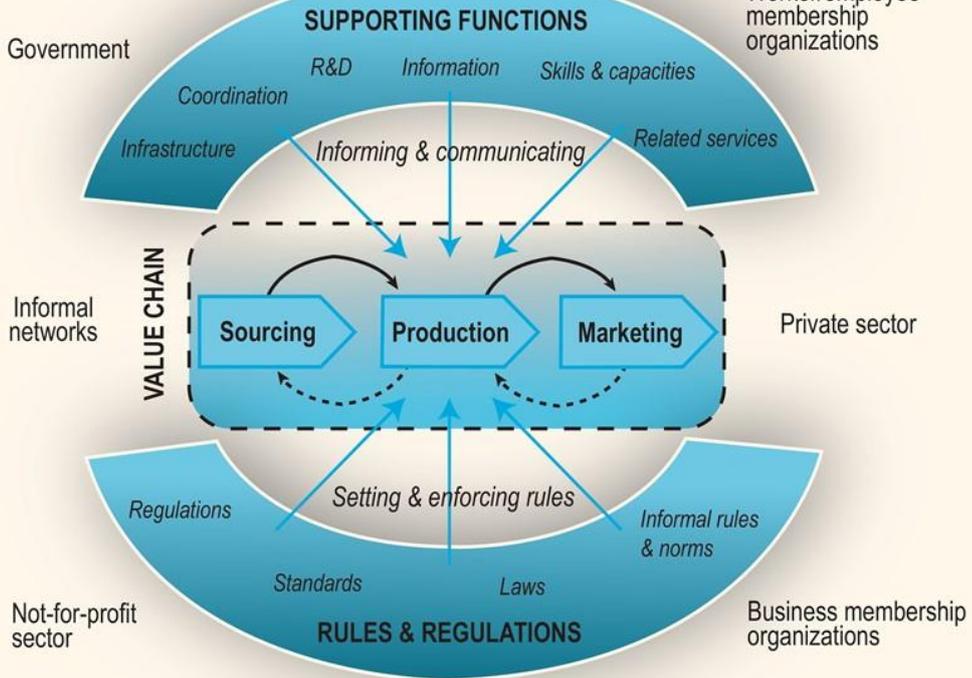
องค์ประกอบของการพัฒนาเศรษฐกิจ

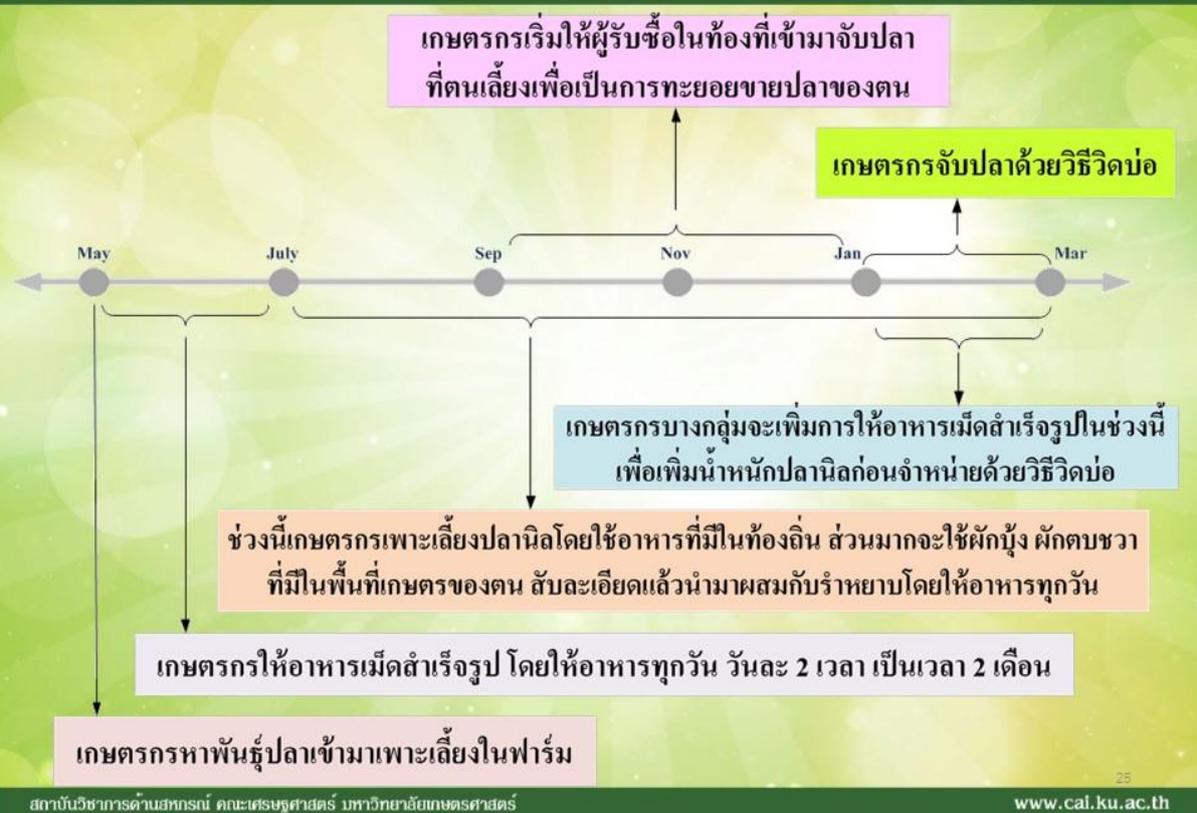
23

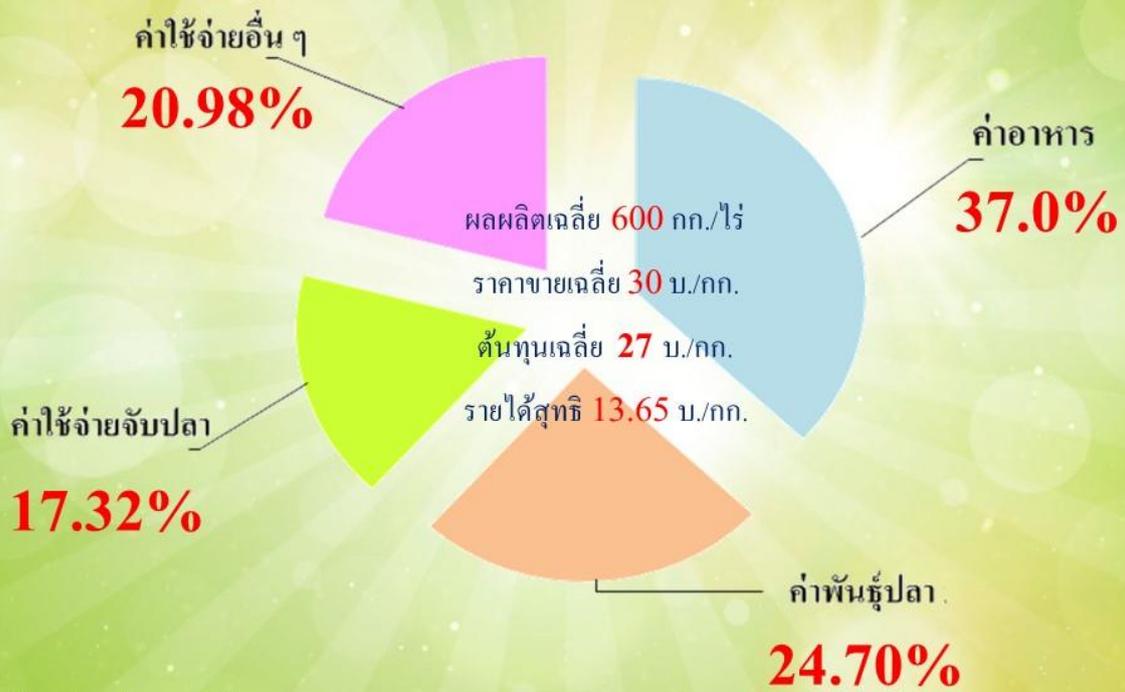
MARKET PLAYERS

รูปแบบการเพาะเลี้ยงของกลุ่มเกษตรกร

สัดส่วนต้นทุนการเพาะเลี้ยงปลาชนิดเดียวกันโดยเฉลี่ยของเกษตรกรตัวอย่างจำนวน 4 ราย

แหล่งข้อมูล: สัมภาษณ์เกษตรกรตัวอย่าง มกราคม 2559

26

สถาบันวิชาการด้านสหกรณ์ คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

www.cal.ku.ac.th

การสร้างมูลค่าเพิ่ม

หน่วย: บาท/กก.

สถาบันวิชาการด้านสหกรณ์ คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

27

www.cal.ku.ac.th

กระบวนการกำหนดตลาดเป้าหมาย (Market Targeting)

การแบ่งส่วนตลาด

- การกำหนดเกณฑ์ในการแบ่งส่วนตลาด

การกำหนดตลาดเป้าหมาย

- การประเมินความน่าสนใจของแต่ละตลาด
- การเลือกตลาดเป้าหมาย

การวางตำแหน่งทางการตลาด

- การวางตำแหน่งทางการตลาด
- การออกแบบกลยุทธ์การตลาด (4 P's)

28

กรอบแนวคิดของโซ่คุณค่า เพื่อการยกระดับมูลค่าเพิ่มผลิตภัณฑ์ปลานิล

จะทำให้ทำ GAP ทำไม่เป็น ทำให้ขายได้ก็โลละ 60 บ. แต่เวลาไปซื้อที่ตลาด กลายเป็น 80 บ.

ใครจะมารับรองให้

หมูขี้เขียง

ขาดอำนาจต่อรอง

เลี้ยงปลาแล้วขาดทุน

ราคาอาหารแพง แต่ขายได้ในราคาถูก

ขนาดจอกภัยแล้งไม่มีปลาขายแต่ราคายังตก

หาปลาสดไม่ได้ โททอปก็แข็ง

ปลาไม่สด ขนส่งไม่เป็น

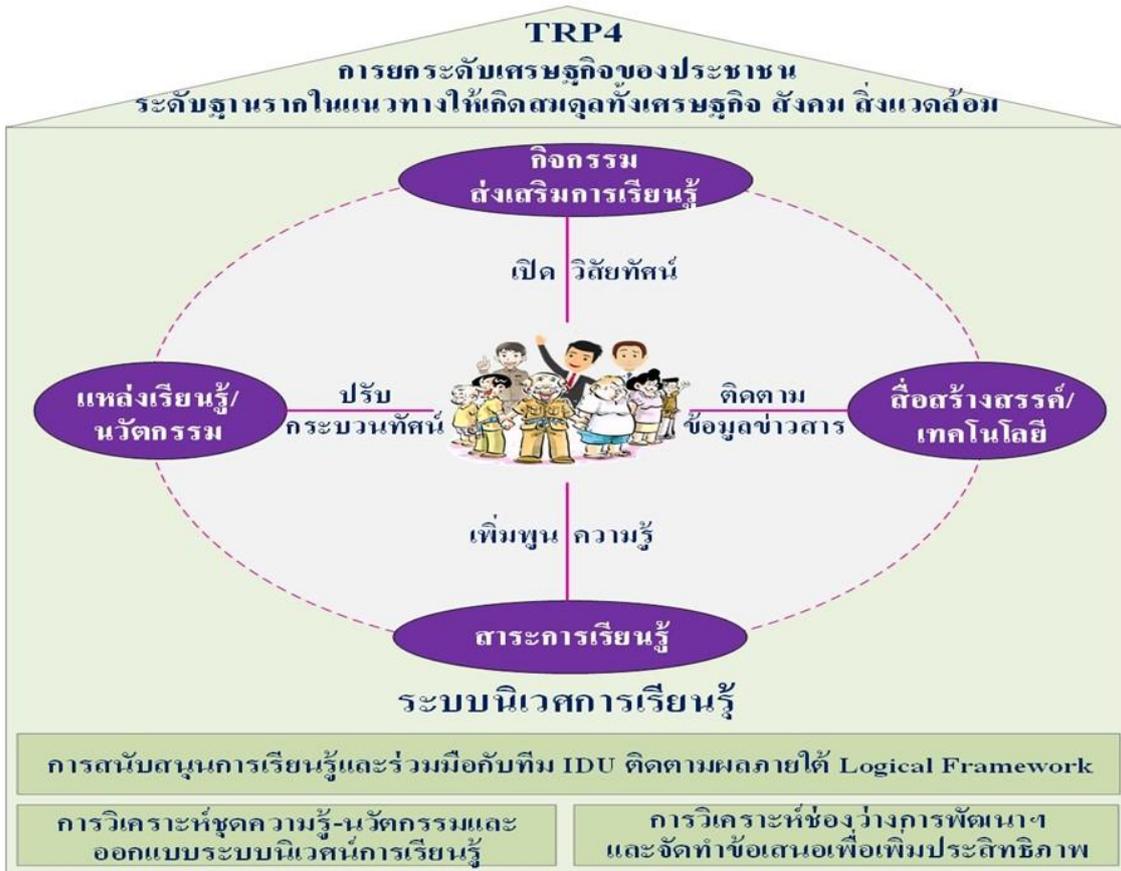
อยากได้ปลาใหญ่มีแต่ปลาเล็ก

พออยากได้ปลาเล็กมีแต่ปลาใหญ่

เขาบอกให้ใช้ปลากระเทย เราไม่เอา

อยากเพาะพันธุ์เอง

29

กรอบการพัฒนาระบบคุณค่าและการค้าที่เป็นธรรม (VN&F Platform)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และคณะ. 2556

31

สถาบันวิชาการด้านสหกรณ์ คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

www.cal.ku.ac.th

กรอบแนวทางการพัฒนาโซ่คุณค่าฯ

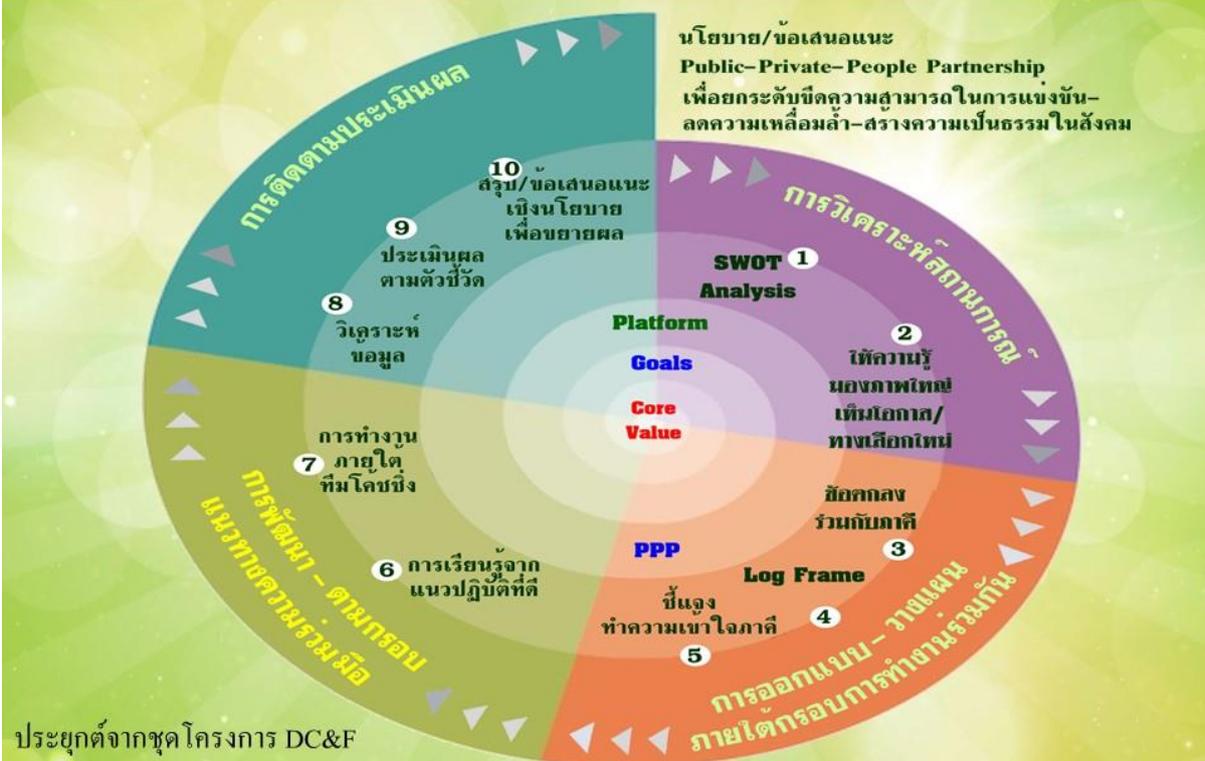
ประยุกต์จากชุด โครงการ DC&F

32

สถาบันวิชาการด้านสหกรณ์ คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

www.cal.ku.ac.th

ขั้นตอนการพัฒนาโซลูชันค่าสู่การยกระดับมูลค่าเพิ่มฯ

การวิเคราะห์ปัจจัยสภาพแวดล้อม

แบ่งกลุ่มย่อย

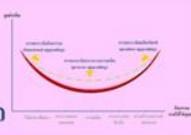
วิเคราะห์โอกาส อุปสรรค จุดแข็ง จุดอ่อน
และนำเสนอผลการวิเคราะห์

35

SWOT Matrix Analysis

	S:	w:
O:	SO:	WO:
T:	ST:	WT:

36

แนวทางการพัฒนาโซลูชันค่าเพื่อการยกระดับมูลค่าเพิ่ม 11 ขั้นตอน					
การวิเคราะห์สถานการณ์		แนวคิดธุรกิจ		แนวทางเชิงกลยุทธ์	
<ul style="list-style-type: none"> อะไร คือปัญหาที่ต้องแก้? อะไร คือเป้าหมายที่คุณต้องการ 		<ul style="list-style-type: none"> วัตถุประสงค์ในการดำเนินธุรกิจ การสร้างสรรคผลิตภัณฑ์และบริการแก่กลุ่มเป้าหมาย 		แนวทางการดำเนินงานสู่เป้าหมายความสำเร็จตามเจตนาารมณ์และแนวคิดธุรกิจ 	
ตลาดเป้าหมาย	กลยุทธ์การตลาด	การออกแบบระบบธุรกิจ		แผนการดำเนินการภายใต้ภาพิทัศน์ธุรกิจ	การวางโครงสร้าง-หน้าที่
<ul style="list-style-type: none"> ลูกค้าที่เป็นเป้าหมายหลักคือใคร ลูกค้าต้องการผลิตภัณฑ์อะไร เป้าหมายการตลาดเป็นอย่างไร 	<ul style="list-style-type: none"> ทำอะไรจึงจะนำผลิตภัณฑ์ไปส่งมอบแก่ลูกค้าให้เกิดความพึงพอใจและเป็นไปตามเป้าหมายการตลาด 	<ul style="list-style-type: none"> การกำหนดกิจกรรม การเชื่อมโยงภาพิทัศน์ธุรกิจภายใต้โซลูชันค่า 		<ul style="list-style-type: none"> การยกระดับหน้าที่ (แผนการเชื่อมโยงโซลูชันค่า) การยกระดับกระบวนการ (แผนการตลาด/สร้างแบรนด์) การยกระดับผลิตภัณฑ์ (แผนการผลิต) 	<ul style="list-style-type: none"> ใครทำอะไร อย่างไร เป้าหมาย-ตัวชี้วัดความสำเร็จภายใต้กรอบเวลาต่างๆ
การวางแผนการเงิน		การจัดการและการจัดสรรเงินทุน		ระบบสนับสนุน-การบริหารความเสี่ยง	
<ul style="list-style-type: none"> ประมาณการรายได้-ค่าใช้จ่าย-กำไรสุทธิ การวิเคราะห์ทางการเงิน-ความเสี่ยง แหล่งที่มาของเงินทุน (เงินทุนภายใน-ภายนอก) 		<ul style="list-style-type: none"> การจัดการเงินทุนในห้วงเวลาต่างๆ การจัดสรรเงินทุนแก่สมาชิกและภาคี (ชำระคืนเงินต้น-ดอกเบี้ย-เงินปันผล-เฉลี่ยคืน) 		<ul style="list-style-type: none"> แหล่งเรียนรู้-ข้อมูลข่าวสาร-กฎหมาย-ระเบียบ-ข้อบังคับ ทีมที่ปรึกษา การรับรองคุณภาพมาตรฐาน ฯลฯ 	

TRP4

การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากต้องคำนึงถึง

- 1 คำนึงถึงบริบทชุมชนและความเป็นสากล
- 2 มีกลไกให้เกิดบรรยากาศการเรียนรู้ & สร้างนวัตกรรม นำการพัฒนาอย่างยั่งยืน
- 3 มีกลไกจัดระเบียบ และจัดการความสัมพันธ์
- 4 กำหนดทิศทางการพัฒนาที่ชัดเจน

การมีส่วนร่วมของชุมชน

Logical Framework
 โครงการ “การพัฒนาระบบนิเวศการเรียนรู้เพื่อสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากที่ใช้นวัตกรรมภายใต้ TRP4 ระยะที่ 1”
 (Developing Learning Ecosystem for Innovation-driven Grassroots Economy, the Utilization of TRP4, Phase 1)

GROW + Model

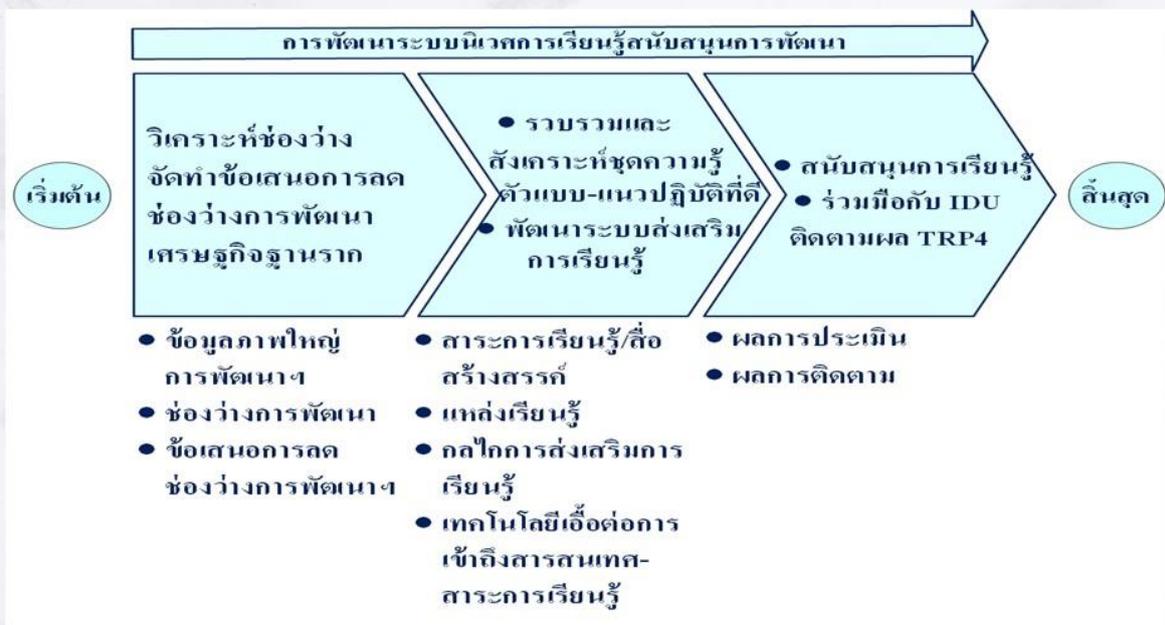

การ Coaching ภายใต้กระบวนการ G.R.O.W + Model บนการสื่อสารการสร้างสัมพันธที่ดี

กรอบแนวคิดการดำเนินการ Coaching ภายใต้ GROW+Model

KU โครงการวิจัย "การพัฒนากระบวนการเรียนรู้เพื่อสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากที่ใช้นวัตกรรมภายใต้ TRP4 ระยะที่ 1" www.coi.ku.ac.th

วิธีการวิจัยโครงการการพัฒนากระบวนการสนับสนุนการยกระดับการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากที่ใช้นวัตกรรมภายใต้ TRP4

KU โครงการวิจัย "การพัฒนากระบวนการเรียนรู้เพื่อสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากที่ใช้นวัตกรรมภายใต้ TRP4 ระยะที่ 1" www.coi.ku.ac.th

ประเด็นยุทธศาสตร์สำคัญ

1 ลดความเหลื่อมล้ำ สร้างความเป็นธรรม

- ปรับโครงสร้างเศรษฐกิจฐานราก กระจายการถือครองทรัพย์สิน
- สร้างหลักประกันทางสังคม
- เพิ่มผลิตภาพแรงงาน
- มุ่งเป้าช่วยเหลือกลุ่มคนยากจน + กลุ่มผู้ด้อยโอกาส
- สร้างความเป็นธรรมในการเข้าถึงบริการสาธารณสุข และกระบวนการยุติธรรม

3 เสริมสร้างพลังสังคม

- สร้างสังคมเข้มแข็งที่แบ่งปัน และมีคุณธรรม
- สนับสนุนการจัดตั้งกองทุนร่วมรัฐ เอกชน วิชาการ ประชาชน และประชาสังคม
- เตรียมการรองรับสังคมสูงวัย
 - ส่งเสริมความเสมอภาคทางเพศและบทบาทของสตรี
 - พัฒนาระบบฐานทุนทางสังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มชน

2 กระจายศูนย์กลางความเจริญทางเศรษฐกิจและสังคม

- กำหนดจังหวัดหลักที่จะเป็นศูนย์กลางความเจริญ
- กำหนดแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของกลุ่มจังหวัด
- จัดระบบเมืองที่เอื้อต่อการสร้างชีวิตและสังคมคุณภาพ
- ปรับแก้กฎหมายระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน
- พัฒนาพื้นที่บนฐานข้อมูลความรู้และนวัตกรรม

4 พัฒนาชุมชนท้องถิ่นให้พึ่งตนเอง

- ส่งเสริมการปรับตัวกิจกรรมในระดับครัวเรือน
- เสริมสร้างศักยภาพของชุมชนในการพึ่งตนเอง
- สร้างประชาธิปไตยระดับฐานราก
- เสริมสร้างประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
- สร้างภูมิคุ้มกันทางปัญญาให้กับชุมชน

สังคมคุณภาพ

11

